

UNIVERZITET U BEOGRADU
FILOLOŠKI FAKULTET

Vera V. Ošmjanski

Koncept engleskog jezika kao *lingua franca*
i njegova percepcija u akademskoj
zajednici u Srbiji

doktorska disertacija

Beograd, 2014.

UNIVERSITY OF BELGRADE
FACULTY OF PHILOLOGY

Vera V. Ošmjanski

Concept of English language as a lingua
franca and its perception in the academic
community of Serbia

Doctoral Dissertation

Belgrade, 2014

Mentor:

dr Jelena Filipović, redovni profesor,
Filološki fakultet, Univerzitet u Beogradu

Članovi komisije:

dr Jelena Filipović, redovni profesor,
Filološki fakultet, Univerzitet u Beogradu

dr Julijana Vučo, redovni profesor,
Filološki fakultet, Univerzitet u Beogradu

dr Tatjana Paunović, redovni profesor,
Filozofski fakultet, Univerzitet u Nišu

Datum odbrane:

Izrazi zahvalnosti

Koristim ovu priliku da se iskreno zahvalim svima koji su svoje znanje, iskustvo i entuzijazam podělili sa mnom pri izradi ove doktorske teze.

Neizmerno hvala prof. dr Jeleni Filipović na stručnim savetima, savesnosti i motivišućem optimizmu.

Članovima komisije, prof. dr Julijani Vučo i prof. dr Tatjani Paunović zahvaljujem na poverenju koje su mi ukazale.

Duboku zahvalnost izražavam prof. dr Ranku Bugarskom na stručnoj pomoći oko jezičkih nedoumica, a pre svega što je još davne 1993. godine uveo lingvistiku u moj život.

Prijatna mi je dužnost da se zahvalim matičnoj kući, Univerzitetu Singidunum na pruženoj podršci i razumevanju.

Zahvalnost dugujem i Aleksandru Ceriću i Dušanu Bugarskom koji su mi predano i svesrdno pomogli da disertacija dobije svoj konačni izgled i izraz.

Večnu zahvalnost iskazujem majci Miri i ocu Vlasti na podršci, a posebno ćerkama Irini i Marti na strpljenju nesvojstvenom njihovom uzrastu.

Koncept engleskog jezika kao lingua franca i njegova percepcija u akademskoj zajednici u Srbiji

Rezime

Cilj ove doktorske disertacije je da ispita i utvrdi stavove akademske zajednice u Srbiji prema varijetetu engleskog jezika, engleskom kao *lingua franca* (ELF). ELF je varijetet engleskog jezika koji odstupa od standardne varijante britanskog ili američkog engleskog jezika i koristi se i podučava u internacionalnom kontekstu pri čemu su akteri promena sami govornici kojima on nije maternji jezik. Pripisuje mu se funkcija pomoćnog, neutralnog jezika kojim se u međusobnoj komunikaciji služe govornici različitog porekla. Osim toga, posmatra se i kao nezavisni varijetet engleskog jezika koji ima svoje osobenosti na nivou leksike, gramatike i pragmatike u odnosu na standardne varijante engleskog jezika. Sociolingvistički aspekt ovog rada podrazumeva ispitivanje stavova akademske zajednice u Srbiji, studenata i nastavnika engleskog jezika sa filoloških i drugih fakulteta prema ELF-u, imajući u vidu da govornici ELF-a imaju značajan uticaj na njegov razvoj. Glotodidaktički aspekt rada podrazumeva postavljanje osnove za dalja istraživanja u oblasti ELF-a u Srbiji, kao i za kreiranje pedagogija prilagođenih sredini i metodologija za učenje engleskog jezika. U širem smislu, istraživanje može da podstakne akademsku debatu u kom pravcu treba kreirati jezičku obrazovnu politiku. Naime, postoji dilema da li jezičku politiku treba usklađivati sa stavovima i potrebama lokalne akademske sredine ili pak sa tendencijama i obrazovnim smernicama koje preporučuje Savet Evrope i koje su već prisutne u velikom broju evropskih zemalja. Neophodnost ovakve studije se ogleda u činjenici da su sami govornici engleskog jezika glavni nosioci promena i da polazište uvođenja svih novina predstavljaju rezultati analize njihovih stavova i potreba koja će oblikovati dalje pedagoške aktivnosti. Zbog toga je ova disertacija sveobuhvatno istražila i analizirala stavove članova srpske akademske zajednice i ponudila relevantne zaključke. Rezultati ovog istraživanja ukazuju na to da studenti i nastavnici engleskog jezika sa filoloških/filozofskih fakulteta u Srbiji nemaju jasno izraženu

potrebu da naprave zaokret ka ELF-u, niti sebe doživljavaju kao aktere promena u tom pogledu. Oni neguju tradicionalniji, u određenoj meri i rigidniji pristup prema poštovanju standardne književne varijante engleskog jezika od svojih kolega sa drugih fakulteta. Koncept engleskog jezika izvornih govornika je i dalje neprikosnoveni model i predmet podučavanja, te se uočava veća rezervisanost prema ELF-u. Rezultati istraživanja pokazuju da od uključenih varijabli, mogućnost putovanja i upoznavanja drugih kultura najpovoljnije utiče na liberalizaciju stava prema konceptu varijeteta, naročito kada je u pitanju kulturološka dimenzija ELF-a i pitanja pripadnosti engleskog jezika svim njegovim govornicima. Međutim, pri realizaciji ideja za koje se u teoriji zalažu, ispitanici uglavnom učvršćuju svoj u većini prisutan puristički stav prema standardnom varijetetu engleskog jezika.

Ključne reči:

engleski jezik kao *lingua franca*, lokalni varijetet, kodifikovani varijetet engleskog jezika, lokalno prilagođena pedagogija, veštine prilagođavanja, pregovaranje značenja, ELF u visokom obrazovanju u Srbiji

Naučna oblast:

Primenjena lingvistika, anglistika, socijalna psihologija

Uža naučna oblast:

Sociolingvistika, engleski jezik

UDK broj:

Concept of English language as a *lingua franca* and its perception in the academic community of Serbia

Abstract

The aim of this doctoral thesis is to analyze and determine the perception and attitudes of the academic community in Serbia towards a variety of the English language, English as a lingua franca (ELF). ELF is a variety of English which deviates from the standard variant of British or American English and is used and taught in an international context with non-native speakers as the main agents of change. It is supposed to assume the role of an auxiliary, neutral language used in international communication between the non-native speakers with different native languages. Moreover, ELF is considered to be a special variety of English which has its specificities on both a lexico-grammatical and pragmatic level. The sociolinguistic aspect of the thesis refers to the analysis of the attitudes of the Serbian academic community towards ELF, as ELF speakers have substantial influence on its development. The glottodidactic aspect of the thesis assumes establishing the basis not only for further research in the field of ELF in Serbia, but also for the creation of locally adjusted pedagogies and methodologies for learning English. In a broad sense, the research can initiate further thinking and academic debate on the future course of language education policies, whether they should be coordinated with the attitudes and needs of the local academic community or with the tendencies and educational guidelines recommended by the Council of Europe and practised in other European countries. The necessity of the study lies in the fact that the speakers themselves are the agents of change and the initial step of the implementation of innovations represents the analysis of their attitudes and needs which will shape further pedagogical activities. That is why this doctoral thesis comprehensively analyses the attitudes of the members of Serbian academic community and offers relevant conclusions. The results of this study point out that the Serbian academic community of practice (students and English teachers of philological faculties) is neither aware enough to make a turn towards ELF nor act

as an agent of change in that respect. They cherish a more traditional and rigid approach towards the Standard English variety than other respondents. The concept of native speaker English is still the undisputed model and subject of study which gives rise to considerable resistance towards ELF. The results of research indicate that of the all variables included the opportunity of travel and meeting other cultures most favourably influences liberalization of attitudes towards the concept of English varieties, especially in terms of the cultural dimension of ELF and the ownership of English. Nevertheless, when the realization of ideas supported in the realm of theory is in question, the respondents mostly strengthen their overall purist attitude towards Standard English.

Key words:

English language as a *lingua franca*, local variety, codified variety of English, locally appropriate pedagogies, accommodation skills, negotiation of meaning, ELF in higher education in Serbia.

Academic Expertise:

Applied linguistics, Anglistics, Social psychology

Field of Academic Expertise:

Sociolinguistics, English language

UDC No.:

Sadržaj

1. Uvod.....	1
1.1. Predmet naučnog istraživanja.....	1
1.2. Cilj istraživanja, hipoteze i očekivani rezultati.....	2
1.3. Plan rada i metode istraživanja	4
2. Teorijski okvir	7
2.1. Širenje engleskog jezika i klasifikacija novonastalih varijeteta	7
2.2. Razlozi za pojavu engleskog jezika kao globalnog sredstva komunikacije	9
2.2.1. Kahruov model.....	11
2.2.2. Modijanov model.....	13
2.3. Različiti predlozi za engleski jezik kao globalno sredstvo komunikacije.....	14
2.3.1. Kverkov pristup.....	14
2.4. Terminološka razmatranja	18
2.5. Rad na lingvističkom opisu engleskog jezika kao <i>lingua franca</i>	23
2.5.1. Istraživanja u oblasti interkulturene pragmatike.....	23
2.5.2. Istraživanja u oblasti fonologije.....	25
2.5.3. Istraživanja u oblasti leksike i gramatike.....	26
2.6. Pedagoške implikacije	31
2.7. Kulturne konceptualizacije i ELF	36
3. Krićka analiza	40
3.1. Različiti pogledi na širenje engleskog jezika.....	41
3.2. Različiti pogledi na promene i inovacije u engleskom jeziku.....	42
3.3. Lingvistićki opis varijeteta i pojam „greške“	44
3.4. Uzroci nesporazuma u komunikaciji na engleskom jeziku	47
3.5. Polaganje međunarodno priznatih ispita iz engleskog jezika.....	48
3.6. Pitanja kulture i identiteta iz perspektive ELF-a.....	50

3.7. Negativni uticaj engleskog kao <i>lingua franca</i>	51
3.8. Engleski jezik kao instrument globalizacije	53
3.9. Engleski jezik kao <i>lingua franca</i> i jezičke obrazovne politike	56
3.10. Engleski kao <i>lingua franca</i> u Evropi.....	58
3.11. Pitanja identiteta.....	59
3.11.1. Izvorni govornici vs govornici kojima engleski jezik nije maternji - NS vs. NNS (Native speakers vs. Non-native speakers)	60
3.12. Položaj izvornih govornika u ELF-u	65
4. Metodologija istraživanja	68
4.1. Vreme i mesto istraživanja	68
4.2. Struktura uzorka i upitnika	68
4.3. Statistička obrada podataka.....	69
5. Rezultati i diskusija rezultata naučnog istraživanja	70
5.1. Prikaz socijalno-demografskih podataka i značajnih varijabli.....	71
5.2.1. Razlozi za učenje engleskog jezika.....	79
5.2.2. Percepcija globalne upotrebe engleskog jezika.....	84
5.3. Stavovi ispitanika prema lingvističkoj dimenziji ELF-a.....	89
5.3.1. Percepcija i stavovi prema izgovoru engleskog jezika	89
5.3.2. Percepcija i stavovi prema gramatičkim greškama i promenama u engleskom jeziku	93
5.3.3. Odnos prema drugim varijetetima.....	101
5.3.4. Prednosti i mane izvornih/neizvornih govornika kao predavača engleskog jezika.....	107
5.3.5. Međusobni uticaj engleskog i srpskog jezika na jezičke promene	117
5.4. Percepcija i stav prema kulturološkoj dimenziji ELF-a	127
5.5. Percepcija engleskog jezika iz perspektive izraza ličnog identiteta.....	135
6. Zaključak.....	141
7. Bibliografija	150

8. Prilozi.....	161
8.1. Upitnici.....	161
8.1.1. Upitnik za nastavnike	161
8.1.2. Upitnik za studente	168
8.2. Filolozi i ostali.....	174
8.2.1. HI kvadrat.....	174
8.2.2. Deskriptivna statistika.....	179
8.2.3. t-Test za nezavisne uzorke.....	182
8.3. Privatni i državni fakulteti.....	187
8.3.1. HI Kvadrat	187
8.3.2. Deskriptivna statistika.....	192
8.4. Nastavnici i studenti.....	203
8.4.1. HI kvadrat.....	203
8.4.2. Deskriptivna statistika.....	204
8.4.3. t-Test	208
8.5. Dužina učenja engleskog jezika	211
8.5.1. HI kvadrat.....	211
8.5.2. Deskriptivna statistika	214
8.5.3. t-Test	218
8.6. Dužina predavanja engleskog jezika	224
8.6.1. HI kvadrat.....	224
8.6.2. Deskriptivna statistika.....	227
8.6.3. t-Test	232
8.7. Boravak u zemljama u kojima je engleski jezik maternji.....	237
8.7.1. HI kvadrat.....	237
8.7.2. Deskriptivna statistika.....	244
8.7.3. t-Test	249

8.8. Boravak u neanglofonim zemljama.....	256
8.8.1. HI kvadrat.....	256
8.8.2. Deskriptivna statistika.....	262
8.8.3. t-Test.....	268
Biografija autora.....	275

1. UVOD

1.1. Predmet naučnog istraživanja

Predmet ovog istraživanja je analiza koncepta engleskog jezika kao *lingua franca* (ELF), varijeteta engleskog jezika koji odstupa od standardne varijante britanskog ili američkog engleskog jezika. ELF se koristi i podučava u internacionalnom okruženju pri čemu su glavni akteri promena u jeziku sami govornici kojima on nije maternji jezik. Pripisuje mu se funkcija pomoćnog, neutralnog jezika kojim se u međusobnoj komunikaciji služe govornici kojima maternji jezik nije isti. Osim toga posmatra se i kao zaseban varijetet engleskog jezika koji ima svoje osobenosti na nivou leksike, gramatike i pragmatike u odnosu na standardne varijante engleskog jezika. U disertaciji je predstavljena kritička analiza ideje, opravdanosti koncepta i upotrebe ELF-a na osnovu dosadašnjih istraživanja i njihovih rezultata. Pored toga ispituje se percepcija ELF-a u akademskom obrazovanju u Srbiji putem analize stavova prema ovom varijetetu u akademskoj sredini. Istraživanje je usmereno na utvrđivanje postojećeg stanja kada je u pitanju sama svest o mogućem aktivnom učešću izvornih govornika srpskog jezika u kreiranju ELF-a, njihov odnos prema strukturnim promenama, komunikativna funkcija ELF-a u odnosu na standardni britanski/severnoamerički engleski, kao i na pitanje da li će i kako prihvatanje ELF-a uticati na učenje i upotrebu engleskog jezika kod nas.

U našoj sredini ova tema do sada nije sistematski obrađivana uprkos činjenici da je ELF priznat i prepoznat u akademskoj sredini, te smatramo da će ovo istraživanje doprineti boljem razumevanju potreba nastave engleskog jezika i formiranju jasnijih smernica u jezičkoj obrazovnoj politici u Srbiji. Naime, za primenjenu lingvistiku su već neko vreme aktuelne teme poput uticaja globalizacije na upotrebu engleskog jezika, nastanak novih varijeteta, povećanje broja neizvornih govornika engleskog jezika i njihov uticaj na razvoj engleskog jezika, kao i pitanje „vlasništva“ nad engleskim jezikom od strane izvornih govornika naspram govornika kojima je engleski drugi ili strani jezik. Usled

globalnih dešavanja i promenjene uloge engleskog jezika neophodno je menjati i nastavnu praksu i jezičku politiku, a da li će do toga doći zavisi kako od zaključaka kritičke analize novonastalog koncepta, tako i od samih stavova pre svega akademske zajednice prema današnjem jezičkom fenomenu engleskog kao *lingua franca*. Potreba za ovakvim radom se ogleda i u činjenici da se empirijska istraživanja na opisu ELF-a već uveliko rade, te da ima konkretnih rezultata u oblasti fonologije (Jenkins 2000), pragmatike (Meierkord 2002) i leksikogramatike (Seidlhofer 2011). U toku je kompilacija i analiza dva velika korpusa ELF-a, jednog u Finskoj, pod imenom „Engleski kao *lingua franca* u akademskoj sredini“ (*English as a lingua franca in Academic settings -ELFA*), i drugog u Beču, pod imenom VOICE (*Vienna-Oxford International Corpus of English*). Časopis *Journal of English as a Lingua Franca* koji uređuju Barbara Zajdlhofer i Ana Mauranen počeo je da izlazi 2012. godine u izdanju izdavačke kuće De Gryter i bavi se fenomenom ELF-a iz lingvističke, sociolingvističke, socio-psihološke i političke perspektive. Budućnost i pravac istraživanja u vezi sa ELF-om u našoj sredini zavisice prevashodno od stavova stručne javnosti prema engleskom jeziku pod uticajem njegove internacionalizacije, kao i prema ključnim idejama Evrope 21. veka kao što su multikulturalnost i višejezičnost, jer ELF pokušava da se pozicionira kao varijetet koji doprinosi jezičkoj raznovrsnosti, a ne ugrožava je.

Značaj ovog istraživanja je dvojak. S jedne strane pružice doprinos opsežnim istraživanjima ELF-a širom Evrope, a sa druge strane, pomoći će da se dopuni trenutna slika o raslojavanju engleskog jezika pod uticajem globalizacije.

1.2. Cilj istraživanja, hipoteze i očekivani rezultati

Prvi cilj istraživanja odnosi se na kritičku analizu postojećeg koncepta engleskog jezika kao *lingua franca* kako bismo odredili njegovo status i ulogu u aktuelnim komunikativnim domenima kao dela lingvističkog repertoara velikog broja dvojezičnih/višejezičnih govornika širom Evrope. To će nam pomoći da sagledamo realnu potrebu za varijetatom ELF u situaciji kada broj govornika kojima engleski jezik nije maternji daleko premašuje broj izvornih govornika i

prebacuje težište sa poštovanja jezičkih normi izvornih govornika na uspešno prenošenje nameravane poruke i razumevanje njenog značenja u plurikulturnoj i plurijezičnoj situaciji.

Sociolingvistički aspekt ovog rada podrazumeva ispitivanje stavova akademske zajednice Srbije, konkretno studenata i nastavnika sa filoloških i drugih fakulteta prema ELF-u imajući u vidu da na globalnom nivou njegovi govornici (kojima u većini engleski jezik nije maternji) imaju značajan uticaj na razvoj ELF-a. Najnovija istraživanja pokazuju da se baš ti govornici moraju uzeti u obzir kada je u pitanju učenje i nastava engleskog jezika, i to u lokalnom kontekstu, te smatramo da je i kod nas neophodno otpočeti sa istraživanjima na ove i srodne teme.

Glotodidaktički aspekt rada podrazumeva postavljanje osnove za dalja istraživanja u oblasti ELF-a kod nas, kao i za kreiranje pedagogija prilagođenih sredini i metodologija za učenje engleskog jezika. U širem smislu, istraživanje može da podstakne i dalja promišljanja i akademske debate u kom pravcu treba kreirati jezičku obrazovnu politiku, tj. da li je treba usklađivati sa stavovima i potrebama lokalne akademske sredine, ili pak sa tendencijama i obrazovnim smernicama koje preporučuje Savet Evrope i koje su već prisutne u velikom broju evropskih zemalja. Neophodnost ovakve studije se ogleda u činjenici da su sami govornici engleskog jezika glavni nosioci promena i da polazište uvođenja svih novina predstavlja analiza njihovih stavova i potreba koji će oblikovati dalje pedagoške aktivnosti.

Tokom istraživanja nastojaćemo da potvrdimo sledeće hipoteze.

Prva hipoteza je da postoji potreba, ali i empirijski zasnovane činjenice, da se ELF ne samo smatra autentičnim varijetatom, već i da dobije status dominantnog praktičnog sredstva internacionalne komunikacije u odnosu na standardne varijante engleskog jezika izvornih govornika.

Druga hipoteza je da pod uticajem duboko ukorenjenih ideja o engleskom jeziku i ulozi njegovih maternjih govornika u njegovom razvoju naša akademska zajednica nema dovoljno razvijenu svest da su i govornici kojima to nije maternji

jezik u mogućnosti da aktivno učestvuju u jezičkim promenama na leksičko-gramatičkom nivou i kreiranju novih uloga koje ELF može da ima, a koje bi zadovoljile njihove komunikativne potrebe u profesionalnoj i akademskoj sferi.

Sledeća hipoteza je da u našoj akademskoj sredini postoje predrasude prema ELF-u, te će istraživanje ukazati na konkretne poteškoće i predrasude koje članovi naše akademske zajednice imaju u prihvatanju engleskog jezika kao varijeteta koji služi kao apsolutno nezaobilazno sredstvo internacionalne komunikacije, a lingvistički se razlikuje od britanskog i severnoameričkog engleskog koji su najčešće tretirani kao prestižni varijeteti. U tom slučaju rezultati istraživanja bi predstavljali relevantne podatke koji bi mogli da doprinesu nastojanju lingvista da se postepeno i sistematski radi na promeni stava prema ELF-u koji na globalnom nivou dobija sve veći značaj.

Četvrta hipoteza je da će istraživanje pokazati da postoje predrasude članova srpske akademske zajednice prema izvornim govornicima engleskog jezika u pogledu njihove jezičke kompetencije, što kod naših ispitanika doprinosi osećanju inferiornosti po tom pitanju. Imajući u vidu da to nije primarni predmet ovog istraživanja, u radu se nećemo detaljno baviti ovim pitanjem, ali ćemo ukazati na neophodnost da se radi na promeni takvih predrasuda, jer i one igraju određenu ulogu u prihvatanju ELF-a kao praktičnog sredstva međunarodne komunikacije.

1.3. Plan rada i metode istraživanja

Disertacija se sastoji iz nekoliko delova.

U prvom delu rada dat je teorijski okvir istraživanja i predstavljeno je raslojavanje engleskog jezika na varijetete, a potom i sam pojam engleskog jezika kao *lingua franca* iz lingvističke, pedagoško-didaktičke i socioekonomske perspektive. Pored toga, objašnjena je uslovljenost nastanka različitih varijeteta, samog ELF-a i procesa globalizacije, razmotreni su različiti pristupi razvoju varijeteta i ponuđeni rezultati dosadašnjih istraživanja ELF-a u oblasti pragmatike, fonetike i leksiko-gramatike. Krajnji cilj jeste naglašavanje značaja koji se pridaje

ovoj temi u savremenoj lingvistici, kao i postavljanje referentnog okvira našeg istraživanja.

U drugom delu je na osnovu postojeće akademske literature kritički analiziran koncept postojanja varijeteta engleskog jezika kao *lingua franca* sa stanovišta njegovog lingvističkog opisa, moguće kodifikacije, svrhe koju ima u internacionalnoj komunikaciji, kao i mogućnosti prevazilaženja ukorenjenih, tradicionalističkih ideja o engleskom jeziku.

U trećem delu rada je predstavljena metodologija istraživanja kojim ćemo ispitati stavove studenata i nastavnika iz akademske zajednice u Srbiji prema ELF-u. Istraživanjem će biti obuhvaćeni studenti engleskog jezika, studenti kojima je engleski jezik jedan od predmeta na studijama i nastavnici engleskog jezika sa Filološkog fakulteta Univerziteta u Beogradu, kao i drugih fakulteta Univerziteta u Beogradu, Univerziteta u Novom Sadu, Univerziteta u Nišu, te privatnog Univerziteta Singidunum. Metode sakupljanja podataka i analiza su kvantitativne. Ispitivanje stavova je izvršeno putem skala Likertovog tipa (tzv. sumacionih skala) na osnovu dve vrste upitnika, jednog za studente, drugog za nastavnike, koji će biti predstavljeni u ovom delu rada. Oba upitnika sadrže po 30 tvrdnji koje su sastavljene tako da izražavaju ili umereno (do jako) pozitivan ili umereno (do jako) negativan stav. Svakoj tvrdnji je pridružena petostepena skala odgovora od „uopšte se ne slažem“ do „potpuno se slažem“. Bodovanjem odgovora i korelacijama varijabli i rezultata upitnika dobili smo rezultate koji reflektuju stavove studenata i profesora prema lingvističkoj i kulturološkoj dimenziji ELF-a. Rezultati su nam pomogli da donesemo zaključke o stavovima prema odstupanjima od jezičkih pravila standardnog britanskog ili severnoameričkog engleskog u domenu gramatike, fonetike i leksike. Ponudili smo i odgovore na pitanja u vezi sa razvojem komunikativne kompetencije, oponašanjem kulture izvornih govornika i usvajanjem njihovih kulturnih modela. Pored ovoga razmotreno je pitanje potrebe za razvojem sredini prilagođenih pedagogija, potrebe razvoja svesti o interkulturalnoj kompetenciji, kao i stavova po pitanju promena u srpskom jeziku pod uticajem široke upotrebe engleskog jezika.

U četvrtom delu rada data je analiza rezultata istraživanja koja će nam pomoći da predstavimo stavove pripadnika akademske zajednice prema elementima ELF-a, njegovoj lingvističkoj i kulturološkoj dimenziji.

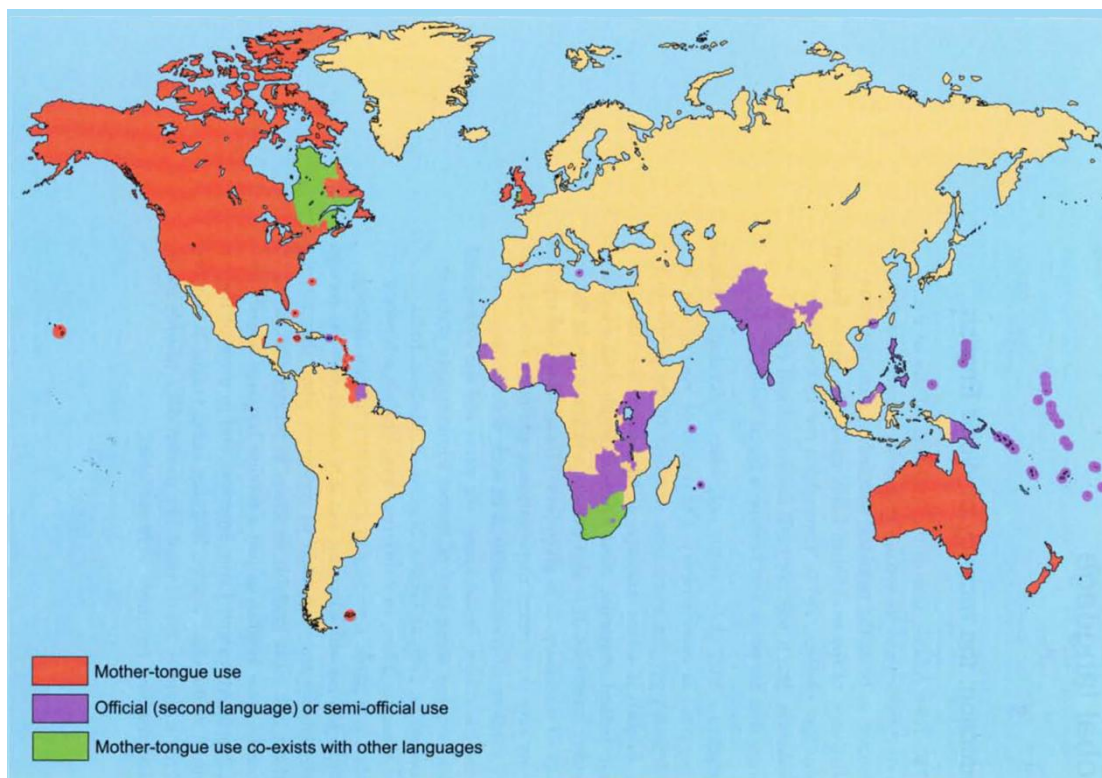
Poslednji deo disertacije predstavlja zaključke obavljene kritičke analize i istraživanja u svetlu njihovog značaja za dalja proučavanja u ovoj oblasti. Pored toga, razmotrene su potencijalne implikacije za jezičku obrazovnu politiku u Srbiji, kao i inovacije u oblasti nastave engleskog jezika i kreiranja jezičkih materijala.

2. TEORIJSKI OKVIR

2.1. Širenje engleskog jezika i klasifikacija novonastalih varijeteta

Engleski jezik je postao jedan od fenomena druge polovine dvadesetog veka stekavši status globalnog jezika koji se koristi u mnoge svrhe (Crystal 2012; Seidlhofer 2000). Bez obzira na pozitivne interakcije, kao i tenziju koju to izaziva između lokalnog i globalnog nivoa (Canagarajah 2006b), svedoci smo da ovakav razvoj stvari ima ozbiljne lingvističke, društveno-kulturne, ideološke, političke, kao i pedagoške implikacije. Tokom svog razvoja i širenja engleski jezik je igrao i još uvek igra različite uloge u životima pojedinaca, kao i celih društvenih zajednica, od marginalizacije do pružanja šanse za brži rast i razvoj (Modiano 2001a). Poslednje decenije beleže neverovatno akademsko interesovanje za pitanja u vezi sa razvojem engleskog jezika, procesom njegovog širenja, implikacijama, kao i posledicama ovih dešavanja.

U oblasti lingvistike postoje različita objašnjenja za nastanak ovog fenomena. Po Kristalu (Crystal) (2012: 152-77), engleski jezik je postao globalno sredstvo komunikacije zahvaljujući činjenici da je dobio specijalnu ulogu priznatu u svakoj zemlji, a delimično i iz potrebe da se već posle Prvog svetskog rata obezbedi jezik na kome će države komunicirati. Iz tog razloga je engleski jezik dobio specijalni status u internacionalnom savezu Lige naroda u okviru koje je pored francuskog jezika postao zvanični jezik upotrebe. Nakon Drugog svetskog rata engleski jezik ostaje „radni jezik” u Ujedinjenim nacijama koje praktično zamenjuju Ligu naroda, a koje su prvobitno, 1945. godine imale 51 zemlju članicu. Taj broj se do kraja dvadesetog veka uvećao na 192 zemlje članice. Pored uloge prvog jezika u Sjedinjenim Američkim Državama, Kanadi, Velikoj Britaniji, Irskoj, Australiji, Novom Zelandu i Južnoj Africi, engleski jezik je stekao ulogu službenog, administrativnog jezika u preko sedamdeset zemalja poput Gane, Nigerije, Indije, Singapura, itd. Pored toga, engleski jezik igra specijalnu ulogu u obrazovnoj politici učenja stranih jezika kao prioritetni jezik u velikom broju zemalja. Oko 100 zemalja tretira engleski samo kao strani jezik koji se uči u školi pod uslovom da su potrebe za odgovarajućem nastavnim kadrom zadovoljene (Crystal 2012: 151).

Slika 1. Upotreba engleskog jezika u svetu (preuzeto iz Crystal 2012: 152)

Današnja široka upotreba engleskog jezika se može posmatrati i iz ugla njegovog širenja kroz nekoliko faza (Kachru, 1996). U prvoj fazi engleski se 1535. godine širi na Vels, zatim Škotsku 1603. godine, a 1707. i na Irsku, kada je i osnovana država Velika Britanija. U drugoj fazi se populacije engleskih govornika sele u Severnu Ameriku, Kanadu, Australiju i Novi Zeland i svaka od ovih zemalja usvaja engleski kao jezik novonastale nacije (Kachru, 1996; Bhat, 2001). Po ovim autorima, engleski jezik menja svoj sociolingvistički profil i stiče status globalnog jezika u narednoj fazi koja je „engleski dovela u ne-engleski sociokulturni kontekst“ (Bhat, 2001: 529), tj. u Južnu Aziju, Afriku i Latinsku Ameriku. Tada je engleski došao u kontakt sa jezicima sa kojima genetski i kulturno nije bio u vezi: u Africi sa Bantu i jezicima iz nigersko-kongoanske porodice, u Aziji sa dravidskim jezicima i u Jugoistočnoj Aziji sa altajskim jezicima (Kachru, 1996). Ovi kontakti su doveli do pojave regionalnih varijeteta, npr. indijskog engleskog, kao i malezijskog, singapurskog, filipinskog i nigerijskog engleskog jezika. Pored toga, u ovoj fazi dolazi do kreiranja „nove ekologije“ podučavanja engleskog jezika iz ugla lingvistike, metodologije, normi i identiteta (Bhat, 2001).

Kada je reč o broju govornika, internacionalne organizacije, lingvistička istraživanja putem anketa i pojedini autori su po različitim kriterijumima došli do određenih podataka. Podela je uvek na izvorne govornike i one kojima engleski jezik nije maternji. Kristal, uz određene ograde, navodi da je broj izvornih govornika procenjen na broj između 400 i 500 miliona govornika. Značajan faktor predstavljaju pidžini i kreoli koji su nastali od engleskog jezika i koji se danas smatraju varijetetima. Ukoliko njih uključimo, broj govornika se bliži cifri od 500 miliona (2012: 154). S druge strane, procene Britanskog saveta iz 1997. godine zasnovane na izveštajima o broju polaznika kurseva, kao i analizama tržišta, kažu da engleski jezik uči oko 1000 000 000 ljudi. Treba imati u vidu da ovde spadaju svi učenici engleskog jezika, od početnog do naprednog novoa, te Kristal predlaže da se za kriterijum ipak uzme srednji nivo konverzacijske kompetencije, što dovodi do toga da bi se 750 000 000 govornika moglo nazvati govornicima engleskog kojima engleski jezik nije maternji (2012: 154). Prateći godišnji porast stanovništva, naročito u područjima u kojima je engleski jezik drugi jezik i gde je uočen dupli porast stanovništva u odnosu na zemlje u kojima je engleski jezik prvi jezik (Indija, Gana, Nigerija, itd.), Gredol (Graddol) pretpostavlja da će broj govornika kojima je engleski jezik prvi jezik opasti sa 8 procenata iz 1950. godine na 5 procenata 2050. godine (1999: 61 prema: Crystal 2012: 156). Ovakav trend se po prvi put uočava kada je u pitanju jedan internacionalni jezik.

2.2. Razlozi za pojavu engleskog jezika kao globalnog sredstva komunikacije

Postoje mnogi pokušaji u lingvistici da se objasne razlozi iz kojih je engleski jezik postao globalni jezik. Veoma često se to objašnjava jezičkim osobinama, te Kristal te faktore naziva unutarjezičkim lingvističkim faktorima (*intrinsic linguistic factors*) (2012: 156). Naime, određene osobine engleskog jezika poput odsustva gramatičkog roda i leksičkog tona ili relativno mali broj flektivnih nastavaka navode na zaključak da je to „jednostavan jezik”. S druge strane, ne treba zanemariti njegovu sintaksičku, leksičku i stilističku kompleksnost ili nepravilnosti koje se javljaju u spelovanju. Po Kristalu, jezik može da postane svetski jezik jedino iz vanjezičkih (*extrinsic*) razloga, koji se ne dovode u vezu sa samim jezičkim karakteristikama. Ovi razlozi se dovode u vezu sa „moći ljudi koji ga

govore”(Crystal 2012: 156). Pritom, moć ima raznoliku primenu u političkom, vojnom, tehnološkom, ekonomskom i kulturnom kontekstu. U slučaju izvornih govornika engleskog jezika, njihova politička moć se ogledala u obliku kolonijalizma počev od šesnaestog veka. Njoj u prilog ide i industrijska revolucija sedamnaestog i osamnaestog veka koja je potekla sa engleskog govornog područja. Ekonomski imperijalizam se vezuje za ekonomsku moć Velike Britanije kao vodeće industrijske i trgovačke sile u devetnaestom veku, kao i ekonomski rast i razvoj Sjedinjenih Američkih Država u istom periodu. Dvadeseti vek je između ostalog obeležen i preovlađujućim uticajem američke kulture u svim sferama života. Na ovaj način engleski postaje dominantan kao funkcionalni jezik u politici, ekonomiji, štampi, oglašavanju, televiziji, filmu, popularnoj muzici, međunarodnim putovanjima, obrazovanju i komunikaciji (Crystal, 2012).

Krajem dvadesetog veka lingvisti su interpretirali širenje engleskog jezika u okviru trodelnog geopolitičkog modela. Tom Mekartur (Tom McArthur) (2001: 8) navodi da je postojalo tri pokušaja njegove formulacije. Prvi pripada Barbari Strang (Barbara Strang) u Velikoj Britaniji, koja se time bavi u svojoj knjizi *Istorija engleskog* (History of English) iz 1970. godine. Drugu struju predstavljaju Randolph Kverk (Randolph Quirk), Sidni Grinbaum (Sidney Greenbaum) i Džefri Lič (Geoffrey Leech) iz Velike Britanije, kao i švedski lingvista Jan Svartvik (Jan Svartvik), autori *Gramatike savremenog engleskog jezika* iz 1972. godine. Po Mekarturu (2001: 8), rodonačelnik trećeg pristupa je indo-američki naučnik Braj B. Kahru (Braj B. Kachru), koji se formulacijom trodelnog geopolitičkog modela bavi u svojim publikacijama počev od 1980. godine. Trodelni geopolitički model je demografski i sociopolitički model oko čije podele se ovi autori slažu, ali je nazivaju drugim terminima. Podela je izvršena po teritorijama i to:

- na teritorije na kojima je engleski jezik maternji jezik (Australija, Kanada, Velika Britanija, Liberija, Novi Zeland, Južna Afrika i Sjedinjene Američke Države). Po Kverku su to govornici engleskog kao maternjeg jezika, A-govornici po Strang ili pripadnici Kahruovog Unutrašnjeg kruga;

- na teritorije na kojima je engleski jezik drugi jezik (Bangladeš, Bocvana, Kamerun, Kipar, Fidži, Gana, Hong Kong, Indija, Kenija, Malazija, Nigerija, panama, Pakistan, Papua Nova Gvineja, Filipini, Sijera leone, Singapur, Sri Lanka, Tanzania, Uganda, Zambia I Zimbabve). Kverk ih naziva govornicima engleskog kao drugog jezika, Strang B-govornicima, a kod Kahrua su to pripadnici Spoljašnjeg kruga;
- na teritorije na kojima je engleski strani jezik (u ostatku sveta). Po Kverku su to govornici engleskog jezika kao stranog jezika, C-govornici po Strang i pripadnici Kahruovog Kruga koji se širi (McArthur, 2001).

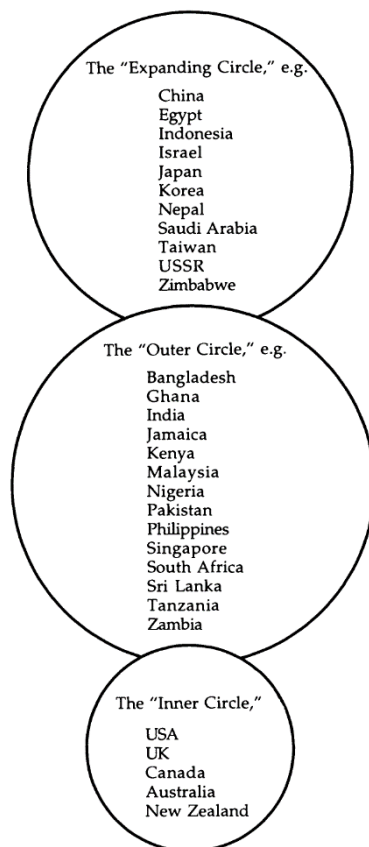
Pored ovog postoji još nekoliko modela širenja engleskog jezika. Jedan od najstarijih modela je predložio Strevens (Strevens) 1980. godine. On prikazuje mapu sveta na kome obrnut dijagram drveta simbolizuje način na koji su nakon nastanka američkog engleskog svi ostali varijeteti engleskog potekli ili od američkog ili od britanskog engleskog (Jenkins, 2009:16). Kasnije predloženi modeli su bili kružnog oblika i to su: Kahruov model „Tri koncentrična kruga“ (1985-1988), Mekarturov „Krug svetskog engleskog“ (1987.) i Gorlahov (Goralch) „Kružni model engleskog“ iz 1988. godine.

2.2.1. Kahruov model

Da bi se prikazalo širenje engleskog jezika u literaturi se često navodi Kahruov model „Tri koncentrična kruga“ iz 1988. godine, koji, po njemu, treba da odrazi profil pluricentričnosti engleskog koji nije samo demografske, već i kulturne, lingvističke i literarne prirode (Kachru, 1996). Ovaj model ujedno pruža i jedinu klasifikaciju novonastalih varijeteta.

Po Kahruovom modelu prvom, unutrašnjem krugu (Inner circle) pripadaju zemlje engleskog jezika - Ujedino Kraljevstvo, SAD, Kanada, Australija i Novi Zeland koje Crystal procenjuje na oko 320-380 miliona govornika 1997. godine (u Bhatt 2001). Drugom, spoljašnjem krugu („Outer circle“) pripadaju zemlje iz, Južne Azije, Afrike i Latinske Amerike u kojima je engleski jezik službeni, drugi jezik. Broj govornika se kreće između 150 i 300 miliona. Treći krug, krug koji se širi (Expanding circle), obuhvata zemlje u kojima se koristi kao strani jezik, čiji je broj

govornika 1997. godine Crystal procenio na 100 miliona do milijardu govornika. Napominje se da postoje poteškoće pri davanju procene broja govornika, jer se mnogi varijeteti engleskog koriste kako u internacionalnom, tako i u intranacionalnom kontekstu (Bhat 2001).

Slika 2. Tri koncentrična kruga (preuzeto iz Kachru 1996: 137)

Povodom navedene klasifikacije Kahru ističe da ova tri kruga u sebi nose i „poruku o kodifikaciji i diversifikaciji engleskog jezika“ (1996: 138), ali ne obrazlaže kako bi konkretno kodifikacija izgledala.

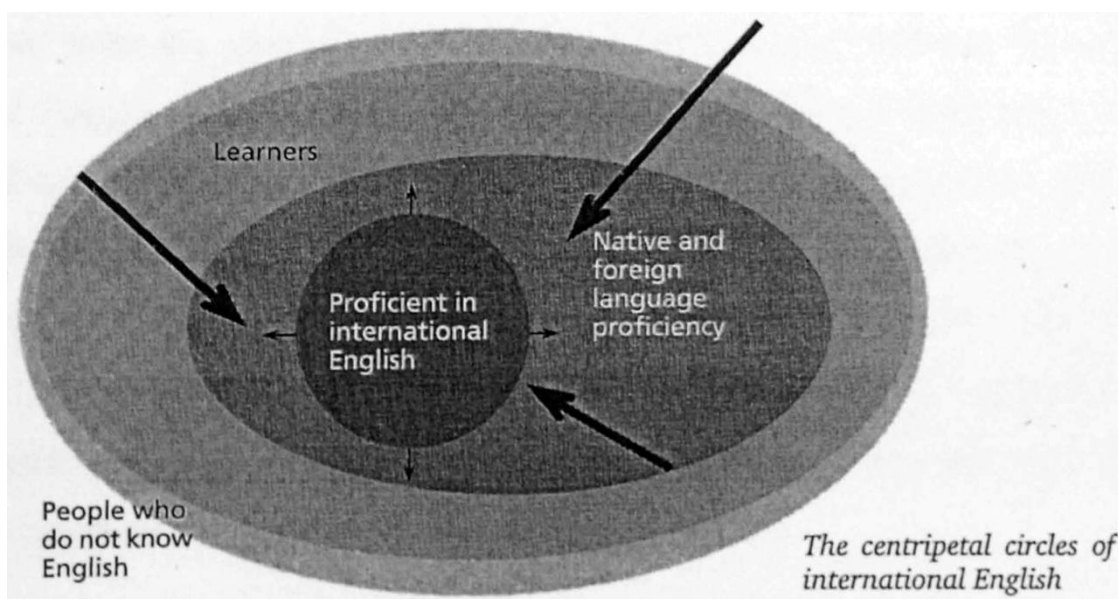
Kada su u pitanju promena u jeziku, posledice ovog enormnog širenja engleskog jezika su dvojake. Naime, dolazi do procesa „*englishization*“, tj. procesa promena koje engleski jezik izaziva u drugim jezicima sveta, kao i nativizacije i akulturacije samog engleskog („*nativization and acculturation*“), tj. promena koje doživljavaju lokalni varijeteti engleskog sticanjem svojih novih lingvističkih i kulturnih identiteta (Kachru 1996). Pored toga, ovi procesi promena, po Kahru,

objašnjavaju nastanak termina *Afrikanization* ili *Indianization*, kao i nazive novonastalih varijeteta kao što su singapurski engleski, nigerijski engleski, filipinski engleski i engleski u Šri Lanki. Afirmaciju ovih varijeteta Kahru (1996) ističe podatkom da o njima postoji referenca u *The Oxford Companion to the English Language*, urednika Toma Mekaturna u izdanju izdavačke kuće Oxford University Press iz 1996. godine.

2.2.2. Modijanov model

Modijano (Modiano) je 1999. godine predložio model centripetalnih krugova smatrajući ga „demokratskom osnovom za razvoj jezika“. Ovaj model se razlikuje od Kahruovog po tome što ne uzima u obzir geografske ili političke podele, već su jedini kriterijumi poznavanje engleskog jezika i komunikativna sposobnost govornika bez obzira na mesto rođenja. Naime, po Modijanu Kahruov model postavlja varijetete unutrašnjeg kruga kao normativne, bez obzira što to nije polazna ideja i što pridaje važnost lokalnim varijetetima.

Slika 3. Modijanov model centripetalnih krugova (preuzeto iz Modiano 1999: 26)

Modiano stavlja u centar grafikona govornike koji su na najvišem novou poznavanja internacionalnog engleskog jezika koji se ne bazira ni na jednom varijetetu izvornih govornika već čini „skup karakteristika engleskog jezika koje su

lako razumljive velikom broju izvornih i neizvornih govornika“ (1999: 27). Posledica toga je da se standard engleskog jezika u ovom slučaju bazira na zajedničkom jezgru svih varijeteta engleskog jezika. U drugom krugu se nalaze govornici različitih nivoa kompetencije u lokalnom varijetetu koji nije funkcionalan u internacionalnoj komunikaciji, dok treći krug pripada govornicima koji uče regionalni dijalekt, lokalni varijetet pod uticajem maternjeg jezika ili standardni varijetet engleskog.

Jedna od bitnih razlika Modijanovog modela u odnosu na Kahruov model je dinamičnost unutar krugova, jer govornici mogu da prelaze iz kruga u krug u zavisnosti od sticanja kompetencije u internacionalnom engleskom jeziku. Pored toga, po Modijanu je neophodno da govornici engleskog koji govore varijetet koji nije funkcionalan u internacionalnoj komunikaciji moraju da budu kompetentni i u internacionalnom engleskom ukoliko žele da ostvare uspešnu komunikaciju. Na taj način se podstiče ideja da svi govornici engleskog treba da budu kompetentni u barem dva varijeteta, lokalnom i internacionalnom. Za razliku od Kahrua, Modijano ne daje procenu broja govornika po krugovima.

2.3. Različiti predlozi za engleski jezik kao globalno sredstvo komunikacije

2.3.1. Kverkov pristup

Pitanjem širenja engleskog jezika i njegovom diversifikacijom osamdesetih godina dvadesetog veka bavio se Kverk (Quirk 1982; Seidlhofer 2002). Naime, teme koje su po njemu bile od značaja su: stepen varijacije u engleskom jeziku prilikom njegove upotrebe kao internacionalnog jezika, problemi vezani za podučavanje engleskog na nivou na kome se postiže efikasnost u internacionalnoj komunikaciji, i uporedno širenje britanske i američke kulture (Quirk 1982: 37). Kao rešenje problema koje su se nametali, Kverk je predložio pojednostavljeni varijetet pod imenom „nuklearni engleski“ (Nuclear English) koji bi predstavljao jezgro (*nucleus*), tj. neophodni minimum engleske gramatike i rečničkog fonda. Kada je reč o kulturi, po Kverku, ovaj varijetet bi bio oslobođen svih književnih i estetskih aspiracija (1982: 43). Ovaj varijetet ne bi favorizovao ni jednu kulturu ni

zemlju u internacionalnoj komunikaciji, jer bi trebalo obučavati i same izvorne govornike da ga koriste.

Kverkov „nuklearni engleski“ je sličan po ideji ranijim pokušajima da se ustanovi tzv. BASIC English, pri čemu je BASIC akronim od „British, American, Scientific, International and Commercial English“ (britanski, američki, naučni, internacionalni i poslovni) engleski na kome su radili Ogden i Ričards (Ogden & Richards) dvadesetih godina dvadesetog veka. Polazna ideja je bila da se popravi internacionalna komunikacija i pojednostavi učenje engleskog jezika. Nažalost, u to vreme nije postojalo raspoloženje među lingvistima da engleski treba kontrolisati i ograničavati u pogledu gramatike i vokabulara (Smith 1983: vi). Međutim, po Barbari Zajdlhofer (Barbara Seidlhofer), ideja o BASIC engleskom je podstakla ključne teme o *lingua franca* komunikaciji i značajno doprinela razvoju fenomena koji se danas naziva engleski kao *lingua franca* (Seidlhofer 2002).

Ogden i Ričards su svoj rad u oblasti teorijske semantike predstavili u knjizi *The Meaning of Meaning* 1923. godine u kojoj su dali predlog neophodnog vokabulara koji se sastojao od 850 reči i nekih gramatičkih pravila. Zajdlhofer grupiše teme koje obrađuju ova dva autora na sledeći način: *i*) priroda jezika, *ii*) reči i pravila i *iii*) jezik kao instrument za mišljenje i učenje (Seidlhofer 2002).

Što se tiče prirode jezika, Ogden i Ričards su uvideli potrebu da BASIC engleski postane „drugi ili internacionalni engleski“ koji može da se upotrebljava svakodnevno u različite svrhe uključujući vesti, poslovne, naučne i opšte teme. Vokabular je ograničen na 850 reči, i ne uključuje izvedenice, ali su data pravila pomoću kojih je moguće izvesti druge vrste reči od ponuđenih (npr. od reči design je moguće izvesti designer, designing i designed). Zapravo, autori navode da je izbačeno sve što nije neophodno (umesto disembark se koristi get off a ship, I am able je uvek I can, itd.). Insistira se na kombinaciji jednostavnih operacija poput get, give, come, go, put i take sa rečima koje označavaju pravac poput in, over, through (umesto insert se npr. koristi put in). Napominje se da pored samih reči iz BASIC engleskog učenik već zna oko 50 reči koje su danas u uobičajenoj upotrebi u mnogim jezicima poput radio, hotel, telefon, bar, klub. Ogden i Ričards procenjuju

da je potrebno od mesec do dva meseca da učenik ovlada govorom i pisanjem u BASIC engleskom. Sa druge strane, jednom Englezu neće trebati puno vremena da se prilagodi ovom načinu govora, ali će mu u početku biti teško da zvuči jasno i jednostavno. Preporuka je da BASIC engleski postane deo obrazovnog sistema u svakoj zemlji, s nadom da će to uticati na smanjenje šansi za izbijanje rata, kao i smanjenim interesom za druge jezike koji po autorima predstavljaju gubljenje vremena (Ogden 1935: 13). Ova poslednja teza daje povod za posebnu diskusiju o kojoj će biti reči kasnije u radu.

Razlika u Kahruovom i Modijanovom pristupu je dovela i do njihovog javnog suprotstavljanja još 1991. godine u takozvanoj „Engleski danas“ (*English Today*) debati, u kojoj su učestvovali Kahru i Kverk. Ova dva lingvisti su imenovala pozicije onog drugog u skladu sa međusobnim kritikama stavova u odnosu na standard engleskog jezika kao „lingvistika oslobađanja“ (*liberation linguistics*) (Kverk za Kahrua) i „lingvistika deficita“ (*deficit linguistics*) (Kahru za Kverka). Naime, Kahruovo zalaganje za afirmaciju regionalnih varijeteta kroz koje se izražava i nacionalna pripadnost i individualnost se kosi sa Kverkovim protivljenjem da se u engleski jezik uključuju tzv. nestandardne forme (Seidlhofer 2003a).

U literaturi se ova naučna rasprava smatra ključnim pokretačem sve većeg interesovanja za pitanja varijeteta engleskog jezika, kao i pedagoške implikacije. Takozvana „lingvistika oslobađanja“ je našla svoj argument i u mnogo citiranoj tezi Vidousona (Widdowson) o „posedovanju engleskog“ (*the ownership of English*). Prema ovoj tezi, bez obzira što izvornim govornicima predstavlja ponos i zadovoljstvo činjenica da je njihov jezik internacionalno sredstvo komunikacije, suština leži u tome da je on internacionalan u meri da to više nije njihov jezik (Widdowson 1994: 385). Ova teza svoje utemeljenje nalazi i u navedenim podacima da je broj izvornih govornika daleko manji od broja govornika kojima engleski nije maternji jezik. Dalje implikacije su da će govornici kojima engleski jezik nije maternji biti glavni nosioci promena kako u samom engleskom jeziku, tako i u okviru ideologija i verovanja u vezi sa njim (Seidlhofer 2003a), bez obzira

što je ideja učenja engleskog ka postizanju kompetencije izvornog govornika i dalje duboko ukorenjena u teoriji i nastavi engleskog jezika.

Debata koju su Kahru i Kverk započeli smatra se prekretnicom za pitanja vezana za internacionalni engleski, ali su se i pre nje lingvisti bavili ovom temom. Na primer, Leri Smit (Larry Smith) je 1976. godine predložio da engleski jezik bude osnova za tzv. engleski jezik kao internacionalni pomoćni jezik (*English as an International Auxiliary language, EIAL*), koji bi trebalo da bude jezik internacionalne komunikacije i oznaka identiteta za druge varijetete engleskog jezika (Erling 2000:6). EIAL bi po svojim sintaksičko-semantičkim odlikama predstavljao kombinaciju novih varijeteta i standardnog engleskog jezika, a odgovornost za efikasnu komunikaciju nose kako izvorni govornici, tako i govornici kojima engleski nije maternji jezik. Takođe, na izvornim govornicima je da nauče da razumeju neizvorne govornike koji koriste EIAL (Erling 2000).

Alan Dejvis (Alan Davies) je u svom naučnom radu „Da li je internacionalni jezik interjezik“ iz 1989. godine predlagao da se internacionalni engleski jezik posmatra kao „kontinuum od tečnog govornog i pisanog engleskog obrazovanih izvornih govornika do pidžina i kreola Zapadne Afrike i drugih krajeva i posebno redukovanih registara/kodova za kontrolu avio saobraćaja (Airspeak) i brodarstvo (Seaspeak)“ (1989: 456-7 prema: Erling 2000: 9).

Dejvid Kristal je pak u svojoj knjizi *Engleski kao globalni jezik (English as a Global Language)* iz 1997. godine izneo stav da je neophodno da postoji „Svetski standardni engleski govorni jezik“ (World Standard Spoken English) kao sredstvo međunarodne komunikacije u vreme diversifikacije engleskog jezika u svetu. Posledica je da će izvorni govornici postati bilingvali u svom jeziku, jer će govoriti svoj dijalekat u okviru svoje zemlje, a u internacionalnoj komunikaciji će koristiti internacionalni engleski radi boljeg razumevanja. 2004. godine Kristal iznosi ideju da engleski treba tretirati kao „porodicu jezika“ (2004: 49), ali da ne možemo prenebregnuti činjenicu da će internacionalni standard biti pod jakim uticajem američkog engleskog.

Sa druge strane, Majerkord (Meierkord) je mišljenja da engleski jezik kao *lingua franca* ne predstavlja sistem, niti poseduje stabilnost i homogenost Kristalovog „Svetskog standardnog govornog jezika“, već predstavlja heterogenu formu koja je u konstantnoj promeni prilikom svake interakcije (2004: 115). Kada su u pitanju odlike ELF-a, autorka ističe da gramatička pravila uglavnom korespondiraju sa pravilima izvorne varijante engleskog jezika, s tim da često dolazi do pojednostavljanja oblika. Uticaj maternjeg jezika govornika u ELF-u ogleda se u prenosu obrazaca za građenje gramatičkih oblika i određenih fenomena karakterističnih za taj jezik.

2.4. Terminološka razmatranja

Samo poreklo termina *lingua franca* vezuje se sa germanske Franke koji su se u petom veku preselili u Galiju i prihvatili lokalni jezik koji je postao poznat kao jezik Franaka ili *lingua franca*. Vremenom je počeo da predstavlja nezvanični jezik šire komunikacije i prvobitno se koristio u Levantu u srednjem veku, kada su Franci išli u krstaške pohode (Ostler 2005: 407). Majerkord i Knap (Meierkord & Knapp) navode da se prvi *lingua franca* odnosio na varijetet koji se govorio duž jugoistočne mediteranske obale između petnaestog i devetnaestog veka, tj. pidžin koji se bazirao na nekim italijanskim dijalektima i uključivao elemente iz španskog, francuskog, portugalskog, arapskog, turskog, grčkog i persijskog (2002: 9). *Lingua franca* je, dakle, jezik kojim se služe ljudi kojima maternji jezik nije zajednički, te se u današnjem svetu kao nosilac međunarodne komunikacije nameće engleski jezik. Pritom, za razliku od predjašnjih jezika koji su služili kao *lingua franca*, engleski jezik ne samo da nije hibridne prirode kada je u pitanju njegov sastav, nego ima i svoje maternje govornike. Engleski jezik je do danas služio kao *lingua franca* u bar dva značenja u zavisnosti od istorijskih dešavanja. Kada se, počev od šesnaestog veka, upotreba engleskog jezika proširila na kolonije, engleski jezik se upotrebljavao kao jezik kontakta između kolonizatora i kolonizovanih, kao i između samih kolonizovanih. Posle dekolonizacije koja je nastala u pedesetim godinama dvadesetog veka i pod uticajem globalizacije koju je obeležio tehnološki i ekonomski razvoj, kao i slabljenja državnih granica, engleski je postao jezik kontakta za veliki broj zajednica van bivšeg britanskog carstva (Canagarajah

2006b: 197). Ono što bi pak bio izazov u svim zajednicama širom sveta koje se suočavaju sa novom ulogom engleskog jezika, a svesne su svojih lokalnih vrednosti, identiteta i interesa jeste „da se sačuva naša izvorna kultura i jezik (jezici), a da se koriste prednosti globalne integracije putem jezika šire komunikacije“ (Modiano 2004: 225).

Sam fenomen engleskog jezika kao *lingua franca* predmet je mnogih diskusija zbog neodređenog stava šta on zapravo jeste i kako se razlikuje od drugih varijeteta pod sličnim imenima. Pritom, neophodno je istaći šta se podrazumeva pod tzv. standardnom varijantom engleskog jezika. Standardna varijanta podrazumeva skup pravila koja važe u određenoj društveno-kulturnoj zajednici izvornih govornika engleskog jezika (najčešće Amerikanaca ili Britanaca), te se sva odstupanja pripisuju nestandardnim varijantama, odnosno varijetetima. Svaki od njih ima svoju funkciju u određenom kontekstu i među određenim sagovornicima, a krajnji cilj njihove upotrebe je da se ostvari uspešna komunikacija. Termini koji se danas u literaturi upotrebljavaju kao sinonimi i odnose se na novonastalu ulogu engleskog jezika kao jezika globalne komunikacije, kao i na njegovu diversifikaciju su:

- English as a lingua franca
- English as a global language
- English as a world language
- English as an international language
- World English,
- kao i World Englishes.

Ono što je zajedničko svim terminima jeste da se odnose na jezik izabran za komunikaciju između govornika koji potiču iz različitih kako jezičkih tako i društveno-kulturnih zajednica. Po Firtu (Firth) *lingua franca* je „jezik kontakta između osoba koji ne dele niti maternji jezik niti nacionalnu kulturu i za koje je engleski jezik izabrani *strani* jezik komunikacije“ (1996: 240) slično tvrdi i Mekei

(McKay) (2002: 132) u svojoj definiciji engleskog kao internacionalnog jezika, s tim što obuhvata sve kontekste upotrebe:

Internationalni engleski koriste izvorni govornici engleskog jezika i bilingvalni korisnici engleskog u svojoj interkulturnoj komunikaciji. Internationalni engleski može da se koristi u lokalnom smislu između govornika različitih jezika i pripadnika različitih kultura u okviru jedne zemlje, i u globalnom smislu između govornika iz različitih zemalja (prev. autora).¹

Na ovaj način dobijamo raznovrsne komunikativne kontekste koji se zapravo orijentišu prema engleskom (Jenkins 2009: 206). Ipak, Dženkins (Jenkins) tvrdi da termin engleski kao *lingua franca* (English as a *lingua franca*), skraćeno ELF, poseduje nekoliko prednosti nad ostalim gore navedenim terminima:

ELF naglašava ulogu engleskog u komunikaciji između govornika kojima su maternji jezici različiti, što je primarni razlog za učenje engleskog danas; sugeriše ideju zajednice, radije nego otuđenja; naglašava sličnosti radije nego nego razlike; implicira da je „mešanje“ jezika prihvatljivo... tako da nema ničeg pogrešnog u zadržavanju određenih karakteristika maternjeg jezika kao što je akcent; na kraju, latinsko ime simbolično ukida posedovanje engleskog od strane izvornih govornika i daje ga svima na upotrebu (prev. autora)² (Jenkins 2000: 11).

---

1 “International English is used by native speakers of English and bilingual users of English for cross-cultural communication. International English can be used both in a local sense between speakers of diverse cultures and languages within one country and in a global sense between speakers from different countries”.

2 “ELF emphasizes the role of English in communication between speakers from different Lis, i.e. the primary reason for learning English today; it suggests the idea of community as opposed to alienness; it emphasizes that people have something in common rather than their differences; it implies that 'mixing' languages is acceptable... and thus that there is nothing inherently wrong in retaining characteristics of the LI, such as accent; finally, the Latin name symbolically removes the ownership of English from the Anglos both to no one and, in effect, to everyone.”

2 “Transculturation is the process of transcending monoculturalism in language both within the world

U tom slučaju, radi što boljeg razumevanja, svi govornici, a naročito oni kojima maternji jezik nije maternji, su u situaciji da u internacionalnoj komunikaciji unose promene u engleski jezik koji govore. Te promene ne odstupaju samo od standardnih varijanti izvornih govornika već i od varijeteta engleskog karakterističnog za region iz koga potiču. Tako ELF postaje pitanje sposobnosti govornika da se prilagodi sagovorniku, što iziskuje obostrani trud i napor.

S druge strane, u prilog činjenici da ELF ima prednost u odnosu na ostale termine ide i stav da termini poput „engleski kao globalni jezik“ ili samo „globalni jezik“ sugerišu da engleski govore svi širom sveta, dok po statistici koju je 2003. godine dao Kristal, samo četvrtina svetske populacije govori engleski jezik tečno i kompetentno (Crystal 2003:6).

Prilikom pokušaja da se definiše termin ELF i objasni potreba za njim, neophodno je da se on sagleda iz perspektive pojma World Englishes (WE) koji je u literaturi duže prisutan i moguće ga je interpretirati na tri načina:

- a) u širem smislu označava sve varijetete engleskog širom sveta i različite pristupe njihovom opisu i analizi;
- b) u užem smislu označava samo varijetete nastale u Africi, Aziji i Karibima (tzv. „new Englishes“ ili „nativised/indigenised/institutionalised Englishes“) gde je engleski u upotrebi kao drugi, službeni jezik;
- c) označava višecentričan pristup proučavanjima engleskog jezika koji je povezan sa Kramsholtzom i njegovim kolegama istomišljenicima (Jenkins 2006).

I u slučaju ELF-a i WE u centru istraživanja su pitanja varijacije i promene usled jezičkih kontakata, lingvističkih normi i njihovo poštovanje, pripadnost jezika izvornim govornicima ili pak svima koji ga govore, kao i pitanja identiteta. Brut-Griffler pak dodaje da se u slučaju World Englishes odvija i process transkulturalizacije (*transculturation*) po kome varijeteti postaju multikulturalni mediji u okviru pluralnih (*pluralistic*) zajednica, pri čemu

„proces transkulturalizacije nadilazi monokulturalizam u jeziku i u okviru svetskog ekonokulturnog sistema i u okviru varijeteta svetskog engleskog” (Brutt-Griffler 2002: 177-8)³

Neophodno je naglasiti da koncept engleskog jezika kao globalni *lingua franca* ne podrazumeva jedan varijetet internacionalnog engleskog jezika koji je prepoznatljiv i kodifikovan. Naime, Dženkins ističe da se pod njegovim konceptom podrazumeva da svako ko učestvuje u međunarodnoj komunikaciji treba da u svom jezičkom repertoaru poseduje određene jezičke forme (fonološke, leksičko-gramatičke) koje su u širokoj upotrebi i koje su razumljive za većinu govornika iz različitih jezičkih konteksta, a da se u isto vreme govornici ohrabruju da uče i koriste svoj lokalni varijetet u lokalnom komunikativnom kontekstu (2006: 161). Ovakav pristup je najlakše ilustrovati primerom iz Australije u kojoj se očitava sva kompleksnost „svetskih engleskih“ (WE). Engleski jezik koji se ovde koristi je kodifikovani standard sa priznatim australijskim dijalektom i zvaničnim rečnikom. Stanovnici Australije govore lokalni engleski pod uticajem njihovih maternjih jezika koji predstavlja *lingua franca* u komunikaciji između Aboridžina i drugih stanovnika koji inače govore međusobno nerazumljive aboridžinske jezike. Pored toga, u Australiji se govore i drugi varijeteti poput indijskog engleskog, kineskog engleskog, malajskog engleskog. Zbog toga je za uspešnu komunikaciju u Australiji je neophodna „multidijalektalna kompetencija“ u čiji sastav ulazi „pasivna kompetencija da se razumeju svi varijeteti engleskog jezika“ (Canagarajah 2006a: 233).

Formiranje stava prema ELF kao autonomnom varijetetu umnogome zavisi i od rezultata empirijskih istraživanja u cilju njegovog lingvističkog opisa, te ćemo ih u delu rada koji sledi ukratko predstaviti.

---

³ “Transculturation is the process of transcending monoculturalism in language both within the world econocultural system and also within the varieties of World English.”

2.5. Rad na lingvističkom opisu engleskog jezika kao *lingua franca*

Lingvistički opis engleskog jezika kao *lingua franca* se nameće kao neophodnost nakon postavljanja osnovnog teorijskog i konceptualnog okvira. Opis će se bazirati na empirijskom istraživanju koje treba da pokaže kako se zapravo ELF koristi u komunikaciji. Sama istraživanja su na samom početku, tj. odvijaju se tek od sredine devedesetih godina dvadesetog veka. Oblasti u kojima se istraživanja obavljaju i koja su ponudila relevantne zaključke i osnovu za dalji rad su interkulturalna pragmatika, fonologija i leksiko-gramatika.

2.5.1. Istraživanja u oblasti interkulturalne pragmatike

Obavljeno je nekoliko istraživanja u oblasti interkulturalne pragmatike i to u okviru međusobne komunikacije govornika kojima engleski jezik nije maternji (npr. Lesznyak 2002; Meieirkord 1996, 2002; House 1999; Firth 1996).

Prvi značajni rad u okviru ovih istraživanja bio je rad Firta iz 1996. godine koji je za cilj imao da identifikuje neke tipične pragmatičke karakteristike pri ELF interakciji. Radio je istraživanje na podacima koji su predstavljali telefonske razgovore između danske internacionalne trgovačke kompanije i njihovih internacionalnih klijenata. Firt identifikuje kao zajednički fenomen ELF govora tzv. princip zanemarivanja (*"let it pass"*), po kome učesnici u konverzaciji odlučuju da razumevanje određenih reči ili delova rečenica nije presudno za razumevanje, te može da se pređe preko toga, tj. zanemari određeno značenje. Ali, po Firtu to može biti i izvor problema, jer nije dovoljno jasno da li problem nije uočen od strane učesnika, ili su ga razumeli, pa zanemarili (Firth 1996: 241).

Lingvista Džulijan Haus (Juliane House) je proučavala interakcije internacionalnih studenata na Univerzitetu u Hamburgu u Nemačkoj. Uočila je da izostaje upotreba diskursnih markera *well* i *I think* u situaciji kada dođe red na njih da govore. Karakteristično za smenjivanje govornika u razgovoru (*turn-taking*) je zapravo bilo to da studenti započinju rečenicu tako što prvo ponove prethodni sagovornikov komentar, što Haus objašnjava time da je to jedna od strategija koja pomaže studentima da lakše obrade šta im je rečeno na engleskom. Pored toga, oni

na ovaj način signaliziraju i da prihvataju i razumeju izjave sagovornika. (House 2003: 145).

Druga kakarakteristika je da koriste veznike *and* i *but* mnogo više nego uobičajene reči poput *yes*, *well* ili *I see*. Kada se govornici ne slažu uglavnom koriste direktnu negaciju ili odbijanje bez uobičajenih eufemizama. (House 2003: 146).

Majerkord je 2000. godine analizirala konverzacije stranih studenata u Velikoj Britaniji i došla do zaključaka da sledeće karakteristike odlikuju ELF razgovore:

- pauze se prave između konverzijskih fraza, naročito na kraju konverzacije da bi se iz jedne faze konverzacije započela druga;
- najčešće analiziraju jednostavne teme poput hrane i života u hostelu;
- upuštaju se u kraće razgovore;
- prave česte i duže pauze u okviru razgovora i između tema;
- učesnici koriste određene učtive fraze kao rutinske formule za početak i kraj konverzacije, međjutim uglavnom su ograničeni na uopštene fraze poput: „Kako ste?“ (How are you?) ili „Ćao“ (bye).

Majerkord sve ove karakteristike objašnjava ili primenom strategije redukcije zbog nedostatka vokabulara da se pozabave ozbiljnijim temama ili kao govornikova nesigurnost povodom toga koliko je tema koju uvode prihvatljiva za sagovornika.

Iako ističe da se rezultati istraživanja razlikuju u zavisnosti od zadataka istraživanja i konteksta u kojima su obavljena, Zajdlhofer pravi neke generalizacije o pragmatici engleskog kao internacionalnog jezika:

- nesporazumi nisu česti, a kada se dogode rešavaju se promenom teme ili, što se ređe dešava, korišćenjem parafraziranja i ponavljanja;
- interferenca iz govornikovog prvog jezika (L1) je retka;

- razgovor je kooperativan i orijentisan ka postizanju konsenzusa;
- sagovornici su uglavnom orijentisani na sebe, proizvodeći niz paralelnih monologa, a ne dijaloga (2003: 15).

Zajdlhofer objašnjava kontradiktornost ovih argumenata time da su istraživanja u samom povelju, te da to samo ukazuje da postoji potreba za velikom korpusom i detaljnim opisom istih podataka iz različitih uglova (2003). Pored toga, da bi se došlo do određenih validnih zaključaka neophodno je u potpunosti definisati karakteristike konteksta u kome se interakcije govornika odvijaju poput demografskih karakteristika učesnika, nivoa poznavanja engleskog jezika, društvenog konteksta i svrhe interakcije (McKay 2009: 238).

2.5.2. Istraživanja u oblasti fonologije

Nešto konkretniji doprinos je napravljen u fonologiji. Dženkins je u svojoj knjizi *The Phonology of English as an International language* (2000) ponudila pregled karakteristika izgovora koje u empirijskim istraživanjima nisu remetile međusobno razumevanje govornika kojima engleski nije maternji jezik. Ona je sačinila „Jenkins' Lingua Franca Core“ koji sadrži karakteristike koje su relevantne i realno potrebne za jednog učenika internacionalnog engleskog. Dženkins na primer smatra da su irelevantne karakteristike poput kvaliteta vokala, slabih oblika, kao i neke odlike vezanog govora poput asimilacije, akcenta, nuklearnih tonskih pravaca, vremenskog razmaka između naglašanih slogova. Međutim, određene karakteristike i elementi su se pokazali značajnim za međusobno razumevanje:

- svi suglasnici uz izuzetak /ð/, /θ/ i tamnog l;
- aspiracija početnih /p/, /t/ i /k/ u reči, zbog razlikovanja od /b/, /d/, /g/;
- obavezan izgovor suglasnika u suglasničkim grupama ukoliko se nalaze na početku reči;

- zadržavanje kontrasta između dugih i kratkih vokala i negovanje tonskog akcenta (Seidlhofer 2003a).

Pregledom ovih karakteristika može se doneti zaključak da u potencijalnoj fonologiji internacionalnog engleskog jezika zapravo ne dolazi do realnih lingvističkih promena u engleskom jeziku. U njenom slučaju treba dati odgovor na pitanje da li govornici kojima engleski jezik nije maternji jezik koriste određene fonološke elemente u međusobno razumljivoj komunikaciji ili ne, tj. koje fonološke elemente bismo mogli da zanemarimo a da pritom ne utičemo na razumljivost govornika. Ovo nam dokazuje i sam autorkin predlog u vezi sa budućim podučavanjem engleskog jezika, a to je da se „za većinu učenika engleskog jezika fonologija pojednostavi tako što će pažnja pedagoga biti usmerena na elemente koji su od suštinske važnosti za razumljivi izgovor“ (prev. autora)⁴ (prema: Seidlhofer 2003a).

2.5.3. Istraživanja u oblasti leksike i gramatike

Za potrebe istraživanja u oblasti leksike i gramatike trenutno se radi na formiranju i prikupljanju podataka za nekoliko korpusa engleskog jezika od kojih su najobimniji:

- Bečko-oksfordski internacionalni korpus engleskog jezika (Vienna Oxford International Corpus of English (VOICE))
- Korpus engleskog jezika kao *lingua franca* u akademskom okruženju (Corpus of English as a Lingua Franca in Academic Settings (ELFA))
- Alpsko-adriatički korpus (Alpine Adriatic Corpus (AAC))
- Internacionalni korpus engleskog jezika (International Corpus of English (ICE))

---

⁴ “... to scale down the phonological task for the majority of learners by ... focusing pedagogic attention on those items which are essential in terms of intelligible pronunciation.”

- Internacionalni korpus učenika engleskog jezika i internacionalna baza govornog jezika engleskog interjezika (International Corpus of Learner English (ICLE) and Louvain International Database of Spoken English Interlanguage (LINDSEI)).

Ovi korpusi uglavnom sadrže podatke iz govornog jezika (VOICE, ELFA, ACC I LINDSEI), dok se ICLE bavi pisanim jezikom (uglavnom iz studentskih radova). Korpus ICE nije tipičan korpus, jer ispitanici potiču iz zemalja u kojima je engleski jezik jedan od zvaničnih jezika i deca ga uče od najranijih dana zvanično u sistemu obrazovanja. Sadrži podatke iz pisanog i govornog jezika.

Trenutno najveći korpus je Bečko-oksfordski internacionalni korpus engleskog jezika (Vienna-Oxford International Corpus of English (VOICE), pod rukovodstvom Barbare Seidlhofer na Univerzitetu u Beču, a uz podršku izdavačke kuće Oxford University Press iz Oksforda, Velika Britanija. Cilj je da se identifikuju leksičko-gramatički oblici koji se učestalo i sistematski upotrebljavaju u govoru, a razlikuju se od oblika koji koriste izvorni govornici Kahruovog Unutrašnjeg kruga i ne izazivaju probleme u komunikaciji (Jenkins 2006). Ovo istraživanje bi trebalo da služi kao dopuna dosadašnjem radu u oblasti pragmatike i fonologije internacionalnog engleskog.

Kada je u pitanju samo istraživanje, Zajdlhofer naglašava da je u pitanju korpus govornog internacionalnog engleskog od do sada prikupljenih milion reči koje su transkribovane i anotirane na različite načine. Snimaju se govorni događaji koji uključuju privatne i javne dijaloge, grupne diskusije i neformalne konverzacije, kao i pojedinačne intervjuje. Istraživanjem su obuhvaćeni govornici koji uglavnom tečno govore engleski jezik iz različitih zemalja čije osnovno i srednjoškolsko obrazovanje nije bilo na engleskom jeziku (2001). Dakle, izvorni govornici nisu uključeni, a razgovori se ne odvijaju u okruženjima gde je engleski dominantan jezik, tj. u zemljama Unutrašnjeg kruga.

Imajući u vidu da je istraživanje u toku možemo da navedemo zacrtane ciljeve, a oni su da se utvrdi sledeće:

- koje se gramatičke konstrukcije i leksičke jedinice najčešće koriste;
- ima li aspekata koji naročito doprinose glatkoj komunikaciji;
- šta dovodi do problema u komunikaciji;
- da li postoje uobičajene konstrukcije, leksičke jedinice i glasovne kombinacije koje se smatraju negramatičnim u standardnom engleskom, a ne remete komunikaciju neizvornih govornika. Ukoliko je tako, da li se može ispitati hipoteza po kojoj pojednostavljenja u engleskom jeziku izvornih govornika mogu da predstavljaju sistemske karakteristike internacionalnog engleskog jezika (Seidlhofer 2001, 2003a).
- da li je stepen sličnosti sa varijetetom kojim se služe izvorni govornici uvek proporcionalan uspehu u komunikaciji;
- cilj je utvrditi „indeks komunikativne redundance“ (*index of communicative redundancy*), što bi značilo da svi izrazi lepog ponašanja po modelima izvornih govornika ne mogu da se primene i da od njih treba odustati. Naime, može da se desi da jednostrano poštovanje normi izvornih govornika i očekivanja sagovornika dovode do problema u komunikaciji i da je zajedničko prilagođavanje (*accommodation*) mnogo bitnije za ostvarenje komunikativne efektivnosti nego tačnost ili pravilno korišćenje idioma (Seidlhofer 2002: 296)

Na osnovu rezultata dosadašnjeg istraživanja na korpusu VOICE Dženkins navodi sledeće karakteristike kao potencijalne karakteristike internacionalnog engleskog:

- nema dodavanja -s u trećem licu jednine prostog sadašnjeg vremena;
- relativna zaminica *who* se upotrebljava i za predmete, pored zamenice *which*;

- izostavlja se upotreba određenog i neodređenog člana na mestima gde je upotreba obavezna u standardnoj gramatici, a dolazi do upotrebe na mestima gde nije propisano standardnom gramatikom;
- neizdiferencirana upotreba upitnih privesaka;
- povećanje redundance dodavanjem predloga;
- široka upotreba određenih glagola (do, have, make, put, take);
- upotreba množine imenica koje se smatraju nebrojivim kod izvornih govornika (informations, staffs, advices);
- upotreba klauze sa *that* umesto infinitivnih konstrukcija („I want that we discuss about my dissertation“) (2006).

Kao poseban problem za komunikaciju, Zajdlhofer do sada identifikuje „jednostranu idiomatičnost“ (*unilateral idiomaticity*) pri upotrebi idioma, frazala i metafora koje su karakteristične za varijetet izvornih govornika, te ih u ELF okruženju naš sagovornik ne poznaje (2003). Naime, korišćenje idioma van zajednica u kojima je engleski jezik maternji se često smatra neodgovarajućim, nesmotrenim i nekooperativnim, te često zahteva pregovaranje značenja i parafraziranje. Pored toga, ne treba zanemariti ni prototipe koji su u direktnoj vezi sa kulturom određene zajednice. Grcega (Grzega) (2004: 48) navodi neke primere iz perspektive američke kulture: reč fudbal je za Evropljane asocijacija za soker, ali za Amerikance iz Severne Amerike i Australijance za američki fudbal. Kod konotativnih razlika, recimo reč *federalan* može da ima pozitivne konotacije za određene zajednice, recimo kod Nemaca, međutim, ista reč ima negativnu konotaciju za Britance. Konotativne razlike nisu samo lingvističko pitanje već konceptualne razlike koje su povezane sa ličnim istorijama različitih evropskih zemalja (Grzega 2004: 48).

Grcega, iz svog iskustva univerzitetskog profesora, daje pregled sledećih karakteristika koje ne predstavljaju problem u komunikaciji između govornika kojima engleski jezik nije maternji (2005: 47):

- zamena glagolskog vremena *present perfect* glagolskim vremenom *past simple*;
- pogrešno građenje množine;
- pogrešna upotreba prošlog vremena i prošlog participa;
- zamena trajnih glagolskih i običnih glagolskih oblika ukoliko je zahvaljujući priložima ili nekim drugim elementima iz konteksta jasno da se govori ili o radnji koja traje trenutno ili predstavlja uobičajenu radnju.

Kod Zajdlhofer pronalazimo još neke greške koje ne predstavljaju problem u komunikaciji (Seidlhofer 2004):

- prenaplašavanje već precizne informacije, npr. kažu *black colour* umesto samo *black* ili pitaju "*How long time?*" umesto "*How long?*"

Ono što Zajdlhofer izdvaja kao posebno važno za afirmaciju ovakvog pristupa engleskom jeziku je podrška izdavačke kuće Oxford University Press (OUP). OUP je izrazio spremnost da određenu upotrebu uvrsti u svoj *Oxford Advanced Learner's Dictionary* (2003) ukoliko bude raspolagao sa dovoljno dokaza da je ona široko rasprostranjena i prihvaćena od kompetentnih govornika kojima engleski nije maternji jezik. Za sada su prve napomene Barbare Zajdlhofer o konkretnim leksičkim i gramatičkim tendencijama u ELF-u na osnovu dosadašnjih istraživanja ušle u sedmo izdanje ovog rečnika iz 2005. godine.

Na osnovu ovog opisa možemo da zaključimo da je, slično kao u istraživanju koje je obavila Dženkins u oblasti fonologije engleskog kao internacionalnog jezika, i u projektu VOICE pažnja istraživača na elementima koje ne remete međusobno razumevanje. Zbog toga bi se i leksičke i gramatičke odlike internacionalnog jezika temeljile na pojednostavljivanju, izbacivanju i zanemarivanju određenih karakteristika i elemenata iz standardne gramatike engleskog jezika.

Slično istraživanje se sprovodi i u okviru Departmana za engleski jezik na Univerzitetu Tampere u Finskoj s tim da je cilj projekta da istraži jedan varijetet engleskog jezika kao *lingua franca* - akademski govor (Mauranen 2003). I u slučaju ovog projekta pokretačka ideja jeste činjenica da je bez obzira na svoju široku

rasprostranjenost engleski kao *lingua franca* nedovoljno opisan kao jezički oblik. Stoga bi krajnji cilj ovog istraživanja takođe bio da uoči odstupanja od tradicionalnih modela, koja bi predstavljala karakteristike govornog engleskog kao *lingua franca*.

2.6. Pedagoške implikacije

Nastanak varijeteta engleskog jezika kao i sva istraživanja vezana za njih imaju najveće implikacije za samu nastavu. Postavlja se pitanje koju varijaciju engleskog jezika predavati i na koji način u cilju postizanja što višeg nivoa znanja u engleskom jeziku, kao i podizanja svesti o prirodi jezika i o samom jeziku. Na ovaj način se povezuje praktična pedagogija sa opštim pitanjima obrazovanja. Činjenica je da je perspektiva multilingvalnosti u kojoj „svetski engleski“ (WE) i ELF imaju značajno mesto u skladu sa aktuelnim tendencijama u sociolingvistici i primenjenoj lingvistici. Uprkos tome, još uvek je veoma teško dokazati da se nastava engleskog jezika odvija u duhu ELF/EIL ideologije i odrediti granicu gde konvencionalni preskriptivizam prelazi u aktuelni deskriptivizam. Sami kurikulumi treba da zadovolje kako potrebu da se razviju jezičke veštine u engleskom, tako i da promovišu učenje engleskog jezika u internacionalne svrhe. Modijano (2009: 59) ističe da je oko nekih stavova po pitanju buduće pedagogije postignut kompromis:

- cilj je i dalje postići komunikativnu kompetenciju, koja se danas naziva i međukulturalna komunikativna kompetencija;
- engleski jezik se ne uči više da bi se komuniciralo sa izvornim govornicima, već zbog toga što će im biti potreban u poslovne, obrazovne ili društvene svrhe, a situacije često neće uključivati izvorne govornike.

Sa druge strane, Mekei identifikuje nekoliko ideja koje su sveopšte prihvaćene u današnjoj pedagogiji engleskog jezika, a koje potreba za kreiranjem odgovarajuće ELF pedagogije dovodi u pitanje:

- interes za učenje engleskog jezika je posledica lingvističkog imperijalizma;
- istraživanja i pedagogija vezana za engleski jezik treba da bude vezana za modele izvornih govornika;
- kulturni sadržaj ELT-a treba da bude preuzet iz kulture izvornih govornika;
- kultura učenja koja se oslanja na komunikativnu metodu podučavanja jezika predstavlja najproduktivniji metod za ELT (McKay 2003: 3).

Međutim, specifični ciljevi koji motivišu učenike da uče engleski zahtevaju posebno kreiranu efikasnu pedagogiju, jer se podučavanje engleskog danas odvija u raznolikim kontekstima i na različite načine. Današnji govornici engleskog jezika su najčešće bilingvali koji koriste engleski da bi došli do ogromnog broja informacija koje su dostupne na engleskom jeziku. Cilj koji je svima zajednički je da budu uspešni u internacionalnoj komunikaciji pri susretu sa govornicima iz različitih zemalja, kultura i različitih maternjih jezika. Pretpostavka od koje polazi Mekei je i da većina bilingvala ne teži cilju da postigne kompetenciju izvornih govornika kad su u pitanju gramatički standardi, fonologija i pragmatika (2003: 18). Pored toga, imajući u vidu kulturnu raznolikost podražavanje zapadnih kulturnih modela u okviru učionice i u samim nastavnim materijalima postaje suvišno i neproduktivno. Koncept „odgovarajuće metodologije“ se zalaže za pedagogiju koja će zadovoljiti i globalne i lokalne potrebe učenika ili kako to Kramš i Salivan (Kramsch & Sullivan) kažu: „pedagogija koja će na globalnom nivou biti odgovarajuća, a na lokalnom lako usvojiva“ (prev. autora)⁵ (1996: 199).

Da bismo došli do koncepta „odgovarajućeg“ u pedagogiji svakako je neophodno ispitati koncept autentičnog u okvirima engleskog jezika kao internacionalnog jezika komunikacije. Vidouson (1979: 166) kaže da autentičnost „zavisi od kongruencije između namera onoga koji govori i interpretacije onoga koji sluša, pri čemu na kongruenciju utiču konvencije koje poznaju oba učesnika u

---

⁵ “pedagogy of global appropriacy and local appropriation“

komunikaciji“ (prev. autora)⁶ Kramš i Salivan smatraju da ovo može da se primeni na nastavne materijale u Velikoj Britaniji i Sjedinjenim Američkim Državama, ali problem nastaje u ostalim delovima sveta, jer ono što se doživljava kao autentično u jednom okruženju mora da se preispita i prilagodi u nekom drugom. Autentičnost, zapravo, ne leži samo u materijalima koji se obrađuju u okviru nastave, već u samoj interakciji učesnika na nastavi koje se baziraju na širim društvenim, istorijskim i kulturnim pitanjima poput onog šta je svrha obrazovanja u tom društvu ili sama ideja uzornog građanina (Kramsch & Sullivan 1996: 201). Iz tih razloga, odgovarajuća pedagogija treba da predstavlja „multilingvalnu i multikulturalnu pedagošku razmenu“ (Kramsch & Sullivan 1996: 201). Holidej (Holliday) (1994: 7) predlaže poređenje sa tržištem, jer su tamo svi učesnici jednaki i na njemu postoji ogroman potencijal za industriju.

Kramš i Salivan su na primeru ELF časa u Vijetnamu uspešno predložile koncept „odgovarajuće pedagogije“ koja je zapravo dovoljno fleksibilna da dozvoljava učenicima da ili prihvate britanske društvene norme ili da kreiraju svoj sopstveni kontekst upotrebe shodno vrednostima iz nacionalne, profesionalno-akademske i institucionalne kulture. Ova studija slučaja iz Vijetnama je pokazala kako multikulturalnost funkcioniše na lokalnom nivou učionice. Odstupanjem od konvencionalnih pravila učenici oživljavaju lokalne obrazovne vrednosti duboko ukorenjene u tradiciji porodice, školstva i usmenom predanju. Na ovaj način je u potpunosti zadovoljena teza „globalno razmišljanje, lokalno podučavanje“ (*global thinking, local teaching*) koju je u jezičku pedagogiju uveo Berman (Berman)(1994) inspirisan političkom krilaticom „misli globalno, deluj lokalno“ (*think globally, act locally*).

Debata o monocentričnom i pluricentričnom pristupu u vezi s tim koliko je prikladno podučavati standardni engleski jezik izvornih govornika je dobila na značaju nakon već pomenute „Engleski danas“ (*English Today*) debate iz 1992. godine, kao i tezom Vidousona iz 1994. godine o „posedovanju engleskog“. Pored

---

6 “authenticity depends on a congruence of the language producer's intentions and language receiver's interpretation, this congruence being effected through a shared knowledge of convention“

toga, dovodi se u pitanje i sama komunikativna metoda koja poslednjih tridesetak godina predstavlja vodeću metodologiju pretežno se oslanjajući na zapadnjačke komunikativne stilove. Zbog toga, očekuje se da se vidi da li će svi ovi faktori dovesti do kreiranja lokalno „odgovarajuće metodologije“ (*appropriate methodology*), koju zagovara Holidej (1994) za učenike u nezapadnjačkim kontekstima učenja i upotrebe jezika (Jenkins 2006).

Protivnik komunikativne metode kao sredstava monocentričnog pristupa podučavanju engleskog jezika je i Mekei (2002) koja ističe njene nedostatke. Oni se ogledaju u tome što komunikativna metoda traži od učenika da učestvuje u jezičkim aktivnostima koje mogu biti u suprotnosti sa njegovim osećajem šta je prikladno jezičko ponašanje u učionici, kao i da insistiranje na isključivoj upotrebi engleskog podriva produktivnu upotrebu maternjeg jezika u učenju stranog jezika. U slučaju samih nastavnika ova metoda marginalizuje lokalne nastavnike od kojih se traži da implementiraju metodologiju koja može biti u konfliktu sa njihovim ličnim osećajem verodostojnosti (McKay 2002). Oslanjajući se na koncept Kramša i Salivana o „odgovarajućoj pedagogiji“ (*appropriate pedagogy*), Mekei daje predlog za novi pristup pedagogiji nastave engleskog jezika koji će se bazirati na sledećem:

- treba prihvatiti da postoje različiti načini na koje dvojezični govornici koriste engleski da bi zadovoljili svoje specifične potrebe;

- dvojezični govornici ne treba da ostvare kompetenciju govornika kome je engleski jezik maternji;

- treba prihvatiti da engleski više ne pripada ni jednoj kulturi, te postoji potreba za poštovanje svih konteksta u kojima se engleski jezik uči i predaje (2002).

Da bismo stekli utisak kako ovakav pristup utiče na praksu, možemo da se pozovemo na rad japanske autorke Macude (Matsuda) koja je napravila istraživanje s ciljem da analizira problem učenja engleskog jezika u Japanu. Macuda je uzela u obzir nastavne ciljeve i potrebe učenika i dala predlog kako bi varijeteti svetskog engleskog jezika (*World Englishes, WEs*) mogli da se integrišu u nastavu

engleskog na način koji bi bio primeren za to okruženje. Dakle, zaključci i u isto vreme predlozi su:

- da učenike treba izlagati što češćoj interakciji sa govornicima engleskog iz različitih delova sveta;

- da se ocenjivanje znanja učenika vrši na bazi procene koliko je učenik „komunikativno efektivan“, a ne u kojoj meri tačno koristi gramatiku američkog ili britanskog engleskog;

- da se biraju nastavni materijali koji će predstaviti i govornike iz nezapadnih okruženja i njihovu kulturu;

- da se nastavnici engleskog dodatno obrazuju u oblasti WEs;

- da se radi na podizanju nivoa svesti celokupne zajednice o potrebi uključivanja WEs u nastavne planove (Matsuda, 2003).

Jedino što u radu ostaje nejasno nastavnicima engleskog je u čemu se konkretno podučavanje ovih varijeteta razlikuje od podučavanja engleskog jezika i kako kreirati nastavne planove, testove i nastavne materijale u nedostatku detaljne studije jezičke varijacije i njene pragmatike.

Pored koncepta „odgovarajuće metodologije“ i „odgovarajuće pedagogije“ za pristalice višecentričnog pristupa nameće se i koncept razvijanja „sposobnosti prilagođavanja“ u jeziku (*accommodation skills*). Ovaj koncept podrazumeva da govornici internacionalnih varijeteta engleskog treba da budu u mogućnosti da prilagođavaju svoj govor sagovornicima iz različitih govornih područja (Jenkins 2006). Konkretno, ove sposobnosti bi se ogledale u tome da u komunikaciji možemo da koristimo i ekstralingvističke signale, sposobni smo da procenimo sagovornikov jezički repertoar, slušamo sa razumevanjem, umemo da skrenemo pažnju da ne razumemo sagovornika, zamolimo da se ponovi fraza ili izraz koji ne razumemo, možemo da parafraziramo rečeno, i slično (Seidlhofer 2003).

Istraživanja u oblasti EIL pragmatike svakako imaju implikacije za podučavanje jezika. Podvlači se da je neophodno napustiti model izvornog

govornika kao pedagoški cilj. Naime, po Haus (2003: 149), novi kurikulum treba da se fokusira na potrebe učenika da ostvare uspešnu internacionalnu komunikaciju na engleskom jeziku na što veći broj tema. Iz tog razloga, Mekei kaže da je neophodno razviti nekoliko veština:

- eksplicitna pažnja se mora posvetiti uvođenju i uvežbavanju strategija ispravljanja (*repair strategies*) poput zahteva da se nešto pojasni, ponovi ili parafrazira, kao i čekanje na sagovornikov odgovor. Zapravo, fokus je na strategijama za razvijanje mehanizama za izbegavanje prekida u komunikaciji;

- treba uvesti i uvežbavati različite komentare korisne za smenjivanje sagovornika u komunikaciji (*turn-taking*), odgovore sagovornika (*back channeling*) i započinjanje razgovora. Ovo bi pomoglo da se izbegne situacija u kojoj se sagovornici drže svog plana za razgovor bez obzira na aktuelnu temu;

- treba pokloniti pažnju razvoju pregovaračkih strategija koje uključuju karakteristike poput sugerisanja alternative, zalaganje za određeni pristup i traženje konsenzusa. Ovo je neophodno, kako zbog toga što pragmatika uključuje pregovaranje značenja (*negotiation of meaning*) tako i zbog toga što je ELF medijum komunikacije, a ne jezik s kojim se treba identifikovati (McKay 2009: 239).

U pedagogiji vezanoj za ELF, bez obzira da li je u pitanju pragmatika ili druge oblasti, insistira se na ideji da je svaka interakcija jedinstvena, kao i prilika da se pregovara značenje i identitet, te se ne može i ne treba oslanjati na norme izvornih govornika.

2.7. Kulturne konceptualizacije i ELF

Govoreći o pojmu poznavanja jezika neophodno je istaći da koncept poznavanja engleskog kao internacionalnog sredstva komunikacije ne podrazumeva samo poznavanje gramatike i vokabulara. Shodno tome, sagledaćemo ELF i iz ugla kognitivno-lingvističkih kulturnih konceptualizacija što

može da pomogne pri usvajanju efektivnih komunikativnih strategija koje se koriste u komunikaciji u internacionalnom okruženju. Pre toga objasnićemo ukratko sam pojam kulturnih konceptualizacija.

Kulturne konceptualizacije su u direktnoj vezi sa kognitivnim pristupom metafori koji ujedinjuje saznanja iz više oblasti: psihologije, lingvistike, semantike i logike. One se odnose na jedinice konceptualnog znanja kao što su šeme, kategorije i pojmovne metafore koje proizilaze iz interakcije članova jedne kulturne grupe. Po Lejkofu i Džonsonu (Lakoff & Johnson) nijedna metafora se ne može razumeti ili odgovarajuće predstaviti bez otelotvorenog ljudskog iskustva (1980: 19). Pritom, pod otelotvorenim iskustvom se podrazumeva ne samo lično iskustvo, već i celokupno ljudsko kulturno i društveno iskustvo. Kulturne predstave pojmovnih metafora se ogledaju u jeziku, u svakodnevnoj upotrebi, te je metaforični jezik deo kulturnih obrazaca i našeg načina mišljenja kako navodi Gibz (Gibbs) (1999: 145-166 prema: Rusu-Marian, Rusu-Marian, and Butiurca 2011: 129).

Kulturne konceptualizacije se iznova prave vremenom od strane generacija govornika jedne kulturne grupe. Članovi jedne kulturne grupe mogu međusobno da dele konceptualizacije u većoj ili manjoj meri, ali uglavnom uvek nastupaju u uverenju da u svojoj komunikaciji dele konceptualizacije u potpunosti. Tokom vremena razvijeni složeni sistemi konceptualizacije formiraju ili utiču na njihov pogled na svet. Jezik je neodvojivo povezan sa našim sistemom konceptualizacija. Sa jedne strane ljudi komuniciraju svoje različite sisteme konceptualizacija kroz jezik, a mnogi aspekti jezika su utisnuti u konceptualizacije koje se koriste da se interpretira i organizuje naše kulturno iskustvo. Organizacija diskursa je takođe umnogome rezultat „ispregovanih konceptualizacija“ u obliku formalnih šema koje su kulturno konstruisane (Sharifian 2009: 243-244).

U internacionalnom okruženju nepoznavanje sistema konceptualizacija može da dovede do neprijatnih situacija i nesporazuma. Šarifijan (Sharifian) nam je dao mnoge primere, a mi ćemo izdvojiti jedan za ilustraciju ove tvrdnje koji je vezan za različite sisteme konceptualizacije u engleskom jeziku Aboridžina i austalijskom engleskom. Naime, rečenice „This land is me.“ iz aboridžinskog

engleskog i „This land is mine.“ iz australijskog engleskog prenose dva potpuno drugačija sistema konceptualizacije kad se ima u vidu odnos pojedinca i zemlje. U prvoj rečenici se izjava bazira na šemi po kojoj su ljudi i zemlja povezani na različite načine, npr. putem totema. Po sitemu vrednosti i verovanja Aboridžina zemlja je bila tu i pre njihovog rođenja, te oni ne mogu da je poseduju, dok je odnos ljudi i zemlje recipročan u smislu da zemlja obezbeđuje hranu a ljudi o njoj brinu. Druga rečenica prenosi anglističke konceptualizacije o odnosu pojedinca i zemlje po kojima posedovanje parčeta zemlje znači da je čovek u stanju da svoje vlasništvo prebaci na druge pojedince u zamenu za novac. Iz druge perspektive ova rečenica može da sugeriše i političko posedovanje, u smislu da je zemlja njegova iz razloga što je on Australijanac. Dakle, ova dva primera jasno pokazuju kako se različite kulturne konceptualizacije nalaze u osnovi dva varijeteta engleskog jezika (Sharifian 2009: 245). I ovaj pristup nas dovodi do zaključka da je u cilju što boljeg razumevanja neophodno da sagovornici smanje svoja očekivanja po pitanju posedovanja istih kulturnih konceptualizacija i da je neophodno da se razviju određene strategije koje će se koristiti u razgovoru između pripadnika različitih kultura. Šarifijan smatra da neke od strategija uključuju da sagovornik u slučaju nerazumevanja postavi zahtev da mu se sporni termin ili izjava dodatno pojasni. Sa druge strane, ovo može da dovede i do izvesnih problema u slučaju da se postavljanje takvih direktnih pitanja ili zahteva u nekoj kulturi smatra neučtivim. Druga strategija je da sagovornici uvažavaju činjenicu da sa pripadnicima iz drugih kulturnih grupa ne dele iste sisteme konceptualizacija te se stalno trude da izbegavaju ono što bi moglo da zbuni sagovornika. Pritom, ovi sagovornici imaju u vidu da treba da „misle globalno“, a sa svojim sagovornicima saraduju i na „lokalnom „nivou“ objašnjavajući konceptualizacije bitne za taj komunikativni događaj (2009).

Na taj način, kada se postavi pitanje poznavanja engleskog jezika može se zaključiti da jezik bolje poznaju oni koji su bili izloženi različitim sistemima konceptualizacija. Šarifijan predlaže da se ova vrsta kompetencije nazove *meta-kulturna kompetencija* (Sharifian 2009: 250). Pritom se pojam kulturne konceptualizacije ne odnosi na određeni sistem konceptualnih struktura, već

uključuje konceptualizacije koje nastaju kao proizvod između ljudi koji potiču iz različitih kulturnih sredina. Novi sistemi kulturne konceptualizacije mogu da se razvijaju kako na nivou pojedinca, tako i na nivou cele zajednice. Pored toga, sami varijeteti koji nastaju mogu da istaknu upotrebu određenih engleskih reči samo zato da bi izrazili određene bitne reči iz kulture samih govornika i na taj način predstavljaju obeležje njihovih identiteta. Varijeteti koji nastaju, zapravo se najčešće i baziraju na fonološkim i gramatičkim karakteristikama maternjeg jezika govornika, kao i na konceptualnim sistemima koji na njih utiču. Tako se i u slučaju ELF-a kreira jedan novi set kulturnih konceptualizacija koje bi trebalo da budu što neutralnije u pogledu obeležja pojedinačnih kultura i na taj način dostupne i razumljive što većem broju njegovih govornika.

3. KRITIČKA ANALIZA

Kada je reč o postojanju različitih varijeteta engleskog jezika usled njegove internacionalizacije u stručnoj literaturi se često zagovara promena u stavovima i nastavnoj praksi. Autorima se može pozavideti na originalnosti i društvenoj angažovanosti; nažalost, bez obzira na stepen naše demokratičnosti, sprovođenje ovog koncepta u delo je u velikoj meri otežano nedostatkom empirijskih lingvističkih istraživanja koja bi dovela do lingvističkog opisa elemenata novonastalih varijeteta. Nesumnjivo su ovoga svesni i sami autori, te je još 2001. godine Zajdelhofer istakla da je očigledna prepreka za uvođenje EIL-a (English as an International Language) u nastavu nedostatak opisnog rada na EIL-u i izrazila sumnju da se na opisu EIL-a uopšte i radi (2001: 21). Ovakav uvid objašnjava njenu inicijativu za kreiranje najvećeg međunarodnog korpusa engleskog jezika VOICE o kome je bilo reči u prvom poglavlju. U tom smislu se izjašnjava i Dženkins kada komentariše konsenzus među autorima o potrebi da se u metodici nastave engleskog jezika razradi koncept „sposobnosti prilagođavanja“. Naime, Dženkins primećuje da konsenzus ovog tipa ostaje u domenu teorije i smatra da će ga većina nastavnika tek u praksi ozbiljno razmatrati (2006: 174).

Sumnje da engleski kao internacionalni jezik može da zaživi u praksi podrazumevaju tvrdnje da je ceo koncept zapravo pitanje političke korektnosti (Erling 2000: 12). Zapravo, autorka kreće od pretpostavke da ne postoji prava razlika između standardnog engleskog i internacionalnog engleskog jezika. Zbog toga je fokus zagovornika engleskog kao internacionalnog jezika da on ne treba da prenosi kulturne vrednosti izvornih govornika. Sama promena imena bi ukinula asocijacije sa Engleskom i njenom imperijalnom prošlošću, naročito u kontekstu bivših kolonija. Nameću se i neizbežne asocijacije sa Amerikom i njenim aktelnim uticajem po pitanju širenja kako američkog engleskog tako i američke kulture i načina života. Po Erling (Erling), politički korektna lingvistička reforma se ne fokusira na jezik, već na društvena pitanja i vrlo često od nje ostaje samo promena u nazivu predmeta ili udžbenika (2000: 13).

3.1. Različiti pogledi na širenje engleskog jezika

Iz prethodno navedenog može se zaključiti da koncept ELF-a u stručnoj javnosti nailazi na različita tumačenja, počev od različitih pogleda i na samo širenje engleskog jezika. Naime, razloge za širenje engleskog jezika van unutrašnjeg kruga lingvisti objašnjavaju iz različitih perspektiva koje nisu međusobno isključive. Navešćemo u literaturi najčešće prisutne i citirane stavove o ovom pitanju.

Po teoriji lingvističkog imperijalizma čiji je idejni tvorac Filipson (Phillipson), engleski jezik je promovisan i nametnut u svetu od strane Britanskog Saveta i udruženja TESOL (Teachers of English to Speakers of Other Languages) kao instrumenata inostrane politike vodećih zemalja izvornih govornika (Phillipson & Skutnabb-Kangas, 1996). On naglašava neokolonijalnu ekonomsku eksploataciju u savremenom svetu podstaknutu nejednakošću između zapadnih zemalja i manje razvijenih zemalja iz nezapadnog okruženja kao jedan od uzroka širenja engleskog jezika i njegove dominacije. Ovaj teorijski okvir je usko povezan i sa odbranom ljudskih jezičkih prava i jezičkom ekologijom, tj. promovisanjem multilingvizma u okviru jezičkih politika (Phillipson & Skutnabb-Kangas 1996).

Oštro suprotstavljen ovom modelu lingvističkog imperijalizma je ekonokulturni model po teoriji lingvističkog pragmatizma koju zastupa Kverk. Po Kverku je najveći doprinos tome da engleski postane *lingua franca* činjenica da su Engleska i Amerika bile epicentar industrijskog kapitalizma devetnaestog veka, kao i politički i ekonomski značaj koje su ove zemlje imale posle drugog svetskog rata (Bhat 2001).

Brut-Grifler, koja u načelu deli Kverkov stav, sagledava razloge za širenje engleskog iz još jednog ugla. Naime, ona smatra da je rasprostranjenost engleskog jezika, između ostalog, posledica proaktivnog pristupa jeziku govornika kojima engleski jezik nije maternji, a ne posledica njihove pasivnosti i eksploatacije (Jenkins 2006).

Sa teorijom lingvističkog imperijalizma se ne slažu ni autori poput Kanagarajaha (Canagarajah) i Parkrame (Parkrama). Oni zastupaju stav da govornici van unutrašnjeg kruga usvajaju engleski jezik, ali tako što ga

prilagođavaju svom lokalnom komunikativnom kontekstu i na taj način se odupiru hegemoniji engleskog jezika (Shin & Kubota, 2008; Jenkins 2006).

Neutralan u odnosu na dve prethodno iznete teorije, a sa druge strane čisto zagovarački i popularišući pristup globalnom širenju engleskog jezika se ogleda u stavovima Dejvida Kristala. On doživljava engleski jezik kao neutralno i korisno sredstvo za globalno putovanje i komunikaciju, a njegov status internacionalnog jezika objašnjava time što je bio „na pravom mestu u pravo vreme“ (prema: Shin & Kubota 2008).

3.2. Različiti pogledi na promene i inovacije u engleskom jeziku

Od različitih pogleda na širenje engleskog jezika zavisi stav prema pitanju da li i do kakvih promena i inovacija u engleskom jeziku posledično dolazi, te da li smo danas zaista suočeni sa pojavom varijeteta koji odstupaju od standardnih varijanti engleskog jezika. Po zagovornicima pluricentričnosti engleskog jezika, lingvističke inovacije u varijetetima su bezbrojne (Bhatt 2001), ali kontradiktornost te teze se ogleda u činjenici da je urađeno samo nekoliko lingvističkih istraživanja koja bi trebalo da pokažu da varijeteti svetskog engleskog u spoljašnjem krugu i krugu koji se širi imaju svoje lingvističke osobenosti.

Brut-Grifler smatra da se jezička promena odvija putem procesa konvergencije i divergencije engleskog kao svetskog jezika, što objašnjava time da se engleski jezik širi zbog toga što ga mnogi ljudi uče, a ne zahvaljujući migracijama izvornih govornika. Ova dva procesa se odvijaju istovremeno - stvaraju se novi varijeteti i održava jedinstvo svetskog jezika. Govornici svetskog engleskog oblikuju jezik i funkcije koje on vrši (prema: Seidlhofer 2003a).

Potpuno oprečni stav zagovara Kverk, po kome postoji „jedan monohromni standardni oblik“ (1985: 6) koji se bazira na engleskom jeziku izvornih govornika i koji treba da koriste svi govornici bez obzira na komunikativni kontekst. Slično mišljenje izražava i Kristal, koji govori o postojanju svetskog standardnog govornog engleskog (*World Standard Spoken English, WSSE*), kao hipotetičnom,

monolitnom obliku na koji će glavni uticaj imati američka varijanta engleskog jezika (Jenkins 2006).

Suprotstavljanje ova dva stava prema postojanju promena i inovacija u engleskom jeziku je krenulo još 1991. godine od debate nazvane „Engleski danas“ (*English Today Debate*), u kojoj su svoje stavove suprotstavili Kahru i Kverk. U ovoj debati ova dvojica lingvisti su imenovala pozicije u skladu sa međusobnim kritikama stavova u odnosu na standard engleskog jezika kao „lingvistika oslobođanja“ (*liberation linguistics*) (Kverk za Kahrua) i „lingvistika deficita“ (*deficit linguistics*) (Kahru za Kverka) (Seidlhofer 2003b). U literaturi se ova naučna rasprava smatra ključnim uzrokom sve većeg interesovanja za pitanja varijeteta engleskog jezika te pedagoških implikacija. Takozvana „lingvistika oslobođanja“ je našla svoje uporište i u mnogo citiranoj tezi Vidousona o „posedovanju engleskog“ (*the ownership of English*):

„Veliki je ponos i zadovoljstvo izvornih govornika da njihov jezik predstavlja međunarodno sredstvo komunikacije. Ali je suština da je on međunarodni jezik u toj meri da više nije njihov jezik“ (prev. autora)⁷ (1994: 385).

Ova teza svoje utemeljenje nalazi i u podacima pominjanim u prethodnom poglavlju da je broj izvornih govornika daleko manji od broja govornika kojima engleski nije maternji jezik. Dalje implikacije su da će govornici kojima engleski jezik nije maternji biti glavni nosioci promena kako u samom engleskom jeziku, tako i u okviru ideologija i verovanja u vezi sa njim (Seidlhofer 2003a). Otežavajuću okolnost može predstavljati samo dosadašnja orijentisanost nastave engleskog jezika ka postizanju kompetencije izvornog govornika i njeni duboki koreni u teoriji, deskripciji i pedagogiji engleskog jezika.

Pri razmatranju lingvističkih promena u engleskom jeziku treba razdvojiti varijetete iz spoljašnjeg i kruga koji se širi, pošto se stiče utisak da su promene

---

⁷ “It is a matter of considerable pride and satisfaction for native speakers of English that their language is an international means of communication. But the point is that it is only international to the extent that it is not their language.”

različitog karaktera. Dok za varijetete u zemljama spoljašnjeg kruga autori ističu promene u sintaksičkoj i logičkoj strukturi i funkcijama, u varijetetima u zemljama kruga koji se širi konstatuje se da su promene nastale usled pojednostavljivanja ili izostavljanja fonoloških, gramatičkih i leksičkih elementa standardnog engleskog jezika.

Što se tiče pravca razvoja engleskog kao *lingua franca* već se postavljaju neke hipoteze zasnovane na dosadašnjim istraživanjima. Ukoliko želi da izbegne sudbinu prethodnih *lingua francae*, engleski jezik mora da bude dijahrono fleksibilan (Grzega 2005: 60). Kad su u pitanju gramatičke promene, one će verovatno rezultovati u pojednostavljivanju oblika iz standardnih varijanti engleskog jezika. Grcega smatra da postoje tri pravca u kojima engleski jezik kao *lingua franca* može da se razvija, a to su:

a) prihvatanje novina u izvornim varijantama;

b) prihvatanje novina u prestižnim neizvornim varijantama;

c) obeležavanje određenih oblika (posebno fonetskih) kao odstupanja koja će voditi u smeru udaljavanja od prvobitnog globalnog engleskog? (Grzega 2005: 60).

Grcega ne isključuje ni mogućnost da će se engleski jezik i globalni jezik u jednom trenutku toliko razlikovati da će zapravo predstavljati dva jezika: engleski i „*Globalese*“. Tek će u tom slučaju „*Globalese*“ predstavljati univerzalno sredstvo komunikacije koje se ne vezuje ni za koju nacionalnu kulturu (2005: 60).

3.3. Lingvistički opis varijeteta i pojam „greške“

Kada je u pitanju sam lingvistički opis varijeteta stiče se utisak da je rad na sakupljanju korpusa pomenutih u prvom poglavlju najkonkretniji doprinos do sada. U drugim slučajevima lingvistički opisi varijeteta se uglavnom svode na konstataciju da se engleski jezik danas koristi na mnogo načina u zavisnosti od poznavanja izvorne varijante i nekih elemenata kulture koji mogu da oblikuju ili

promene percepciju gramatičkih pravila, što ćemo pokazati na primeru indijskog varijeteta.

Naime, u zemljama u kojima je engleski drugi jezik govornici kreiraju nova značenja koja su kulturno i društveno prilagođena i na taj način menjaju strukturu i funkcije engleskog jezika (Bhatt 2001). Bat (Bhatt) nam daje primer upotrebe modalnog glagola „may“ u indijskom engleskom. Naime, glagol „may“ se koristi da izrazi obavezu na ljubazan način, pa bi tako ekvivalentno značenje rečenice “This furniture may be removed tommorrow“ u standardnom britanskom engleskom bilo “This furniture is to be removed tomorrow“ (Trudgill & Hannah 1985: 19)

Takođe, kao još jedan primer lingvističkih odlika indijskog engleskog, navodi se neizdiferencirana upotreba upitnih privesaka na kojima su radili Kahru (1983) i Tradgil i Hana (1985), a Bat ih citira u svom članku (2001). U indijskom engleskom upitni privesak nije povezan sa značenjem iskaza, već signalizira važno društveno značenje, što je još jedan pokazatelj da je lingvistički oblik uslovljen kulturnim obrascima učtivosti (Bhatt 2001). Umesto “You said you'll do the job, didn't you?“ u indijskom engleskom će reći “You said you'll do the job, isn't it?“, kao i “You are going home soon, isn't it?“, itd., jer je nenametljivo i ublažavajuće (Bhatt 2001: 535). Zaključak je da ove promene autori posmatraju isključivo sa stanovišta proaktivnog pristupa dvojezičnih govornika, te su promene u strukturi i funkciji engleskog posledica „kreativnosti“ bilingvala (Kachru 1996). Ta kreativnost se objašnjava potrebom da se uspostavi veza između jezičkih formi, govornikove percepcije realnosti i kulturnih pravila (Bhatt 2001).

Kada je reč o engleskom kao *lingua franca* ne dolazi do izražaja uticaj kulturnih na gramatička pravila, ali se svakako afirmiše nedoslednost i odstupanje od zadate standardne varijante engleskog jezika izvornih govornika. Ostaje nejasno kako se izboriti sa mnoštvom takvih podataka, njihovom kategorizacijom i generalizacijom. Međutim, i po ovom pitanju dolazi do neujednačenih stavova među autorima. Sa jedne strane, kategorizacija i generalizacija u cilju formulisanja jednog varijeteta nije ni cilj autora koji rade na empirijskim istraživanjima vezanim za varijetete. Oni zastupaju stav da ne postoji jedan prepoznatljivi i kodifikovan

varijetet internacionalnog engleskog jezika, tj. da svaki govornik u svom jezičkom repertoaru treba da poseduje jezičke forme razumljive brojnim govornicima (Jenkins 2006). Sa druge strane, Zajdelhofer napominje:

„Na samom kraju, rad na korpusima poput VOICE-a će nam dopustiti da razmotrimo mogućnost kodifikacije EIL-a (*engleski kao internacionalni jezik*, prim. autora) sa zamislivim konačnim ciljem da on postane izvodljiva, prihvatljiva i uvažena alternativa ENL-u (*engleski kao maternji jezik*, prim. autora) u odgovarajućim kontekstima učenja i upotrebe.“(prev. autora)⁸ (2001: 20).

Postavlja se pitanje šta Zajdelhofer podrazumeva pod „kodifikacijom“. Naime, kodifikacija može predstavljati samo opis jezgra Lingua franca, što predstavlja ozbiljan zadatak za lingviste. Sa druge strane, kodifikacija sugeriše i uspostavljanje norme, određenu standardizaciju, čiji je krajnji cilj kreiranje modela učenja i upotrebe.

U tom slučaju nameće se pitanje i da li bi to onda bio kraj „alternativnim“ standardima? Naime, kodifikovan internacionalni engleski bi beležio odstupanja od standardnog engleskog jezika, što ne negira mogućnost da tokom upotrebe dođe do novih odstupanja od kodifikovanog internacionalnog engleskog. Kako se onda snaći u obilju varijeteta, odrediti koja upotreba jeste pravilna i opravdana, kako podučavati engleski jezik i koji varijetet, kako vrednovati znanje učenika, šta smatrati greškom u pismenom i usmenom izražavanju i na osnovu kojih standarda, i da li će uvek, kao opravdanje za učenikovu „grešku“ moći da se izvuče argument da je to u čemu učenik po nama „greši“ prihvatljivo u nekom drugom varijetetu? Kada je reč o tome kako odrediti pojam „greške“, Kanagarajah predlaže da „grešku“ treba posmatrati kao „učenikovo aktivno pregovaranje o značenju i istraživanje izbora i mogućnosti“(prev. autora)⁹ (2006: 593). Da li to znači da pojam „greške“

---

8 “Eventually, work on corpora such as VOICE will allow us to consider what it might mean to explore the possibility of codification of EIL (English as an international language, prim. autora) with a conceivable ultimate objective of making it feasible, acceptable and respected alternative to ENL (English as a native language, prim. autora) in appropriate contexts of learning and use.”

9 “learner's active negotiation and exploration of choices and possibilities“

kao odstupanje od standardne varijante engleskog jezika izvornih govornika gubi na svom značaju, odnosno da li se ukida?

Grcega sugeriše da nastavnici engleskog jezika treba da razlikuju nekoliko nivoa ozbiljnosti greške, kako u govoru, tako i u pisanju. Autor predlaže sledeću skalu devijacije od standardne varijante izvornih govornika:

(4) greška koja dovodi do nesporazuma jer je smisao poruke nejasan;

(3) greška koja dovodi do nesporazuma jer se onaj kome se govori ne oseća ispoštovanim (npr. nesvesno i ozbiljno kršenje pravila učtivog ponašanja);

(2) neuobičajena forma netipična za izvornu varijantu koja ne remeti komunikaciju;

(1) neizvorni standardni engleski jezik, ali element jezgra Lingua Franca (Lingua Franca Core)

(0) izvorni (ili skoro pa izvorni) standardni engleski (AmE ili EngE) (2005: 54).

3.4. Uzroci nesporazuma u komunikaciji na engleskom jeziku

U svetlu razmatranja ideje da se značaj odstupanja od standardne varijante (tj. „greške“ umanju) potrebno je uzeti u obzir rezultate istraživanja koja se odnose na stepen uspešnosti razgovora između sagovornika različitog porekla. Primera radi, istraživanje koje je obavila Majerkord (2002) je pokazalo da se razgovori između izvornog govornika i govornika kome engleski jezik nije maternji često završe neuspešno, dok razgovori između sagovornika neizvornih govornika obično funkcionišu bez problema. U 23 razgovora došlo je do 9 nesporazuma od kojih samo jedan nije bio rezultat razlika u pogledu prethodnih znanja i ličnih stavova govornika prema temi razgovora. U pet slučajeva je do nesporazuma došlo zbog nepoznavanja reči. Nesporazum se rešavao promenom teme ili dodatnim pojašnjavanjem nepoznatih reči pri čemu je uočeno da su kooperativniji govornici niže lingvističke kompetencije. Ukoliko pak nije moglo da dođe do razumevanja, dvosmislenost iskaza bi bila prihvaćena. Dakle, fonološka i gramatička odstupanja

ne utiču na razumevanje kod neizvornih govornika. Grcega navodi da se slično zaključuje i uvidom u diskusije neizvornih govornika na internet forumima: odstupanja u ortografiji, gramatici i pragmatici od normi engleskog jezika su veoma retko prepreka za uspešnu komunikaciju u odnosu na leksička odstupanja (2005: 51). Međutim, Grcega prenosi upozorenje Džulijan Haus da uzroci nesporazuma mogu biti i kompleksniji, tj. skriveni na dubljem nivou, što Majerkord podvlači tvrdnjom da nesporazume ne treba samo objašnjavati razlikama lingvističke i pragmatičke prirode, već i psihološkim razlozima (prema: Grcega 2005: 51). Kao što je to Kameron (Cameron) primetio (2000: 41), postoji zaokret u stavovima da dobrog sagovornika više ne odlikuje preciznost u izražavanju, elegancija i duh, što su ranije bile lingvistički standardi kvaliteta, već etika interpersonalnog ponašanja: jasnoća, iskrenost, otvorenost, direktnost i spremnost da se sasluša sagovornik.

3.5. Polaganje međunarodno priznatih ispita iz engleskog jezika

U svetlu razmatranja pojma „greške“ u današnjim okolnostima razvoja i korišćenja engleskog jezika neophodno je razmotriti i vrednovanje učenikovog znanja, kao jednog od aspekta učenja engleskog jezika. Ovo pitanje je naročito važno kada se radi o međunarodno priznatim ispitima iz engleskog jezika od kojih su najpoznatiji TOEFL, IELTS, CAE, CPE.

Još 1994. godine Dejvidson (Davidson) je primetio „imperijalizam priznatih međunarodnih testova iz engleskog jezika“ koji podržavaju varijetet engleskog jezika koji je dominantan u zemlji iz koje test potiče. Ova teza je u direktnoj vezi sa Filipsonovim stavovima o, kako on to naziva, „edukativnom imperijalizmu“ koji nastaje kada se društvena elita iz zemalja iz „kruga koji se širi“ školuje u zemljama „unutrašnjeg kruga“ (1992). Filipson je ekstreman i u svom stavu prema testovima poput TOEFL-a (test iz engleskog jezika za govornike kojima je to drugi ili strani jezik, čije polaganje predstavlja uslov za studiranje na univerzitetima u Severnoj Americi). On ih smatra instrumentima „krstaškog pohoda“ kojim naziva promociju engleskog jezika koju vrše britanska i američka vlada. Pored ovoga, drugi autori

potenciraju i ekonomsku dobit tih vlada koja potiče od dobiti izdavača pripremnog materijala za polaganje ove vrste testova (Graddol 2006; Templer 2004).

Velika polemika se vodi između lingvista da li su ovi takozvani međunarodni testovi i dalje opravdani. Iz perspektive EIL-a, Dženkins tvrdi da testovi treba da budu zasnovani na primerima iz interakcije govornika u kojoj se koristi EIL, a ne na jednom ili dva varijeteta engleskog jezika koji ne predstavljaju engleski jezik kojim govori većina govornika. S druge strane, EIL je varijetet čija je svrha da potpomogne komunikaciju među govornicima engleskog u svim zemljama iz svih krugova (2006b).

Pored stavova i uverenja lingvista koji podržavaju koncept ELF-a, u literaturi su prisutni i rezultati analiza pitanja koja se pojavljuju na TOEFL testovima (Davies *et al.* 2003, Templer 2004). Templer (Templer) stavlja primedbu na autentičnost upotrebe engleskog jezika, tj. navodi da je govor iz prethodno nasnimljenih delova testa koji su namenjeni za proveru veštine slušanja izveštačen, a osporava validnost TOEFL testa tvrdnjom da je engleski koji se koristi u lokalnom kontekstu internacionalniji nego američki standard, koji se, po njemu, nameće svetu kao deo političke agende (2004).

Dejvis je sa kolegama (Davies *et al.*) izvršio komparativnu analizu normi u testovima međunarodnog tipa, TOEFL-a i IELTS-a sa nacionalnim testovima za proveru poznavanja engleskog jezika u pet zemalja u kojima se engleski jezik koristi kao drugi ili strani jezik. Zaključili su da dolazi do upotrebe reči koje su karakteristične isključivo za severno-američku kulturu i nema ih u drugim varijetetima engleskog jezika. Pored njih, javljaju se i reči koje imaju različita značenja u različitim varijetetima engleskog jezika, prvenstveno imajući u vidu britansku, američku i australijsku varijantu. Sledi zaključak da takozvani međunarodni testovi zapravo testiraju kandidatovo poznavanje severno-američkog varijeteta engleskog jezika (2003). Dakle, iz ugla određenih autora analize TOEFL testova ukazuju na njihovu nepodobnost i neopravdanost u lokalnom kontekstu, kao i hegemoniju engleskog jezika i zemalja u kojima je on maternji jezik, a koja se između ostalog širi i preko sprovođenja ovih testova u

zemljama gde je on drugi ili strani jezik. S druge strane, istraživanja vezana za stavove govornika koji iz određenih razloga polažu TOEFL test govore drugačije. Naime, neretko istraživanja pokazuju da većina ispitanika, kako Kan (Khan) navodi, ne dovodi u pitanje polaganje TOEFL testa kao prijemnog ispita za američke univerzitete (2009: 203). Kan je izvršio istraživanje percepcije nastavnika i studenata u kontekstu upotrebe TOEFL testova u Saudi Arabiji i promovisanja engleskog jezika kao internacionalnog jezika. Uočena je kontradikcija da bez obzira na činjenicu da je TOEFL prihvaćen, ispitanici imaju puno zamerki na račun TOEFL testa među kojima izdvajaju one koje se tiču insistiranja na kulturnim temama isključivo vezanim za severno-američki kontekst. Pored toga se ukazuje se na potrebu da se test pozabavi komunikativnim zadacima umesto „cepidlačenjem“ oko odstupanja od standarda severno-američke varijante. Svi zaključci upućuju na potrebu da se kriterijumi prijema studenata na američke univerzitete preispitaju i eliminišu predrasude prema kandidatima koji polažu TOEFL test (2009).

3.6. Pitanja kulture i identiteta iz perspektive ELF-a

Kolika je danas svest o Vidousovoj tezi da engleski jezik više ne pripada njegovim izvornim govornicima ne možemo da zaključimo na osnovu literature i prakse jer, kao što i Zajdlhofer primećuje, još uvek vlada „pokoravanje normama izvornih govornika koje se ne dovode u pitanje“ (2005: 170). Kao što se vidi u definicijama datim u prethodnom poglavlju kada je pojam engleskog kao *lingua franca* terminološki određen, ELF jeste sredstvo komunikacije između govornika koji nemaju zajednički prvi, odnosno maternji jezik, tj. on predstavlja jezik kontakta. Taj način definisanja ELF-a određene lingviste vodi u dalja razmatranja i zaključke da je ELF neutralni varijetet oslobođen kulture. Haus na primer kaže da je ELF „jezik komunikacije“ a ne „jezik identifikacije“ (House 2003). Sledi da se ELF koristi iz čisto pragmatičnih razloga, te njegovi govornici, bez obzira da li su dvojezični ili višejezični, nemaju potrebu da koriste ELF kao sredstvo kroz koje će izražavati svoje identitete ili ga pak koristiti kao medijum kulture. Na taj način se ELF oslobađa koncepta kulture, moći i identiteta. Ovo obeležje može da ide u prilog ELF-u imajući u vidu da na standardne, društveno prihvatljive varijetete može da se gleda kao na proizvod svesnih, sistematskih i sistemskih pokušaja planera

jezičke obrazovne politike da se kreiraju manje ili više prestižni jezički varijeteti koji će biti asocirani sa određenim nivoom obrazovanja, ekonomskom i društvenom moći i uticajem (Filipović 2012).

Međutim, samo insistiranje na neutralnosti nekog jezika povlači i ideju da on nema svoj identitet, što može da implicira da neće ni uspeti kao globalni jezik, jer se neće realizovati kao sredstvo za izražavanje kulture, što su prethodni veštački jezici namenjeni globalnoj komunikaciji pokazali (Erling 2000: 11). Izražavanje identiteta i moći je svojstveno upotrebi jezika, tako da zagovaranje neutralnog globalnog sredstva komunikacije nije u skladu sa samom prirodom jezika. Kajman (Kayman) (2004) smatra da su postmodernističke ideje o tome da je ELF neutralno sredstvo komunikacije štetne i da je neophodno da se definišu novi načini dijaloga o kulturi u situaciji u kojoj međunarodni odnosi dominiraju. Po njemu, upotreba digitalnih medija i tehnologija će u pogledu kulture izvršiti svoj uticaj na engleski jezik, te će globalni engleski predstavljati „utopiju komunikacije“, tj. „otelotvorenje želje za globalnim mrežama gde će se informativne i simbolične poruke razmenjivati neometano“ (prev. autora)¹⁰ (Kayman 2004: 18).

Opšte je mesto da upotreba jezika nije univerzalna već određena kontekstom i vremenom u kome se upotrebljava, te i engleski jezik ima svoju istoriju i nosi teret britanskog imperijalizma. To ne znači da treba ići u drugu krajnost u pokušaju da se od njega napravi neutralan jezik lišen kulture, već da je na zajednicama i pojedincima koji engleski govore da „pregovaraju“ kako značenje, tako i svoje interese u usmenoj, pisanoj, pa i danas sve prisutnijoj digitalnoj komunikaciji (Canagarajah 2006b: 202).

3.7. Negativni uticaj engleskog kao *lingua franca*

Da engleski kao *lingua franca* ne može biti neutralan u pogledu kulture smatra i Robert Filipson, koji ide korak dalje i dovodi u pitanje sam termin *lingua franca*. Naime, činjenica da se engleski danas koristi u mnoge svrhe zapravo znači

---

¹⁰ “...the very image of a desire for global networks where informational and symbolic messages flow without resistance across frontiers.”

da se on može preciznije opisati kao *lingua economica* (jezik korporativnog neoliberalizma), *lingua emotiva* (vezuje se za Holivud, popularnu muziku, potrošačko društvo i hedonizam), *lingua academica* (u obrazovanju, na konferencijama i u naučnim publikacijama), *lingua cultura* (u književnim tekstovima izvornih govornika namenjenim za učenje engleskog jezika kao element opšteg obrazovanja), *lingua belica* ratova između zemalja (vezuje se za agresiju SAD i njenih sledbenika u Avganistanu i Iraku, kao i prisustvo američkih baza u stotinama zemalja širom sveta) i na kraju, *lingua americana* (koji se odnosi na upotrebu engleskog jezika širom sveta usled američkog ekonomskog, kulturnog i vojnog uticaja (Phillipson 2008: 250). Ono o čemu Filipson razmišlja je pitanje da li se engleski kao *lingua franca* zapravo pretvara u engleski kao *lingua frankensteinia* praveći aluziju na čudovište Frankenštajna iz romana Meri Šeli (Mary Shelley), u smislu da jezik može služiti i u dobre i u loše svrhe u zavisnosti od onih koji zagovaraju ili ne zagovaraju upotrebu engleskog jezika i sa kojim ciljem to rade. Sličnu bojazan je izrazio i Svejlz (Swales) još 1996. godine konstatujući da u jeziku nauke primat preuzima engleski, te da su drugi jezici u obrazovanju na putu ka istrebljenju, a engleski postaje *lingua tyrannosaura* (1996).

Naravno, ima i drugih stavova. Pisanje naučnih radova i objavljivanje naučnih rezultata većinom na jednom, globalnom jeziku, ima svojih prednosti, smatra Grcega (2005: 58). Recimo, pisanje na maternjem jeziku, pa potomje prevođenje na *lingua franca* bi znatno usporilo proces sticanja uvida u naučne rezultate, kao i dovelo do potencijalnih nesporedazuma u slučaju neadekvatnog prevoda. Međutim, bez obzira što je engleski jezik uzeo potpunu prevlast u naučnim publikacijama i saopštenjima te 90% informacija u bazama podataka poput Indeksa naučnog citiranja (Science Citation Index, SCI) pripada člancima koji su pisani na engleskom jeziku ili su iz časopisa na engleskom (Truchot 2002: 10), treba razmotriti i moguće posledice. Po Filipović i Vučo (2013: 137), članovi akademske zajednice kao izvorni govornici malih jezika izloženi su akademskoj segregaciji što rezultira time da su oblasti istraživanja karakteristične za geografski i lingvistički ograničene fenomene nedostupne ili samo delimično dostupne široj naučnoj javnosti, imajući u vidu da se o njima najčešće piše na

malim, nacionalnim jezicima. Pored toga, fokus i iskustvo u publikovanju radova i naučnih rezultata na engleskom jeziku dovodi do „neselektivne i zbunjujuće upotrebe“ stručnih termina u akademskom diskursu na jezicima koji nisu engleski (Filipović i Vučo 2013: 137). Najčešće smo svedoci toga da se naučni termini preuzimaju iz engleskog jezika, jer ih nema u maternjem jeziku ili bi prevod bio opisan i predug (npr. benčmarking u srpskom jeziku kao primer upotrebe anglicizama umesto prevoda na srpski). S druge strane imamo proklamovane ciljeve evropskih institucija koje se zalažu za višejezičnost i multikulturalizam, te Filipović i Vučo naglašavaju da to „mora biti norma i u okviru različitih radnih zajednica uključujući i akademsku zajednicu“ (2013: 137).

Kao jedan od protivargumenta da je engleski jezik pravi *lingua franca*, Grcega navodi da je neosporno da je engleski jezik trenutno u širokoj upotrebi, ali da se može reći da je njegova uloga ugrožena zbog zemalja u razvoju poput Kine, kao i nekih arapskih i latino-američkih zemalja (2005: 59). Međutim, on odmah kao kontratezu konstatuje činjenicu da je engleski jezik prihvaćen kao *lingua franca* i u arapskom svetu, kao i na Dalekom istoku, bez obzira na ulogu i značaj koji ovaj deo sveta ima na svetskom ekonomskom tržištu.

3.8. Engleski jezik kao instrument globalizacije

U svojoj analizi, Filipson opisuje engleski kao *lingua franca* kao „projekat, proces i proizvod“ (2008: 260) koji se bazira na pristrasnim pretpostavkama da je engleski jezik neutralan *lingua franca*. Filipson navodi različite razloge zbog kojih smatra da to nije tačno. Između ostalog on smatra da engleski jezik promovise holivudsku potrošačku kulturu, da se poslovna praksa preuzima iz američkog korporativnog sveta, kao i da uprkos činjenici da je većina dokumenata u administraciji Evropske Unije napisana na engleskom jeziku, EU sa 23 službena jezika ne može postati monolingvalna (2008).

Zaista, imajući u vidu lingvističku raznovrsnost Evrope i autonomiju nacionalnih jezika sa jedne i prezastupljenost engleskog jezika u institucijama sa druge strane, nameće se potreba za mudrim nacionalnim jezičkim politikama koje će očuvati jezičku raznolikost i razrešiti tenziju između upotrebe nacionalnog

jezika i engleskog kao *lingua franca*. Naime, u Evropi se govori 275 jezika, što ukazuje na izuzetnu siromašnost Evrope po pitanju jezičke raznovrsnosti, jer oni predstavljaju samo 3% jezika sveta (Skutnabb-Kangas 2002: 7). S druge strane postoje mnogi razlozi za povećanu upotrebu engleskog jezika u Evropi koje Filipson deli na strukturalne i ideološke. Strukturalni razlozi se odnose na materijalne resurse koji podržavaju status jezika ili relevantne aktivnosti u vezi sa učenjem i upotrebom jezika. Ideološki razlozi se tiču stavova prema jezicima, verovanja i načina na koji razumemo jezike i kreiramo stavove prema njima (Phillipson 2003: 64). Dakle, u strukturalne razloge spadaju faktori poput onih da engleski jezik danas predstavlja ključni jezik poslovnog sveta, institucija i obrazovanja, da su i Amerikanci i Britanci značajno ulagali u promociju jezika od sredine pedesetih godina dvadesetog veka, kao i da visoko obrazovanje u Americi, Britaniji i Australiji privlači sve više studenata iz svih delova sveta delimično i zbog toga što je jezik na kome se uči i predaje engleski. Pored toga, primetno je da se značajno ulaže u podučavanje engleskog u evropskim zemljama i da nivoi jezičke kompetencije u stranom jeziku variraju, ali je i u demografski malim zemljama veći broj ljudi čije je poznavanje engleskog jezika na visokom nivou. Filipson uočava i trend da univerziteti u Evropi sve češće nude studije iz različitih oblasti na engleskom jeziku, dok se u oblasti jezičke politike, negovanja višejezičnosti i jezičkih prava uočava nedostatak interesovanja i loša saradnja. Osim toga, mobilnost radne snage, kao i veze i brakovi između pripadnika različitih kultura uveliko pospešuju tranziciju ka dominantnim jezicima a naročito engleskom jeziku (2003: 64-65).

Kada je reč o ideološkim faktorima, Filipson stavlja akcenat na stavove prema višejezičnosti i jezičkoj raznovrsnosti i jezičkim pravima. On ističe da u okviru Evropske Unije svest o jezičkoj politici varira u zavisnosti od zemlje, ali da je potražnja za engleskim jezikom u jakoj vezi sa činjenicom da se on u medijima javlja kao jezik koji simboliše uspeh, uticaj, konzumerizam i hedonizam (2003: 65).

Tenziju dodatno stvara mišljenje da globalizacija jednostavno predstavlja amerikanizaciju (Bourdieu 2001). Jedno od njenih sredstava je učenje engleskog jezika, te još 1968. godine Ričards (Richards) uviđa analogiju između koncepcije

svetskog poretka i jezika koji tome najbolje može da posluži, izdvajajući u tome ulogu Zapada koji je sebi dodelio ulogu kako u globalnom obrazovanju, tako i u globalnoj vladavini (1968). U prilog Burdijeove (Bourdieu) teze odličan argument daje i Filipson koji citira Rudolfa Trojkea (Rudolph Troike), direktora Centra za primenjenu lingvistiku u Vašingtonu DC. Trojke je 1977. godine izjavio da je proces kreiranja američke hegemonije značajno potpomognut velikom potrošnjom vladinih i privatnih fondova u periodu od 1950-1970. godine na širenje i promociju engleskog jezika koju ocenjuje kao najveću potrošnju do tada vezanu za propagiranje jednog jezika (prema: Phillipson 2003: 74). Ovaj podatak ilustruje Filipsonovu tezu o proizvodu *lingua frankensteinia* koji se ogleda u svakoj vrsti diskursa, od političkog i ekonomskog, preko vojnog i medijskog do akademskog i obrazovnog (2008).

Filipsonovo sagledavanje razvoja i upotrebe engleskog jezika jeste izrazito neblagonaklono, ali i mnogo umerenije analize često dovode do sličnih zaključaka o dominaciji i ulozi engleskog jezika, čak i kada polaze od drugih, potpuno različitih premisa. Naime, kada je Evropa u pitanju, svedoci smo promovisanja i realizacije posmodernističkih ideja o pluralizmu, multikulturalnosti i višejezičnosti koje su u suprotnosti sa dugo prisutnim idejama nacionalne države koje su doživele svoj vrhunac u devetnaestom veku. Danas, ideja o političkoj, kulturnoj i jezičkoj unifikaciji još uvek postoji na nivou zemalja članica Evropske Unije, s tom razlikom da ona postoji i na pan-evropskom nivou, kao produžena ruka monokulturalnosti (Modiano 2009: 69). U trenutnoj jezičkoj situaciji se ogleda evropska posvećenost ideji jedinstva kroz raznolikost i multikulturalnost, a engleski jezik doživljava svoju ekspanziju kroz mnoštvo varijeteta koji su prilagođeni novim društvenim i kulturnim uslovima.

3.9. Engleski jezik kao *lingua franca* i jezičke obrazovne politike

Ono što se postavlja kao zadatak primenjene lingvistike jeste da promoviše različitu upotrebu i varijetete engleskog jezika, jer oni predstavljaju činjenično stanje koje se ne može prenebreći. To zahteva i podsticaj za upoznavanje sa drugim kulturama i u okviru nastave jezika i van nje. U isto vreme, to znači i nezapoštljanje standardnog engleskog jezika, kao i promišljanje da li je promocija internacionalnih varijeteta uvek u službi višejezičnosti i zaštite ljudskih prava i sloboda. Tenzija između dominantnog engleskog jezika i prava govornika drugih jezika se može pretvoriti u kompromis ukoliko postoji jezička politika koja će se uspešno postaviti prema višejezičnosti. Filipson, na primer, kao uspešan model vidi jezičku politiku Australije koja je za vodeće parametre uzela kulturni i intelektualni razvoj, ekonomiju (internacionalnu trgovinu i poslove), jednakost (socijalnu pravdu i prevazilaženje problema) i spoljne faktore (uloga Australije u regionu i svetu). On daje preporuku da bi ovi kriterijumi mogli biti primenjeni i u Evropi, s tim da je potrebno uzeti u obzir i evropeizaciju (2003: 68).

Grcega (2005: 57) objašnjava potrebu za postojanjem globalnog jezika komunikacije iz socioekonomskog ugla, tj. dva ključna elementa, svetskog mira i ekonomske dobrobiti. Naime, ukoliko se uzme u obzir da su obrazovanje, sloboda, bogatstvo i sreća vrednosti kojima se teži širom sveta, uloga jezika, pa samim tim i lingvistike ne sme biti potcenjena. Uticaj globalnog jezika kao sredstva za razmenu informacija na svetski mir, izražavanje osećanja i kulturnih vrednosti nije zanemarljiv ukoliko smatramo da je mir osiguran osećanjem da se pripada zajedničkoj kulturi i da svi imaju jednaka prava. Ekonomski rast je obezbeđen konkurencijom i inovativnim idejama čije će širenje podržati globalni jezik. Sa druge strane, činjenica je da je globalni mir ugrožen ukoliko su ograničene slobode govora. U tu svrhu je promovisanje jezika etničkih grupa, kao i nacionalnih i regionalnih jezika neophodno, što će se indirektno povoljno odraziti i na globalni ekonomski rast. Na kraju, Grcega preporučuje poznavanje još jednog jezika, jer su razumevanje i empatija poželjni kako da bi se osigurao mir, tako i ekonomsko blagostanje, rast i razvoj. Iz svega navedenog, Grcega zaključuje da je preporučena formula za svetsku budućnost „globalna triglosija“ koja podrazumeva da tri jezika

imaju jasne funkcije, a u pitanju su: prvi/maternji jezik, svetski jezik i treći jezik po izboru (2005: 58).

Model višejezičnosti na taj način sve više dobija na značaju, a ideja o tome nije nova. Bugarski je čak naziva „novim svetskim lingvističkim poretkom“ (2009: 18). Sam bilingvizam postaje uveliko prevaziđen model, te se Herbert Krajs (Herbert Christ) još osamdesetih godina dvadesetog veka zalagao za takozvanu individualnu višejezičnost kao uslov razumevanja u Evropi, te raznoliku ponudu stranih jezika, a protiv engleskog jezika kao *lingua franca* (prema: Velički 2007: 95). Multilingvizam i multikulturalnost danas predstavljaju temelj evropske jezičke politike, a Bugarski primećuje da je u tom pogledu ona usmerena na nadiranje engleskog jezika i anglofone, posebno američke, kulture (2009). U prilog ideji višejezičnosti ide kako princip slobodne privrede i trgovine koji obezbeđuje nova multikulturalna i višejezična tržišta, tako i istovremena pojava da se građani na lokalnom nivou sve više identifikuju sa svojom državom, kulturnim osobenostima i dominantnim verskim opredeljenjem. Spremnost za prihvatanje drugog, globalnog i s druge strane, utemeljenost u lokalnom kao odgovor lokalnog na pritisak globalnog, sociolog Ronald Robertson (Ronald Robertson) početkom devedesetih godina dvadesetog veka naziva glocalizacijom (Robertson 1995).

Pored glocalizacije, mora se skrenuti pažnja na jednu savremenu tendenciju u okviru Evrope, a to je revitalizacija značaja jezika manjinskih zajednica o čemu posebno svedoči Evropska povelja o regionalnim ili manjinskim jezicima, usvojena 1992. godine u Savetu Evrope. (<http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/148.htm>). Naime, njen cilj je da zaštiti ugrožene jezike, kao i da unapredi mehanizme u okviru institucija koji će obezbediti dalju upotrebu tih jezika. Na ovaj način se istovremeno umanjuje šansa da govornici manjinskih jezika razviju otpor tj. odbojni stav prema drugim „većim“ jezicima i nema pritiska da svoj kulturni identitet smatraju inferiornim u odnosu na izvorne govornike jezika zemalja sa većim brojem stanovnika.

3.10. Engleski kao *lingua franca* u Evropi

Kada pak govorimo o ulozi engleskog jezika u Evropi, zaključujemo da se engleski jezik širi u svetlu dve suprotstavljene tendencije, globalizacije i regionalizacije. Sa jedne strane, to generiše njegovu policentričnost, dok sa druge strane podstiče upotrebu i učenje drugih jezika. Stoga, evropska jezička politika predviđa model *English-plus* koji podrazumeva učenje maternjeg jezika uz obavezna dva strana jezika, sve zvanične jezike članica EU smatra i službenim i radnim i štiti manjinske jezike prema Povelji o zaštiti manjinskih i regionalnih jezika (Bugarski 2009). U okviru samih evropskih institucija, bez obzira što svi zvanični jezici članica imaju pravo da budu radni jezici, zapravo se samo tri jezika koriste u tu svrhu – engleski, francuski i nemački. Tu ulogu engleskog jezika danas vrši takozvani „evroengleski“ (EuroEnglish), koji odlikuju posebna obeležja, uglavnom na nivou leksike, tj. u terminologiji. Okosnice zvanične Evropske jezičke politike čine osnovu za kreiranje lokalnih jezičkih politika, tj. pomažu pri izboru stranih jezika, određuju dostupnost nekog jezika u određenoj zemlji, način i učestalost učenja, kao i odnos tj. stav prema engleskom jeziku kao *lingua franca*. Evropska jezička politika operiše na tri nivoa, počev od makro nivoa koji se tiče zvaničnih jezika Evropske Unije, preko državnog nivoa zemalja članica do regionalnih i lokalnih centara aktivnosti. Modijano smatra da Evropska jezička politika nije pružila adekvatna rešenja, tj. uprkos tome što se bazira na zaštiti ljudskih prava i promociji evropskog jedinstva, Evropa postaje manje jezički raznovrsna baš zahvaljujući programu čiji je prioritetni cilj bio da obezbedi višejezičnost (2009: 74). Na taj način Modijano iznova zaključuje da Evropska Unija gravitira ka centralizovanom sociokulturnom i lingvističkom sistemu sa engleskim jezikom kao prvim jezikom Unije, bez obzira na napor koji se ulaže da se pored prvog/maternjeg i engleskog jezika dodatno uči bar još jedan jezik (Modiano 2009, 2004). U ovoj tezi se prepoznaju odjeci prethodno iznetih Filipsonovih teorija i zapažanja, bez obzira na njihova različita polazišta.

Stoga, odluka o tome koji varijetet engleskog jezika koristiti, kao i na koji način ga koristiti jeste veoma važna odluka i to iz perspektive da ona ne oblikuje samo jezičko ponašanje već i razumevanje zajedničke evropske kulture. U tom

slučaju varijetet ELF ima prednost nad standardnim varijetetom britanskog ili američkog engleskog koji su predstavljali uzor. Naime, internacionalno orijentisani *lingua franca* lišen normi jedne određene kulture ima potencijal da podrži sticanje interkulturalne komunikativne kompetencije, deluje kao protivteža anglo-amerikanizaciji i predstavlja nosioca zajedničke evropske kulture (Modiano 2009: 75). Iz navedenog se zaključuje da se ELF bori za svoje mesto u okviru politike individualne višejezičnosti i da je pitanje vremena kada će se ovoj temi i zvanično posvetiti pažnja u institucionalnom smislu, tj. kada će ELF zvanično biti uključen u Evropsku obrazovnu politiku i planiranje. U duhu Modijanovih stavova, korist će biti višestruka u pogledu interkulturalne komunikativne kompetencije, kao i kreiranja zajedničkog evropskog identiteta.

Kada je reč o evroengleskom, može se primetiti da se i u okviru njega razvijaju različite varijante, poput evrogovora (Euro-speak), takozvanog vernakulara evropskih birokrata. Njega odlikuju nove kovanice, izrazi i konceptualizacije koje nastaju procesom diskursne nativizacije (*disoursal nativization*), pri kome samo ljudi koji razumeju jezik iz kog potiču izrazi mogu da shvate značenje izraza, kao i fosilizacijom kada nestandardne strukture postaju prihvatljivi oblici u jeziku usled česte upotrebe (Modiano 2001b: 13-14). Inače, Modijano ide i korak dalje te smatra da takav jedan varijetet engleskog jezika može da postane i zvanični jezik u Evropskoj Uniji putem dekreta. Ono što trenutno može da se uradi jeste da se preispitaju načini na koje ELF funkcioniše u različitim domenima komunikacije ne bi li se ostvarili interesi pojedinaca u međusobnoj komunikaciji i svakodnevnom životu.

3.11. Pitanja identiteta

Veoma važno pitanje u okviru korišćenja engleskog jezika kao *lingua franca* jeste da li engleski jezik može da postoji nezavisno za svoje izvorne govornike i preživi kao varijetet? Imajući u vidu primere pidžinizacije, a potom i kreolizacije o kojima piše Tradgil (Trudgill) (2000) na teritorijama Afrike, Amerike i Azije, stiće se utisak da jezici koji su prošli kroz proces pojednostavljivanja i interferencije dostižu stabilan oblik kao *lingua franca* i kao takvi opstaju ili se dalje razvijaju u

kreole. Izdvajamo primer tok pisina koji Tradgil navodi kao pidžin najšire upotrebe koji se razvio iz engleskog, a poseduje status službenog jezika u Papua Novoj Gvineji. On trenutno prolazi kroz proces kreolizacije, procesa kojim od pidžina nastaju kreolski jezici. Zaključak koji proizilazi iz ovoga je da jezik koji, uslovno rečeno, počinje da se odvaja od svojih govornika, prolazi kroz procese jezičke promene usled kontakta sa drugim jezicima, ali ima svoju budućnost, te se slično može očekivati i kada je u pitanju engleski jezik i njegovi varijeteti.

Usko povezano sa ovim je i pitanje konstruisanja identiteta u ELF-u, tj. kako i u kojoj meri govornici ELF-a obeležavaju svoje identitete u govornim situacijama.

3.11.1. Izvorni govornici vs govornici kojima engleski jezik nije maternji - NS vs. NNS (Native speakers vs. Non-native speakers)

Kompleksnost koncepta engleskog jezika kao *lingua franca* se ogleda i u pravljenju razlike između izvornog govornika i govornika kome engleski jezik nije maternji. Naime, u literaturi postoje različiti pristupi od nepridavanja značaja tome do takozvanog etiketiranja govornika po toj osnovi širom sveta. Najčešća podela je po gore pomenutim Kahruovim „krugovima“, pri čemu su izvorni govornici oni koji pripadaju „unutrašnjem krugu“, a neizvorni govornici oni koji pripadaju „krugu koji se širi“. Ova vrsta podele implicira dualitet „mi“ i „drugi“ (us vs the others) i to u zajednicama koje pokušavaju da uspostave jaku vezu između svojih „pravih članova“ tj. „nas“ i na taj način spreče „druge“ da učestvuju u aktivnostima zajednice (Llurda 2009: 120). Ovakve klasifikacije mogu da sugerišu i određenu vrstu diskriminacije prema „drugima“, a Ljurda navodi da Holidej to opisuje kao poseban društveni fenomen i naziva ga „kulturizmom“ (culturism) (Llurda 2009:120). U literaturi se najčešće sreće i u najvećem broju slučajeva ne dovodi u pitanje podela na izvorne i neizvorne govornike, u nedostatku prikladnije podele koja sa sobom ne povlači pomenute implikacije.

Pravljenje podele je nemoguće bez jasno definisanih kriterijuma po kojima se ona vrši, te je bilo pokušaja da se status izvornog govornika definiše. Na primer, Dejvis (2006: 435) određuje šest kriterijuma po kojima može da se ostvari status izvornog govornika: prvi jezik u detinjstvu, intuicija kada su u pitanju gramatička

pravila, kapacitet za tečno izražavanje i kreativnost u komunikaciji. Za Holidej, razlika koja se podvlači predstavlja političko, a ne lingvističko pitanje. Ona ga povezuje sa određenom ideologijom izvornih govornika, koja neosnovano predstavlja neizvorne govornike kao inferiorne, samim tim što izvorni govornik uporno ostaje u fokusu u dominantnom TESOL pristupu (2009: 24).

Kao reakcija na ovaj pristup, 1998. godine je osnovana jedna od šest kokus grupa u okviru TESOL-a, takozvana NNEST grupa (Non-native English Speaking Teachers, NNEST Caucus) koja okuplja nastavnike koji nisu izvorni govornici engleskog jezika, tada predvođena Džordž Brejnom (George Braine) sa Kineskog univerziteta iz Hong Konga, njenim prvim predsednikom. Naime, ideja o potrebi da se bolje razumeju nastavnici - neizvorni govornici, njihov doprinos profesiji, kao i njihova prava u okviru nje je potekla još s početka devedesetih godina dvadesetog veka od Petera Međeša (Peter Medgyes) i njegovih saradnika (Medgyes 1992, 1994).

Članovi NNEST-a za svoje glavne ciljeve navode da žele da „kreiraju nediskriminativno profesionalno okruženje za sve članove TESOL-a bez obzira na njihov maternji jezik i mesto rođenja; da ohrabre formalna i neformalna okupljanja neizvornih govornika na TESOL i sličnim konferencijama, podrže istraživanja i publikacije o ulozi neizvornih govornika u ELF i EFL kontekstima, kao i da promovišu ulogu neizvornih govornika, članova TESOL-a na vodećim pozicijama“ (prev. autora)¹¹ (<http://nnest.asu.edu/NewGoals.html>). Sama potreba da se osnuje jedna takva grupa ide u prilog tezi da postoji osećaj inferiornosti ili diskriminaciji ukoliko nastavnici kojima engleski jezik nije maternji osećaju potrebu da se organizuju, podrže međusobno i izdvoje unutar TESOL-a. Sa druge strane, ovo može da bude samo odjek politike engleskog jezika kao imperijalističke sile, čijeg se nasleđa jako teško otarasiti i u današnjem modernom svetu. Na taj način,

---

11 “to create a nondiscriminatory professional environment for all TESOL members regardless of native language and place of birth, to encourage the formal and informal gatherings of nonnative speakers at TESOL and affiliate conferences, to encourage research and publications on the role of nonnative speaker teachers in ESL and EFL contexts, and to promote the role of nonnative speaker members in TESOL and affiliate leadership positions.”

diskriminacija je u domenu ideologije, ali, nažalost, nalazi svoj izraz i u domenu lingvistike.

Ukoliko pređemo na polje empirijskih istraživanja, rezultati pojedinih studija pak nisu na strani neizvornih govornika kao nastavnika engleskog jezika. Navešćemo samo neke: Lasagabaster i Sijera (Lasagabaster i Sierra) (2002, 2005) su radili dva istraživanja o percepciji izvornih i neizvornih govornika nastavnika engleskog jezika kod univerzitetskih studenata u Baskiji, Španija, na osnovu otvorenih i zatvorenih upitnika i zaključili da studenti jesu svesni određenih prednosti neizvornih govornika nastavnika engleskog jezika. Oni smatraju da je pri podučavanju najbolja kombinacija nastavnika izvornog i neizvornog govornika, ali preferiraju izvorne govornike kao nastavnike, posebno na višim nivoima podučavanja.

Istraživanje koje su sproveli Benke i Međeš (Benke i Medgyes) sa učenicima engleskog jezika čiji je prvi jezik mađarski se bazirao na upitniku na osnovu petostepene Likertove skale. 422 učenika se izjašnjavalo o osobinama nastavnika engleskog jezika, izvornih i neizvornih govornika. Zaključak je da su neizvorni govornici ostavili utisak zahtevnih i tradicionalnih predavača, dok su izvorni govornici imali opušteniji, otvoreniji i komunikativniji pristup (2005).

Populistička ideja o izvornom govorniku „belom Anglosaksoncu“ je danas umnogome dovedena u pitanje konceptom *lingua franca* komunikacije. Holidej pak tvrdi da *lingua franca* može da upadne u zamku globalnog kosmopolitizma, jer može da bude predstavljen kao „uniformni jezik“. Pritom navodi tezu Homi Bhabha (Homi Bhabha) da se globalni kosmopoliti zalažu za svet multikulturalnosti i ljudi sa periferije samo ukoliko proizvode „zdravu maržu“, tj. imaju direktnu ekonomsku korist (Bhabha 1994: 13). Ono što Baba predlaže kao protivtežu je „vernakularni kosmopolitizam“ (*vernacular cosmopolitanism*) (1994:15-16) u kome će se globalni progres sagledavati iz perspektive lokalnog.

Međutim, nije usamljen slučaj, a to ćemo u slučaju naše sredine i ispitati istraživanjem koje je predmet ovog rada, da su stavovi lokalne zajednice znatno drugačiji od pretpostavljenog otpora prema globalnom kao i izvornoj kulturi

engleskog jezika. Na primer, Kuo je sprovela istraživanje sa učenicima engleskog jezika različitog porekla i ono je pokazalo da kod učenika postoji želja da poštuju norme standardnog jezika, kao i da smatraju da je model izvornog govornika prihvatljiviji u pedagogiji drugog jezika od pojednostavljenog varijeteta engleskog jezika. U datim okolnostima, Kuo predlaže da model izvornog govornika služi kao početni model, a da je na nastavnicima i učenicima engleskog jezika da odluče u kojoj meri će se držati tog modela. Pored toga, Kuo primećuje da se poznavanje engleskog jezika smatra na lokalnom nivou i kao roba sa tržišnom vrednošću te nema razloga ne pružiti učenicima šansu da iskoriste to kao svoju prednost (2006: 220).

Na kraju krajeva, uočava se određena veza između podučavanja varijeteta ELF-a i nastavnika engleskog kojima to nije maternji jezik kao izraz potrebe da se oni potvrde kao ravnopravni poznavaoци jezika i odbace sve moguće sumnje u njihovu kompetenciju. U tom slučaju postoji i mala prednost neizvornih govornika, koja se ogleda u njihovom poznavanju više jezika, što naravno nije nemoguće ni u slučaju izvornih govornika pod uslovom da su učili drugi jezik i aktivno ga koristili. Međutim, uprkos povoljnom statusu koji bi nastavnici - neizvorni govornici stekli usled promene pristupa podučavanju engleskog jezika kao *lingua franca*, postavlja se pitanje koji bi stav oni sami imali prema prihvatanju normi i modela izvornih govornika. Sprovedena su određena istraživanja na te teme i njihovi rezultati ukazuju na to da koncept ugledanja na izvornog govornika i kulturne modele jeste zastupljen u praksi. Navešćemo neke studije i njihove rezultate.

Cui i Bunton (Tsui & Bunton) su 2000. godine napravili istraživanje u kojem su analizirali oko 1000 elektronskih poruka koje su u Hong Kongu slali nastavnici engleskog jezika i kojima je engleski jezik maternji i oni kojima nije. Rezultati su pokazali da nastavnici - neizvorni govornici nikada nisu razmatrali mogućnost da im kao model posluži honkonški engleski, te su eksplicitno ili implicitno prihvatili izvorne govornike za autoritet. Pri izražavanju svojih stavova i mišljenja često su citirali priznate izvore ili se ograđivali navodeći da ne iznose finalne zaključke (2000).

U istraživanju iz 2003. godine Ljurda i Uget (Llurda & Huguet), a potom 2008. godine, samo Ljurda je ispitivao način na koji nastavnici - neizvorni govornici sebe doživljavaju kada su u pitanju poznavanje jezika, metodologija podučavanja i socio-politički aspekti koji su u vezi sa debatama o nastavnicima u okviru engleskog jezika kao internacionalnog jezika, kao i ulogom nastavnika - neizvornih govornika u podučavanju engleskog jezika. Istraživanja su obuhvatila 101 nastavnika iz Katalonije.

Rezultati prvog istraživanja su pokazali da postoji razlika između nastavnika iz osnovne i srednje škole u pogledu pouzdanja po pitanju svog nivoa poznavanja engleskog, te da su mnogo spremniji da prihvate izvornog govornika kao idealnog nastavnika ili da smatraju da treba težiti izvornim varijantama na svojim časovima. S druge strane, nastavnici koji nikada nisu posetili ili su proveli do tri meseca u zemlji u kojoj se govori engleski jezik, više su podržavali norme i modele izvornih govornika. Ljurda zaključuje da su razlike u doživljavanju sebe povezane sa aspektima profesionalnog samopouzdanja, što je izgleda uticajan faktor u definisanju ličnosti nastavnika - neizvornih govornika u nastavnoj praksi (Llurda 2009: 127). Kao jedan od razloga koji utiču na njihovo opredeljenje za modele izvornih govornika, Ljurda navodi i uticaj katedri za anglistiku na univerzitetima na kojima nastavnici engleskog jezika diplomiraju. Na osnovu svog istraživanja iz 2004. godine sa nastavnicima iz Španije, Ljurda zaključuje da ove katedre jesu tipično orijentisane ka izvornim govornicima britanske ili američke varijante postavljajući ih za neprikosnoveni model i objekat podučavanja i da to može biti jedno od racionalnih objašnjenja zašto se nastavnici engleskog jezika u Španiji tih modela drže (2009: 128). Pored toga što postoji nelagodnost i otpor da se odstupi od gramatičkih i leksičkih normi, Ljurda je ustanovio da nastavnici - neizvorni govornici nerado uključuju bilo koji kulturni sadržaj koji nije povezan sa Velikom Britanijom ili Sjedinjenim Američkim Državama (2009: 128).

U svetlu diskusije o ELF-u i mogućnosti da ELF sebi obezbedi ravnopravno mesto u jezičkoj obrazovnoj politici, treba naglasiti da stav nastavnika engleskog jezika kao neizvornih govornika ka ELF-u igra važnu ulogu. Naime, njihova spremnost da prihvate decentralizovanu viziju engleskog jezika, kao i kapacitet da

u nastavi uspostave nove standarde, modele i norme podučavanja u znatnoj meri određuje budućnost varijeteta. Ukoliko se doživljavaju kao „stalni učenici“ (Llurda 2009: 129), nastavnicima engleskog jezika je uskraćeno pravo da deluju kao kompetentni činioци u nastavi engleskog jezika.

Nameće se zaključak da ukoliko je cilj da se nastavnici - neizvorni govornici oseće ravnopravnim i slobodnim u podučavanju engleskog jezika kao internacionalnog jezika, potrebno je da lično iskuse raznolikost upotrebe engleskog jezika, kritički razmišljaju o učenju i podučavanju jezika i shvate savremeni zaokret društva ka višejezičnosti i prihvatanju jezika kao jezika internacionalne komunikacije (Llurda 2009: 131).

3.12. Položaj izvornih govornika u ELF-u

Diskusija o ELF-u je pretežno okrenuta ka govornicima kojima engleski jezik nije maternji, te se često prenebregne činjenica da će se i izvorni govornici često naći u komunikativnoj situaciji gde je engleski jezik u upotrebi kao *lingua franca*. U toj situaciji je očekivano da i oni pribegavaju određenim konverzacijskim strategijama kada su u pitanju leksički i gramatički oblici, leksička kompleksnost/jednostavnost, kooperativna interakcija i vođenje razgovora. Roberts i Kanagarajah ističu u svom radu da je bez obzira što istraživači u okviru ELF-a isključuju izvorne govornike pri sakupljanju podataka i definišu ELF kao jezik kontakta isključivo između govornika kojima engleski jezik nije maternji, npr. Dženkins (2006: 160), potrebno proširiti istraživanja i razmotriti kako engleski jezik kao jezik kontakta koriste svi njegovi govornici bez obzira na način na koji su ga usvojili (2009: 210). Zbog razlike koja se ne ogleda samo u terminologiji, već i u značenju koje sa sobom nosi, Roberts i Kanagarajah nazivaju ELF u ovoj upotrebi ELF2 (2009: 210).

Oni su sproveli studiju sa grupom govornika u kojoj su izvorni govornici bili u manjini. Cilj studije je bio da se utvrdi da li karakteristike interakcije neizvornih govornika engleskog jezika važe i za situaciju koja uključuje izvorne govornike i da li njihovo prisustvo menja prirodu interakcije. Istraživanje je pokazalo da i izvorni govornici poseduju kapacitet da pregovaraju o značenju u engleskom jeziku kada

to kontekst zahteva. Interesantno je da su došli do zaključka da ono što zapravo pospešuje konverzaciju u pomenutim uslovima nije u domenu leksike niti gramatike, a ne radi se ni o nekom od varijeteta oko kojih se u literaturi najčešće lome koplja (World Standard Spoken English, Lingua Franca Core ili anglo-američka varijanta engleskog jezika). U fokusu ovakvih interakcija su strategije pregovaranja koje govornici koriste (Roberts & Canagarajah 2009: 224-225).

Ovakvi rezultati istraživanja nas dovode do zaključka da u konceptu ELF-a ili šire rečeno, ELF-a 2, pragmatika igra veoma ozbiljnu ulogu. To nas u krajnjoj liniji opet vraća na same osnove, tj. na jednu od interpretacija pragmatike i značenja koju je ponudila Tomas (Thomas) (1995), kao i na Hajmzova (Hymes) (1972) četiri pitanja u analizi upotrebe jezika koja predstavljaju osnove pragmatike u lingvistici.

Tomas definiše pragmatiku kao „značenje u interakciji“ gde je stvaranje značenja dinamični proces koji uključuje pregovaranje značenja između govornika i slušaoca, kontekst izgovaranja (fizički, društveni i lingvistički) i značenjski potencijal izgovora (1995: 22). Dakle, jezička upotreba zavisi od pregovaranja značenja i zavisna je od konteksta, što umnogome podriva pretpostavku da je izvorni govornik uzor i model govorenja i učenja engleskog jezika, ali ide u prilog tezi da su strategije pregovaranja u fokusu komunikativne interakcije u internacionalnom kontekstu.

Ovakvi zaključci su inspirisani i teorijom lingviste Hajmza, koji je smatrao da društveno znanje koje govornici poseduju, kontekst u kome se komunikativne interakcije odvijaju i način na koji taj kontekst utiče na interakciju deluju na opis jezika, te je insistirao da sledeće četiri stavke treba uzeti u obzir pri analizi jezičke upotrebe:

- da li je i (u kojoj meri) nešto *moguće*;
- da li je i (u kojoj meri) nešto *izvodljivo* u skladu sa dostupnim sredstvima implementacije;
- da li je i (u kojoj meri) nešto *odgovarajuće* u odnosu na kontekst u kome se upotrebljava i vrednuje;

- da li je (i u kojoj meri) nešto urađeno, zapravo, *izvedeno* i šta to uključuje (Hymes 1972: 281).

Stekli smo uvid da zapravo analiza koncepta ELF-a počinje postavljanjem pitanja šta je u jezičkoj upotrebi moguće, izvodljivo, odgovarajuće i, na kraju, izvedeno u određenom internacionalnom kontekstu. Kao posledica toga istraživanja se većim delom fokusiraju na ove teme u nastojanju da odrede upotrebu i poziciju ELF-a u odnosu na etablirane varijante engleskog jezika i u savremenoj lingvistici generalno.

4. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

4.1. Vreme i mesto istraživanja

Istraživanje je sprovedeno tokom prve polovine 2014. godine. Podaci su prikupljeni analizom upitnika koji su popunjavali studenti i nastavnici sa državnih fakulteta Univerziteta u Beogradu, Nišu i Novom Sadu, privatnih univerziteta Singidunum, Metropolitan i Sinergija, kao i fakulteta Krems u sklopu Univerziteta Singidunum.

4.2. Struktura uzorka i upitnika

Uzorak istraživanja čini 578 članova srpske akademske zajednice sa državnih i privatnih univerziteta (531 student i 47 nastavnika engleskog jezika). Pritom je sa Univerziteta u Beogradu, Nišu i Novom Sadu 384 ispitanika, sa privatnog Univerziteta Singidunum 184 ispitanika, a upitnik su popunili i po jedan ispitanik sa privatnih univerziteta Metropolitan i Sinergija, kao i 4 ispitanika sa fakulteta Krems u sklopu Univerziteta Singidunum. Od toga je 155 ispitanika (studenata i nastavnika) sa katedri za anglistiku navedenih državnih filoloških/filozofskih fakulteta.

Najveći broj ispitanih studenata, 232 ispitanika, uči engleski jezik u periodu od 9 do 12 godina, dok samo 11 ispitanika uči engleski jezik manje godinu dana. Skoro 94% ispitanika, njih 499, uči engleski jezik više od 5 godina.

Najveći broj ispitanih nastavnika, njih 14 (29.8 %) predaje engleski jezik više od 12 godina, 21.3% ispitanika predaje između 9 i 12 godina, dok samo 2 ispitanika imaju radno iskustvo manje od godinu dana.

Korišćene metode sakupljanja podataka i analiza su kvantitativne. Predmet istraživanja su stavovi ispitanika prema lingvističkoj i kulturološkoj dimenziji ELF-a. Ispitivanje stavova je izvršeno putem skala Likertovog tipa (tzv. sumacionih skala) na osnovu dve vrste upitnika, jednog za studente, drugog za nastavnike.

Upitnici se sastoje iz dva dela koja čine pitanja različite prirode - otvorenog i zatvorenog tipa, i pitanja formulisanih u formi Likertove skale.

Prvi deo upitnika sadrži pitanja koja se tiču socijalno-demografskih podataka (pol, fakultet, mesto studiranja/zaposlenja) i varijable poput dužina učenja/predavanja engleskog jezika, upotreba engleskog jezika u svakodnevnom životu, komunikacija sa strancima i boravak u inostranstvu.

Drugi deo upitnika sadrži po 27 tvrdnji i tri pitanja. Sva tri pitanja su zatvorenog tipa, tj. od ispitanika je zatraženo da zaokruže neke od odgovora sa kojima se slažu. Tvrdnje su sastavljene tako da izražavaju ili umereno (do jako) pozitivan ili umereno (do jako) negativan stav. Svakoj tvrdnji je pridružena petostepena skala odgovora od „uopšte se ne slažem“ do „potpuno se slažem“.

4.3. Statistička obrada podataka

U skladu sa ciljem istraživanja i prirodom pitanja dobijeni podaci su podvrgnuti deskriptivnoj statistici koja je omogućila uvid u distribuciju frekvencija (apsolutnih, relativnih i kumulativnih) odgovora ispitanika, merama centralne tendencije (aritmetička sredina) i merama raspršenja (raspon odgovora – min i maks, standardna devijacija). Za testiranje razlika između grupa na otvorenim i zatvorenim pitanjima korišćen je χ^2 (hi kvadrat), a za testiranje razlika između grupa na pitanjima formulisanim u formi Likertove skale t – test za nezavisne uzorke. Nivo statističke značajnosti je $\alpha = 0.05$.

5. REZULTATI I DISKUSIJA REZULTATA NAUČNOG ISTRAŽIVANJA

U ovom poglavlju ćemo predstaviti rezultate i diskusiju rezultata istraživanja u cilju ispitivanja stavova nastavnika i studenata sa državnih i privatnih univerziteta u Srbiji prema varijetetu engleskog jezika, engleskom kao *lingua franca*. U samoj postavci istraživanja rukovodili smo se sa četiri hipoteze:

- da postoji potreba da se ELF smatra autentičnim varijetetom, ali da ELF još uvek ne može da prevagne nad konceptom engleskog jezika izvornih govornika kao dominantnog praktičnog sredstva internacionalne komunikacije;
- da pod uticajem tradicionalnih ideja o engleskom jeziku i ulozi njegovih maternjih govornika u njegovom razvoju, naša akademska zajednica nema dovoljno razvijenu svest da su i govornici kojima to nije maternji jezik u mogućnosti da aktivno učestvuju u jezičkim promenama i kreiranju novih uloga ELF-a;
- da će istraživanje pokazati kakva je percepcija ELF-a u našoj akademskoj sredini i ukazati na konkretne poteškoće i predrasude koje članovi naše akademske zajednice imaju u prihvatanju ELF-a;
- da će istraživanje pokazati da postoje predrasude članova srpske akademske zajednice prema izvornim govornicima engleskog jezika u pogledu njihove jezičke kompetencije, što kod naših ispitanika doprinosi osećaju inferiornosti po tom pitanju.

Istraživanje je sprovedeno na osnovu dva upitnika, jednog za nastavnike engleskog jezika, drugog za studente fakulteta. Pitanja pokrivaju stavove ispitanika prema engleskom jeziku iz perspektive uticaja savremenih globalističkih tendencija, elementima ELF-a uključujući njegovu lingvističku i kulturološku dimenziju, te ćemo i rezultate istraživanja diskutovati na osnovu te podele.

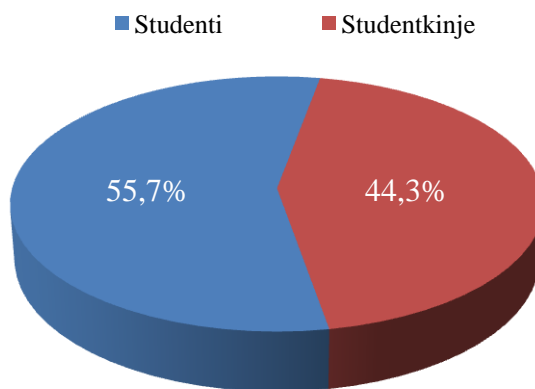
Pre nego što pristupimo predstavljanju i diskusiji rezultata istraživanja prikazaćemo osnovne socijalno-demografske podatke u vezi sa ispitanicima (pol, fakultet, mesto studiranja/zaposlenja) i varijable poput dužine učenja/predavanja

engleskog jezika, upotrebe engleskog jezika u svakodnevnom životu, komunikacijae sa strancima i boravka u inostranstvu.

5.1. Prikaz socijalno-demografskih podataka i značajnih varijabli

Istraživanje je obuhvatilo 578 članova akademske zajednice u Srbiji sa državnih i privatnih univerziteta, 531 studenta i 47 nastavnika engleskog jezika. Procentualna zastupljenost polova studenata prikazana je Grafikonom 1.

Grafikon 1. *Polna zastupljenost studenata*

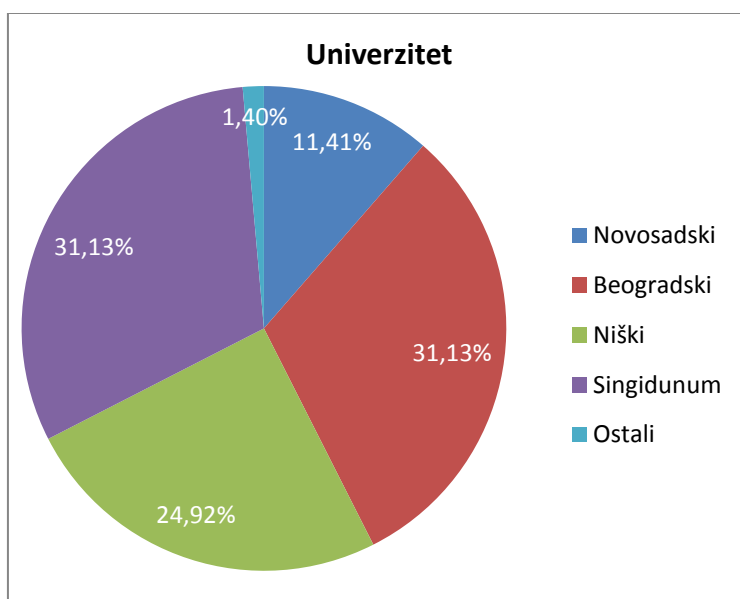
U Tabeli 1 je prikazano u kom broju i procentu studenti i nastavnici studiraju/rade na fakultetima obuhvaćenim istraživanjem.

Tabela 1. Fakulteti obuhvaćeni istraživanjem

		Frequency frekvencija	Percent procenat	Valid Percent Validni procenat	Cumulative Percent Kumulativn i procenat
1.	Filozofski fakultet, Novi Sad	66	11.4	11.4	11.4
2.	Učiteljski fakultet	1	0.2	0.2	11.6
3.	Singidunum - Tehnički fakultet	14	2.4	2.4	14.0
4.	Singidunum - Poslovni fakultet	18	3.1	3.1	17.1
5.	Singidunum - Fakultet za turistički i hotelijerski menadžment	104	18.0	18.0	35.1
6.	Singidunum - Fakultet za informatiku i računarstvo	44	7.6	7.6	42.7
7.	Pravni fakultet	1	0.2	0.2	42.9
8.	Medicinski fakultet	51	8.8	8.8	51.7
9.	Mašinski fakultet	108	18.7	18.7	70.4
10.	Krems University	4	0.7	0.7	71.1
11.	Građevinski fakultet	1	0.2	0.2	71.3
12.	Filozofski fakultet	36	6.2	6.2	77.5
13.	Filološki fakultet	119	20.6	20.6	98.1
14.	Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju	1	0.2	0.2	98.3
15.	Beogradska poslovna škola	1	0.2	0.2	98.4
16.	Fakultet za poslovne studije i pravo	1	0.2	0.2	98.6
17.	Državni Univerzitet u Novom Pazaru	1	0.2	0.2	98.8
18.	Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja	1	0.2	0.2	99.0
19.	Univerzitet Metropolitan	1	0.2	0.2	99.1
20.	Rudarsko-geološki fakultet	1	0.2	0.2	99.3
21.	Kriminalističko-policijska akademija	2	0.3	0.3	99.7
22.	Ekonomski fakultet	1	0.2	0.2	99.8
23.	Univerzitet Sinergija	1	0.2	0.2	100.0
	Ukupno	578	100.0	100.0	

Kada je o zastupljenosti pojedinih univerziteta reč, Univerzitet u Novom Sadu je zastupljen sa 66 ispitanika što predstavlja 11.4% svih ispitanika. Univerzitetu u Nišu pripada 24.9% ispitanika (144 ispitanika), dok je Univerzitet u Beogradu zastupljen sa 180 ispitanika (31.1%). Sa privatnog Univerziteta Singidunum iz Beograda je 31.1% ispitanika, tj. njih 180.¹²

Grafikon 2. Zastupljenost univerziteta

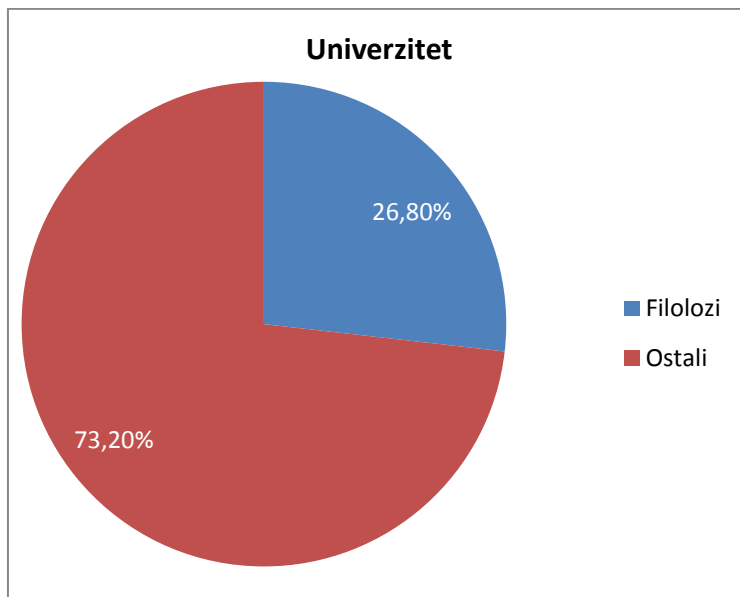

Značajnu varijabla za naše istraživanje predstavlja studiranje/rad studenata/nastavnika na matičnom fakultetu, tj. katedri za anglistiku na filološkim/filozofskim fakultetima. Procentualna zastupljenost filologa je prikazana Grafikonom 3.

---

¹² Upitnik je popunio i neznan broj ispitanika sa drugih univerziteta (3) koji nisu bili predviđeni našim istraživanjem, što se vidi u Tabeli 1.

Grafikon 3. Procentualna zastupljenost filologa

Ispitanici su se izjašnjavali o periodu učenja/predavanja engleskog jezika na sledeći način. Na pitanje "Koliko dugo učite engleski?" su odgovarali studenti i njihovi odgovori su prikazani u Tabeli 2. Čak 43.7% od ukupnog broja ispitanih uči engleski između 9 i 12 godina, a samo 2.1% (11 ispitanika) do godinu dana. Na osnovu Tabele 2 se vidi da skoro 86% ispitanika uči engleski jezik više od 5 godina.

Tabela 2. Period učenja engleskog jezika

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Do godinu dana	11	1.9	2.1	2.1
1-4 godine	21	3.6	4.0	6.0
5-8 godina	79	13.7	14.9	20.9
9-12 godina	232	40.1	43.7	64.6
Više od 12 godina	188	32.5	35.4	100.0
Ukupno	531	91.9	100.0	

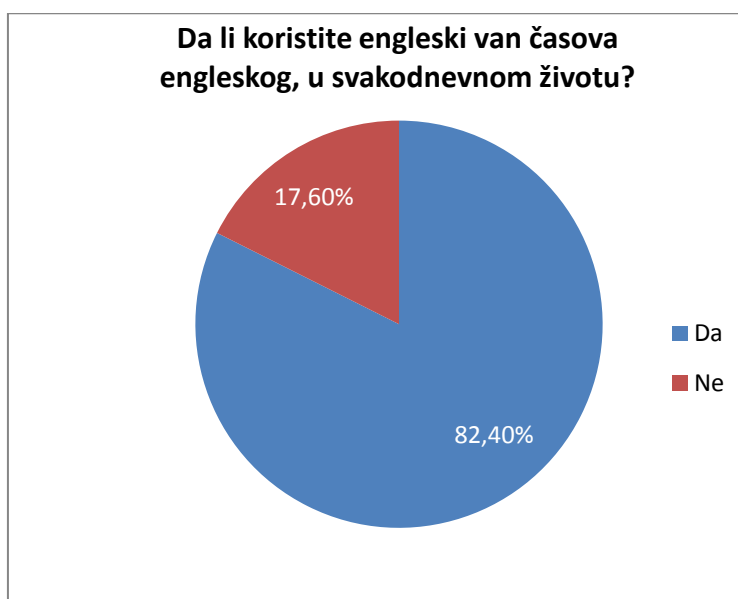
Nastavnici su odgovarali na pitanje koliko dugo predaju engleski jezik. Najveći broj ispitanika, njih 14 (29.8%) predaje engleski jezik više od 12 godina, zatim 21.3% ispitanika predaje između 9 i 12 godina, dok samo 2 ispitanika imaju radno iskustvo manje od godinu dana (Tabela 3).

Tabela 3. *Period podučavanja engleskog jezika*

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Do godinu dana	2	0.3	4.3	4.3
1-4 godine	10	1.7	21.3	25.5
5-8 godina	11	1.9	23.4	48.9
9-12 godina	10	1.7	21.3	70.2
Više od 12 godina	14	2.4	29.8	100.0
Ukupno	47	8.1	100.0	

Sledeći relevantan podatak za naše istraživanje predstavlja korišćenje engleskog jezika van nastave, odnosno u svakodnevnom životu. Odgovori ispitanika su prikazani u Grafikonu 4. Od ukupnog broja ispitanika (nastavnika i studenata), 82.4% koristi engleski jezik van nastave, dok ga 17.6% ispitanika ne koristi.

Grafikon 4. *Upotreba engleskog jezika van časova engleskog jezika*

Od ispitanika koji se izjašnjavaju da čitaju sadržaje na engleskom jeziku, 60.8% njih tvrdi da to radi na dnevnom nivou, dok 19.3% ispitanika čita sadržaje na engleskom nekoliko puta mesečno (vidi Tabelu 4).

Tabela 4. Učestalost čitanja sadržaja na engleskom jeziku

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Svakodnevno	290	50.2	60.8	60.8
Nekoliko puta nedeljno	95	16.4	19.9	80.7
Nekoliko puta mesečno	92	15.9	19.3	100.0
Ukupno	477	82.5	100.0	
Nedostajući podaci	101	17.5		
Ukupno	578	100.0		

Sledeće pitanje se odnosi na komunikaciju sa strancima kojima je engleski jezik maternji, imajući u vidu komunikaciju putem interneta i uživo. Rezultati pokazuju da visok procenat ispitanika komunicira sa strancima kojima je engleski jezik maternji, čak 89.4%, tj. samo 51 ispitanik (10.6%) se izjasnio da ne komunicira sa izvornim govornicima (vidi Tabelu 5a).

Tabela 5a. Komunikacija na engleskom sa strancima kojima je engleski jezik maternji (putem Interneta, uživo)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Da	429	74.2	89.2	89.2
Ne	52	9.0	10.8	100.0
Ukupno	481	83.2	100.0	
Nedostajući podaci	97	16.8		
Ukupno	578	100.0		

Kada je u pitanju učestalost komunikacije, od ukupnog broja ispitanika koji komuniciraju sa izvornim govornicima (429 ispitanika), najveći broj njih (61.1%)

komunicira nekoliko puta mesečno, dok je u svakodnevnom kontaktu sa izvornim govornicima 75 ispitanika, tj. 17.5% od ukupnog broja (vidi Tabelu 5b).

Tabela 5b. *Učestalost komunikacije na engleskom jeziku sa strancima kojima je engleski jezik maternji (putem Interneta, uživo)*

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Svakodnevno	75	13.0	17.5	17.5
Nekoliko puta nedeljno	91	15.7	21.2	38.7
Nekoliko puta mesečno	262	45.3	61.1	99.8
Nikad	1	0.2	0.2	100.0
Ukupno	429	74.2	100.0	
Nedostajući podaci	149	25.8		
Ukupno	578	100.0		

Kada je u pitanju komunikacija sa strancima kojima engleski jezik nije maternji, potvrđeno se izjasnio 421 ispitanik, što čini 87.7% ispitanika (vidi Tabelu 6a.).

Tabela 6a. *Komunikacija na engleskom sa strancima kojima engleski jezik nije maternji (putem Interneta, uživo)*

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Da	421	72.8	87.7	87.7
Ne	59	10.2	12.3	100.0
Ukupno	480	83.0	100.0	
Nedostajući podaci	98	17.0		
Ukupno	578	100.0		

U najvećem broju slučajeva ispitanici komuniciraju sa neizvornim govornicima nekoliko puta mesečno (61.8% ispitanika), dok je u svakodnevnoj komunikaciji sa njima mali broj ispitanika, njih 73 (17.3%) (vidi Tabelu 6b).

Tabela 6b. Učestalost komunikacije na engleskom sa strancima kojima engleski jezik nije maternji (putem Interneta, uživo)

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Svakodnevno	73	12.6	17.3	17.3
Nekoliko puta nedeljno	88	15.2	20.9	38.2
Nekoliko puta mesečno	260	45.0	61.8	100.0
Ukupno	421	72.8	100.0	
Nedostajući podaci	157	27.2		
Ukupno	578	100.0		

Sledeća varijabla značajna za analizu rezultata istraživanja je boravak u inostranstvu. Ispitanici su se prvo izjašnjavali o putovanjima u zemlje engleskog jezika. Najveći broj njih (15.2%) je par puta posetio zemlje engleskog jezika, 12% ispitanika ih je posetilo samo jednom, a samo 5% putuje turistički svake godine. Visoki procenat ispitanika (64.4%) nikada nije posetio ni jednu zemlju u kojima je engleski jezik maternji (vidi Tabelu 7).

Tabela 7. Boravak u zemljama engleskog jezika

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Bio/la sam jedanput	70	12.1	12.1	12.1
Bio/la sam par puta	88	15.2	15.2	27.3
Putujem svake godine turistički	29	5.0	5.0	32.4
Nikada nisam bio/la	372	64.4	64.4	96.7
Provodim nekoliko meseci godišnje	2	0.3	0.3	97.1
Živeo/la sam	17	2.9	2.9	100.0
Ukupno	578	100.0	100.0	

Kada je u pitanju poseta neanglofonim zemljama najveći broj ispitanika (43.3%) je bio u poseti par puta do sada, dok oko 39% njih ide svake godine turistički. Neznatan broj ispitanika (1.2%) provodi u ovim zemljama nekoliko meseci godišnje, dok je samo 1.4% njih imalo priliku da tamo i živi. 8.1% ispitanika nikada nije posetilo nijednu od ovih zemalja (vidi Tabelu 8).

Tabela 8. Boravak u neanglofonim zemljama

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Bio/la sam jedanput	40	6.9	6.9	6.9
Bio/la sam par puta	250	43.3	43.3	50.2
Putujem svake godine turistički	226	39.1	39.1	89.3
Nikada nisam bio/la	47	8.1	8.1	97.4
Provodim nekoliko meseci godišnje	7	1.2	1.2	98.6
Živeo/la sam	8	1.4	1.4	100.0
Ukupno	578	100.0	100.0	

5.2. Stavovi ispitanika prema engleskom jeziku iz perspektive njegove globalne upotrebe

5.2.1. Razlozi za učenje engleskog jezika

Imajući u vidu ulogu koju engleski jezik ima kao nezaobilazno sredstvo komunikacije u svim životnim sferama, ispitanici su se za potrebe našeg istraživanja izjašnjavali o prioritetnim razlozima za učenje engleskog jezika danas. Pritom su studenti od ponuđenih razloga birali one zbog kojih oni lično uče engleski jezik, a nastavnici one zbog kojih smatraju da je potrebno učiti engleski jezik.

Rezultati istraživanja pokazuju da je najveći procenat studenata (75.5%) naveo da uči engleski jezik kako bi se sporazumevao sa ljudima širom sveta bez obzira na njihovo poreklo. Na drugom mestu po važnosti je razlog da ispitanici žele

da prošire svoja znanja (62%), dok određeni procenat ispitanika (38.2%) smatra da bi im poznavanje engleskog jezika pomoglo da pronađu posao u inostranstvu. Zatim imamo odgovor da ispitanici uče engleski kako bi se sporazumevali sa strancima kojima je engleski jezik maternji (25.8%), a skoro 22% tvrdi da uči engleski kako bi čitali stručnu literaturu na engleskom jeziku. Najmanji procenat ispitanika (3.8%) smatra da je engleski potrebno učiti da bi se ostavio utisak na ljude. Zanimljivo je da samo 19% ispitanika smatra da je potrebno učiti engleski jezik zato što će to pomoći pri pronalaženju posla u Srbiji. Rezultati su prikazani u Tabeli 9.

Tabela 9. Razlozi studenata za učenje engleskog jezika

	Count	Column N %
Kako biste se sporazumevali sa strancima kojima je engleski jezik maternji.	137	25,8%
Kako biste se sporazumevali sa ljudima širom sveta bez obzira na njihovo poreklo.	401	75,5%
Kako biste pronašli posao u inostranstvu.	203	38,2%
Kako biste čitali stručnu literaturu na engleskom.	114	21,5%
Kako biste čitali sadržaje na Internetu.	102	19,2%
Kako biste čitali knjige i novine na engleskom.	48	9,0%
Kako biste gledali filmove i televizijske programe.	67	12,6%
Kako biste slušali muziku.	52	9,8%
Kako biste proširili svoja znanja.	329	62,0%
Kako biste ostavili utisak na ljude.	20	3,8%
Kako biste lakše pronašli posao u Srbiji.	103	19,4%

Interesantno je da studenti i nastavnici uočavaju iste prioritetne razloge za učenje engleskog jezika, što implicira da ciljevi i ishodi njihovih časova jesu usklađeni sa analizama potreba studenata. Naime, i nastavnici ističu da je najbitniji

razlog za učenje engleskog jezika mogućnost komunikacije, tj. sporazumevanja sa ljudima širom sveta bez obzira na njihovo poreklo, čak 80.9% nastavnika se tako izjašnjava. Sledi razlog da engleski treba učiti zato što se na taj način otvara mogućnost da se prošire znanja (63.8% ispitanika). Međutim, za nastavnike je jedan od bitnijih razloga taj da mogu da se usavršavaju na engleskom jeziku, tj. da čitaju stručnu literaturu na engleskom jeziku (51.1% ispitanika). Kao i kod studenata, najmanji procenat nastavnika se izjašnjava da je poznavanje engleskog jezika bitno da bi se ostavio utisak na ljude (samo 2.1%). Relativno nizak procenat, oko 15% ispitanika, takođe smatra da poznavanje engleskog jezika može biti presudno u pronalazanju posla u Srbiji (vidi Tabelu 10).

Tabela 10. Razlozi nastavnika za učenje engleskog jezika

	Count	Column N %
Kako biste se sporazumevali sa strancima kojima je engleski jezik maternji.	4	8,5%
Kako biste se sporazumevali sa ljudima širom sveta bez obzira na njihovo poreklo.	38	80,9%
Kako biste pronašli posao u inostranstvu.	9	19,1%
Kako biste čitali stručnu literaturu na engleskom.	24	51,1%
Kako biste čitali sadržaje na Internetu.	6	12,8%
Kako biste čitali knjige i novine na engleskom.	11	23,4%
Kako biste gledali filmove i televizijske programe.	9	19,1%
Kako biste slušali muziku.	1	2,1%
Kako biste proširili svoja znanja.	30	63,8%
Kako biste ostavili utisak na ljude.	1	2,1%
Kako biste lakše pronašli posao u Srbiji.	7	14,9%

Ovakvo izjašnjavanje članova akademske zajednice u Srbiji ide u korak sa savremenim tendencijama jer se prepoznaje kako potreba za otvorenošću i

poboljšanom komunikacijom sa svetom, tako i potreba za stalnim usavršavanjem i širenjem znanja. Pritom, rezultati istraživanja pokazuju da je to uniformni stav ispitanika na koji nemaju presudni značaj varijable poput studiranje/rad na državnim/privatnim univerzitetima, dužina učenja/predavanja engleskog jezika, posete i boravak u inostranstvu. Naime, unutar ovih grupa dolazi do određenih razlika uglavnom kada su u pitanju drugi razlozi za učenje engleskog jezika, dok se po pitanju mogućnosti za komunikaciju sa ljudima različitog porekla i širenjem znanja studenti i nastavnici ne razlikuju u svojim stavovima.

Rezultati istraživanja takođe ukazuju na zaključak da su praktični interesi stavljeni u drugi plan, poput razloga da poznavanje engleskog jezika povećava šanse za zapošljavanje u inostranstvu i Srbiji. Sa jedne strane činjenica da ispitanici ne navode učenje engleskog jezika kao prioritetni razlog za traženje posla u inostranstvu ukazuje na to da više ne preovlađuje želja obrazovanih da napuste Srbiju u potrazi za boljim životnim uslovima. Kada je u pitanju traženje posla u Srbiji, ovakav stav se može tumačiti i iz ugla nedovoljnog poverenja da je za zapošljavanje potrebno poznavanje stranog jezika. Jednim delom razlog za to leži u upućenosti na lokalni nivo, a drugim delom u sumnji da za pronalaženje posla u Srbiji znanje i veštine predstavljaju uvek presudne kriterijume. U svakom slučaju stavljanje komunikacije i proširivanje znanja u prvi plan je dobra osnova za prihvatanje koncepta i uloga ELF-a na lokalnom nivou.

Istraživanje nam je takođe skrenulo pažnju da kada su u pitanju razlozi za učenje engleskog jezika ipak dolazi do određenih razlika u stavovima studenata anglistike sa jedne, i studenata ostalih fakulteta sa druge strane. Naime, pri navođenju razloga filolozi potenciraju potrebu za širenjem znanja (75.8% ispitanika), dok je na drugom mestu mogućnost komunikacije sa ostatkom sveta (55.5% njih). Studenti ostalih fakulteta ipak ističu sporazumevanje sa ljudima širom sveta u ubedljivo većem procentu, 81.9% u odnosu na 57.6% studenata koji poznavanje engleskog jezika vide kao mogućnost za širenje znanja (vidi Prilog 8.2.1). To nas upućuje na zaključak da studenti sa filološkog fakulteta ipak posmatraju engleski jezik kao predmet svoje struke kome sama komunikacija sa strancima nije prioritetni cilj. Iz perspektive afirmacije ELF-a u našoj sredini,

ovakvo postavljanje prioriteta bi moglo da predstavlja potencijalni problem imajući u vidu da je samo raslojavanje engleskog jezika i nastajanje varijeteta velikim delom nastalo i iz potrebe da se olakša komunikacija među ljudima širom sveta bez obzira na njihovo poreklo. Imajući u vidu da se od filologa očekuje da budu nosioci promena u domenu jezika, neophodno je da se uoči potreba za promenama. Ukoliko do inicijative ne dođe od strane uže stručne zajednice, nije isključena ni druga mogućnost. Naime, situacija u praksi i potrebe onih koji uče engleski jezik zbog ostvarivanja komunikacije sa strancima mogu da zatraže od onih kojima je bavljenje engleskim jezikom struka da revidiraju svoje stavove i usklade ih sa savremenim lingvističkim tokovima. To će značiti da će se neophodne jezičke promene afirmisati kroz nastavni proces i obrazovni sistem u celini.

Sledeći podatak ukazuje na to da će do takvih pritisaka iz prakse u perspektivi nezaobilazno doći. Pored toga što se razlozi za učenje jezika ispitanika sa državnih i privatnih fakulteta poklapaju, procentualo značajno veći broj studenata sa privatnih fakulteta ističe razlog komunikacije sa ljudima širom sveta, 86.4% njih prema 70% studenata sa državnih fakulteta (vidi Prilog 8.3.1.). Pritom, studenti koji imaju priliku da češće putuju u neanglofone zemlje se takođe u procentualno većem broju izjašnjavaju za razlog komunikacije sa strancima, 81.2% njih prema 72% ispitanika koji nisu posetili ove zemlje. Njima je takođe važnija i mogućnost pronalaženja posla u inostranstvu, te se za taj razlog izjašnjava 46% onih koji putuju u inostranstvo u odnosu na 33.4% ispitanika koji nisu u toj prilici (vidi Prilog 8.8.1.).

Rezultati takođe pokazuju da se i kod nastavnika razlikuje stav kada su u pitanju razlozi za učenje engleskog jezika u odnosu na činjenicu da li borave u inostranstvu, tj. u zemljama engleskog jezika. Naime, razlog koji se odnosi na mogućnost komunikacije sa strancima je i dalje kod svih na prvom mestu, ali se uočava da je onima koji putuju važniji razlog mogućnost širenja znanja (72%). Za grupu nastavnika koja nije u prilici da odlazi u zemlje engleskog jezika, taj razlog pada na četvrto mesto, posle razloga da čita stručnu literaturu i pronade posao u inostranstvu i tako se izjašnjava samo 25% ispitanika. Interesantno je i da nastavnici koji putuju mnogo više značaja pridaju potrebi da se engleski jezik uči

zbog mogućnosti čitanja sadržaja na internetu. Na taj način se izjašnjava 15.4% njih, dok niko od nastavnika koji ne putuje ne deli taj stav (vidi Prilog 8.7.1.). To upućuje na svojevrsnu povezanost mobilnosti i upotrebe savremenih informacionih tehnologija sa liberalnijim stavom i otvorenim pristupom novim, drugačijim konceptima. Rezultati nam sugerišu da usmerenost ka praktičnim znanjima danas dominira na tržištu, a prepoznavanje toga korespondira i sa odlascima u inostranstvo koji nam daju širu sliku o potrebama savremenog sveta. Koncept ELF-a izlazi u susret takvim potrebama i za očekivati je da kao takav bude prepoznat od strane prvo uže stručne javnosti, a potom i šire akademske zajednice i postane deo obrazovnog sistema.

5.2.2. Percepcija globalne upotrebe engleskog jezika

Engleski jezik današnjice je odavno izašao iz okvira upotrebe kao maternji ili prvi jezik. Nakon izjašnjavanja o razlozima za učenje engleskog jezika, prva tvrdnja prema kojoj su ispitanici izražavali svoj stav je da se engleski jezik danas koristi svuda u svetu za sporazumevanje ljudi iz različitih kultura i nacija. Stav prema ovoj tvrdnji ukazuje na percepciju današnje uloge engleskog jezika na globalnom nivou, koja predstavlja osnovu za dalje aktivnosti kada je u pitanju koncept raslojavanja engleskog jezika, njegovih varijeteta, kao i samog ELF-a.

Rezultati istraživanja pokazuju da se velika većina ispitanika u potpunosti slaže sa tvrdnjom, njih 70.2%. Određeni procenat ispitanika, oko 24% njih se donekle slaže, što govori da je oko 94% nastavnika i studenata, članova domaće akademske zajednice obuhvaćenih istraživanjem, svesno globalne upotrebe engleskog jezika i njegove uloge kao nezaobilaznog sredstva internacionalne komunikacije. Međutim, treba uzeti u obzir i da postoji procenat od 6% ispitanika koji ne zastupa ovaj stav, tj. da ipak postoji određena doza rezervisanosti prema ovoj tvrdnji. Interesantno je da se i okviru grupa koje čine samo nastavnici ili studenti, 70% ispitanika u potpunosti slaže sa tvrdnjom, ali da niko od nastavnika ne odbacuje tu tvrdnju niti se donekle ne slaže sa njom, što kod studenata nije slučaj (vidi Tabelu 11).

Tabela 11. Stav prema upotrebi engleskog jezika svuda u svetu za sporazumevanje ljudi iz različitih kultura i nacija

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1.	U potpunosti se ne slažem	5	0.9	0.9	0.9
2.	Donekle se ne slažem	2	0.3	0.3	1.2
3.	I slažem se i ne slažem	27	4.7	4.7	5.9
4.	Donekle se slažem	138	23.9	23.9	29.8
5.	U potpunosti se slažem	406	70.2	70.2	100.0
	Ukupno	578	100.0	100.0	

Pored toga, upoređivanjem stavova ispitanika sa državnih i privatnih fakulteta dolazimo do zaključka da se ispitanici sa državnih fakulteta u manjoj meri slažu sa ovim stavom. Naime, rezervisani stav prema tvrdnji imaju uglavnom ispitanici sa državnih fakulteta, i to studenti. Sa jedne strane, ovakvo izjašnjavanje malog broja ispitanika ne osporava nužno ključnu ulogu engleskog jezika u komunikaciji na globalnom nivou, već ukazuje na neobaveštenost. Sa druge strane, u pitanju je uzorak koji čine članovi akademske zajednice, te je očekivano da neobaveštenost o ovom pitanju ne treba da predstavlja razlog.

U analizama koje se bave razlozima zbog kojih je engleski jezik postao dominantno sredstvo internacionalne komunikacije često se sreće tumačenje da je to zapravo posledica političkog i ekonomskog uticaja Velike Britanije i Sjedinjenih Američkih Država. Ispitanici obuhvaćeni našim istraživanjem su se izjašnjavali i o ovoj tvrdnji, a rezultati pokazuju da je većina ispitanika opredeljena po ovom stavu. Naime, skoro 50% ispitanika se u potpunosti slaže sa tvrdnjom, dok se donekle slaže 31% ispitanika. Ukupno, 81% ispitanika zastupa ovaj stav, dok ga neznatan procenat odbacuje (samo 1.2% ispitanika). Analiza pokazuje da oko 20% ispitanika nema definisan stav prema ovom pitanju, što znači da ne tako nizak procenat (ukupno 27.2%) razmišlja i o drugim, jednako važnim razlozima i ne posmatra širenje engleskog jezika isključivo iz ugla političkih i ekonomskih interesa velikih sila

Tabela 12. Stav prema tvrdnji da je široka upotreba engleskog jezika posledica političkog i ekonomskog uticaja Amerike i Velike Britanije

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1.	U potpunosti se ne slažem	7	1.2	1.2	1.2
2.	Donekle se ne slažem	36	6.2	6.2	7.4
3.	I slažem se i ne slažem	114	19.7	19.7	27.2
4.	Donekle se slažem	179	31.0	31.0	58.1
5.	U potpunosti se slažem	242	41.9	41.9	100.0
	Ukupno	578	100.0	100.0	

Pritom, nastavnici i studenti sa katedri za anglistiku pokazuju veću pragmatičnost od ispitanika sa ostalih fakulteta, jer se pri upoređivanju stavova ove dve grupe prema tvrdnji pokazalo da se oni procentualno više slažu sa tvrdnjom ($M=4.38$, $SD=1.036$)¹³. (vidi Prilog 8.2.2.). Sa druge strane, imajući u vidu da se pristup proučavanju engleskog jezika razlikuje na nematičnim i matičnim fakultetima kako po obimu proučavanja tako i po oblastima proučavanja, može se zaključiti da bolji uvid u teme vezane za engleski jezik daje ispitanicima razlog da se sa ovom tvrdnjom bezrezervno slože.

Percepcija današnje raširene upotrebe engleskog jezika i potreba da se odstupi od standardnih varijanti britanskog/severnoameričkog je usko povezana sa svešću o tome da današnji govornici kojima engleski jezik nije maternji uglavnom dolaze u kontakt sa govornicima iz neaglofonih zemalja. Istraživanja na globalnom nivou su to pokazala, o čemu je bilo reči u drugom poglavlju ovog rada. Za naše istraživanje je bitno da li ispitanici imaju razvijenu svest o toj činjenici, tj. da li dele mišljenje da će uglavnom dolaziti u kontakt sa neizvornim govornicima engleskog jezika.

Rezultati istraživanja pokazuju da najveći broj ispitanika nema jasan stav prema ovom pitanju (36.3%). Relevantan podatak u ovom slučaju je da se veći broj

---

¹³ M (Mean) - aritmetička sredina;

SD (Standard Deviation) – standardno odstupanje.

ispitanika (33.2%) donekle slaže sa tvrdnjom u odnosu na one koji se donekle ne slažu (7.8%). Najmanji je procenat onih koji u potpunosti odbacuju datu tvrdnju (7.8%), dok se u potpunosti slaže 14.4% ispitanika (vidi Tabelu 13).

Tabela 13. *Stav prema tvrdnji da ću kao govornik kome engleski jezik nije maternji jezik uglavnom ću dolaziti u kontakt sa govornicima iz zemalja u kojima engleski nije maternji jezik.*

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1.	U potpunosti se ne slažem	45	7.8	7.8	7.8
2.	Donekle se ne slažem	48	8.3	8.3	16.1
3.	I slažem se i ne slažem	210	36.3	36.3	52.4
4.	Donekle se slažem	192	33.2	33.2	85.6
5.	U potpunosti se slažem	83	14.4	14.4	100.0
	Ukupno	578	100.0	100.0	

Pritom je uočeno da na ovakav stav uopšte nisu uticale posete inostranstvu, čak ni boravak u neanglofonim zemljama kada su ispitanici bili u kontaktu sa govornicima različitog porekla i imali mogućnost da provere ovu tvrdnju. Neiznošenje jasnog stava prema ovom pitanju može da utiče na priznavanje potrebe da u internacionalnoj komunikaciji koja se u većem broju slučajeva odvija između govornika kojima engleski jezik nije maternji ne mora da se koristi standardni britanski/američki varijetet engleskog jezika već engleski kao *lingua franca* koji će beležiti odstupanja od pomenutih standardnih varijanti neremeteći uspešnu komunikaciju.

U uskoj vezi sa ovim pitanjem je i stav prema poznatom Vidousovom pitanju o „posedovanju“ engleskog jezika, o kome je takođe bilo reči u prethodnim poglavljima rada. Naime, u teoriji se usled savremenih dešavanja vezanih za globalnu upotrebu jezika polako odustaje od teze da engleski jezik još uvek pripada svojim izvornim govornicima (npr. Britancima, Amerikancima, Australijancima...), već svima koji se njime služe. Kao što se može videti u prethodnom poglavlju na ovakav stav se teško navikava šira lingvistička javnost, te

je za naše istraživanje od posebne važnosti da ispitamo stavove članova domaće akademske zajednice prema ovom pitanju.

Analiza stavova prema ovom pitanju je pokazala da ispitanici uglavnom smatraju da engleski jezik danas više ne pripada svojim izvornim govornicima (npr. Britancima, Amerikancima, Australijancima...), već svima koji se njime služe. Ukupan procenat ispitanika koji se sa tvrdnjom slaže je 62.1%, dok jasan stav ne izražava oko 26% ispitanika (Tabela 14).

Tabela 14. *Stav prema tvrdnji da engleski jezik danas više ne pripada svojim izvornim govornicima (npr. Britancima, Amerikancima, Australijancima...), već svima koji se njime služe*

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1.	U potpunosti se ne slažem	27	4.7	4.7	4.7
2.	Donekle se ne slažem	41	7.1	7.1	11.8
3.	I slažem se i ne slažem	151	26.1	26.1	37.9
4.	Donekle se slažem	194	33.6	33.6	71.5
5.	U potpunosti se slažem	165	28.5	28.5	100.0
	Ukupno	578	100.0	100.0	

Upoređivanjem stavova nastavnika i studenata sa filoloških fakulteta (sa katedri za anglistiku) sa stavovima ispitanika sa drugih fakulteta uočeno je da filolozi imaju konzervativniji stav po ovom pitanju, tj. da se oni procentualno u manjoj meri slažu sa tvrdnjom od ostalih ($M=3.54$, $SD=1.14$) (vidi Prilog 8.2.2.). Ovo upućuje na zaključak da je za one ispitanike koji se engleskim jezikom stručno bave teže da prevaziđu svoja uverenja o „posedovanju“ engleskog jezika. Naime, ovi ispitanici mnogo više vezuju engleski jezik za njegove izvorne govornike, što implicira i insistiranje na standardnim varijetetima kojima govore izvorni govornici. Na taj način otežavaju prihvatanje činjenice da se engleski jezik u službi internacionalne komunikacije odvojio od svojih izvornih govornika i odlažu afirmaciju varijeteta i samog ELF-a u stručnoj javnosti.

Međutim, uočen je i rezultat koji sugeriše drugi ugao posmatranja ovog problema. Primećena je veza između poseta neanglofonim zemljama i spremnosti da se ova tvrdnja prihvati. Ispitanici koji imaju priliku da češće borave u ovim zemljama u većem procentu se slažu sa ovim stavom ($M=3.88$, $SD=1.04$) (vidi Prilog 8.8.2.). Ovakav rezultat nas upućuje na zaključak da povećana mobilnost i izloženost kontaktima sa strancima razvija svest o današnjoj ulozi engleskog jezika i učvršćuje uverenje da on pripada svim govornicima podjednako. Takav stav može da ima i dalje implikacije u vezi sa promenama u engleskom jeziku. Naime, ukoliko engleski jezik danas pripada svim govornicima, onda svi imaju podjednako pravo da budu nosioci promena kako u domenu leksike i gramatike tako i u svim domenima njegove upotrebe. Ovakav stav predstavlja osnovu za prihvatanje i afirmaciju varijeteta. Rezultati analize prema ovom stavu pokazuju da naši ispitanici uviđaju potrebu da se u našoj stručnoj javnosti pokrene polemika o konceptu varijeteta i preispitaju do sada duboko ukorenjene ideje o engleskom jeziku iz perspektive savremenih lingvističkih tokova.

5.3. Stavovi ispitanika prema lingvističkoj dimenziji ELF-a

Lingvistička dimenzija ELF-a je ispitivana kroz stavove prema sledećim pitanjima: izgovoru, leksičkim i gramatičkim promenama, doslednosti u učenju/predavanju standardnog varijeteta engleskog jezika, obaveštenosti o postojanju drugih varijeteta, predavanju/učenju varijeteta, prednostima i manama izvornih/neizvornih govornika kao predavača engleskog jezika i međusobnom uticaju engleskog i srpskog jezika na jezičke promene.

5.3.1. Percepcija i stavovi prema izgovoru engleskog jezika

Izgovor engleskog jezika je najčešće prvi pokazatelj da li je engleski jezik govorniku maternji jezik ili ne. Izgovor sa jakim naglaskom veoma često može da remeti komunikaciju, ukoliko neko od učesnika komunikacije ima problem sa razumevanjem tog naglaska. Ispitali smo stav prema tom pitanju na našem uzorku nastavnika i studenata, jer nam pruža uvid u poteškoće sa kojima se oni sreću

prilikom komunikacije sa strancima i upućuje na određene zaključke u vezi sa ELF-om.

Dakle, analiza stavova prema tvrdnji da izgovor engleskog jezika sa stranim naglaskom remeti razumevanje pokazala je da ispitanici o tome nemaju jasan stav. Najveći broj ispitanika, njih 200 (34.6%), se niti slaže niti ne slaže sa datom tvrdnjom. Uočeno je da se ipak veći broj ispitanika donekle ne slaže sa tvrdnjom (23.4%) u odnosu na broj ispitanika koji se donekle slaže (19.9%). U manjoj meri se ispitanici u potpunosti slažu sa tvrdnjom (8.8%). Rezultati su prikazani u Tabeli 15.

Tabela 15. *Stav prema tvrdnji da izgovor engleskog jezika sa stranim naglaskom remeti razumevanje*

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1.	U potpunosti se ne slažem	77	13.3	13.3	13.3
2.	Donekle se ne slažem	135	23.4	23.4	36.7
3.	I slažem se i ne slažem	200	34.6	34.6	71.3
4.	Donekle se slažem	115	19.9	19.9	91.2
5.	U potpunosti se slažem	51	8.8	8.8	100.0
	Ukupno	578	100.0	100.0	

U okviru ovog neodlučnog stava primećuju se i određene razlike u stavu u zavisnosti od toga da li se izjašnjavaju filolozi (anglisti) ili ispitanici sa drugih fakulteta. Rezultati ukazuju na to da se u ovom slučaju anglisti procentualno manje slažu sa ovom tvrdnjom ($M=2.64$, $SD=1.03$) (vidi Prilog 8.2.2.).

Ista razlika je uočena i pri upoređivanju stavova nastavnika i studenata prema ovom pitanju, s tim da ovom prilikom nastavnici u manjoj meri zastupaju ovaj stav od studenata. Razlike u stavovima između ovako oformljenih grupa ispitanika ukazuju na povezanost nivoa jezičke kompetencije i bavljenja engleskom jezikom i razumevanja različitih naglasaka engleskog jezika tako što kod jezički kompetentnijih govornika naglasak predstavlja manju prepreku za uspešnu komunikaciju. Zanimljivo je da nije uočena značajna razlika u stavovima između

ispitanika koji češće posećuju i borave u inostranstvu i ostalih. Frekvencija i dužina izloženosti komunikaciji sa govornicima kojima engleski jezik nije maternji se nije bitno odrazila na stav ispitanika, koji je po ovom pitanju u celini neutralan.

Ovakav stav se slaže sa rezultatima istraživanja oko pitanja značaja izgovora za prenos željene poruke, tj. da li treba obraćati pažnju na izgovor ukoliko smo u mogućnosti da prenesemo nameravanu poruku. Analiza stavova ukazuje na to da ispitanici generalno (studenti i nastavnici) smatraju da izgovor nije bitan ukoliko su u stanju da prenesu poruku koju žele, jer se sa ovom tvrdnjom slaže ukupno 46.5%, u odnosu na 25.4% onih koji se ne slažu, dok 28% nema jasan stav (vidi Tabelu 16).

Tabela 16. *Stav prema tvrdnji da izgovor nije bitan ukoliko smo u stanju da prenesemo poruku koju želimo*

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1.	U potpunosti se ne slažem	49	8.5	8.5	8.5
2.	Donekle se ne slažem	98	17.0	17.0	25.4
3.	I slažem se i ne slažem	162	28.0	28.0	53.5
4.	Donekle se slažem	141	24.4	24.4	77.9
5.	U potpunosti se slažem	128	22.1	22.1	100.0
	Ukupno	578	100.0	100.0	

Unutar ove dve grupe ispitanika ne postoje razlike u slaganju sa ovom tvrdnjom. Međutim, ono što je interesantno jeste da se nastavnici i studenti sa filoloških fakulteta (sa katedri za anglistiku) sa tom tvrdnjom procentualno manje slažu od ispitanika sa tzv. nematičnih fakulteta i katedri ($M=3.42$; $SD=1.23$). To ukazuje na činjenicu da oni više polažu na pravilnost izgovora u odnosu na ostale ispitanike (vidi Prilog 8.2.2). Kada su u pitanju ostale varijable, uočeno je da dužina učenja i podučavanja engleskog jezika ne utiču značajno na razlike između stavova ispitanika. Bez obzira na to da li su učili/podučavali engleski jezik kraće ili duže od 8 godina, za ispitanike je generalno važnije da se željena poruka prenese, tj. da se uspostavi i razvije komunikacija. Varijable poput odlazaka u inostranstvo, kao i

studiranja/rada na privatnim ili državnim univerzitetima takođe ne igraju presudnu ulogu kada je u pitanju ovaj stav.

Suprotno svom stavu da izgovor nije u prvom planu kada je komunikacija u pitanju, ispitanici tvrde da ulažu puno truda da njihov izgovor engleskog jezika podseća što više na izgovor izvornih govornika (npr. Britanaca, Amerikanaca, Australijanaca...). Od 578 ispitanika, samo njih 64, tj. 11.1% tvrdi da se uopšte ne trudi da podražava izgovor izvornih govornika. Slaganje ispitanika sa ovim stavom je prikazano u Tabeli 17.

Tabela 17. *Stav prema tvrdnji da ispitanik ulaže puno truda da moj izgovor engleskog jezika podseća što više na izgovor izvornih govornika (npr. Britanaca, Amerikanaca, Australijanaca...)*

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1.	U potpunosti se ne slažem	64	11.1	11.1	11.1
2.	Donekle se ne slažem	81	14.0	14.0	25.1
3.	I slažem se i ne slažem	120	20.8	20.8	45.8
4.	Donekle se slažem	162	28.0	28.0	73.9
5.	U potpunosti se slažem	151	26.1	26.1	100.0
	Ukupno	578	100.0	100.0	

Ovde primećujemo razliku u stavu između ispitanika sa matičnih i nematičnih fakulteta na način da se ispitanici sa filoloških fakulteta procentualno više slažu sa datom tvrdnjom ($M=4.14$, $SD=1.03$). Kao i u prethodnom slučaju oni pokazuju doslednost i više insistiraju na izgovoru izvornih govornika. (vidi Prilog 8.2.2.). Razlog za ovo verovatno leži u višegodišnjoj orijentaciji katedri za anglistiku ka proučavanju standardnih, književnih varijanti engleskog jezika sa naglaskom na britanski varijetet. Kao ilustracija ove tvrdnje služe i rezultati ovog istraživanja koji ukazuju na određenu statističku razliku između stava nastavnika i studenata kada je u pitanju podražavanja izgovora izvornih govornika. Naime, nastavnici se više slažu sa ovom tvrdnjom ($M=4.02$, $SD=1.032$) (vidi Prilog 8.4.2.), kao i studenti koji su proveli više od 8 godina učeći engleski jezik ($M=3.57$,

SD=1.26), tj. u obrazovnom sistemu (vidi Prilog 8.5.2.). Statistički rezultati ukazuju i na to da izgovor maternjih govornika predstavlja jak uzor i za one ispitanike koji imaju mogućnost da provedu određeno vreme u inostranstvu. Naime, bez obzira na govorno područje zemlje u koju putuju, ispitanici više podržavaju izgovor izvornih govornika u odnosu na one koji ne putuju ili su bili u inostranstvu par puta. Dakle, duža izloženost engleskom jeziku u samom obrazovanju ili u inostranstvu kod naših ispitanika samo učvršćuje stav da izgovor izvornih govornika treba da predstavlja uzor kome se pri izgovoru engleskog jezika teži.

5.3.2. Percepcija i stavovi prema gramatičkim greškama i promenama u engleskom jeziku

Stavovi prema poštovanju gramatičkih pravila standardne, književne varijante engleskog jezika u velikoj meri utiču na percepciju i prihvatanje ELF-a u našoj akademskoj zajednici. Zbog toga nas je interesovao stav ispitanika prema doslednosti u pogledu poštovanja britanskog i američkog standarda.

Rezultati istraživanja su pokazali da se ispitanici uglavnom trude da dosledno poštuju gramatička pravila jedne od ove dve varijante, jer se u najvećem procentu slažu sa ovom tvrdnjom (oko 48%). Neodlučno je 25.6%, dok se pretežno ne slaže takođe 25.6% ispitanika (vidi Tabelu 18).

Tabela 18. *Stav prema tvrdnji da se govornik trudi da dosledno poštuje gramatička pravila ili samo britanskog ili samo američkog engleskog*

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1.	U potpunosti se ne slažem	59	10.2	10.2	10.2
2.	Donekle se ne slažem	89	15.4	15.4	25.6
3.	I slažem se i ne slažem	148	25.6	25.6	51.2
4.	Donekle se slažem	145	25.1	25.1	76.3
5.	U potpunosti se slažem	137	23.7	23.7	100.0
	Ukupno	578	100.0	100.0	

Pri upoređivanju stavova anglista i ostalih ispitanika, uočeno je da se anglisti procentualno više slažu sa gore navedenom tvrdnjom ($M=3.76$, $SD=1.27$) (vidi Prilog 8.2.2.). Pritom je upređivanje stavova nastavnika i studenata bez podela na fakultete pokazalo da studenti manje zastupaju ovu tvrdnju ($M=3.300$, $SD=1.267$) (vidi Prilog 8.4.2.). Ovakvi rezultati pokazuju da bavljenje jezikom na nivou profesionalne orijentacije kod ispitanika učvršćuje stav o doslednom poštovanju britanskog ili američkog standarda.

Ista uzročno-posledična veza se uočava i između dužine učenja engleskog jezika i potrebe da dosledno i pravilno upotrebljavaju jedan od ova dva varijeteta. Naime, studenti koji uče engleski duže od osam godina se više slažu sa ovom tvrdnjom od svojih kolega koji engleski jezik uče u kraćem vremenskom periodu. Nakon ovih rezultata možemo da idemo i korak dalje i zaključimo da viši nivo poznavanja engleskog jezika, tj. jezičke kompetencije opredeljuje ispitanike za pravilnije korišćenje standarda afirmisanih varijeteta engleskog jezika.

Pored ovoga se uočava još jedna razlika u stavovima koja ide u prilog dosadašnjim zaključcima. Upoređivanjem stavova prema ovoj tvrdnji dve grupe ispitanika, onih koji putuju u neanglofone zemlje i onih koji nemaju tu priliku, pokazalo se da se ispitanici koji posećuju inostranstvo više zalažu za doslednu upotrebu britanskog/američkog engleskog od druge grupe ispitanika ($M=3.51$, $SD=1.32$) (vidi Prilog 8.8.2.). Uočeno je da mobilnost i mogućnost kontakta sa strancima različitog porekla, u ovom slučaju i pretežno neizvornim govornicima, ne ukazuje ispitanicima da dosledno poštovanje standarda izvornih govornika ne igra presudnu ulogu za uspešnost komunikacije, te da je samim tim izlišno. Sa druge strane, izloženost komunikaciji sa neizvornim govornicima može da ukaže na zajedničke poteškoće na koje govornici nailaze i ukaže na potrebu za internacionalnim sredstvom komunikacije koje neće insistirati na određenim jezičkim pravilima ili konstrukcijama svojstvenim standardima varijeteta izvornih govornika. Kod članova akademske zajednice Srbije obuhvaćenih našim istraživanjima do takvih uvida ipak nije došlo u značajnijoj meri, što ide u prilog hipotezama na kojima se zasniva naše istraživanje.

Ovakav zaključak nije doveden u sumnju rezultatima istraživanja koji pokazuju da ispitanici generalno nemaju jasno definisan stav o pitanju da li se gramatička pravila mogu zanemariti ukoliko smo u stanju da prenesemo poruku koju želimo. Naime, najveći broj ispitanika je ambivalentan prema tom pitanju, tj. izjasnio se da se niti slaže niti ne slaže sa tvrdnjom (25.8% ispitanika). Procenat onih koji se donekle slažu i donekle ne slažu je ujednačen (oko 21%), dok je više onih koji smatraju da gramatička pravila uopšte ne mogu biti zanemarena, 18.9% ispitanika u odnosu na 12.8% onih koji smatraju da se ona mogu zanemariti ukoliko možemo da prenesemo poruku koju želimo (vidi Tabelu 19).

Tabela 19. *Stav prema tvrdnji da se gramatička pravila mogu zanemariti ukoliko smo u stanju da prenesemo poruku koju želimo*

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1.	U potpunosti se ne slažem	109	18.9	18.9	18.9
2.	Donekle se ne slažem	124	21.5	21.5	40.3
3.	I slažem se i ne slažem	149	25.8	25.8	66.1
4.	Donekle se slažem	122	21.1	21.1	87.2
5.	U potpunosti se slažem	74	12.8	12.8	100.0
	Ukupno	578	100.0	100.0	

Međutim, ispitanici sa filoloških fakulteta se procentualno manje slažu sa ovom tvrdnjom od ispitanika sa ostalih fakulteta ($M=2.46$, $SD=1.18$). To ukazuje na činjenicu da oni teže odustaju od poštovanja gramatičkih pravila ili ne smatraju da za tim postoji potreba (vidi Prilog 8.2.2.). Imajući u vidu da studenti anglistike velikim delom predstavljaju buduće nastavnike, kao i da se u ovoj grupi nalaze i sami nastavnici engleskog jezika sa filoloških fakulteta, ne predstavlja iznenađenje da je upoređivanje stavova nastavnika i studenata pokazalo da se nastavnici sa ovom tvrdnjom manje slažu u odnosu na studente ($M=2.38$, $SD=0.94$) (vidi Prilog 8.4.2.). Pritom ostaje dilema da li do ovog stava studenata dolazi zbog toga što žele da snize kriterijume ocenjivanja ili se radi o otvorenosti za nove varijetete koje karakteriše odstupanje od standarda britanskog i američkog varijeteta. Kao i u prethodnom slučaju kada je dužina učenja engleskog jezika u pitanju, studenti koji

su učili engleski jezik duže od 8 godina manje zastupaju ovaj stav ($M=2.84$, $SD=1.318$), tj. smatraju gramatička pravila važnim za uspešnu komunikaciju. (vidi Prilog 8.5.2.).

To potvrđuje i stav ispitanika prema toleranciji gramatičkih grešaka od strane nastavnika. Ispitanici većim delom smatraju da nastavnici ne treba da tolerišu gramatičke greške, a jedan veoma nizak procenat, samo 6.6%, tj. njih 38 od 578 ispitanika, smatra da nastavnici engleskog jezika treba da tolerišu gramatičke greške (vidi Tabelu 20).

Tabela 20. *Stav prema tvrdnji da nastavnici engleskog jezika treba da tolerišu gramatičke greške*

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1.	U potpunosti se ne slažem	209	36.2	36.2	36.2
2.	Donekle se ne slažem	138	23.9	23.9	60.0
3.	I slažem se i ne slažem	132	22.8	22.8	82.9
4.	Donekle se slažem	61	10.6	10.6	93.4
5.	U potpunosti se slažem	38	6.6	6.6	100.0
	Ukupno	578	100.0	100.0	

Ispitanici sa katedri za anglistiku procentualno u manjoj meri zastupaju ovaj stav od svojih kolega sa drugih fakulteta ($M=2.07$, $SD=1.01$) (vidi Prilog 8.2.2.), kao i studenti koji su proveli više vremena u učenju engleskog jezika ($M=2.20$, $SD=1.22$) (vidi Prilog 8.5.2.). Do nepromenjenih stavova dolazi i kada je u pitanju tolerancija nastavnika prema greškama učenika u izgovoru i pisanju. Analiza stavova pokazuje da se ispitanici većim delom ne slažu sa ovom tvrdnjom. Naime, skoro podjednak procenat ispitanika, oko 27% njih, se donekle slaže i nema jasan stav prema ovom pitanju, 23.2% ispitanika u potpunosti odbacuje ovu mogućnost, dok u potpunosti zastupa stav 7.1% ispitanika, tj. njih 41 od ukupno 578 ispitanika (vidi Tabelu 21).

Tabela 21. *Stav ispitanika prema tvrdnji da nastavnici engleskog jezika treba da tolerišu greške u izgovoru ukoliko im je jasno šta su studenti želeli da kažu*

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1.	U potpunosti se ne slažem	134	23.2	23.2	23.2
2.	Donekle se ne slažem	158	27.3	27.3	50.5
3.	I slažem se i ne slažem	160	27.7	27.7	78.2
4.	Donekle se slažem	85	14.7	14.7	92.9
5.	U potpunosti se slažem	41	7.1	7.1	100.0
	Ukupno	578	100.0	100.0	

Kada je u pitanju tolerancija nastavnika prema greškama učenika u pisanju ukoliko je jasno šta su hteli da kažu, ispitanici se većim delom ne slažu da greške tog tipa treba tolerisati. Najveći procenat ispitanika, 37.7%, se u potpunosti ne slaže sa tvrdnjom nasuprot veoma niskom procentu onih koji se u potpunosti slažu (5% tj. 59 od ukupno 578 ispitanika). Oko 29% se donekle slaže sa tvrdnjom, dok jasan stav nema 18.7% ispitanika, tj. niti se slaže niti se ne slaže sa ovom tvrdnjom. Rezultati su prikazani u Tabeli 22.

Tabela 22. *Stav ispitanika prema tvrdnji da nastavnici engleskog jezika treba da tolerišu greške u pisanju ukoliko im je jasno šta su studenti želeli da kažu*

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1.	U potpunosti se ne slažem	218	37.7	37.7	37.7
2.	Donekle se ne slažem	168	29.1	29.1	66.8
3.	I slažem se i ne slažem	108	18.7	18.7	85.5
4.	Donekle se slažem	55	9.5	9.5	95.0
5.	U potpunosti se slažem	29	5.0	5.0	100.0
	Ukupno	578	100.0	100.0	

Očekivano, rezultati pokazuju da ispitanici sa filoloških fakulteta pokazuju manji nivo tolerancije kad je reč o ovim pitanjima, kao i u slučaju studenata koji više od 8 godina uče engleski jezik. Ispitanici zastupaju rigidan, tradicionalni

pristup prema poštovanju gramatičkih normi koji ne pretpostavlja da je odstupanje od standarda neophodno loše i nesvrishodno.

Prema tvrdnji da danas svi koji govore engleski jezik u svetu unose promene u njega i njih treba prihvatiti jer one obogaćuju jezik, ispitanici u najvećem broju pokazuju ambivalentni stav (35.3% njih), tj. niti se slažu niti se ne slažu sa tvrdnjom (vidi Tabelu 23).

Tabela 23. *Stav prema tvrdnji da danas svi koji govore engleski u svetu unose promene u njega i njih treba prihvatiti jer one obogaćuju engleski jezik*

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1.	U potpunosti se ne slažem	131	22.7	22.7	22.7
2.	Donekle se ne slažem	134	23.2	23.2	45.8
3.	I slažem se i ne slažem	204	35.3	35.3	81.1
4.	Donekle se slažem	76	13.1	13.1	94.3
5.	U potpunosti se slažem	33	5.7	5.7	100.0
	Ukupno	578	100.0	100.0	

Pritom su stavovi ispitanika prilično ujednačeni, tj. ne postoje značajne statističke razlike u nivou slaganja u odnosu na varijable koje smo upotrebljavali u istraživanju (vidi Priloge). Čak ni mogućnost putovanja, boravak u drugim zemljama i učešće u komunikaciji sa drugim govornicima ne utiče značajno na formiranje stava koji bi implicirao da su ispitanici upoznati sa tendencijama da danas do promena u engleskom jeziku dolazi kako usled globalizacije, tako i zbog njegove važne uloge u njoj. Ispitanici ne doživljavaju odstupanja od gramatičkih normi kao promene u engleskom jeziku koje treba prihvatiti, jer se protiv gramatičkih grešaka jasno izjašnjavaju, dok prema pitanju promena nemaju jasno izraženi stav. To ide u prilog našoj hipotezi da akedemska zajednica Srbije zapravo nema razvijenu svest o tome da nedoslednim poštovanjem standarda tj. prilagođavajući ga svojim potrebama, govornici kojima engleski jezik nije maternji jezik mogu aktivno da učestvuju u jezičkim promenama.

Članovi naše akademske zajednice nisu usamljeni u ovakvim stavovima. Navešćemo primer istraživanja koje je napravila Kuo (2006) sa učenicima engleskog jezika kojima prvi jezik nije isti i o kome je bilo reči u trećem poglavlju. Naime, rezultati istraživanja su slični rezultatima našeg istraživanja u pogledu stava učenika prema normama standardnog engleskog jezika. Kuo zaključuje da kod učenika postoji želja da poštuju norme standardnog jezika, kao i da smatraju da model izvornog govornika prihvatljiviji u pedagogiji drugog jezika od pojednostavljenog varijeteta engleskog jezika. Ovo nam govori da u samoj praksi na lokalnom nivou teško dolazi do promena čvrsto ukorenjenih stavova i da naša akademska sredina u tome ne predstavlja izuzetak.

U uskoj vezi sa ovim temama je i iskustvo neizvornih govornika koje imaju u kontaktu sa izvornim govornicima u pogledu razumevanja njihovog govora ukoliko se izvorni govornici dosledno drže svojih varijeteta i njima svojstvenih obeležja poput akcenta, gramatičkih konstrukcija i leksike.

Ispitanici su izražavali svoj stav o tome da li izvorni govornici treba da pojednostave svoj govor u razgovoru sa strancima kojima engleski jezik nije maternji. Analiza stavova je pokazala da najveći procenat ispitanika ne izražava jasan stav, tj. niti se slaže niti se ne slaže sa tvrdnjom (37.9%). Uočeno je da se veći procenat ispitanika donekle slaže sa tvrdnjom (oko 25%) od onih koji se donekle ne slažu (14.7%). U potpunosti se slaže 10.7% ispitanika (vidi Tabelu 24).

Tabela 24. *Stav prema tvrdnji da bi izvorni govornici trebalo da pojednostave svoj govor u razgovoru sa strancima kojima engleski jezik nije maternji*

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1.	U potpunosti se ne slažem	67	11.6	11.6	11.6
2.	Donekle se ne slažem	85	14.7	14.7	26.3
3.	I slažem se i ne slažem	219	37.9	37.9	64.2
4.	Donekle se slažem	145	25.1	25.1	89.3
5.	U potpunosti se slažem	62	10.7	10.7	100.0
	Ukupno	578	100.0	100.0	

Zaključak je da generalno studenti i nastavnici obuhvaćeni istraživanjem ne ističu problem razumevanja govora izvornih govornika bez obzira na varijetet kojim oni govore.

Kada su u pitanju razlike u stavovima prema ovom pitanju uočava se da do značajne razlike ipak dolazi kada su u pitanju studenti i nastavnici sa katedri za anglistiku i njihove kolege sa drugih katedri i fakulteta. Anglisti procentualno manje zastupaju ovaj stav ($M=2.78$, $SD=1.10$) (vidi Prilog 8.2.2.), što znači da oni bolje razumeju govor izvornih govornika u odnosu na svoje kolege. Ovo je donekle i očekivan stav imajući u vidu pristup proučavanju engleskog jezika. U skladu sa tim dolazi do razlike i u stavovima nastavnika i studenata koja pokazuje da se studenti više slažu sa datom tvrdnjom ($M=3.130$, $SD=1.131$) (vidi Prilog 8.4.2.). Ovde bismo kao presudan faktor naveli i nivo poznavanja engleskog jezika, mada je interesantno da dužina učenja engleskog jezika koja bi implicirala i višu jezičku kompetenciju nije uticala na razliku u stavovima između grupe ispitanika koji uči engleski jezik kraće od osam godina i grupe u kojoj su ispitanici koji uče engleski duže od osam godina (vidi Prilog 8.5.2.). Međutim, izloženost engleskom jeziku i kontaktima sa izvornim govornicima se pokazao kao faktor u odnosu na koji je došlo do razlike u stavovima. Ispitanici koji češće borave u anglofonim zemljama se manje slažu sa stavom da izvorni govornici treba da pojednostave svoj govor u razgovoru sa strancima kojima engleski jezik nije maternji ($M=2.94$, $SD=1.08$). (vidi Prilog 8.7.2.).

Dakle, ovakvi rezultati istraživanja sa jedne strane svedoče o relativno visokom nivou jezičke kompetencije kada je u pitanju engleski jezik, imajući u vidu da ispitanici generalno nemaju potrebu da izvorni govornici obraćaju pažnju na svoj govor, tj. da govore razumljivije, sporije ili se drže jednostavnijih konstrukcija i koriste opšte poznate reči. Sa druge strane, ovakav stav upućuje da to može biti i odraz osećanja inferiornosti neizvornih govornika u odnosu na izvorne govornike koji ovakvim stavom ne žele da potenciraju. Skloni smo, takođe, da ovakav stav tumačimo i iz ugla odsustva kontakta sa dovoljno širokim krugom izvornih govornika koji govore različitim varijetetima, ili u krajnjoj liniji, akcentima.

U svakom slučaju, nazire se i zaključak da ispitanici generalno ne podržavaju pojednostavljivanje standardnih varijeteta čak ni kada je u pitanju ostvarivanje uspješne komunikacije sa izvornim govornicima. Imajući u vidu da ovo istraživanje ukazuje na neprikosnovenu poziciju standardnih varijeteta, ovakav stav može poticati iz želje ispitanika da usvajaju obeležja izvornog govora kad god su u prilici da ga čuju, što će doprineti boljem ovladavanju engleskim jezikom. Posmatrano iz te perspektive, neverodostojne varijante standarda engleskog jezika nisu poželjne jer usporavaju učenika u njegovom savladavanju engleskog jezika. Rezultati istraživanja i ovog puta potvrđuju naše hipoteze o predrasudama koje naša akademska sredina ima prema nestandardnim varijetetima. Uočava se i nedovoljno razvijena svest o tome da promene u engleskom jeziku za dobrobit uspješne komunikacije nisu neophodno loše i da ih mogu uvoditi kako izvorni, tako i neizvorni govornici.

Ovde možemo da povučemo paralelu sa zaključcima istraživanja koje je sproveo Lurda sa nastavnicima iz Španije (2004) o kome je bilo reči u prethodnom poglavlju. Naime, Ljurda zaključuje da se nastavnici engleskog jezika u Španiji drže modela izvornih govornika britanske ili američke varijante kao i da postoji nelagodnost i otpor da se odstupi od gramatičkih i leksičkih normi. Kao i u našem slučaju, Ljurda navodi uticaj katedri za anglistiku zbog njihove tipične orijentisanosti ka standardima i kulturi izvornih govornika. Ovakvo tumačenje iznova ukazuje na činjenicu da nema suštinskih promena kada je u pitanju stav prema alternativnim varijetetima, kao i da postoji otpor na lokalnom nivou, što nije tipično samo za našu stručnu javnost.

5.3.3. Odnos prema drugim varijetetima

Odnos prema ELF-u je usko povezan i sa poznavanjem drugih varijeteta, tj. prevashodno sa svešću o tome da oni postoje, kao i spremnosti da se nastavnici i studenti detaljnije upoznaju sa njima u okviru obrazovnog sistema.

Kada je u pitanju obaveštenost ispitanika o varijantama engleskog jezika¹⁴, interesantno je da se čak ni o postojanju britanske i američke varijante ne

---

¹⁴ Pri izboru varijeteta o kojima su se ispitanici izjašnjavali, rukovodili smo se time da budu zastupljeni varijeteti iz sva tri Kahruova kruga (vidi drugo poglavlje), kao i da o njima postoji

izjašnjava 100% ispitanika, već je najveći broj ispitanika upoznat sa postojanjem britanskog varijeteta (94.8%), a zatim američkog (92.2%). Rezultati istraživanja o ovom pitanju su prikazani u Tabeli 25a.

Tabela 25a. *Informisanost svih ispitanika o varijetetima engleskog jezika*

		Count	Column N %
1.	Britanska	548	94.8%
2.	Američka	533	92.2%
3.	Singapurska	53	9.2%
4.	Indijska	200	34.6%
5.	Afričko-američka	213	36.9%
6.	Nigerijska	50	8.7%
7.	Evropska	213	36.9%

Statistički rezultati samo za nastavnike pokazuju da se ni 100% nastavnika ne izjašnjava o postojanju britanske i američke varijante, već je najveći broj nastavnika upoznat sa postojanjem britanskog varijeteta (97.9%), zatim američkog (93.6%), a onda i indijskog, mada je u pitanju manji broj nastavnika (66% njih) (vidi Tabelu 25b).

Tabela 25b. *Informisanost nastavnika o varijetetima engleskog jezika*

		Count	Column N %
1.	Britanska	46	97.9%
2.	Američka	44	93.6%
3.	Singapurska	9	19.1%
4.	Indijska	31	66.0%
5.	Afričko-američka	27	57.4%
6.	Nigerijska	11	23.4%
7.	Evropska	14	29.8%

Ovakvi rezultati su neočekivani imajući u vidu da katedre za anglistiku širom Srbije insistiraju na britanskom ili američkom standardu engleskog jezika.

---

referenca u literaturi kao o nezavisnim varijetetima engleskog jezika (Kachru 1996; McArthur 1992; Modiano 2001b).

Sa druge strane, rezultati ukazuju na to da ispitanici, nastavnici na prvom mestu, ne doživljavaju britanski/američki engleski kao varijetet, već kao reprezentativni standard engleskog jezika, datost koja se ne dovodi u pitanje i nema alternativu.

Na trećem mestu se nalazi afričko-američki varijetet, mada znatno manji broj ispitanika zna za njegovo postojanje (36.9%). Kada je u pitanju evropski varijetet engleskog jezika, 36.9 % ispitanika smatra da on postoji. U ovom slučaju takođe iznenađuje podatak da je veći broj studenata upoznato sa postojanjem evropskog varijeteteta, njih 37.5 %, u odnosu na 29.8% nastavnika koji se tako izjašnjava. Nastavnici pokazuju znatno veću obaveštenost o varijetima engleskog jezika u svim ostalim slučajevima, što je bilo i očekivano (vidi Prilog 8.4.1.).

Uočeno je da između anglista i ispitanika sa drugih fakulteta postoji statistički značajna razlika kada je u pitanju obaveštenost o postojanju varijeteta engleskog jezika. Naime, filolozi pokazuju znatno veću obaveštenost o svim varijetima engleskog jezika. Uočeno je da je kod filologa procentualno veći broj ispitanika upoznat sa američkom varijantom (97.4%) u odnosu na britansku (96.1%), što može da govori i o tome da katedre za anglistiku polako napuštaju isključivu orijentaciju ka britanskom standardu. Kod ostalih ispitanika je pak veći procenat upoznat sa postojanjem britanske varijante, 94.3% ispitanika u odnosu na 90.3% onih koji su upoznati sa postojanjem američke varijante. Kada je u pitanju evropski varijetet engleskog, ispitanici pokazuju podjednaku obaveštenost izraženu u procentima (oko 37% ispitanika). (vidi Prilog 8.2.1.).

Kao značajna varijabla u ovom kontekstu se pokazala dužina učenja engleskog jezika, jer studenti koji uče engleski jezik više od 8 godina pokazuju znatno veću obaveštenost o varijetima engleskog jezika kada su u pitanju sve ponudjene varijante. Najveća razlika je u obaveštenosti o američkoj, indijskoj i afričko-američkoj varijanti u korist studenata koji uče jezik duže od 8 godina (vidi Prilog 8.5.1). Interesantno je da kada je u pitanju iskustvo nastavnika dobijamo suprotan rezultat. Naime, nastavnici koji predaju kraće od 8 godina su procentualno obavešteniji o svim ponuđenim varijetetima engleskog jezika, a naročito kada su u pitanju nigerijska i evropska varijanta. Izraženo u procentima,

30.4% nastavnika koji predaju engleski jezik kraće od 8 godina prema 16.7% drugih se izjasnilo da je upoznato sa nigerijskim varijetetom, dok je u slučaju evropskog varijeteta taj odnos 39.1% prema 20.8% (vidi Prilog 8.6.1.). Ovaj rezultat, u kombinaciji sa podatkom da je više studenata upoznato sa evropskim varijetetom od nastavnika, sugeriše da su u ovom slučaju mlađe generacije otvorenije i zainteresovanije za promene u sagledavanju fenomena raslojavanja engleskog jezika.

Podatak da postoji određeni nivo informisanosti po pitanju postojanja varijeteta ne utiče značajno na izjašnjavanje ispitanika da je engleski koji oni govore mešavina britanske i američke varijante engleskog jezika. Analiza stava pokazuje da ispitanici generalno smatraju da govore ovom mešavinom, jer se 27.3% ispitanika donekle slaže sa tvrdnjom, a 20.8% se sa njom u potpunosti slaže, što čini ukupno 48.1% ispitanika koji se slažu sa tvrdnjom. Nezanemarljiv procenat ispitanika je neopredeljen po ovom pitanju, tj. niti se slaže niti ne slaže (njih 24%). Rezultati su prikazani u Tabeli 26.

Tabela 26. *Stav prema tvrdnji da engleski jezik koji govori ispitanik predstavlja mešavinu britanske i američke varijante engleskog jezika*

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1.	U potpunosti se ne slažem	103	17.8	17.8	17.8
2.	Donekle se ne slažem	58	10.0	10.0	27.9
3.	I slažem se i ne slažem	139	24.0	24.0	51.9
4.	Donekle se slažem	158	27.3	27.3	79.2
5.	U potpunosti se slažem	120	20.8	20.8	100.0
	Ukupno	578	100.0	100.0	

Međutim, pri upoređivanju stavova studenata i nastavnika sa katedri za anglistiku i ostalih ispitanika pokazalo se da anglisti procentualno manje zastupaju ovaj stav ($M=2.79$, $SD=1.50$), što donekle ukazuje kako na već iskazanu opredeljenost za doslednu upotrebu standarda engleskog jezika, tako i na izvesnu dozu jezičkog purizma (vidi Prilog 8.2.2). Do sličnog zaključka se dolazi i pri

upoređivanju stavova nastavnika i studenata, pri čemu su nastavnici ti koji manje zastupaju ovaj stav ($M=2.17$, $SD=1.30$). (vidi Prilog 8.4.2.). Zanimljivo je i da se pri upoređivanju stavova ispitanika koji češće borave u zemljama engleskog jezika i onih koji to ne rade, ispostavlja da se ispitanici koji putuju manje slažu sa ovom tvrdnjom. Dakle, dolazimo do zaključka da se i u ovom slučaju ponavlja određeni obrazac. On kaže da sa većom posvećenošću bavljenju engleskim jezikom, višim nivoom jezičke kompetencije i povećanom mobilnošću, ispitanici zauzimaju puristički stav kada je u pitanju upotreba engleskog jezika, tj. više insistiraju na doslednoj upotrebi standarda samo britanskog ili američkog engleskog jezika. U tom slučaju, to je stav koji našu akademsku zajednicu udaljava od savremenih lingvističkih tendencija i pridavanja značaja raslojavanju engleskog jezika na globalnom nivou, kao i samim implikacijama tog procesa.

Kada je u pitanju stav da je korisno upoznati se sa što više različitih varijanti engleskog jezika, studenti se uglavnom slažu, uzevši u obzir da se najveći procenat njih 29%, donekle slaže, a 22.2% u potpunosti slaže sa tvrdnjom. Primetan procenat ispitanika nema jasan stav prema ovom pitanju, tj. 28.6% se niti slaže niti ne slaže sa tvrdnjom. Nizak procenat ispitanika, samo 8.9% se u potpunosti ne slaže sa tvrdnjom (vidi Tabelu 27).

Tabela 27. *Stav studenata prema tvrdnji da je korisno upoznati se sa što više različitih varijanti engleskog jezika*

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1.	U potpunosti se ne slažem	47	8.1	8.9	8.9
2.	Donekle se ne slažem	60	10.4	11.3	20.2
3.	I slažem se i ne slažem	152	26.3	28.6	48.8
4.	Donekle se slažem	154	26.6	29.0	77.8
5.	U potpunosti se slažem	118	20.4	22.2	100.0
	Ukupno	531	91.9	100.0	
	Nedostajući podaci	47	8.1		
	Ukupno	578	100.0		

Nastavnici engleskog jezika su se izjašnjavali i o tome da li je korisno upoznati studente sa što više različitih varijanti engleskog jezika. Analiza njihovih stavova prema ovoj tvrdnji pokazuje da nastavnici generalno smatraju da je korisno raditi na ovome imajući u vidu da se nizak broj ispitanika, samo 6.4%, u potpunosti ne slaže sa tvrdnjom, a skoro 15% nastavnika se donekle ne slaže (vidi Tabelu 28).

Tabela 28. Stav nastavnika prema tvrdnji da je korisno upoznati studente sa što više različitih varijanti engleskog jezika

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1.	U potpunosti se ne slažem	3	0.5	6.4	6.4
2.	Donekle se ne slažem	7	1.2	14.9	21.3
3.	I slažem se i ne slažem	13	2.2	27.7	48.9
4.	Donekle se slažem	13	2.2	27.7	76.6
5.	U potpunosti se slažem	11	1.9	23.4	100.0
	Ukupno	47	8.1	100.0	
	Nedostajući podaci	531	91.9		
	Ukupno	578	100.0		

Studenti sa filoloških fakulteta takođe pokazuju veću znatiželju kada su varijeteti engleskog jezika u pitanju, te se procentualno mnogo više slažu sa ovom tvrdnjom od studenata sa ostalih fakulteta ($M=3.73$, $SD=1.26$) (vidi Prilog 8.2.2). Češće posete neanglofonim zemljama se takođe pozitivno odražavaju na izjašnjavanje ispitanika. Naime, ispitanici koji više vremena provode u ovim zemljama više zastupaju stav da je korisno upoznati se sa varijetetima engleskog jezika ($M=3.59$, $SD=1.18$) (vidi Prilog 8.7.2.).

Ovakvo izjašnjavanje ispitanika kada je u pitanju obaveštenost o varijetetima i spremnost da se sa njima bliže upozna (ili ih približi drugima u slučaju nastavnika) govori u prilog našim hipotezama. Obaveštenost o postojanju drugih varijeteta engleskog jezika nije na visokom nivou imajući u vidu da se sami nastavnici i studenti anglistike ne izjašnjavaju 100% o postojanju britanskog ili američkog varijeta. To samo po sebi implicira poteškoće koje članovi naše

akademske zajednice imaju u prihvatanju raslojavanja engleskog jezika i ravnopravne uloge svih varijeteta. Sa druge strane, uočava se i to da postoji radoznalost studenata i nastavnika, te i određena potreba da se upoznaju kako sa fenomenom varijeteta tako i sa samim varijetetima. Takvi zaključci predstavljaju odličnu polaznu tačku za postepen i sistematski rad na promeni stava prema varijetetima te i samom ELF-u u cilju hvatanja koraka sa savremenim društvenim i lingvističkim tendencijama.

5.3.4. Prednosti i mane izvornih/neizvornih govornika kao predavača engleskog jezika

Jedno od bitnih pitanja u metodici jezika koje nikada ne gubi na aktuelnosti i u čijem slučaju se teško postiže kompromis je i pitanje da li je bolje učiti jezik od predavača izvornih govornika i da li su oni zaista u prednosti u odnosu na predavače kojima jezik koji predaju nije maternji jezik. Stav prema ovoj temi je takođe jedan od bitnih pokazatelja kolika je spremnost da se odustane od duboko ukorenjenih ideja o engleskom jeziku i ulozi njegovih izvornih govornika u njegovom razvoju i širenju. Pritom treba imati na umu praksu stavljanja u drugi plan onoga što ima oznaku lokalno, od jezičkih uticaja do samih učesnika u procesu učenja jezika. Zato su studenti i nastavnici izjašnjavali i o pitanju da li smatraju da je bolje da se engleski jezik uči od nastavnika kojima engleski jezik nije maternji, tj. da li su oni u prednosti u odnosu na predavače izvorne govornike i opredelili se za neke od ponuđenih razloga na kojima baziraju svoj stav.

Rezultati istraživanja pokazuju da studenti koji su se izjasnili da je bolje imati nastavnika engleskog jezika kome je engleski jezik maternji kao glavni razlog navode da oni bolje poznaju jezik u celini. Drugi razlog za koji se opredeljuju, ali u značajno manjem procentu je taj što manje koriste srpski jezik na časovima (33.7%). Samo 33% ispitanika je u obzir uzelo pravilan izgovor engleskog jezika, tj. izjasnilo se da je bolje učiti engleski jezik od nastavnika kojima engleski jezik nije maternji zato što imaju bolji izgovor od nastavnika kojima engleski jezik nije maternji. Nezanemarljiv procenat studenata se pak uopšte ne slaže sa tvrdnjom, oko 30% njih, što ide u prilog lokalnim nastavnicima engleskog jezika. (vidi Tabelu 29).

Tabela 29. Stav studenata prema tvrdnji da je bolje učiti engleski jezik od nastavnika kojima je engleski jezik maternji

		Count	Column N %
1.	Jer bolje poznaju jezik u celini.	282	53.1%
2.	Jer bolje poznaju kulturu jezika koji predaju.	149	28.1%
3.	Jer imaju bolji izgovor od nastavnika kojima engleski jezik	177	33.3%
4.	Jer manje koriste srpski jezik na časovima.	179	33.7%
5.	Ne slažem se uopšte.	163	30.7%

Sami nastavnici takođe odaju priznanje svojim kolegama izvornim govornicima i većinom smatraju da bolje poznaju jezik u celini. Uočava se da njima izgovor predstavlja problem, tj. da osećaju da su po tom pitanju izvorni govornici u prednosti, jer lokalni nastavnici kao podjednako bitan razlog navode i taj što njihove kolege imaju bolji izgovor (po 53% opredeljenih za oba razloga). Da izgovor zaista igra veliku ulogu za nastavnike jezika i da predstavlja izvor njihove nesigurnosti pokazuje i rezultat upoređivanja stavova nastavnika sa matične katedre i nastavnika sa drugih katedri. Naime, filolozi vide najveću prednost svojih kolega izvornih govornika u tome što imaju u bolji izgovor od njih (63% nastavnika se opredeljuje za ovaj razlog.). Za nastavnike sa drugih fakulteta je to i dalje razlog što poznaju bolje jezik celini (60% njih se tako izjašnjava) (vidi Prilog 8.2.1).

Dalje, za nastavnike skoro jednako važan razlog predstavlja i to što predavači izvorni govornici bolje poznaju kulturu jezika koji predaju (skoro 50% nastavnika), dok relativno nizak procenat odbacuje sve ove razloge i uopšte se ne slaže sa tvrdnjom (vidi Tabelu 30).

Tabela 30. Stav nastavnika prema tvrdnji da su izvorni govornici engleskog jezika u prednosti kao predavači engleskog jezika u odnosu na predavače kojima engleski jezik nije maternji jer...

		Count	Column N %
1.	Jer bolje poznaju jezik u celini.	25	53.2%
2.	Jer bolje poznaju kulturu jezika koji predaju.	23	48.9%
3.	Jer imaju bolji izgovor od nastavnika kojima engleski jezik	25	53.2%
4.	Jer manje koriste srpski jezik na časovima.	12	25.5%
5.	Ne slažem se uopšte.	10	21.3%

Ovakav stav nastavnika ukazuje na to da se nastavnici kojima engleski jezik nije maternji i dalje osećaju inferiorno u odnosu na svoje kolege izvorne govornike, jer smatraju da su oni bolji i po pitanju poznavanja jezika, kulture i izgovora, tri bitna činioca u podučavanju jezika. Sa druge strane, oni za svoje adute navode to što će bolje razumeti poteškoće koje možemo da imamo pri učenju jezika i za taj razlog se opredeljuju u veoma visokom procentu, čak 93% ispitanika. Sledeći po njima važan razlog jeste taj da mogu da objasne na srpskom jeziku ono što učenici ne razumeju, ali se za njega izjašnjavaju u znatno manjem broju (skoro 60%). Za nastavnike bolje razumevanje izgovora engleskog jezika nije od naročite važnosti, dok se jedan mali broj nastavnika, ukupno 6.4% njih izjasnilo da se uopšte ne slaže sa tvrdnjom. Istraživanje je pokazalo da je u ovom slučaju percepcija nastavnika kojima engleski jezik nije maternji ista od strane nastavnika i studenata, jer navode iste razloge (vidi Tabelu 31).

Tabela 31. Stav nastavnika prema tvrdnji da je bolje učiti engleski jezik od nastavnika kojima engleski jezik nije maternji jezik jer...

		Count	Column N %
1.	Jer bolje poznaju jezik u celini.	303	57.1%
2.	Jer bolje poznaju kulturu jezika koji predaju.	272	51.2%
3.	Jer imaju bolji izgovor od nastavnika kojima engleski jezik	90	16.9%
4.	Jer manje koriste srpski jezik na časovima.	59	11.1%
5.	Ne slažem se uopšte.	117	22.0%

To nam pak ukazuje da sami nastavnici u skladu sa svojim stavom i osećanjem ostavljaju takav utisak kod studenata, te ih oni ne doživljavaju ravnopravnim sa predavačima izvornim govornicima, već kao njihovu alternativu koja im može pomoći oko poteškoća koje imaju u savladavanju jezika. Ovo je verovatno posledica toga da su se i sami nastavnici, kao neizvorni govornici, suočavali sa sličnim problemima. Indirektno, i studenti i nastavnici podržavaju koncept superiorne jezičke kompetencije predavača izvornih govornika.

Mogućnost očekivanja potencijalnih promena ovih stavova pruža nam rezultat upoređivanja stavova studenata anglistike i drugih fakulteta. Naime, najveću razliku u stavovima predstavlja upravo neslaganje filologa sa tvrdnjom da je bolje učiti engleski jezik od predavača izvornih govornika, jer to sugeriše da oko 90% studenata, među kojima su i budući nastavnici smatra da predavači izvorni govornici nisu u prednosti u odnosu na kolege neizvorne govornike (vidi Prilog 8.2.1.). Ovakav rezultat implicira da postepeno dolazi do podizanja nivoa samopouzdanja kod studenata anglistike kada je u pitanju njihova jezička kompetencija u odnosu na kolege izvorne govornike.

Izvesno razumevanje i poverenje u lokalne nastavnike kojima engleski jezik nije maternji pokazuju ispitanici sa privatnih fakulteta. Zapravo, pri upoređivanju

stavova studenata i nastavnika sa privatnih i državnih fakulteta došlo je do rezultata da oni uglavnom iskazuju sličnosti u stavovima, ali da neke razlike u stavovima ispitanika sa privatnih univerziteta idu u prilog lokalnim nastavnicima. Recimo, kada je u pitanju značaj izgovora, studentima sa privatnih fakulteta taj razlog nije prioritetan u slučaju predavača izvornih govornika, te se za njega izjašnjava samo 22% ispitanika u odnosu na skoro 40% ispitanika sa državnih fakulteta. Studenti sa privatnih fakulteta u mnogo većem procentu pokazuju da im je važan razlog što će lokalni nastavnici bolje razumeti poteškoće koje možemo da imamo pri učenju engleskog jezika. Nastavnici sa privatnih fakulteta očigledno ne smatraju da treba posvećivati toliko pažnje izvornoj kulturi jezika koji predaju, jer samo 18.2% ispitanika navodi kao prednost kolega izvornih govornika to što bolje poznaju kulturu jezika koji predaju u odnosu na visok procenat od 58.3% nastavnika sa državnih fakulteta. Nastavnici sa privatnih fakulteta pokazuju i liberalniji stav prema varijetetu engleskog jezika koji se predaje. Naime, kao jedan od razloga da su lokalni nastavnici u prednosti u odnosu na izvorne govornike navodi se i razlog što će se ovi nastavnici držati pravilne, književne varijante engleskog jezika. Analiza rezultata pokazuje da je za nastavnike sa državnih fakulteta taj razlog na trećem mestu i za njega se izjašnjava 25% nastavnika, dok se kod nastavnika sa privatnih univerziteta on nalazi na poslednjem mestu i za njega se izjašnjava samo 9% nastavnika (vidi Prilog 8.3.1). Generalno liberalniji stav ispitanika sa privatnih univerziteta prema ovim temama pokazuje da se oni kao alternativa državnim fakultetima već bore sa predrasudama po pitanju kvaliteta, te su spremniji da poklone svoje poverenje i lokalnim nastavnicima. Pored toga, oni lakše odbacuju ukorenjene stavove i zalažu se za inovativni pristup zato što u tome vide svoju šansu i mogućnost za sticanje boljeg statusa i afirmaciju u akademskim krugovima i društvu uopšte.

Analiza rezultata je dala i neke povoljne naznake da su nastavnici kojima engleski jezik nije maternji na dobrom putu da dobiju zasluženu afirmaciju u odnosu na nastavnike - izvorne govornike. Naime, pri upoređivanju stavova studenata prema tvrdnji da li misle da je bolje učiti engleski jezik od izvornih govornika uočena je značajna razlika u slaganju sa samom tvrdnjom u zavisnosti

od toga koliko dugo uče engleski jezik, kraće ili duže od 8 godina. Niži procenat onih koji uče engleski duže od 8 godina (28,1%) se uopšte ne slaže sa tvrdnjom, tj. smatra da nije bolje učiti engleski jezik od nastavnika kojima je engleski jezik maternji u odnosu na 40% studenata koji uči jezik kraće od 8 godina i tako se izjašnjava (vidi Prilog 8.5.1.). Zaključak je da se studenti koji su imali prilike da duže godina uče engleski jezik i imaju različita iskustva sa različitim lokalnim nastavnicima ipak opredeljuju za izvorne govornike. Pritom, treba uzeti u obzir da ulogu u formiranju ovog stava može da igra uloga i predrasuda o tome da izvorni govornici bolje poznaju jezik u celini (kao što se većim delom i izjašnjavaju) ukoliko nisu imali prilike da za predavače imaju izvorne govornike i samim tim i priliku da uporede. Studenti koji su proveli kraće vreme učeći jezik ipak uzimaju u obzir izgovor nastavnika, tj. rezultati pokazuju da češće od onih koji su duže od 8 godina učili engleski jezik navode kao prednost lokalnih nastavnika to što ćemo bolje razumeti njihov izgovor. Zaključak je da studentima u početnim godinama učenja jezika više odgovara lokalni nastavnik zbog razumljivijeg izgovora, kao i sposobnosti da bolje razume i lakše se nosi sa poteškoćama koje studenti mogu imati sa učenjem jezika. U kasnijim fazama, na naprednijem nivou, studenti ističu prednost predavača izvornih govornika.

Rezultate našeg istraživanja možemo da uporedimo sa rezultatima istraživanja koja su sproveli Lasagabaster i Sijera (2002) i o kojima je bilo reči u drugom poglavlju. Ispitivanjem stavova na uzorku baskijskih studenata došlo se do sličnih rezultata kao i u slučaju našeg istraživanja. Naime, studenti jesu uočili određene prednosti nastavnika neizvornih govornika, ali i dalje preferiraju nastavnike izvorne govornike kada je u pitanju izgovor, vokabular i poznavanje kulture i civilizacije. Kao i u našem slučaju, rezultati ovog istraživanja pokazuju da se na višim nivoima učenja daje prednost izvornim govornicima.

Ovakav stav se ne može posmatrati izolovano od samih predavača. Kao što je već rečeno, lokalni nastavnici svojim stavom i nastupom utiču na svoju percepciju kod studenata. Ovakvi rezultati delimično sugerišu da postoji nelagodnost i doza nesigurnosti kod lokalnih nastavnika kada je u pitanju nastava na višim nivoima u odnosu na nastavnike izvorne govornike. Naravno, to može biti

i uskoj vezi sa iskustvom u predavanju jezika.

Ovaj zaključak potkrepljuju i rezultati ovog istraživanja. Pri upoređivanju stavova nastavnika prema pitanju da li su nastavnici - izvorni govornici u prednosti u odnosu na lokalne nastavnike došlo je do razlika u stavovima u odnosu na dužinu pedagoškog rada. Nastavnici koji predaju kraće od 8 godina najveću prednost vide u tome što predavači izvorni govornici bolje poznaju jezik u celini (skoro 61%). Za nastavnike koji imaju više od 8 godina pedagoškog iskustva najveća prednost izvornih govornika je u tome što bolje poznaju kulturu jezika koji predaju, kao i zato što imaju bolji izgovor od nastavnika kojima engleski jezik nije maternji (po 50% opredeljenih). Nastavnici sa manje iskustva doživljavaju moguće korišćenje srpskog jezika na časovima kao slabost lokalnih nastavnika, dok su se iskusniji nastavnici izborili sa tom predrasudom (značajno veći procenat nastavnika sa manje iskustva navodi ovo kao razlog, 30.4% prema 20.8% ostalih). Pored toga, značajno veći procenat nastavnika sa više iskustva odbacuje ovu tvrdnju (29.2% prema 13%). Sa druge strane, ispitanici sa manje iskustva svoje pribežište i sigurnost na časovima nalaze u poznavanju srpskog jezika. Pri upoređivanju stavova, 78.3% njih izjasnilo se da je njihova prednost u tome što mogu da objasne ono što studenti ne razumeju na srpskom jeziku; to je znatno više od 41.7% nastavnika s dužim iskustvom koji se tako izjašnjava. Nastavnici koji predaju duže od 8 godina u procentualno većem broju vide kao svoju prednost razlog da će se kao lokalni nastavnici držati pravilne, književne varijante engleskog jezika (29.2% prema 13% drugih). Dodaćemo i to da su rezultati pokazali da veći procenat nastavnika sa dužim iskustvom smatra da nastavnici kojima engleski jezik nije maternji nisu u prednosti u odnosu na predavače izvorne govornike; 8.3% naspram 4.3% nastavnika koji predaju engleski kraće od 8 godina (vidi Prilog 8.6.1.).

Ovaj stav ukazuje na to da vreme provedeno u nastavi engleskog jezika ne utiče na smanjenje stepena rigidnosti u poštovanju standarda jezika, već nastavnici sve doslednije prate pravila i poštuju normu. To ih čini zahtevnim i tradicionalnim predavačima, što opet nije karakteristično samo za našu sredinu. Naime, istraživanje koje su sprovedeli Benke i Međeš (2005) sa učenicima engleskog jezika

čiji je prvi jezik mađarski pokazalo je da su neizvorni govornici ostavili utisak zahtevnih i tradicionalnih predavača u odnosu na njihove kolege izvorne govornike.

Cilj ovakvog pristupa nastavnika može biti i želja da imitiraju predavače izvorne govornike, kao i ambicija da postignu njihovu jezičku kompetenciju, nemajući svest o tome da i oni kao predavači i govornici engleskog jezika imaju pravo i mogućnost da budu nosioci jezičkih promena i kreatori novih uloga ELF-a. Potencijalne promene u ovakvim stavovima moguće je očekivati na osnovu potpunog slaganja jednog manjeg procenta nastavnika (bez obzira na radno iskustvo) sa tvrdnjom da lokalni nastavnici nisu u prednosti nad predavačima izvornim govornicima.

Analiza rezultata ukazuje na to da posete inostranstvu predstavljaju bitan faktor pri izjašnjavanju ispitanika i po ovom pitanju, tj. uočavaju se razlike u stavovima među ispitanicima koji nikada nisu bili i koji redovno odlaze u inostranstvo ili su neko vreme tamo i živeli. Tako je studentima koji su imali priliku da putuju u inostranstvo - bez obzira na to da li su u pitanju zemlje engleskog jezika - mnogo važnije to što predavači izvorni govornici manje koriste srpski jezik na časovima nego studentima koji nikada nisu bili u poseti tim zemljama. Pretpostavka je da na ovaj način studenti teže što vernijoj simulaciji životnih situacija u učionici kada je učenje jezika u pitanju, tj. smatraju da im pri učenju engleskog jezika više pomaže to što ne mogu da se oslone na pomoć srpskog jezika.

Kod nastavnika se takođe uočava razlika u stavovima u zavisnosti od toga da li putuju u anglofone ili neanglofone zemlje. Naime, najveća razlika se ogleda u tvrdnji da su nastavnici izvorni govornici u prednosti jer imaju bolji izgovor od ostalih. Za tu tvrdnju se izjasnilo čak 75% nastavnika koji ne putuju u pomenute zemlje prema 48.7% onih koji putuju (vidi Prilog 8.7.1.) Do iste razlike u ovom stavu dolazi i kod nastavnika koji odlaze/ne odlaze u neanglofone zemlje, što znači da za stavove prema ovom pitanju nije presudno da li se ispitanici sreću sa izvornim govornicima ili ne (vidi Prilog 8.8.1.). Ovakav stav ukazuje na to da nastavnici koji nemaju priliku da se susreću sa izvornim govornicima teže

idealizaciji njihovog izgovora i njegove uloge u nastavnom procesu. Da dolazi do idealizacije i na širem planu, govori i to da se mali procenat nastavnika koji nikada nije bio u zemljama engleskog jezika ne slaže da su predavači izvorni govornici u prednosti. Među nastavnicima koji su posetili te zemlje, taj procenat je skoro duplo veći (23.1% prema 12.5%). Međutim, nastavnici koji su bili u kontaktu sa izvornim govornicima na ovaj način se ipak procentualno u većem broju izjašnjavaju da su predavači izvorni govornici u prednosti zbog toga što bolje poznaju i jezik u celini i kulturu jezika koji predaju (u oba slučaja se izjasnilo u prilog ovih tvrdnji preko 50% nastavnika koji putuju u odnosu na 37% nastavnika koji nisu bili u ovim zemljama) (vidi Prilog 8.7.1.). Ovakvi rezultati impliciraju da nastavnici imaju generalno problem sa razdvajanjem jezičke kompetencije i ispunjavanjem drugih zahteva koji se postavljaju pred nastavnika u nastavnom procesu, tj. da oni kvalitet i prednost predavača poistovećuju najvećim delom sa jezičkom kompetencijom, koja je očekivano viša kod govornika kojima je to maternji jezik.

Međutim, da to nije stav karakterističan samo za našu populaciju nastavnika - neizvornih govornika govori i istraživanje koje su sproveli Samimi i Brut-Griffler (Samimy & Brutt-Griffler) na uzorku od 17 nastavnika iz udruženja TESOL (1999 u Lasagabaster & Sierra 2002). Kao i u slučaju našeg istraživanja, rezultati su pokazali da lokalni nastavnici ističu prednost jezičke kompetencije izvornih govornika, dok su predavači neizvorni govornici pak više svesni potreba studenata.

Jedan od načina da se takve predrasude prevaziđu su češća putovanja u inostranstvo i veća izloženost lokalnih nastavnika jeziku, kao i kontaktima sa izvornim i neizvornim govornicima da bi se svest o tome da su izvorni govornici merilo jezičke kompetencije promenila. Tome u prilog ide i rezultat koji je istraživanje pokazalo. Naime, pri upoređivanju stavova nastavnika koji putuju u neanglofone zemlje sa stavovima nastavnika koji to ne rade, uočeno je da je nastavnici koji tamo često putuju ne smatraju da je prednost lokalnih nastavnika u tome što se drže pravilne, književne varijante engleskog jezika. Za taj razlog se izjašnjava samo 17.9% nastavnika u odnosu na 37.5% onih koji nemaju priliku da posete neanglofone zemlje (vidi Prilog 8.8.1.).

U uskoj vezi sa prednostima i manama predavača izvornih/neizvornih govornika je i pitanje cilja časova lokalnih nastavnika iz perspektive postizanja komunikativne kompetencije izvornih govornika. Analiza rezultata istraživanja je pokazala da ne postoji jasan stav lokalnih nastavnika o tome, imajući u vidu da se najveći procenat nastavnika (34%) niti slaže niti ne slaže sa tvrdnjom da postizanje komunikativne kompetencije izvornih govornika više nije cilj njihovih časova. Pritom, podjednak procenat nastavnika se donekle slaže i donekle ne slaže sa tvrdnjom, njih 17%. Određeni procenat nastavnika u potpunosti odbacuje tvrdnju (27.7%), što bi značilo da postizanje komunikativne kompetencije izvornih govornika jeste i dalje cilj njihovih časova, dok se veoma nizak procenat ispitanika, samo 4.3% se u potpunosti slaže sa tvrdnjom. To zapravo znači da samo dvoje od 47 ispitanika ne postavlja postizanje komunikativne kompetencije izvornih govornika u fokus svojih predavanja, što uopšte ne ide u prilog konceptu ELF-a (vidi Tabelu 32).

Tabela 32. *Stav nastavnika prema tvrdnji da postizanje komunikativne kompetencije izvornih govornika više nije cilj časova nastavnika ispitanika*

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1.	U potpunosti se ne slažem	13	2.2	27.7	27.7
2.	Donekle se ne slažem	8	1.4	17.0	44.7
3.	I slažem se i ne slažem	16	2.8	34.0	78.7
4.	Donekle se slažem	8	1.4	17.0	95.7
5.	U potpunosti se slažem	2	0.3	4.3	100.0
	Ukupno	47	8.1	100.0	

Ukoliko dođe do zaokreta u stavovima, nosioci promena neće biti nastavnici sa filoloških fakulteta, tj. profesori sa katedri za anglistiku. Naime, pri upoređivanju stava ovih nastavnika sa stavom nastavnika sa drugih fakulteta, rezultati pokazuju da se ispitanici sa filoloških fakulteta procentualno manje slažu sa ovom tvrdnjom ($M=2.26$, $SD=1.19$), što znači da manje zastupaju ovaj stav, tj. da više insistiraju na komunikativnoj kompetenciji izvornih govornika (vidi Prilog 8.2.1.). Ovakav stav ne predstavlja iznenađenje već je, naprotiv, u skladu sa ostalim stavovima koji

dosledno idu u prilog poštovanja standarda engleskog jezika i ne dovode u pitanje superiornost jezičke kompetencije izvornih govornika.

Međutim, pomak u ovom pogledu može da najavi i sama ambivalentnost koju su nastavnici kao grupa ispitanika pokazali prema ovoj tvrdnji. Zapravo, oni se nisu deklarativno izjasnili kao zagovornici komunikativne kompetencije izvornih govornika, bez obzira što joj naginju, ali se to može tumačiti i na osnovu činjenice da im do sada nije ponuđena alternativa vredna pažnje. Literatura i istraživanja još uvek ne dokumentuju da je došlo do detaljnog lingvističkog opisa varijeteta, kao ni samog ELF-a, te podučavanje varijeteta još uvek nije institucionalizovano i još uvek nema svoje mesto u jezičkim obrazovnim politikama. Ovo potvrđuje našu prvu hipotezu da ne postoji *a priori* negativan stav prema podučavanju varijeteta, ali da u nedostatku detaljnog lingvističkog opisa, ELF još uvek ne može da prevagne nad konceptom engleskog jezika izvornih govornika kao dominantnog praktičnog sredstva internacionalne komunikacije.

Činjenica je da su lokalni nastavnici u poziciji da sami odlučuju o cilju svojih časova, tj. da li će se fokusirati na postizanje komunikativne kompetencije izvornih govornika ili ne. Ovo ide u prilog njihovom udelu u kreiranju nastavnog procesa. Bez obzira na to, naše istraživanje pokazuje da nastavnici nisu u potpunosti svesni činjenice da u svetlu današnjih tendencija i raslojavanja engleskog jezika oni mogu aktivno da učestvuju u jezičkim promenama, pedagogiji i formiranju novih uloga ELF-a u učenju jezika. Ovo je u uskoj vezi sa našom drugom hipotezom. Svojim ambivalentnim stavom prema tome da li će komunikativna kompetencija izvornih govornika biti cilj njihovih časova ili će je zameniti kompetencijom koja odgovara na realne potrebe govornika, nastavnici potvrđuju i našu drugu hipotezu.

5.3.5. Međusobni uticaj engleskog i srpskog jezika na jezičke promene

5.3.5.1. Uticaj srpskog jezika na promene u engleskom jeziku

Engleski jezik kao *lingua franca* karakteriše i to da do odstupanja od standardne varijante britanskog/američkog engleskog jezika dolazi i usled uticaja

koji na njega vrši lokalni jezik. U tom slučaju, nosioci promena su govornici kojima engleski jezik nije maternji, a koji pod uticajem svog matenjeg jezika u usvojeni standardni varijetet engleskog jezika nesvesno unose promene. Fosilizacijom tih promena, neretko smatranim i „greškama“, dolazi do novih gramatičkih pravila ili leksičkih tvorevina koje su odlika engleskog kao *lingua franca*.

Iz ovoga sledi da u engleskom jeziku koji se govori u regionu u kojem je prvi jezik srpski dolazi do određenih promena koje se zbog svoje učestalosti mogu uzeti za odlike ELF-a iz ovog podneblja. Ispitanici našeg istraživanja su se izjašnjavali i na ovu temu i iskazali svoje stavove.

Prvo smo ispitivali stav ispitanika prema tvrdnji da je engleski koji govore pod uticajem srpskog jezika, odnosno da dolazi do negativnog transfera iz L1 u L2. Rezultati istraživanja su pokazali da se ispitanici, uključujući nastavnike engleskog jezika i studente, većim delom ne slažu sa tvrdnjom. Najveći procenat ispitanika se u potpunosti ne slaže, njih 35.6%, dok se 23.2% donekle ne slaže, što zajedno čini skoro 60% ispitanika koji ne zastupaju stav da je engleski jezik kojim govore pod uticajem srpskog jezika. U potpunosti se slaže samo 8% ispitanika, dok se u odnosu na njih nešto veći procenat, 13.8% ispitanika slaže donekle. 19.4% ispitanika nema jasan stav i oni su u manjini u odnosu na druge. Rezultati su prikazani u Tabeli 33.

Tabela 33. *Stav prema tvrdnji da je engleski koji ja govorim pod uticajem srpskog jezika*

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1.	U potpunosti se ne slažem	206	35.6	35.6	35.6
2.	Donekle se ne slažem	134	23.2	23.2	58.8
3.	I slažem se i ne slažem	112	19.4	19.4	78.2
4.	Donekle se slažem	80	13.8	13.8	92.0
5.	U potpunosti se slažem	46	8.0	8.0	100.0
	Ukupno	578	100.0	100.0	

Pri upoređivanju stavova ispitanika koji su grupisani kao filolozi (studenti i nastavnici sa katedri za anglistiku) i ostali, dolazimo do zaključka da filolozi u

manjem procentu smatraju da je engleski koji govore pod uticajem srpskog jezika ($M=1.76$, $SD=0.94$) (vidi Prilog 8.2.2.). Ovo jasno ukazuje na njihovo opredeljenje (koje se ogleda i u drugim do sada obrađenim rezultatima) da dosledno poštuju standardnu varijantu britanskog/američkog engleskog jezika, kao i da isključuju mogućnost da u engleskom jeziku dođe do interferencije iz njihovog maternjeg jezika koja će uneti određene promene, i da te promene treba prihvatiti kao odlike varijeteta ove sredine. Ovakav stav nas opet upućuje na našu hipotezu da se govornici engleskog jezika, i to članovi akademske zajednice koji mogu da izvrše uticaj na percepciju ELF-a u našoj sredini i budu nosioci jezičkih promena ne poseduju svest o tome i potrebu da deluju u tom pravcu.

Nameće se zaključak da se očekivanja u vezi sa delovanjem na ovom polju vezuju za nastavnike kao kreatore i realizatore nastavnog procesa. Međutim, rezultati istraživanja ne idu u prilog toj tezi ako imamo u vidu da se pri upoređivanju stavova nastavnika i studenata po ovom pitanju pokazalo da se studenti više slažu sa tvrdnjom da engleski koji govore jeste pod uticajem srpskog jezika ($M=2.42$, $SD=1.314$) (vidi Prilog 8.4.2). Sa druge strane, nastavnici su manje skloni da se slože sa time jer se smatraju kompetentim u oblasti poznavanja engleskog jezika, te negiraju uticaje maternjeg jezika na njihov drugi jezik, koji ujedno predstavlja i predmet njihove profesije. Na osnovu njihovog stava se međutim može pretpostaviti i da oni smatraju da nije poželjno dozvoliti da maternji jezik, u ovom slučaju srpski jezik, izvrši uticaj na engleski jezik koji oni govore.

Imajući u vidu da su rezultati pokazali da studenti koji uče engleski jezik duže od osam godina takođe smatraju, tj. u manjem procentu prihvataju stav da engleski jezik koji govore jeste pod uticajem srpskog jezika (vidi Prilog 8.5.2.), možemo da ustanovimo i uzročno-posledičnu vezu između nivoa poznavanja jezika i vremena koje je posvećeno njegovom učenju i izjašnjavanju po ovom pitanju. Naime, uzimajući u obzir stav nastavnika i grupe ispitanika koja uči engleski jezik duže od osam godina, zaključujemo da što je viši novo kompetencije ostvaren, to ispitanici manje uočavaju, a nije isključeno i da manje priznaju uticaj engleskog jezika na srpski jezik. To samo pokazuje da oni teže postizanju komunikativne

kompetencije izvornih govornika u okviru standardne varijante britanskog/američkog engleskog jezika.

Gotovo isti zaključak donosimo i kada je u pitanju veza između boravaka u inostranstvu i stava o pitanju uticaja srpskog jezika na engleski. Naime, ispitanici koji su u prilici da češće borave u inostranstvu takođe smatraju da je njihov engleski manje izložen uticaju srpskog jezika. Izloženost engleskom jeziku i komunikaciji kako sa izvornim, tako i sa govornicima kojima engleski jezik nije maternji doživljava se kao prilika da se poveća nivo poznavanja engleskog jezika, te samim tim se smanjuje mogućnost da engleski jezik trpi uticaje maternjeg jezika.

U prilog navedenim zaključcima idu i rezultati analize stavova i kada je u pitanju tvrdnja da je bitno da se u engleskom jeziku ne prave greške pod uticajem maternjeg jezika, gde je ispitanicima navedena tipična greška koju govornici iz naše sredine prave pod uticajem srpskog jezika. Naime, dat je primer upotrebe množine reči informacija, koja je u engleskom jeziku *singularia tantum*, tj. poseduje samo oblik jednine. U srpskom jeziku ona poseduje i oblik jednine i množine, te dolazi do toga da se kod govornika iz naše sredine to pravilo prenosi i na engleski, tj. često je upotrebljavaju u obliku množine, koristeći jedan od flektivnih nastavaka za građenje množine u engleskom jeziku „-s“.

Ispitanici su pokazali jasno izražen stav prema tvrdnji da je bitno da se u engleskom jeziku ne prave greške pod uticajem maternjeg jezika. To zaključujemo na osnovu podatka da se najveći procenat ispitanika u potpunosti slaže sa ovom tvrdnjom, čak 48.3% njih, dok se donekle slaže 19.4%. Ukoliko saberemo te procenat, dobijamo rezultat da se čak 67.7% ispitanika zalaže za stav da u engleskom jeziku ne treba tolerisati promene pod uticajem srpskog jezika. Veoma nizak procenat, skoro 7% njih u potpunosti odbacuje tvrdnju, tj. u potpunosti se ne slaže sa njom, dok je sličan broj ispitanika, oko 6%, koji se donekle ne slaže (vidi Tabelu 34).

Tabela 34. Stav prema tvrdnji da je bitno da se u engleskom jeziku ne prave greške pod uticajem maternjeg jezika (na primer, ne treba koristiti "informations" jer u engleskom jeziku reč informacija nema množinu kao u srpskom jeziku - "informacije")

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1.	U potpunosti se ne slažem	40	6.9	6.9	6.9
2.	Donekle se ne slažem	34	5.9	5.9	12.8
3.	I slažem se i ne slažem	113	19.6	19.6	32.4
4.	Donekle se slažem	112	19.4	19.4	51.7
5.	U potpunosti se slažem	279	48.3	48.3	100.0
	Ukupno	578	100.0	100.0	

Kao i u slučaju prethodnih rezultata u vezi sa ovakvim promenama u engleskom jeziku ispitanici sa filoloških fakulteta se procentualno više slažu sa datom tvrdnjom ($M=4.53$, $SD=0.88$), tj. više polažu na poštovanje gramatičkih pravila standardnih varijeteta (vidi Prilog 8.2.2.).

Rezultati ukazuju da se u tom pogledu opet pojavljuju nastavnici kao zastupnici rigidnijeg stava, imajući u vidu da se pri upoređivanju stavova nastavnika i studenata pokazalo da se studenti manje slažu sa datim stavom ($M=3.93$, $SD=1.25$), tj. da u poređenju sa nastavnicima smatraju da je manje bitno da se ne prave greške u engleskom jeziku pod uticajem srpskog jezika (vidi Prilog 8.4.2.). Naravno, pozadina ovog stava studenata može biti i u želji da utiču na kriterijume za evaluaciju znanja, imajući u vidu da u praksi grešku i dalje predstavlja svako odstupanje od propisanog standarda britanske/američke varijante, što određuje i način na koji se procenjuje učenikova kompetencija u svim oblastima poznavanja engleskog jezika. Ipak, rezultati pokazuju da se to ne može uzeti kao dominantni stav studenata, jer se pri upoređivanju stavova studenata koji uče jezik kraće i duže od osam godina opet došlo do rezultata da oni koji duže uče jezik zagovaraju tezu da jeste bitno ne praviti greške u engleskom jeziku pod uticajem maternjeg jezika ($M=4.03$, $SD=1.23$) (vidi Prilog 8.5.2.). To nam sugeriše da se ispitanici koji postižu veći nivo kompetencije zapravo ne osećaju slobodno da

na takozvane greške ne gledaju kao na nešto neprimereno i nepoželjno, već da, kao što se to danas u savremenim lingvističkim teorijama sugerije, one budu izraz govornikovog aktivnog učešća u pregovaranju značenja, o čemu je bilo reči u trećem poglavlju.

Ukoliko bi došlo do promene stavova u tom pravcu, posledično bi se takozvane tipične greške prihvatile kao odlike engleskog jezika iz našeg podneblja, te bi se prihvatile i određene promene u leksici. Ispitanici su se izjašnjavali i o ovom pitanju, s tim da im je ponuđen primer sintagme „tourist guide“. Naime, pod uticajem prideva „turistički“ koji u engleskom ima pravilni oblik „tourist“, dolazi do građenja reči „touristic“, te i „tourist guide“ često bude „touristic guide“. Rezultati istraživanja pokazuju da se sa tvrdnjom da tipične greške u engleskom jeziku koje se prave pod uticajem engleskog jezika treba prihvatiti kao odlike varijeteta iz našeg podneblja ispitanici uglavnom ne slažu. Zapravo, visok procenat ispitanika, čak 41.2% se uopšte ne slaže sa tim stavom, dok se 17.5% ne slaže donekle, što ukupno predstavlja 58.7% ispitanika koji ne zastupaju ovaj stav. Samo 5.4% ispitanika se u potpunosti slaže sa tvrdnjom, što je očigledno veoma nizak procenat i ukazuje na konkretne poteškoće i predrasude koje članovi naše akademske zajednice imaju u prihvatanju koncepta ELF-a i samim tim potvrđuje našu treću hipotezu koja upravo o tome i govori (vidi Tabelu 35).

Tabela 35. Stav prema tvrdnji da tipične greške koje se u engleskom jeziku prave pod uticajem srpskog jezika treba prihvatiti kao odlike engleskog jezika iz našeg podneblja (na primer, *touristic guide* umesto *tourist guide*, pod uticajem prideva *turistički*, koji u engleskom glasi *tour guide*)

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1.	U potpunosti se ne slažem	238	41.2	41.2	41.2
2.	Donekle se ne slažem	101	17.5	17.5	58.7
3.	I slažem se i ne slažem	143	24.7	24.7	83.4
4.	Donekle se slažem	65	11.2	11.2	94.6
5.	U potpunosti se slažem	31	5.4	5.4	100.0
	Ukupno	578	100.0	100.0	

Ovoj hipotezi takođe idu u prilog i rezultati upoređivanja stavova ispitanika koji uče i rade na filološkom fakultetu (katedri za anglistiku) i ostalih ispitanika, koji pokazuju da se filolozi manje slažu sa ovom tvrdnjom od ostalih akademaca ($M=1.66$, $SD=0.97$) (vidi Prilog 8.2.2.). To bi značilo da po njima nikakve greške u engleskom jeziku koje nastaju zbog interferencije, tj. uticaja srpskog jezika ne treba prihvatiti kao odlike ELF-a iz našeg podneblja. Kao i u prethodnim tvrdnjama ovog tipa, studenti u odnosu na nastavnike pokazuju otvoreniji i manje rigidan stav, ali ukoliko uzmemo u obzir dužinu vremena koje su proveli učeći engleski jezik, opet dolazimo do istog zaključka. Zaključujemo da u slučaju naših ispitanika, viši nivo jezičke kompetencije za sobom povlači insistiranje na propisanim i već usvojenim standardima engleskog jezika nezavisno od toga da li je u pitanju književna varijanta britanskog ili severnoameričkog varijeteta. Istraživanje konkretno otkriva odbijanje da se tipična odstupanja od standarda koja se uočavaju u našoj sredini prihvate kao odlika ELF-a našeg podneblja i prepoznaje ih kao predrasude koje naši akademski građani imaju prema njima. Oni ih naime doživljavaju kao nešto pogrešno, nešto na čemu treba raditi u pravcu korigovanja, ne pridajući značaj činjenici da je to učestalo odstupanje koje ne remeti razumevanje ili prenos nameravane poruke i da ga kao takvo treba uvrstiti u odlike lokalnog varijeteta engleskog jezika. Sa druge strane, imajući u vidu da do tih promena neizbežno dolazi, na lingvistima je da postepeno menjaju percepciju ELF-a kroz argumentovani uticaj na promenu određenih stavova na koje ovo istraživanje ukazuje.

5.3.5.2. Uticaj engleskog jezika na promene u srpskom jeziku

U upitnike za nastavnike i studente smo uključili i pitanja koja se tiču uticaja engleskog jezika na promene u srpskom jeziku, bez obzira što to nije primarni predmet našeg istraživanja. Odgovori na ta pitanja i iskazani stavovi će nam pomoći da sagledamo koliko je razvijena svest akademske zajednice kako o uticaju engleskog jezika na maternji jezik, tako i činjenice da se promena odvija u oba smera, tj. i od srpskog jezika ka engleskom. Sledeće na šta nam stavovi ispitanika ukazuju je spremnost da se takve promene uoče i prihvate kao sastavni deo savremenog srpskog jezika, što za krajnji cilj može da ima i prepoznavanje potrebe

da se u engleski jezik uvrste lokalne odlike i da on baš kao takav varijetet u početku postane predmet istraživanja, a kasnije i podučavanja u našoj sredini.

Ispitanici su se izjašnjavali o stavu da široka upotreba engleskog menja srpski jezik jer srpske reči menjamo engleskim. Naveden je primer reči „destinacija“ koja učestalo zamenjuje srpsku reč „odredište“. Analiza rezultata istraživanja je pokazala da ispitanici imaju jasno izražen stav u korist ove tvrdnje. Naime, oko 35% ispitanika se donekle slaže sa ovom tvrdnjom, dok se skoro isti procenat ispitanika slaže u potpunosti, što ukupno predstavlja 70% ispitanika koji smatraju da se srpski jezik menja pod uticajem široke upotrebe engleskog i to na način da dolazi do zamene srpskih reči engleskim rečima. U odnosu na ovaj procenat ispitanika, 20.4% ispitanika je neopredeljeno, a jedan mali broj ispitanika se u potpunosti ne slaže sa tvrdnjom (4% njih). Rezultati su prikazani u Tabeli 36.

Tabela 36. Stav prema tvrdnji da široka upotreba engleskog jezika menja srpski jezik jer srpske reči zamenjujemo engleskim (na primer, umesto odredišta se sve više koristi reč destinacija...)

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1.	U potpunosti se ne slažem	23	4.0	4.0	4.0
2.	Donekle se ne slažem	25	4.3	4.3	8.3
3.	I slažem se i ne slažem	118	20.4	20.4	28.7
4.	Donekle se slažem	205	35.5	35.5	64.2
5.	U potpunosti se slažem	207	35.8	35.8	100.0
	Ukupno	578	100.0	100.0	

Interesantno je da se studenti i nastavnici sa katedri za anglistiku procentualno u većoj meri slažu sa ovom tvrdnjom u odnosu na ostale ($M=4.05$, $SD=0.97$) (vidi Prilog 8.2.2.). Upoređivanjem stavova nastavnika i studenata po tom pitanju došlo se do zaključka da nastavnici engleskog jezika više zastupaju ovaj stav u odnosu na studente ($M=4.34$, $SD=0.81$) (vidi Prilog 8.4.2.). Ovakvi rezultati se mogu objasniti činjenicom da nastavnici jezika imaju bolji uvid u poreklo reči od samih studenata zbog svoje struke te lakše primećuju upliv engleskih reči u srpski

jezik. Sa druge strane reči koje su ušle u srpski jezik se od strane mlađih generacija veoma često prihvataju nekritički kao deo savremenog vokabulara.

Naravno, uticaj engleskog jezika se ne ogleda samo u leksici srpskog jezika. Usled česte izloženosti engleskom jeziku u svim sferama života dolazi do nesvesnog prenošenja engleskih konstrukcija u srpski jezik. Zato je bilo neophodno saznati većinsko mišljenje domaće akademske zajednice, te su se ispitanici izjašnjavali da li smatraju da široka upotreba engleskog menja srpski jezik jer prihvatamo rečenične konstrukcije nesvojstvene srpskom jeziku. Ponuđen je primer da se često umesto pravilne upotreba genitiva „film Klinta Istvuda“ u govoru često upotrebljava konstrukcija „film Klint Istvuda“.

Analiza rezultata je pokazala da se ispitanici uglavnom slažu sa tvrdnjom, tj. preovlađuje stav ispitanika koji se ili donekle slažu (31.3%) ili se slažu u potpunosti (31.8%), što predstavlja ukupno 63.1% ispitanika. 24.2% ispitanih ne može da se opredeli. Veoma nizak procenat u potpunosti odbacuje tvrdnju, tj. samo 5.7% ispitanika (vidi Tabelu 37).

Tabela 37. Stav prema tvrdnji da široka upotreba engleskog jezika menja srpski jezik jer prihvatamo engleske konstrukcije rečenica koje nisu svojstvene srpskom jeziku (npr. "film Klint Istvuda" umesto film "Klinta Istvuda"...)

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1.	U potpunosti se ne slažem	33	5.7	5.7	5.7
2.	Donekle se ne slažem	40	6.9	6.9	12.6
3.	I slažem se i ne slažem	140	24.2	24.2	36.9
4.	Donekle se slažem	181	31.3	31.3	68.2
5.	U potpunosti se slažem	184	31.8	31.8	100.0
	Ukupno	578	100.0	100.0	

Pri upoređivanju stavova studenata i nastavnika sa filoloških/filozofskih i sa ostalih fakulteta, stiće se uvid da se filolozi procentualno više zastupaju ovaj stav (M=3.94, SD=1.05) (vidi Prilog 8.2.2.). Imajući u vidu da se filolozi na drugi način bave jezikom od drugih ispitanika, sasvim je razumljiv i njihov bolji uvid u strane

konstrukcije u maternjem jeziku. Sa druge strane, znajući da se oni profesionalno bave engleskim jezikom i pretpostavljajući da su njemu više izloženi od ostalih ispitanika, interferencija engleskog može biti jača nego u drugim slučajevima. Ovakvi rezultati istraživanja upućuju i na zaključak da su je filolozi u većoj meri svesni od drugih, kao i da smatraju ispravnim da je treba svesti na najmanju moguću meru ne bi li i jedan i drugi jezik opstali u svojoj standardnoj književnoj varijanti, bez međusobnih uticaja koji bi izazvali gramatičke i leksičke promene.

Zaključku da međusobni uticaji engleskog i srpskog jezika za ispitanike imaju negativnu konotaciju ide u prilog i izjašnjavanje ispitanika u odnosu na tvrdnju da široka upotreba engleskog jezika povoljno deluje na srpski jezik jer ga obogaćuje novim rečima. Zapravo, analiza rezultata istraživanja pokazuje da ispitanici nemaju jasan stav prema ovom pitanju, tj. skoro 34% ispitanika niti se slaže niti se ne slaže sa tvrdnjom. Međutim, procenat onih koji se donekle ne slažu (18.2%) veći je od onih koji se donekle slažu (14%). U odnosu na ove rezultate, relativno je visok procenat ispitanika koji se uopšte ne slaže sa ovom tvrdnjom, oko 25% njih. Samo 8.8% se slaže sa tvrdnjom u potpunosti (vidi Tabelu 38).

Tabela 38. *Stav prema tvrdnji da široka upotreba engleskog jezika povoljno deluje na srpski jezik jer ga bogati novim rečima*

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1.	U potpunosti se ne slažem	145	25.1	25.1	25.1
2.	Donekle se ne slažem	105	18.2	18.2	43.3
3.	I slažem se i ne slažem	196	33.9	33.9	77.2
4.	Donekle se slažem	81	14.0	14.0	91.2
5.	U potpunosti se slažem	51	8.8	8.8	100.0
	Ukupno	578	100.0	100.0	

Ovo nas obavezuje da ukažemo na još jednu poteškoću i predrasudu koju većina članova srpske akademske zajednice ima u prihvatanju savremenih tendencija kada su jezičke promene u pitanju. Istraživanje naime pokazuje da se istrajava u stavu da upliv novih reči iz drugih jezika, a najčešće iz engleskog, nepovoljno deluje

na srpski jezik, tj. osiromašuje ga. Posmatrano iz ugla savremenih tokova, ne možemo a da ne konstatujemo da ovakav stav ima prizvuk jezičkog purizma i određene doze konzervativizma. Imajući u vidu ovakav odnos prema maternjem jeziku i rezultate analize stavova iz našeg istraživanja, jasan je rezervisan odnos prema ELF-u po pitanju odstupanja od standardne varijante i doze sumnjičavosti da varijeteti engleskog jezika generalno mogu imati ravnopravni status sa britanskim/severnoameričkim varijetetom

5.4. Percepcija i stav prema kulturološkoj dimenziji ELF-a

U dosadašnjoj praksi podučavanja engleskog jezika se pokazalo da dosledno poštovanje pravila standarda britanskog ili američkog varijeteta podrazumeva i okrenutost ka kulturi izvornih govornika, upoznavanje sa njihovim kulturnim obrascima i običajima. Imajući u vidu da je globalno širenje engleskog jezika dovelo u pitanje neophodnost korišćenja standarda britanske/severnoameričke varijante, nameće se i diskusija o kulturološkim aspektima raslojavanja u kontekstu potrebe za dominacijom kulture izvornih govornika u pedagogiji.

Za potrebe našeg istraživanja izjašnjavali su se se i studenti i nastavnici o pitanju upoznavanja sa kulturom izvornih govornika (npr. Britanaca, Amerikanaca, Australijanaca...). Studenti su odgovarali na pitanje da li je kroz učenje engleskog jezika potrebno naučiti što više o kulturi izvornih govornika, dok su se nastavnici izjašnjavali da li je studente o tome potrebno podučavati u većoj meri.

Rezultati istraživanja pokazuju da se nastavnici u velikom procentu slažu sa tvrdnjom (čak 76.6% ispitanika), dok jasan stav nema 21% nastavnika. Interesantno je da nijedan nastavnik nije odbacio tvrdnju, tj. da se sa njom u potpunosti ne slaže. Kao i u pogledu poštovanja gramatičkih pravila, stav nastavnika je jasan, tj. standardni varijetet je neprikosnoveni model i kada je u pitanju lingvistička i kada je u pitanju kulturološka dimenzija (vidi Tabelu 39).

Tabela 39. *Stav nastavnika prema tvrdnji da je studente potrebno što više podučavati o kulturi izvornih govornika (npr. Britanaca, Amerikanaca, Australijanaca...)*

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1.	U potpunosti se ne slažem				
2.	Donekle se ne slažem	1	0.2	2.1	2.1
3.	I slažem se i ne slažem	10	1.7	21.3	23.4
4.	Donekle se slažem	21	3.6	44.7	68.1
5.	U potpunosti se slažem	15	2.6	31.9	100.0
	Ukupno	47	8.1	100.0	

Kod studenata je situacija malo drugačija. Najveći broj studenata nema jasan stav o ovom, tj. niti se slaže niti se ne slaže sa tvrdnjom (28.6%). Pritom, veći procenat ispitanika se donekle slaže (22.6%) u odnosu na procenat onih koji se donekle ne slaže (18.5%). U potpunosti odbacuje tvrdnju 14.3% (vidi Tabelu 40).

Tabela 40. *Stav studenata prema tvrdnji dok učim engleski jezik potrebno je da naučim što više o kulturi izvornih govornika (npr. Britanaca, Amerikanaca, Australijanaca...)*

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1.	U potpunosti se ne slažem	76	13.1	14.3	14.3
2.	Donekle se ne slažem	98	17.0	18.5	32.8
3.	I slažem se i ne slažem	152	26.3	28.6	61.4
4.	Donekle se slažem	120	20.8	22.6	84.0
5.	U potpunosti se slažem	85	14.7	16.0	100.0
	Ukupno	531	91.9	100.0	

Ovakvi rezultati nas upućuju na zaključak da studenti generalno ne insistiraju na poznavanju kulture izvornih govornika, što znači da joj ne pridaju previše značaja niti smatraju da to utiče na poznavanje samog jezika.

Međutim, rezultati upoređivanja stavova nastavnika i studenata sa katedri za anglistiku i nastavnika i studenata sa drugih fakulteta su pokazali da postoji razlika u stavovima: anglisti se više slažu sa tvrdnjom, tj. u većem procentu zastupaju takav stav u odnosu na svoje kolege sa drugih fakulteta ($M=4.44$, $SD=0.64$ kod nastavnika, dok je kod studenata $M=3.92$, $SD=0.97$) (vidi Prilog 8.2.2.). Imajući u vidu različite pristupe proučavanju engleskog jezika na matičnim i nematičnim fakultetima, ovakvi rezultati potvrđuju hipotezu da se naša akademska zajednica - počev od uže stručne zajednice - i dalje izjašnjava pod uticajem duboko ukorenjenih ideja o engleskom jeziku i kada su u pitanju kulturološki aspekti. Kao i u domenu jezičkih promena na leksičko-gramatičkom nivou, tako i u domenu kulture, stručna akademska zajednica ne pokazuje dovoljno razvijenu svest da postoji potreba da se stari stavovi revidiraju u skladu sa savremenim lingvističkim procesima. Imajući u vidu još jedan rezultat istraživanja, tj. podatak da se studenti koji uče engleski duže od 8 godina takođe u većem procentu slažu sa ovom tvrdnjom od onih koji kraće uče engleski jezik (vidi Prilog 8.5.2.) nameće se još jedan zaključak koji predstavlja implikaciju malopredašnjeg. Naime, ne samo da u našoj akademskoj zajednici ne postoji dovoljno razvijena svest o ovom pitanju, već i duža izloženost ovakvom sistemu podučavanja vrši uticaj na studente i ne ostavlja puno prostora za kritički stav i promišljanje o neophodnosti velikog upliva kulture izvornih govornika u podučavanje engleskog jezika.

Analizom rezultata uočeno je jedno statistički zanačajno razlikovanje u stavovima o ovoj tvrdnji i to između ispitanika sa državnih fakulteta u odnosu na ispitanike sa privatnih fakulteta. Interesantno je da se razlike uočavaju i u slučaju stavova nastavnika i studenata. Naime, nastavnici sa državnih fakulteta se u većem procentu slažu sa tvrdnjom da kulturu izvornih govornika treba podučavati što više na časovima u odnosu na svoje kolege sa privatnih fakulteta ($M=4.19$, $SD=0.78$). U slučaju studenata sa državnih i privatnih fakulteta rezultati istraživanja pokazuju da je studentima sa državnih fakulteta u većem procentu stalo do izučavanja kulture izvornih govornika u odnosu na njihove kolege sa privatnih fakulteta ($M=3.15$, $sd=1.30$) (vidi Prilog 8.3.2.). Ovo nije prvi put da u

ovom istraživanju dolazimo do rezultata da ispitanici sa privatnih fakulteta pokazuju liberalniji stav o pitanju poštovanja standarda engleskog jezika i insistiranja na varijetetima izvornih govornika. Kao i do sada iz analize ovakvih rezultata možemo da zaključimo da ispitanici sa privatnih fakulteta pokazuju svoju fleksibilnost, a u isto vreme i pragmatičnost kada je u pitanju usklađivanje sa savremenim tendencijama. To se može tumačiti i iz ugla pozicije privatnih visokoškolskih institucija i potrebe da predstavljaju alternativu državnim obrazovnim ustanovama i ponude drugi, savremeniji pristup. Skloni smo da zaključimo da u ovoj situaciji nosilac promena neće biti uža stručna javnost, kako je očekivano, već oni koji prepoznaju potrebe govornika da neometano uspostave komunikaciju na internacionalnom nivou, a potom i izvrše uticaj na stručne akademske krugove da instutucionalizuju promene do kojih je u praksi došlo.

Prvi korak je ispitati stavove članova akademske zajednice prema potrebi da se u okviru učenja engleskog jezika obrađuju i karakteristike drugih kultura u kojima se engleski jezik govori, ali nije maternji jezik. Za potrebe našeg istraživanja studenti su se izjašnjavali da li imaju potrebu da se upoznaju sa karkteristikama drugih kultura kroz učenje engleskog jezika, dok su se nastavnici izjašnjavali da li smatraju da je tako nešto potrebno uvesti u praksu. Rezultati istraživanja pokazuju da nastavnici uglavnom smatraju da je to potrebno, imajući u vidu da se najveći procenat donekle slaže sa tvrdnjom, skoro 30%, a nešto niži procenat nastavnika se u potpunosti slaže s tvrdnjom, njih 27.7%. Niko od nastavnika nije odbacio ovu tvrdnju, dok 27.7% nastavnika ne iznosi jasan stav, ali predstavlja duplo niži procenat od onih koji zastupaju ovaj stav. Rezultati su prikazani u Tabeli 41.

Tabela 41. Stav nastavnika prema tvrdnji da je potrebno da se kroz učenje engleskog jezika studenti upoznaju sa karakteristikama drugih kultura u kojima se koristi engleski (npr. Indija, Japan, Holandija...)

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1.	U potpunosti se ne slažem				
2.	Donekle se ne slažem	7	14.9	14.9	14.9
3.	I slažem se i ne slažem	13	27.7	27.7	42.6
4.	Donekle se slažem	14	29.8	29.8	72.3
5.	U potpunosti se slažem	13	27.7	27.7	100.0
	Ukupno	47	100.0	100.0	

Kod studenata je došlo do razlike u stavovima po ovom pitanju. Naime, oni se uglavnom ne slažu sa ovom tvrdnjom ili nemaju definisan stav, imajući u vidu da se oko 42.6% njih ne slaže, a skoro 33% niti slaže niti ne slaže sa tvrdnjom. Mali je broj onih koji se u potpunosti slažu, samo 44 ispitanika, sto predstavlja 8.3% (vidi Tabelu 42).

Tabela 42. Stav studenata prema tvrdnji da je potrebno da se kroz učenje engleskog jezika upoznam sa karakteristikama drugih kultura u kojima se koristi engleski (npr. Indija, Japan, Holandija...)

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1.	U potpunosti se ne slažem	106	18.3	20.0	20.0
2.	Donekle se ne slažem	120	20.8	22.6	42.6
3.	I slažem se i ne slažem	174	30.1	32.8	75.3
4.	Donekle se slažem	87	15.1	16.4	91.7
5.	U potpunosti se slažem	44	7.6	8.3	100.0
	Ukupno	531	91.9	100.0	

Na osnovu rezultata možemo da zaključimo da studenti generalno ne polažu mnogo na izučavanje kulture u sklopu učenja engleskog jezika, bilo da je ona kultura izvornih govornika, kao što smo videli u rezultatima istraživanja u odnosu

na prethodno pitanje, bilo da se radi o drugim kulturama neizvornih govornika. Za naše istraživanje su relevantniji stavovi nastavnika po ovom pitanju, imajući u vidu da su već podržali podučavanje o kulturi izvornih govornika. Njihov stav da je potrebno upoznati studente i sa karakteristikama drugih kultura neizvornih govornika upućuje da postoji pomak u pravljenju prostora i za druge govornike u okviru nastave engleskog jezika, što može dovesti do prepoznavanja potrebe da se odstupi od modela izvornog govornika.

Pri upoređivanju stavova ispitanika u odnosu na različite varijable kao što su učenje/rad na filološkim/drugim fakultetima, učenje/rad na državnim/privatnim fakultetima, dužina učenja/predavanja engleskog jezika i putovanje u inostranstvo, samo je u vezi sa jednom varijablom došlo do značajnih razlika po pitanju ovog stava. Naime, analiza stavova je pokazala da češći boravak u neanglofonim zemljama ipak ide u korist promene stava, te se studenti koji su imali prilike da putuju i borave u ovim zemljama u većoj meri slažu sa tvrdnjom da je potrebno da se kroz učenje engleskog jezika što više upoznaju sa karakteristikama drugih kultura u kojima se engleski jezik govori ali nije maternji ($M=2.62$, $SD=1.16$) (vidi Prilog 8.8.2.). Naravno, njihovo slaganje sa tom tvrdnjom proizilazi iz iskustva koje su imali u drugim zemljama, što donekle sugeriše određenu dozu izolovanosti i zatvorenosti naše šire akademske zajednice usled odsustva mogućnosti za češći boravak u inostranstvu.

Rezultati istraživanja upućuju na pozitivan pomak u stavovima nastavnika prema upoznavanju drugih kultura, što umnogome olakšava rad na promeni stavova i predrasudama koje su vezane za dominaciju koncepta engleskog jezika izvornih govornika u našoj akademskoj sredini. Naime, savremeni tokovi u pedagogiji sugerišu zaokret ka sticanju interkulturalne kompetencije (vidi drugo i treće poglavlje ovog rada) koja podrazumeva uspešnu komunikaciju i interakciju sa drugim kulturama, a u kojoj varijeteti engleskog jezika kao sredstvo komunikacije među pripadnicima različitih kultura imaju primarnu ulogu. Interkulturalna kompetencija, pored boljeg uvida u vlastitu kulturu govornika, donosi i bolje razumevanje života i rada pripadnika drugih kultura. U tom smislu je spremnost nastavnika da se na svojim časovima bave karakteristikama drugih

kultura izuzetno značajna za usvajanje koncepta ELF-a koji u svojoj osnovi proističe iz koncepta pluralističkog multikulturalnog društva.

Koncept ELF-a čija je percepcija u srpskoj akademskoj zajednici predmet ovog istraživanja sa sobom donosi i koncept lokalno prilagođenih pedagogija o kojima je bilo reči u prethodnim poglavljima ovog rada. Lokalno prilagođene pedagogije se oslanjaju, između ostalog, i na elemente lokalne kulture koja je zastupljena u nastavnom procesu. Stoga je za potrebe ovog istraživanja bilo neophodno istražiti stav ispitanika prema učenju/podučavanju engleskog jezika kroz situacije i tekstove vezane za srpsku kulturu.

Kod nastavnika, rezultati istraživanja pokazuju da se oni generalno slažu sa ovom tvrdnjom. Naime, donekle se slaže skoro 30% ispitanika, a u potpunosti 19.1%. To predstavlja ukupan procenat od skoro 50% nastavnika koji zastupa ovaj stav u odnosu na određeni procenat ispitanika koji nema jasan stav prema ovom pitanju (36.2%). Nizak je procenat onih koji se donekle ne slažu (6.4%) ili ne slažu u potpunosti (8.5%) (vidi Tabelu 43).

Tabela 43. *Stav nastavnika prema tvrdnji da bi voleli da podučavaju engleski jezik kroz situacije i tekstove vezane za srpsku kulturu*

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1.	U potpunosti se ne slažem	4	8.5	8.5	8.5
2.	Donekle se ne slažem	3	6.4	6.4	14.9
3.	I slažem se i ne slažem	17	36.2	36.2	51.1
4.	Donekle se slažem	14	29.8	29.8	80.9
5.	U potpunosti se slažem	9	19.1	19.1	100.0
	Ukupno	47	100.0	100.0	

Kada je u pitanju mogućnost da uče engleski jezik kroz situacije i tekstove vezane za srpsku kulturu, studenti pokazuju otvorenost za takav pristup. Naime, najveći procenat studenta se donekle slaže, njih 28.1%, u potpunosti prihvata tvrdnju 16.6% ispitanika, dok se 23.4% studenta ne izjašnjava ni za ni protiv ove mogućnosti (vidi Tabelu 44).

Tabela 44. Stav studenata prema tvrdnji da bi voleli da uče engleski jezik kroz situacije i tekstove vezane za srpsku kulturu

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1.	U potpunosti se ne slažem	86	14.9	16.2	16.2
2.	Donekle se ne slažem	84	14.5	15.8	32.0
3.	I slažem se i ne slažem	124	21.5	23.4	55.4
4.	Donekle se slažem	149	25.8	28.1	83.4
5.	U potpunosti se slažem	88	15.2	16.6	100.0
	Ukupno	531	91.9	100.0	

Imajući u vidu da su se do sada u istraživanju uglavnom nastavnici izjasnili za podučavanje kulture izvornih govornika na svojim časovima, ovakvo izjašnjavanje ispitanika o ovoj i prethodnoj tvrdnji o uključivanju drugih kultura kao predmet proučavanja na časovima engleskog nas upućuje na novi zaključak. Naime, u nedostatku alternative, tj. u nedostatku programa koji pomeraju fokus sa standarda i kulture izvornih govornika na govornike kojima engleski jezik nije maternji, ispitanici se drže ponuđenih i isprobanih programa, što ne mora nužno da izražava njihovo opredeljenje za njih. O tome najbolje svedoči podatak da većina i nastavnika i studenata ima potrebu da uči/podučava engleski jezik kroz situacije i tekstove koji odražavaju dominantnu lokalnu, tj. srpsku kulturu.

Pritom, postoji izvesna doza slaganja između nastavnika sa katedri za anglistiku i nastavnika sa drugih fakulteta ($M=3.63$, $SD=1.82$), što oko mnogih pitanja nije bio slučaj. Kod studenata anglista i njihovih kolega pak dolazi do određene statističke razlike u stavovima koja govori da se filolozi procentualno manje slažu sa ovom tvrdnjom od svojih kolega ($M=2.66$, $SD=1.33$) (vidi Prilog 8.2.2.). Obrazloženje za ovaj stav možemo pronaći u tome da je studentima anglistima relativno teško da prevaziđu uticaj kako standarda engleskog jezika, tako i kulture i kulturnih modela izvornih govornika. Razlog može biti taj što su standardima engleskog jezika, kulturi i kulturnim modelima izvornih govornika više izloženi od svojih kolega sa drugih fakulteta imajući u vidu prirodu proučavanja engleskog jezika na matičnim katedrama.

U svakom slučaju, dominantan stav ispitanika, predstavnika srpske akademske zajednice, jeste da je poželjno učiti / podučavati engleski jezik kroz elemente srpske kulture, što je veoma značajno opredeljenje. Na njegovim se osnovama može izgraditi i potreba da se stekne bolji uvid u to koja bi bila odstupanja od standarda koja se javljaju kod pripadnika naše kulture, a po nivou učestalosti se mogu smatrati karakteristikama varijeteta engleskog jezika sa ovih prostora. Svest o mogućem uplivu lokalnog u pedagogiju engleskog jezika vodi i ka usvajanju i afirmaciji lokalnih varijeteta ravnopravnim sa standardom britanskog /severnoameričkog engleskog jezika.

5.5. Percepcija engleskog jezika iz perspektive izraza ličnog identiteta

Koncept raslojavanja engleskog jezika i nastanak varijeteta je pokrenuo i pitanje identiteta, kako iz perspektive samog jezika, tako i iz perspektive govornika. Posmatrano iz ugla jezika, neutralnost na kojoj on kao globalni jezik insistira povlači za sobom i gubitak identiteta, o čemu je bilo reči u trećem poglavlju ovog rada. Ukoliko pak posmatramo iz perspektive govornika, afirmacija varijeteta sa sobom povlači i afirmaciju vlastitog identiteta govornika koja se ogleda kroz insistiranje na nekim obeležjima govora koja su karakteristična za govornika poput naglaska.

Za potrebe istraživanja ispitanici su se izjašnjavali o tome da li smatraju da ukoliko govore engleski jezik sa naglaskom svog maternjeg jezika to znači da drže do svog ličnog identiteta. Rezultati istraživanja pokazuju da nastavnici i studenti odbacuju ovu tvrdnju, tj. u najvećem broju se sa njom ne slažu (287 ispitanika, što predstavlja 49.7% ispitanika). U potpunosti se slaže zanemarljiv procenat ispitanika (6.7%). Rezultati su prikazani u Tabeli 45.

Tabela 45. Stav ispitanika prema tvrdnji da izgovor engleskog jezika sa naglaskom maternjeg jezika znači da govornik drži do svog ličnog identiteta

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1.	U potpunosti se ne slažem	287	49.7	49.7	49.7
2.	Donekle se ne slažem	104	18.0	18.0	67.6
3.	I slažem se i ne slažem	103	17.8	17.8	85.5
4.	Donekle se slažem	45	7.8	7.8	93.3
5.	U potpunosti se slažem	39	6.7	6.7	100.0
	Ukupno	578	100.0	100.0	

Pritom se sa tvrdnjom ne slaže mnogo veći procenat nastavnika, čak 89.4%, nego studenata (65.7%). Sa tvrdnjom se u potpunosti slaže zanemarljiv procenat nastavnika, samo 2.1%, dok kod studenata u potpunosti zastupa ovaj stav 7.2% ispitanika (vidi Tabele 45a i 45b). Ovo nas upućuje na zaključak da ispitanici nemaju stav da je akcenat maternjeg jezika izraz njihovog identiteta ili odbijaju da to tumače na ovaj način.

Tabela 45a. Stav nastavnika prema tvrdnji da izgovor engleskog jezika sa naglaskom maternjeg jezika znači da govornik drži do svog ličnog identiteta

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1.	U potpunosti se ne slažem	37	78.7	78.7	78.7
2.	Donekle se ne slažem	5	10.6	10.6	89.4
3.	I slažem se i ne slažem	3	6.4	6.4	95.7
4.	Donekle se slažem	1	2.1	2.1	97.9
5.	U potpunosti se slažem	1	2.1	2.1	100.0
	Ukupno	47	100.0	100.0	

Tabela 45b. Stav studenata prema tvrdnji da izgovor engleskog jezika sa naglaskom maternjeg jezika znači da govornik drži do svog ličnog identiteta

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1.	U potpunosti se ne slažem	250	47.1	47.1	47.1
2.	Donekle se ne slažem	99	18.6	18.6	65.7
3.	I slažem se i ne slažem	100	18.8	18.8	84.6
4.	Donekle se slažem	44	8.3	8.3	92.8
5.	U potpunosti se slažem	38	7.2	7.2	100.0
	Ukupno	531	100.0	100.0	

Skrenućemo pažnju na činjenicu da je u svetskim lingvističkim krugovima, tj. u okviru udruženja nastavnika predavača engleskog jezika koji se podučava kao drugi ili strani jezik (TESOL), još devedesetih godina prošlog veka došlo do kreiranja grupe nastavnika kojima engleski jezik nije maternji (NNEST), o kojoj je bilo reči u trećem poglavlju ovog rada. Motiv osnivanja ove podgrupe je potreba da se pomeri fokus sa izvornog govornika i stvori nediskriminativno okruženje i za predavače neizvorne govornike. U skladu sa tim idejama, zaključuje se da predavači, neizvorni govornici, osećaju potrebu da izraze svoj identitet i na ovaj način, tj. ne žele da se osećaju inferiornim u odnosu na predavače izvorne govornike. U tom slučaju akcenat maternjeg jezika se pri izgovoru engleskog jezika ne doživljava kao mana koju treba korigovati, već obeležje nečijeg porekla kog se ne treba stideti; takođe se ne treba podređivati zahtevima i normama uzora izvornih govornika engleskog jezika.

Rezultati istraživanja su pokazali da nastavnici, članovi srpske akademske zajednice, ne dele ovaj pristup sa svojim kolegama iz NNEST-a. Jednim delom razlog možda leži u tome što većinski deo predavača na našim fakultetima čine neizvorni govornici, te nisu izloženi pritisku te vrste konkurencije i ne osećaju se ugroženo. Sa druge strane, a na to je ovo istraživanje i ukazalo, oni su u toj meri orijentisani na britanski/američki standard da tu ne vide prostora ni potrebu da pokreću pitanja poštovanja identiteta neizvornih govornika.

Pri upoređivanju stavova nastavnika i studenata sa katedri za anglistiku i njihovih kolega sa drugih fakulteta uočena je značajna razlika. Anglisti se procentualno manje slažu sa datom tvrdnjom od svojih kolega sa drugih fakulteta ($M=1.53$, $SD=0.96$) (vidi Prilog 8.2.2.). Pri tumačenju ovog stava i razlika treba uzeti u obzir rezultate ovog istraživanja po kojima se anglisti procentualno više slažu i sa tvrdnjom da ulažu puno truda da njihov izgovor engleskog jezika podseća što više na izgovor izvornih govornika. U tom slučaju u situaciji kada ispitanici teže podražavanju akcenta izvornih govornika, svakako to neće doživljavati kao udaljavanje od ili gubitak svog vlastitog identiteta. Ali, to upućuje i na zaključak da ispitanici nemaju potrebu da pri govoru engleskog jezika skrenu pažnju na svoje poreklo, niti da je naglasak bitno obeležje identiteta.

Stavovi ispitanika su takođe upoređivani i u zavisnosti od varijabli poput učenje/rad na državnim/privatnim fakultetima, dužina učenja/predavanja engleskog jezika i putovanje u inostranstvo. Uočeno je da postoje značajne razlike po pitanju ovog stava samo u vezi sa jednom varijablom, boravak u neanglofonim zemljama. Naime, t-testom za nezavisne uzorke ustanovljeno je da postoji statistički značajna razlika između dve grupe ispitanika, onih koji idu u inostranstvo manje od jednom godišnje i onih koji putuju češće tokom godine ($t=3.318$, $df=540.802$, $p=0.001$) (vidi Prilog 8.8.3). Češći boravak u neanglofonim zemljama ide u korist promene stava i to na taj način da se ispitanici u manjoj meri slažu sa ovom tvrdnjom ($M=1.84$, $Sd=1.19$), tj. u manjem procentu zastupaju stav da izgovor engleskog jezika sa naglaskom maternjeg, srpskog jezika, ukazuje da govornik drži do svog identiteta (vidi Prilog 8.8.2.). Razloge za ovakav stav treba potražiti u njihovoj mogućnosti da se susretnu i obave komunikaciju sa govornicima različitog porekla. Pri tim susretima pitanja porekla i identiteta nisu igrala nikakvu ulogu, te je i razumljivo da ne vide osnovanost takvog stava.

Zaključak na koji nam diskusija rezultata istraživanja ukazuje jeste da su sve postavljene hipoteze potvrđene, tj. da članovi srpske akademske zajednice izražavaju sledeće stavove prema pitanju koncepta engleskog jezika kao *lingua franca*. Naši ispitanici ne osporavaju koncept postojanja autentičnih varijeteta, među kojima bi i ELF imao svoje mesto. Koncept engleskog jezika izvornih

govornika je i dalje neprikosnoveni model i objekat podučavanja, te se kod ispitanika uočava otpor i određena doza rezervisanosti prema ELF-u. To nas navodi na zaključak da se nisu stekli uslovi u našoj akademskoj sredini da ELF prevagne nad konceptom engleskog jezika izvornih govornika kao dominantnog sredstva međunarodne komunikacije.

Kada je u pitanju druga hipoteza našeg istraživanja, članovi srpske akademske zajednice su zaista iskazali svoje stavove u skladu sa tradicionalnim idejama o engleskom jeziku i ulozi njegovih maternjih govornika u njegovom razvoju. Uporno insistiranje na modelima izvornih govornika, bez obzira da li je u pitanju lingvistička ili kulturološka dimenzija jezika, samo potvrđuje našu početnu premisu o svesti srpske akademske zajednice u pogledu vlastitog uticaja na jezičke promene. Naime, njeni članovi obuhvaćeni ovim istraživanjem nemaju dovoljno razvijenu svest da su i kao govornici kojima engleski jezik nije maternji jezik u mogućnosti da aktivno učestvuju u jezičkim promenama i kreiraju nove uloge ELF-a.

Treća hipoteza našeg istraživanja je ukazivala na teškoće i predrasude koje članovi naše akademske zajednice imaju u prihvatanju koncepta ELF-a. Istraživanje je pokazalo da je najveća poteškoća zapravo sprovesti u praksi koncept koji se iole razlikuje od ustaljenih pedagoških normi u čijem je fokusu standardni engleski jezik i izvorni govornik. U nedostatku lingvističkog opisa ELF-a, ponuđenih modela alternativnih lokalnih pedagogija, nastavnici obuhvaćeni istraživanjem ne vide način na koji bi se dosadašnja praksa mogla zameniti nekom novom praksom. U tom stavu ih učvršćuje i predrasuda da za novim praksama zapravo i ne postoji prevelika potreba i da je nepoželjno odstupati od zadatog modela izvornih govornika.

Četvrta hipoteza se odnosila na postojanje predrasuda članova srpske akademske zajednice prema izvornim govornicima engleskog jezika u pogledu njihove jezičke kompetencije. Istraživanje je pokazalo da se naši ispitanici osećaju inferiorno u odnosu na izvorne govornike po mnogim pitanjima u pogledu poznavanja jezika počev od izgovora do poznavanja kulture izvornih govornika.

Svoju prednost vide samo u tome da mogu bolje da pomognu učenicima kod poteškoća koje imaju pri učenju engleskog jezika što govori o tome da je neophodno povećati samopouzdanje lokalnih nastavnika po pitanju jezičke kompetencije. Ovo za posledicu može imati i manje pristrasni pristup kada je u pitanju poštovanje zadatah normi izvornih govornika.

6. ZAKLJUČAK

Inicijativa za sprovođenje ovog istraživanja je potekla iz potrebe da se ispituju percepcija i stavovi srpske akademske zajednice prema konceptu engleskog jezika kao *lingua franca* (ELF), jednog od mnoštva varijeteta engleskog jezika. U savremenim lingvističkim teorijama engleski kao *lingua franca* ima ulogu neutralnog varijeteta kojim se prvenstveno služe govornici kojima maternji jezik nije isti, te omogućava uspešnu komunikaciju na međunarodnom nivou. Svoje osobenosti u domenu leksike, gramatike i pragmatike ELF razvija pod uticajem maternjeg jezika svojih govornika i na taj način beleži odstupanja od standardne britanske/američke varijante engleskog jezika. Njegovi govornici su nosioci promena i kreatori uloga samog ELF-a. Upravo zbog tih svojih karakteristika on je prijemčivo i pogodno sredstvo međunarodne komunikacije, naročito imajući u vidu da se u fokusu govornikove pažnje nalazi poruka koju želi da prenese umesto formalnih gramatičkih i leksičkih obeležja govora.

Ovakav pristup raslojavanju engleskog jezika je relativno novijeg datuma, te su i istraživanja na lingvističkom opisu varijeteta u povoju. To je i jedan od razloga zašto varijeteti još uvek ne dobijaju svoju afirmaciju u okviru jezičkih obrazovnih politika u samoj praksi, već je njihova upotreba još uvek u domenu teorije i istraživačkih studija. Stoga je i jedan od ciljeva ovog rada bio da uključi srpsku akademsku zajednicu u aktuelne lingvističke polemike istraživanjem koje će saznati kakvo je opredeljenje uže stručne javnosti prema konceptu varijeteta i samog ELF-a.

U disertaciji je predstavljen teorijski okvir koncepta varijeteta, kritička analiza tog koncepta iz ugla opravdanosti i upotrebe ELF-a na osnovu rezultata dosadašnjih istraživanja, metodologija sprovedenog istraživanja, rezultati istraživanja i njihova analiza.

Predmet istraživanja je percepcija ELF-a u okviru akademske zajednice u Srbiji putem analize stavova prema različitim elementima koncepta varijeteta, te njegovoj lingvističkoj i kulturološkoj dimenziji. Istraživanje je bilo usmereno na

utvrđivanje postojećeg stanja kada je u pitanju svest o globalnoj upotrebi engleskog jezika i promenama koje ona donosi, svest o ulozi izvornih govornika srpskog jezika u kreiranju ELF-a, njihov odnos prema strukturnim promenama, međusobni uticaj engleskog i srpskog jezika u kontekstu ELF-a, komunikativna funkcija ELF-a, pitanja kulture i identiteta vezana za ELF, kao i značaj nastavnika - neizvornih govornika za koncept ELF-a.

Istraživanje je sprovedeno tokom prve polovine 2014. godine i obuhvatilo je 578 ispitanika, od kojih je 531 student i 47 profesora engleskog jezika oba pola i različite starosti. Ispitanici studiraju i rade na državnim i privatnim univerzitetima u Beogradu, Nišu i Novom Sadu. Korišćen je kvantitativni metod sakupljanja podataka i njihova statistička analiza. Ispitivanje stavova je izvršeno putem skala Likertovog tipa (tzv. sumacionih skala) na osnovu dve vrste upitnika, jednog za studente, drugog za nastavnike. Dobijeni podaci su podvrgnuti deskriptivnoj statistici, dok je za testiranje razlika između grupa korišćen χ^2 (hi kvadrat) i t-test za nezavisne uzorke, u zavisnosti da li su testirane razlike grupa na otvorenim i zatvorenim pitanjima ili na pitanjima formulisanim u formi Likertove skale.

Istraživanje se bazira na četiri hipoteze i sve četiri su potvrđene rezultatima statističke obrade podataka. Naime, analiza stavova ispitanika je – u skladu sa našim hipotezama - pokazala:

- da ispitanici imaju ideju o potrebi da se ELF smatra autentičnim varijetatom, ali da ELF još uvek ne može da prevagne nad konceptom engleskog jezika izvornih govornika kao dominantnog praktičnog sredstva internacionalne komunikacije;
- da pod uticajem tradicionalnih ideja o engleskom jeziku i ulozi njegovih maternjih govornika u njegovom razvoju naša akademska zajednica nema dovoljno razvijenu svest da su i govornici kojima to nije maternji jezik u mogućnosti da aktivno učestvuju u jezičkim promenama i kreiranju novih uloga ELF-a;

- da članovi naše akademske zajednice imaju konkretne predrasude po pitanju koncepta varijeteta engleskog jezika, što otežava afirmaciju ELF-a u našoj sredini i njegovo uključivanje u jezičku obrazovnu politiku;
- da će istraživanje pokazati da postoje predrasude članova srpske akademske zajednice prema izvornim govornicima engleskog jezika u pogledu njihove jezičke kompetencije, što kod naših ispitanika doprinosi osećaju inferiornosti po tom pitanju.

Pored toga što je istraživanje ispunilo postavljene ciljeve i pomoglo nam da donesemo relevantne zaključke kada su u pitanju stavovi srpske akademske zajednice prema odstupanjima standardnog britanskog /severnoameričkog engleskog jezika u formi varijeteta, ispostavilo se da je rezultiralo i drugim značajnim zaključcima. Naime, rezultati su nam pružili odgovore na pitanja o stavovima ispitanika prema komunikativnoj kompetenciji u novonastalim okolnostima kao i orijentaciji nastave engleskog jezika prema kulturi izvornih govornika i usvajanju njihovih kulturnih modela. Pored ovoga, saznali smo i stavove ispitanika u odnosu na razvoj lokalno prilagođenih pedagoških, kao i prema promenama u srpskom jeziku pod uticajem široke upotrebe engleskog jezika.

Složenost i značaj ovog istraživanja će biti predstavljeni u vidu završnih zaključaka koji definišu njegove rezultate i sadržaj.

1. Stav ispitanika, članova srpske akademske zajednice, pokazuje da su njihovi prioritetni razlozi za učenje engleskog jezika mogućnost komunikacije, tj. sporazumevanje sa ljudima širom sveta bez obzira na njihovo poreklo i želja za širenjem znanja. Pritom su praktični interesi - poput razloga da poznavanje engleskog jezika otvara mogućnost za lakše pronalaženje posla u inostranstvu i u Srbiji - stavljeni u drugi plan.

2. Ispitanici doživljavaju engleski jezik kao nezaobilazno i dominantno sredstvo međunarodne komunikacije koje se koristi svuda u svetu. Stav ispitanika je da je današnji status engleskog jezika posledica političkog i ekonomskog uticaja Velike Britanije i Sjedinjenih Američkih Država. Međutim, bez obzira na ovakav

generalni stav, ispitanici ne pokazuju jasan stav u vezi sa tvrdnjom da će uglavnom dolaziti u kontakt sa govornicima engleskog jezika kojima engleski jezik nije maternji.

3. Kada je u pitanju „posedovanje“ engleskog jezika, tj. stav da engleski jezik više ne pripada svojim izvornim govornicima (npr. Britancima, Amerikancima, Australijancima...), već svima kojima se njime služe, ispitanici pokazuju svoje slaganje. Važno je napomenuti da je upoređivanje stavova nastavnika i studenata sa filoloških fakulteta, tj. katedri za anglistiku, sa stavovima ispitanika sa drugih fakulteta, uočeno da anglisti imaju konzervativniji stav po ovom pitanju, tj. da oni procentualno u manjoj meri zastupaju ovaj stav od svojih kolega sa drugih fakulteta. Sa druge strane, upoređivanjem stavova u odnosu na dužinu boravka u inostranstvu zaključujemo da povećana mobilnost i izloženost kontaktima sa strancima povećava svest o današnjoj ulozi engleskog jezika i učvršćuje uverenje da kao instrument internacionalne komunikacije on pripada svim njegovim govornicima podjednako.

4. Kada je u pitanju izgovor engleskog jezika, stav ispitanika je da on nije bitan ukoliko govornik može da prenese nameravanu poruku, što jeste u skladu sa konceptom varijeteta. Ispitanici su neopredeljeni po tvrdnji da naglasak remeti razumevanje, ali se većim delom izjašnjavaju da ulažu puno truda da njihov izgovor engleskog jezika podseća što je moguće više na izgovor izvornih govornika (npr. Britanaca, Amerikanaca, Australijanaca...). Ovakvi stavovi prema izgovoru jasno ilustruju našu prvu hipotezu: da su elementi koncepta varijeteta prihvaćeni u domenu ideje, ali da u praksi preovlađuje koncept engleskog jezika izvornih govornika. U prilog tome idu rezultati istraživanja koji pokazuju da duža izloženost engleskom jeziku u procesu obrazovanja ili u inostranstvu kod naših ispitanika samo učvršćuje stav da izgovor izvornih govornika treba da predstavlja uzor kome se teži.

5. Ispitanici se zalažu za doslednost u poštovanju pravila britanske ili američke varijante, ali nemaju jasno definisan stav po pitanju da li se gramatička pravila mogu zanemariti ukoliko smo u stanju da prenesemo poruku koju želimo.

Po pitanju gramatičkih grešaka, ispitanici pokazuju nizak nivo tolerancije bez obzira da li se radi o greškama u gramatici, izgovoru ili u pisanju. Ispitanici zastupaju rigidan, tradicionalni pristup poštovanja gramatičkih normi koji ne pretpostavlja da odstupanje od standarda nije neophodno loše i nesvršishodno, što u velikoj meri otežava prihvatanje koncepta ELF-a.

6. Ispitanici radije ne vide sebe kao govornike engleskog jezika koji su u mogućnosti da u engleski jezik unesu promene koje treba prihvatiti. Zapravo, oni ne izražavaju jasan stav po ovom pitanju, ali u kombinaciji sa stavom da ne odobravaju odstupanja od gramatičkih normi sledi zaključak u skladu sa drugom hipotezom ovog rada. Naime, naša akademska zajednica zapravo nema razvijenu svest o tome da nedoslednim poštovanjem standarda (tj. prilagođavajući ga svojim potrebama) govornici kojima engleski jezik nije maternji jezik mogu aktivno da učestvuju u jezičkim promenama.

7. Ispitanici su u određenoj meri obavešteni o postojanju drugih varijeteta engleskog jezika osim standardne britanske i američke varijante i pokazuju zainteresovanost za njih u pogledu želje da se upoznaju sa što više varijeteta. Dakle, ne postoji otpor prema drugim varijetetima, ali to i dalje ne utiče značajno na preovlađujući stav ispitanika da je engleski koji oni govore mešavina britanske i američke varijante engleskog jezika.

8. U domenu pedagogije, stav ispitanika je da su nastavnici - izvorni govornici u prednosti u odnosu na svoje kolege kojima engleski jezik nije maternji zbog toga što bolje poznaju jezik u celini. Prednost nastavnika neizvornih govornika se pak ogleda u tome što će bolje razumeti poteškoće koje nastaju pri savladavanju jezika. Indirektno, ispitanici podržavaju koncept superiorne jezičke kompetencije predavača - izvornih govornika. Međutim, za dalja promišljanja na temu prihvatanja koncepta varijeteta i, posledično, lokalno prilagođenih pedadagogija, svakako jeste značajno to što po pitanju postizanja komunikativne kompetencije izvornih govornika kao cilja časova ispitanici nemaju jasan stav.

9. Stav ispitanika je da engleski jezik kojim oni govore nije pod uticajem srpskog jezika, niti su greške koje se u engleskom jeziku prave pod uticajem

interferencije srpskog jezika poželjne. Uočava se odbijanje ispitanika da tipična odstupanja od standarda koja se uočavaju u našoj sredini prihvate kao odliku ELF-a našeg podneblja. Naime, ispitanici ne pridaju značaj činjenici da je to učestalo odstupanje koje ne remeti razumevanje ili prenos nameravane poruke i da ga kao takvo treba uvrstiti u odlike lokalnog varijeteta engleskog jezika.

10. Ispitanici smatraju da se srpski jezik menja pod uticajem engleskog jezika, ali rezultati upućuju na to da međusobni uticaji engleskog i srpskog jezika za ispitanike imaju negativnu konotaciju. Uočava se predrasuda kod ispitanika da upliv novih reči iz drugih jezika, a najčešće iz engleskog, nepovoljno deluje na srpski jezik, tj. osiromašuje ga. Na ovaj način članovi srpske akademske sredine pokazuju određenu dozu jezičkog purizma i konzervativizma.

11. Kada je o kulturi reč, ispitanici pokazuju liberalan stav u pogledu upoznavanja sa različitim kulturama u okviru časova engleskog jezika, što je u skladu sa savremenim zaokretom u pedagogiji ka sticanju interkulturalne kompetencije. Međutim, u mnogo većem procentu podržavaju podučavanje kulture izvornih govornika u odnosu na ostale. Značajan rezultat je da se ispitanici izjašnjavaju da bi voleli da uče/podučavaju engleski jezik kroz situacije i tekstove vezane za srpsku kulturu, što u određenoj meri ukazuje na dobru polaznu osnovu za prihvatanje lokalno prilagođenih pedagogija.

12. Kada je u pitanju identitet, ispitanici ne smatraju da izgovor engleskog jezika sa naglaskom maternjeg jezika pokazuje da govornici drže do svog ličnog identiteta. U skladu sa već izraženim stavovima po pitanju izgovora nameće se zaključak da su članovi srpske akademske zajednice u toj meri orijentisani na britanski/američki standard da u sklopu toga ne vide prostora ni potrebu da pokreću pitanja poštovanja identiteta neizvornih govornika.

Značajno je napomenuti da je istraživanje pokazalo da dve varijable imaju posebno značajnu ulogu u određivanju stavova ispitanika, katedra na kojoj studiraju/rade, kao i boravak u inostranstvu.

Opšti je zaključak da studenti i nastavnici sa filoloških/filozofskih fakulteta, tj. katedri za anglistiku, neguju tradicionalniji, u određenoj meri rigidniji pristup prema poštovanju standardne književne varijante engleskog jezika od njihovih kolega. Rezultati istraživanja upućuju na zaključak da je za njih koncept engleskog jezika izvornih govornika i dalje neprikosnoveni model i objekat podučavanja, te se uočava veći otpor prema ELF-u. Imajući u vidu da anglisti imaju značajnu ulogu u kreiranju opšteg stava šire stručne zajednice po ovom pitanju, njihovo opredeljenje ne ide u prilog razvoju koncepta ELF-a u našoj sredini.

S druge strane, boravak u inostranstvu na stavove ispitanika deluje dvojako. U određenim slučajevima mogućnost putovanja i upoznavanja drugih kultura povoljno deluje na liberalizaciju stava prema konceptu varijeteta. Posebno se ističe razlika u stavovima vezanim za kulturološku dimenziju ELF-a i pitanja pripadnosti engleskog jezika svim njegovim govornicima. Međutim, značajno je napomenuti da u samoj praksi, tj. pri realizaciji ideja za koje se u teoriji zalažu, mobilnost i izloženost jeziku samo učvršćuje puristički stav naših ispitanika (na primer u slučaju doslednog poštovanja standarda ili prihvatanja promena u engleskom jeziku). Skloni smo da zaključimo da se usvojeni koncepti po pitanju standardne varijante izvornih govornika teško prevazilaze, ali da mogućnost češćih putovanja i kontakata sa strancima može predstavljati važan faktor u preispitivanju duboko ukorenjenih ideja.

Nameće se zaključak da do potencijalne promene stavova članova srpske akademske zajednice može doći samo postepenim i sistematskim radom, imajući u vidu da savremeni tokovi u lingvistici upućuju na neophodnost liberalnijeg pristupa konceptu varijeteta i prihvatanje ELF-a kao praktičnog sredstva međunarodne komunikacije. Rezultati ovog istraživanja ne ukazuju na to da kod naše uže stručne javnosti (studenata i nastavnika sa filoloških fakulteta) postoji dovoljno razvijena svest da se napravi zaokret u ovom smeru, niti da sebe dožljivaju kao nosioce promena u tom pogledu. Na osnovu rezultata istraživanja zaključujemo da za promenama stava ipak postoji potreba, te da inicijativa za revidiranje aktuelnih stavova može doći iz dva izvora. Naime, može poteći od lokalnih činilaca, takozvanog zahteva tržišta, tj. onih koji engleski jezik koriste u

praktične svrhe jer im olakšava komunikaciju sa inostranstvom. S druge strane, ključnu ulogu može imati faktor neophodnosti usklađivanja sa tendencijama i obrazovnim smernicama koje preporučuje Savet Evrope i koje su već prisutne u velikom broju evropskih zemalja.

Značaj ovog istraživanja se ogleda u prikazivanju stavova članova srpske akademske zajednice prema savremenom lingvističkom konceptu varijeteta engleskog jezika, posebno imajući u vidu koncept varijeteta engleski kao *lingua franca* (ELF). U tom pogledu on predstavlja početak i osnovu za dalja istraživanja u oblasti ELF-a kod nas i u užem i širem smislu. U užem smislu, dalja istraživanja mogu ići u pravcu sakupljanja korpusa tipičnih odstupanja od standardnih varijeteta koja bi predstavljala obeležja ELF-a ovog podneblja, istraživanja u oblasti interkulturalne pragmatike pri susretima izvornih govornika srpskog jezika sa strancima, kreiranje pedagogija prilagođenih sredini i metodologija za učenje engleskog jezika. U širem smislu, istraživanje može da utiče na dalja promišljanja i odluke stručne javnosti u kom pravcu treba kreirati jezičku obrazovnu politiku. Pored toga, nadamo se da će ovo istraživanje dati svoj doprinos obimnim istraživanjima u oblasti ELF-a širom Evrope u pogledu kompletiranja slike o raslojavanju engleskog jezika pod uticajem globalizacije.

U završnoj napomeni, neophodno je istaći da raznovrsnost varijetetaengleskog jezika predstavlja aktuelno sociolingvističko pitanje za koje postoji veliko interesovanje u svetskim lingvističkim krugovima. Varijeteti nastaju kao odgovor na potrebu govornika kojima engleski jezik nije maternji da pronađu svoje praktično sredstvo komunikacije u međunarodnom kontekstu, tj. *lingua franca*. Nove uloge engleskog jezika impliciraju i promene u nastavnoj praksi i jezičkim obrazovnim politikama, a da li će do toga doći zavisi od stavova stručne javnosti prema konceptu engleskog jezika kao *lingua franca*. Iz perspektive rezultata ovog istraživanja članovi srpske akademske zajednice za sada ne prepoznaju potrebu da se u našoj sredini varijetet ELF pozicionira kao ravnopravni varijetet u odnosu na standardni britanski/američki engleski i na taj način doprinese jezičkoj raznovrsnosti, što nužno ne implicira da za tim u praksi ne postoji potreba i opravdanje. Budućnost i afirmacija varijeteta u našoj sredini će

umnogome zavisiti od spremnosti stručne javnosti da prevaziđe duboko ukorenjene tradicionalne ideje o engleskom jeziku izvornih govornika, što usled globalnih dešavanja i savremenih lingvističkih tendencija deluje sasvim izvesno.

7. BIBLIOGRAFIJA

- Benke, E., Medgyes, P. (2005). Differences in teaching behaviour between native and non-native speaker teachers: As seen by the learners. In E. Llurda (Ed.), *Non-Native Language Teachers. Perceptions, Challenges, and Contributions to the Profession* (pp. 195–215). New York: Springer.
- Berman, R. (1994). Global thinking, local teaching: departments, curricula, and culture. *ADFL Bulletin*, (26)1, 7-11.
- Bhabha, H. (1994). *The Location of Culture*. London: Routledge.
- Bhatt, R.M. (2001). World Englishes. *Annual Review of Anthropology*, 30, 527-550.
- Bourdieu, P. (2001). *Contre-feux 2. Pour un mouvement social européen*. Paris: Raisons d'agir.
- Breiteneder, A. (2009). English as a *lingua franca* in Europe: An empirical perspective. *World Englishes*, 28(2), 256-269.
- Bugarski, R. (2005). *Jezik i kultura*. Beograd: Biblioteka XX vek.
- Bugarski, R. (2009). *Evropa u jeziku*. Beograd: Biblioteka XX vek.
- Bugarski, R. (2010). *Jezik i indentitet*. Beograd: Biblioteka XX vek.
- Cameron, D. (2000). Good to Talk? The Cultural Politics of Communication. *The European English Messenger*, 9(1), 38-43.
- Canagarajah, A.S. (2006a). Changing communicative needs, revised assessment objectives: Testing English as an international language. *Language Assessment Quarterly*, 3(3), 229-242.
- Canagarajah, A. S. (2006b). Negotiating the local in English as a *lingua franca*. *Annual Review of Applied Linguistics*, 26, 197–218.
- Canagarajah, A.S. (2006c). The place of World Englishes in composition: Pluralization continued. *College Composition and Communication*, 57(4), 586-619.

- Crystal, D. (1997). *English as a Global Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Crystal, D. (2003). *English as a Global Language* (second ed.). Cambridge: Cambridge University Press.
- Crystal, D. (2004). *The Language Revolution*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Crystal, D. (2012). A global language. In P. Seargeant & J. Swann (eds), *English in the world: history, diversity, change* (pp. 151-177). London: Routledge.
- Davidson, F. (1994). Comments and replies. *World Englishes*, 13 (1), 119–120.
- Davies, A., Hamp-Lyons, L. and Kemp, C. (2003). Whose norms? International proficiency tests in English. *World Englishes*, 22(4), 571–584.
- Davies, A. (2006). The native speaker in applied linguistics. In A. Davies & C. Elder (eds.), *The Handbook of Applied Linguistics* (pp. 431–450). Oxford: Blackwell.
- Erling, E. J. (2000). International/global/world English: Is a Consensus possible? S mreže skinuto 10. Avgusta 2013. sa:

http://www.academia.edu/2103378/International_Global_World_English_Is_a_Consensus_Possible
- Facchinetti, R., Crystal, D. & Seidlhofer, B. (eds.). (2010). *From International to Local English and Back Again*. Frankfurt: Peter Lang.
- Firth, A. (1996). The discursive accomplishment of normality. On 'lingua franca' English and conversation analysis. *Journal of Pragmatics*, 26, 237-259.
- Filipović, J. (2009). *Moć reči Ogledi iz kritičke sociolingvistike*. Beograd: Zadužbina Andrejević.
- Filipović, J. (2012). Language policy and planning from the complexity perspective. In J. Vučo & J. Filipović (eds.), *Philological Research Today* (pp. 285-320). *Language and Society*. Belgrade: Faculty of Philology Press.

- Filipović, J. & Vučo, J. (2013). Small area languages in global academic settings. *Actualizaciones en Comunicacion Social Centro de Linguistica Aplicada*, Santiago de Cuba.
- Vučo, J. & Filipović, J. (2013). Serbian roadmap toward European plurilingualism. *Actualizaciones en Comunicacion Social Centro de Linguistica Aplicada*, Santiago de Cuba.
- Graddol, D. (2006). *English Next. Why Global English May Mean the End of 'English as a Foreign Language'*. London: British Council.
- Grzegala, J. (2005). Reflections on Concepts of English for Europe British English, American English, Euro-English, Global English. *Journal for EuroLinguistics*, 2, 44-64.
- Havelka, N., Kuzmanović, B. & Popadić, D. (1998). *Metode i tehnike socijalnopsiholoških istraživanja*. Beograd: Centar za primenjenu psihologiju Društva psihologa Srbije.
- Hinkel, E. (2006). Current perspectives on teaching the four skills. *TESOL Quarterly*, 40(1), 109-131.
- Holliday, A. (1994). *Appropriate Methodology and Social Context*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Holliday, A. (2009). English as a Lingua Franca, 'Non-native Speakers' and Cosmopolitan Realities. In F. Sharifian (Ed.), *English as an International Language* (pp. 21-33). Bristol: Multilingual Matters
- House, J. (1999). Misunderstanding in intercultural communication: Interactions in English as a *lingua franca* and the myth of mutual intelligibility. In C. Gnutzmann (Ed.), *Teaching and Learning English as a Global Language* (pp. 73-89). Tübingen: Stauffenburg.
- House, J. (2002). Pragmatic competence in *lingua franca* English. In K. Knapp & C. Meierkord (eds.), *Lingua franca communication* (245-267). Frankfurt a.M.: Peter Lang.

- House, J. (2003). English as lingua franca: A threat to multilingualism? *Journal of Sociolinguistics* 7(4): 556-578.
- House, J. (2003). Teaching and learning pragmatic fluency in a foreign language: The case of English as a *lingua franca*. In A. M. Flor, E. U. Juan & A. F. Guerra (eds.), *Pragmatic Competence and Foreign Language Teaching* (pp. 133–159). Castello de la Plana: Publicacions de la Universitat Jaume I.
- Hülmbauer, C., Böhringer, H. & Seidlhofer, B. (2008). Introducing English as a lingua franca (ELF): Precursor and partner in intercultural communication. *Synergies Europe*, 3, 25-36.
- Hülmbauer, C. (2007). "'You moved, aren't?'" –The relationship between lexicogrammatical correctness and communicative effectiveness in English as a *lingua franca*." *Vienna English Working Papers*, 16(2), 3-35. Skinuto sa mreže 15. maja 2012. sa:
http://anglistik.univie.ac.at/fileadmin/user_upload/dep_anglist/weitere_Uploads/Views/Views_0702.pdf.
- Hülmbauer, C. (2010). *English as a lingua franca between correctness and effectiveness: shifting constellations*. Saarbrücken: VDM-Verlag Müller.
- Hymes, D. (1972). On communicative competence. In J. Pride & J. Holmes (eds.), *Sociolinguistics* (pp. 269–293). Harmondsworth: Penguin.
- Jenkins, J. (2007). *English as a lingua franca: Attitude and Identity*. Oxford: Oxford University Press.
- Jenkins, J. (2006). Current perspectives on teaching World Englishes and English as lingua franca. *TESOL Quarterly*, 40(1), 157-181.
- Jenkins, J. (2009). English as a *lingua franca*: interpretations and attitudes. *World Englishes*, 28(2), 200-207.
- Jenkins, J. (2000). *The Phonology of English as an International Language*. Oxford: Oxford University Press.

- Jenkins, J. (2006b) The spread of EIL: A testing time for testers. *ELT Journal*, 60(1), 42–50.
- Jenkins, J. (2009). *World Englishes*. London: Routledge.
- Kachru, B.B. (1983). *The Indinization of English: The English Language in India*. Delhi: Oxford University Press
- Kachru, B.B. (1996). World Englishes: agony and ecstasy. *Journal of Aesthetic Education*, 30(2), 135-155.
- Kayman, M. (2004). The state of English as a global language: Communicating culture. *Textual Practice*, 18(1), 1-22.
- Khan, S. Z. (2009). Imperialism of International Tests: An EIL Perspective. In F. Sharifian (Ed.), *English as an Interantional Language* (pp. 190-205). Bristol: Multilingual Matters
- Kirckpatrick, A. (2011). English as an Asian Lingua Franca and the Multilingual Model of ELT. *Language Teaching*, 44(2), 212-224.
- Kramersch, C., Sullivan, P. (1996). Appropriate pedagogy. *ELT Journal*, 50(3), 199-212.
- Kramersch, C. (2000). Second language acquisition, applied linguistics, and the teaching of foreign Languages. *The Modern Language Journal*, 84(3), 311-326.
- Kuo, I.C.V. (2006). Addressing the issue of teaching English as a *lingua franca*. *ELT Journal*, 60(3), 213-221.
- Lakoff, G., Johnson, M. (1980). *Metaphors We Live By*. Chicago: University of Chicago Press.
- Lasagabaster, D., & Sierra, J. M., (2002) Research Note University Students' Perceptions of Native and Non-native Speaker Teachers of English. *Language Awareness* 11(2), 132-142.
- Lasagabaster, D., & Sierra, J.M. (2005). What do students think about the pros and cons of having a native speaker teacher? In E. Llorca (Ed.), *Non-Native Language Teachers. Perceptions, Challenges, and Contributions to the Profession* (pp. 217-241). New York: Springer.

- Lesznyak, A. (2002). *Untersuchungen zu Besonderheiten der Kommunikation im Englischen als Lingua Franca*. (PhD Dissertation). Hamburg: Universität Hamburg.
- Likert, R. (1932). A technique for the measurement of attitudes. *Archives of Psychology*, 140, 1-55.
- Llurda, E., & Huguet, A. (2003). Self-awareness in NNS EFL primary and secondary school teachers. *Language Awareness*, 13, 220–235.
- Llurda, E. (2008). The effects of stays abroad on self-perceptions of non-native EFL teachers. In S. Dogancay-Aktuna & J. Hardman (eds.), *Global English Language Teacher Education* (pp. 99–111). Alexandria, VA: TESOL.
- Llurda, E. (2009). Attitudes Towards English as an International Language: The Pervasiveness of Native Models Among L2 Users and Teachers. In F. Sharifian (Ed.), *English as an International Language* (pp. 119-134). Bristol: Multilingual Matters.
- Matsuda, A. (2003). Incorporating World Englishes in teaching English as an international language. *TESOL Quarterly*, 37(4), 719-729.
- Mauranen, A. (2003). The corpus of English as *lingua franca* in academic settings. *TESOL Quarterly*, 37(3), 513-527.
- McArthur, T. (1992). *The Oxford Companion to the English Language*. Oxford: Oxford University Press.
- McArthur, T. (2001). World English and World Englishes: Trends, tensions, varieties and standards, *Language Teaching*, 34, 1-20.
- McKay, S. L. (2002). *Teaching English as an international language: Rethinking goals and perspectives*. New York: Oxford University Press.
- McKay, S.L. (2003). *Teaching English as an international language: the Chilean context*. *ELT Journal*, 57(2). 139-148.
- McKay, S. L. (2003). Toward an appropriate EIL pedagogy: Re-examing common ELT assumptions. *International Journal of Applied Linguistics*, 13(1), 1-22.

- McKay, S. L. (2009). Pragmatics and EIL Pedagogy. In F. Sharifian (Ed.), *English as an International Language* (pp. 227-241). Bristol: Multilingual Matters
- Medgyes, P. (1992). Native or non-native: Who's worth more? *ELT Journal*, 46(4), 340-349.
- Medgyes, P. (1994). *The Non-Native Teacher*. London: Macmillan Publishers.
- Meierkord, C. (1996). *Englisch als Medium der interkulturellen Kommunikation. Untersuchungen zum non-native-/non-native speaker - Diskurs*. Frankfurt/Main: Lang.
- Meierkord, C. (2002). 'Language stripped bare' or 'linguistic masala' ? Culture in *lingua franca* communication. In K. Knapp & C. Meierkord (eds.), *Lingua Franca Communication* (pp. 109-133). Frankfurt a.M.: Peter Lang.
- Meierkord, C. & Knapp, K. (2002). Approaching Lingua Franca Communication. In K. Knapp & C. Meierkord (eds.), *Lingua Franca Communication* (pp. 9-28). Frankfurt a.M.: Peter Lang.
- Meierkord, C. (2004). Syntactic variation in interactions across international Englishes. *English World-Wide*, 25(1), 109-132.
- Modiano, M. (1999). International English in the global village. *English Today*, 58, 22-28.
- Modiano, M. (2001a). Linguistic imperialism, cultural integrity, and EIL. *ELT Journal* 55(4), 339-346.
- Modiano, M. (2001b). Euro-English: A new variety of English. *English Today* 68, 17(2), 13-14.
- Modiano, M. (2004). Monoculturalization and language dissemination. *Journal of Language, Identity, and Education*, 3(3), 215-227.
- Modiano, M. (2009). EIL, Native-speakerism and the Failure of European ELT. In F. Sharifian (Ed.), *English as an International Language* (pp. 190-205). Bristol: Multilingual Matters.

- Ostler, N. (2005). *Empires of the world: A language history of the world*. London: Harper Collins.
- Phillipson, R., & Skutnabb-Kangas, T. (1996). English only worldwide or language ecology? *TESOL Quarterly*, 30(3), 429-452.
- Phillipson, R. (1992). *Linguistic Imperialism*. Oxford: Oxford University Press.
- Phillipson, R. (2003). *English –only Europe? Challenging Language policy*. New York: Routledge.
- Phillipson, R. (2008). Lingua franca or lingua frankensteinia? English in European integration and globalization. *World Englishes*, 27(2), 250–267.
- Prodromou, L. (2007). *Is ELF a variety of English? English Today* 94, 24(2), 47-53.
- Quirk, R. (1982). *Style and communication in the English Language*. London: Edward Arnold.
- Quirk, R. (1985). The English language in a global context. In R. Quirk & H. G. Widdowson (Eds.), *English in the world: Teaching and learning the language and literatures* (pp. 1–6). Cambridge: Cambridge University Press.
- Ogden, C.K. (1935). *Basic English versus the Artificial Languages*. London: George Routledge and Sons.
- Rajagopalan, K. (2004). The concept of “World English” and its implications for ELT. *ELT Journal*, 58(3), 111-117.
- Reves, T., & Medgyes, P. (1994). The non-native English speaking EFL/ESL teacher’s self-image: An international survey. *System*, 22(3), 353–367.
- Roberts, P., & Canagarajah, S. (2009). Broadening the ELF paradigm: Spoken English in an International Encounter. In F. Sharifian (Ed.), *English as an International Language* (pp. 209-226). Bristol: Multilingual Matters.

- Robertson, R. (1995). Globalization: Time-Space and Homogeneity-Heterogeneity. In M. Featherstone, S. Lash & R. Robertson (Eds.), *Global Modernities* (pp. 25-44). London: Thousand Oaks.
- Richards, I. A. (1968). *So Much Nearer: Essays toward a World English*. New York: Harcourt, Brace.
- Rusu-Marian, C., Rusu-Marian, C., Butiurcă, D. (2011). Conceptual Metaphor –Model and Mental Construct. In D. Butiurcă, I. Druță & A. Imre (Eds.), *Terminology and translation studies* (pp. 123-135). Cluj-Napoca : Scientia.
- Saraceni, M. (2008). English as a lingua franca: between form and function. *English Today* 94, 24(2), 20-26.
- Seidlhofer, B. (2001). Mind the gap: English as a mother tongue vs. English as a lingua franca. *Views*, 9(1), 51-68.
- Seidlhofer, B. (2001). Closing a conceptual gap: the case for a description of English as a *lingua franca*. *International Journal of Applied Linguistics*, 11(2), 133-158.
- Seidlhofer, B. (2002). The shape of things to come? Some basic questions about English as a lingua franca. In K. Knapp & C. Meierkord (Eds.), *Lingua franca communication* (pp. 269-302). Frankfurt/Main: Peter Lang.
- Seidlhofer, B. (2003a). A concept of international English and related issues: From “real English” to “realistic English”? Strasbourg: Council of Europe.
- Seidlhofer, B. (2003). *Controversies in applied linguistics*. Oxford: Oxford University Press.
- Seidlhofer, B. (2004). Research Perspectives on Teaching English as a Lingua Franca. *Annual Review of Applied Linguistics*, 24, 209-239.
- Seidlhofer, B. (2005). Standars future or half-baked quackery? In C. Gnutzman & F. Inteman (Eds.), *The Globalization of English and the English language classroom* (pp. 159-173). Tubingen, Germany: Narr.

- Seidlhofer, B. (2006). English as a lingua franca in the expanding circle: What it isn't. In R. Rubdy and M. Saraceni (Eds.), *English in the World: global rules, global roles* (pp. 40-50). London: Continuum.
- Seidlhofer, B., Breiteneder, A., & Pitzl, M.L. (2006). English as a lingua franca in Europe. *Annual Review of Applied Linguistic*, 26, 1-34.
- Seidlhofer, B. (2009). Common ground and different realities: world englishes and English as a lingua franca. *World Englishes*, 28(2), 236-245.
- Seidlhofer, B. (2009). ELF findings: form and function. In A. Mauranen and E. Ranta (Eds.), *English as a Lingua Franca: Studies and findings* (pp. 37-59). Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.
- Seidlhofer, B. (2011). Conceptualizing 'English' for a multilingual Europe. In A. De Houwer and A. Wilton (Eds), *English in Europe today: sociocultural and educational perspectives* (pp. 133-146). Amsterdam: Benjamins.
- Seidlhofer, B. (2011). *Understanding English as a Lingua Franca*. Oxford: Oxford University Press.
- Sharifan, F. (2009). Cultural Conceptualizations in English as an International Language. In F. Sharifian (Ed.), *English as an International Language* (pp. 242-253). Bristol: Multilingual Matters.
- Sharifan, F. (2009). *English as an International Language*. Bristol: Multilingual Matters.
- Smith, L. (1983). *Redings in English as an International Language*. Oxford: Pergamon.
- Swales, J. (1996). English as 'Tyrannosaurus Rex'. *World Englishes*, 16, 373-82.
- Templer, B. (2004). High-stakes testing at high fees: Notes and queries on the international English proficiency assessment market. *Journal for Critical Education Policy Studies*, 2(1). Skinuto sa mreže 5. aprila 2012. sa: <http://www.jceps.com/wp-content/uploads/PDFs/02-1-07.pdf>
- Thomas, J. (1995). *Meaning in Interaction*. London: Longman.

- Timmis, I. (2002). Native-speaker norms and international English: a classroom view. *ELT Journal*, 56 (3), 240-249.
- Truchot, C. (2002). *Key Aspects of the Use of English in Europe*. Strasbourg: Council of Europe.
- Trudgill, P., & Hannah, J. (1985). *International English*. London: Arnold.
- Trudgill, P. (2000). *Sociolinguistics: An Introduction to Language and Society*. London: Penguin Books.
- Tsui, A.B.M., & Bunton, D. (2000). The discourse and attitudes of English language teachers in Hong Kong. *World Englishes*, 19(3), 287–303.
- Shin. H., & Kubota, R. (2008). The post-colonialism and globalization in language education. In B. Spolsky & Hult F. M. (Eds.), *The Handbook of Educational Linguistics* (206-219). Oxford: Blackwell.
- Skutnabb-Kangas, T. (2002). Why should linguistic diversity be maintained and supported in Europe? Strasbourg: Council of Europe.
- van Lier, L. (1995). *Introducing Language Awareness*. Harmondsworth: Penguin.
- Velički, D. (2007). Nova višejezičnost i učenje stranih jezika kao dio jezične politike. *Metodički ogledi*, 14(1)1, 93–103.
- Warschauer, M. (2000). The changing global economy and the future of English teaching. *TESOL Quarterly*, 34(3), 511-535.
- Widdowson, H.G. (1979). *Explorations in Applied Linguistics*. Oxford: Oxford University Press.
- Widdowson, H. G. (1994). The Ownership of English. *TESOL Quarterly*, 28(2), 377–88.

8. PRILOZI

8.1. Upitnici

8.1.1. Upitnik za nastavnike

Molim Vas da pročitate sve ove instrukcije pažljivo pre nego što počnete.

Ovaj upitnik sadrži 31 tvrdnju. Molimo Vas da pročitate svaku tvrdnju pažljivo i zaokružite onaj odgovor koji najbolje izražava Vaše slaganje ili neslaganje.

Zaokružite 1 ako je tvrdnja **potpuno netačna** ili se sa njom nimalo 1 2 3 4 5
ne slažete

Zaokružite 2 ako je tvrdnja **uglavnom netačna** ili se sa njom 1 2 3 4 5
uglavnom ne slažete

Zaokružite 3 ako je tvrdnja otprilike **podjednako i tačna i netačna**, ili ako ste **neutralni** u vezi sa tom tvrdnjom 1 2 3 4 5

Zaokružite 4 ako je tvrdnja **uglavnom tačna** ili se sa njom 1 2 3 4 5
uglavnom slažete

Zaokružite 5 ako je tvrdnja **potpuno tačna** ili se sa njom potpuno 1 2 3 4 5
slažete

I

1. Fakultet _____

2. Mesto

Beograd   Niš   Novi Sad

2. Koliko dugo predajete engleski?

manje od godinu dana   1-4 godine   4-8 godina   8-12 godina   više od 12 godina

3. Da li koristite engleski van nastave, u svakodnevnom životu?

da   ne

Ukoliko je odgovor „da“, odgovorite na sledeća pitanja:

a) Koliko često čitate sadržaje na engleskom (Internet, novine, knjige, stručna literatura)?

svakodnevno   nekoliko puta nedeljno   nekoliko puta mesečno

b) Koliko često komunicirate na engleskom sa strancima kojima je engleski jezik maternji (putem Interneta, uživo)?

svakodnevno   nekoliko puta nedeljno   nekoliko puta mesečno

c) Koliko često komunicirate na engleskom sa strancima kojima engleski jezik nije maternji (putem Interneta, uživo)?

svakodnevno   nekoliko puta nedeljno   nekoliko puta mesečno

4. Da li putujete van Srbije?

da   ne

Ukoliko je odgovor „da“, odgovorite na sledeća pitanja:

a) Da li putujete u zemlje u anglofone zemlje? _____

Bio/la sam jedanput

Bio/la sam par puta

Putujem svake godine turistički

Nikada nisam bio/la

Provodim nekoliko meseci godišnje

Živeo/la sam   Koliko dugo? _____

b) Da li putujete u neanglofone zemlje? _____

Bio/la sam jedanput

Bio/la sam par puta

Putujem svake godine turistički

Nikada nisam bio/la

Provodim nekoliko meseci godišnje

Živeo/la sam Koliko dugo? _____

II

1. Zašto učiti engleski jezik?

Zaokružite samo tri vama najbitnija razloga od ponuđenih.

Kako biste se sporazumevali sa strancima kojima je engleski jezik maternji.

Kako biste se sporazumevali sa ljudima širom sveta bez obzira na njihovo poreklo.

Kako biste pronašli posao u inostranstvu.

Kako biste čitali stručnu literaturu na engleskom.

Kako biste čitali sadržaje na Internetu.

Kako biste čitali knjige i novine na engleskom.

Kako biste gledali filmove i televizijske programe.

Kako biste slušali muziku.

Kako biste proširili svoja znanja.

Kako biste ostavili utisak na ljude.

Kako biste lakše pronašli posao u Srbiji.

2. Engleski jezik se danas koristi svuda u svetu za sporazumevanje ljudi iz različitih kultura i nacija. (Pogledajte skalu na početku upitnika!)

1   2   3   4   5

3. Kao govornik kome engleski jezik nije maternji jezik uglavnom ću dolaziti u kontakt sa govornicima iz neanglofonih zemalja.

1   2   3   4   5

4. Široka upotreba engleskog jezika je posledica političkog i ekonomskog uticaja Amerike i Velike Britanije.

1   2   3   4   5

5. Engleski jezik danas više ne pripada svojim izvornim govornicima (npr. Britancima, Amerikancima, Australijancima...), već svima koji se njime služe.

1   2   3   4   5

6. Kada stranci pričaju engleski sa naglaskom to remeti razumevanje.

1   2   3   4   5

7. Ulažem puno truda da moj izgovor engleskog jezika podseća što više na izgovor izvornih govornika (npr. Britanaca, Amerikanaca, Australijanaca...).

1   2   3   4   5

8. Smatram da izgovor nije bitan ukoliko smo u stanju da prenesemo poruku koju želimo.

1   2   3   4   5

9. Trudim se da dosledno poštujem gramatička pravila ili samo britanskog ili samo američkog engleskog.

1   2   3   4   5

10. Smatram da se gramatička pravila mogu zanemariti ukoliko smo u stanju da prenesemo poruku koju želimo.

1   2   3   4   5

11. Nastavnici engleskog jezika treba da tolerišu gramatičke greške.

1   2   3   4   5

12. Nastavnici engleskog jezika treba da tolerišu greške u izgovoru ukoliko im je jasno šta je student/kinja želelo/la da kaže.

1   2   3   4   5

13. Nastavnici engleskog jezika treba da tolerišu greške u pisanju ukoliko im je jasno šta je student/kinja želelo/la da kaže.

1   2   3   4   5

14. Postizanje komunikativne kompetencije izvornih govornika više nije cilj mojih časova.

1   2   3   4   5

15. Studente je potrebno što više podučavati o kulturi izvornih govornika (npr. Britanaca, Amerikanaca, Australijanaca...).

1   2   3   4   5

16. Potrebno je da se kroz učenje engleskog jezika studenti upoznaju sa karakteristikama drugih kultura u kojima se koristi engleski (npr. Indija, Japan, Holandija...).

1   2   3   4   5

17. Voleo/la bih da podučavam engleski jezik kroz situacije i tekstove vezane za srpsku kulturu.

1   2   3   4   5

18. Ukoliko govorim engleski sa naglaskom svog maternjeg jezika znači da držim do ličnog identiteta.

1   2   3   4   5

19. Engleski koji ja govorim je mešavina britanske i američke varijante engleskog jezika.

1   2   3   4   5

20. Engleski koji ja govorim je pod uticajem srpskog jezika.

1   2   3   4   5

21. Danas svi koji govore engleski u svetu unose promene u njega i njih treba prihvatiti jer one bogate engleski jezik.

1   2   3   4   5

22. Engleski jezik danas postoji i u sledećim varijantama. Zaokruži one za koje misliš da postoje:

britanska   američka   singapurska   indijska   afričko-američka   nigerijska
evropska

23. Korisno je da upoznam svoje studente sa što više različitih varijanti engleskog jezika.

1   2   3   4   5

24. Bitno je da se u engleskom jeziku ne prave greške pod uticajem maternjeg jezika (na primer, ne treba koristiti „informations“ jer u engleskom jeziku reč informacija nema množinu kao u srpskom jeziku - „informacije“).

1   2   3   4   5

25. Tipične greške koje se u engleskom jeziku prave pod uticajem srpskog jezika treba prihvatiti kao odlike engleskog jezika iz našeg podneblja (na primer, *touristic guide* umesto *tourist guide*, pod uticajem prideva *turistički*, koji u engleskom glasi *tourist*).

1   2   3   4   5

26. Mislim da su izvorni govornici engleskog jezika u prednosti kao predavači engleskog jezika u odnosu na predavače kojima engleski jezik nije maternji jer...

Zaokruži razloge sa kojima se slažeš:

Jer bolje poznaju jezik u celini.

Jer bolje poznaju kulturu jezika koji predaju.

Jer imaju bolji izgovor od nastavnika kojima engleski jezik nije maternji.

Jer manje koriste srpski jezik na časovima.

Ne slažem se uopšte.

27. Mislim da su predavači engleskog jezika kojima engleski jezik nije maternji u prednosti u odnosu na predavače koji su izvorni govornici jer...

Zaokruži razloge sa kojima se slažeš.

Jer će bolje razumeti poteškoće koje studenti mogu da imaju pri učenju engleskog jezika.

Jer mogu da objasne na srpskom jeziku ono što studenti ne razumeju.

Jer će se držati pravilne, književne varijante engleskog jezika.

Jer će studenti bolje razumeti njihov izgovor engleskog jezika.

Ne slažem se uopšte.

28. Izvorni govornici bi trebalo da pojednostave svoj govor u razgovoru sa strancima kojima engleski jezik nije maternji.

1   2   3   4   5

29. Široka upotreba engleskog jezika menja srpski jezik jer srpske reči zamenjujemo engleskim (na primer, umesto *odredišta* se sve više koristi reč *destinacija*...).

1   2   3   4   5

30. Široka upotreba engleskog jezika menja srpski jezik jer prihvatamo engleske konstrukcije rečenica koje nisu svojstvene srpskom jeziku (na primer, „film *Klint Istvuda*” umesto film „*Klinta Istvuda*”...).

1   2   3   4   5

31. Široka upotreba engleskog jezika povoljno deluje na srpski jezik jer ga bogati novim rečima.

1   2   3   4   5

8.1.2. Upitnik za studente

Molim Vas da pročitate sve ove instrukcije pažljivo pre nego što počnete.

Ovaj upitnik sadrži 30 tvrdnji. Molimo Vas da pročitate svaku tvrdnju pažljivo i zaokružite onaj odgovor koji najbolje izražava Vaše slaganje ili neslaganje.

Zaokružite 1 ako je tvrdnja **potpuno netačna** ili se sa njom nimalo 1 2 3 4 5 ne slažete

Zaokružite 2 ako je tvrdnja **uglavnom netačna** ili se sa njom 1 2 3 4 5 uglavnom ne slažete

Zaokružite 3 ako je tvrdnja otprilike **podjednako i tačna i netačna**, ili ako ste **neutralni** u vezi sa tom tvrdnjom 1 2 3 4 5

Zaokružite 4 ako je tvrdnja **uglavnom tačna** ili se sa njom 1 2 3 4 5 uglavnom slažete

Zaokružite 5 ako je tvrdnja **potpuno tačna** ili se sa njom potpuno 1 2 3 4 5 slažete

I

1. Fakultet _____

2. Mesto studiranja

Beograd   Niš   Novi Sad

3. Pol   Ž   M

4. Koliko dugo učite engleski?

manje od godinu dana   1-4 godine   4-8 godina   8-12 godina   više od 12 godina

5. Da li koristite engleski van časova engleskog, u svakodnevnom životu?

da ne

Ukoliko je odgovor „da“, odgovorite na sledeća pitanja:

a) Koliko često čitate sadržaje na engleskom (Internet, novine, knjige, stručna literatura)?

svakodnevno   nekoliko puta nedeljno   nekoliko puta mesečno

b) Koliko često komunicirate na engleskom sa strancima kojima je engleski jezik maternji (putem Interneta, uživo)?

svakodnevno   nekoliko puta nedeljno   nekoliko puta mesečno

c) Koliko često komunicirate na engleskom sa strancima kojima engleski jezik nije maternji (putem Interneta, uživo)?

svakodnevno   nekoliko puta nedeljno   nekoliko puta mesečno

4.

a) Da li putujete u anglofone zemlje? _____

Bio/la sam jedanput

Bio/la sam par puta

Putujem svake godine turistički

Nikada nisam bio/la

Provodim nekoliko meseci godišnje

Živeo/la sam   Koliko dugo? _____

b) Da li putujete u neanglofone zemlje? _____

Bio/la sam jedanput

Bio/la sam par puta

Putujem svake godine turistički

Nikada nisam bio/la

Provodim nekoliko meseci godišnje

Živeo/la sam   Koliko dugo? _____

II

1. Zašto učite engleski jezik?

Zaokružite tri za vas najbitnija razloga od ponuđenih.

Zaokružite samo tri vama najbitnija razloga od ponuđenih.

Kako biste se sporazumevali sa strancima kojima je engleski jezik maternji.

Kako biste se sporazumevali sa ljudima širom sveta bez obzira na njihovo poreklo.

Kako biste pronašli posao u inostranstvu.

Kako biste čitali stručnu literaturu na engleskom.

Kako biste čitali sadržaje na Internetu.

Kako biste čitali knjige i novine na engleskom.

Kako biste gledali filmove i televizijske programe.

Kako biste slušali muziku.

Kako biste proširili svoja znanja.

Kako biste ostavili utisak na ljude.

Kako biste lakše pronašli posao u Srbiji.

2. Engleski jezik se danas koristi svuda u svetu za sporazumevanje ljudi iz različitih kultura i nacija. (Pogledajte skralu na početku upitnika!)

1   2   3   4   5

3. Kao govornik kome engleski jezik nije maternji jezik uglavnom ću dolaziti u kontakt sa govornicima iz neanglofonih zemalja.

1   2   3   4   5

4. Široka upotreba engleskog jezika je posledica političkog i ekonomskog uticaja Amerike i Velike Britanije.

1   2   3   4   5

5. Engleski jezik danas više ne pripada svojim izvornim govornicima (npr. Britancima, Amerikancima, Australijancima...), već svima koji se njime služe.

1   2   3   4   5

6. Kada stranci pričaju engleski sa naglaskom to remeti razumevanje.

1   2   3   4   5

7. Ulažem puno truda da moj izgovor engleskog jezika podseća što više na izgovor izvornih govornika (npr. Britanaca, Amerikanaca, Australijanaca...).

1   2   3   4   5

8. Smatram da izgovor nije bitan ukoliko smo u stanju da prenesemo poruku koju želimo.

1   2   3   4   5

9. Trudim se da dosledno poštujem gramatička pravila ili samo britanskog ili samo američkog engleskog.

1   2   3   4   5

10. Smatram da se gramatička pravila mogu zanemariti ukoliko smo u stanju da prenesemo poruku koju želimo.

1   2   3   4   5

11. Nastavnici engleskog jezika treba da tolerišu gramatičke greške.

1   2   3   4   5

12. Nastavnici engleskog jezika treba da tolerišu greške u izgovoru ukoliko im je jasno šta smo želeli da kažemo.

1   2   3   4   5

13. Nastavnici engleskog jezika treba da tolerišu greške u pisanju ukoliko im je jasno šta smo želeli da kažemo.

1   2   3   4   5

14. Dok učim engleski jezik potrebno je da naučim što više o kulturi izvornih govornika (npr. Britanaca, Amerikanaca, Australijanaca...).

1   2   3   4   5

15. Potrebno je da se kroz učenje engleskog jezika upoznam sa karakteristikama drugih kultura u kojima se koristi engleski (npr. Indija, Japan, Holandija...).

1   2   3   4   5

16. Voleo/la bih da učim engleski jezik kroz situacije i tekstove vezane za srpsku kulturu.

1   2   3   4   5

17. Ukoliko govorim engleski sa naglaskom svog maternjeg jezika znači da držim do ličnog identiteta.

1   2   3   4   5

18. Engleski koji ja govorim je mešavina britanske i američke varijante engleskog jezika.

1   2   3   4   5

19. Engleski koji ja govorim je pod uticajem srpskog jezika.

1   2   3   4   5

20. Danas svi koji govore engleski u svetu unose promene u njega i njih treba prihvatiti jer one bogate engleski jezik.

1   2   3   4   5

21. Engleski jezik danas postoji i u sledećim varijantama. Zaokruži one za koje misliš da postoje:

britanska   američka   singapurska   indijska   afričko-američka   nigerijska
evropska

22. Korisno je da se upoznam sa što više različitih varijanti engleskog jezika.

1   2   3   4   5

23. Bitno je da se u engleskom jeziku ne prave greške pod uticajem maternjeg jezika (na primer, ne treba koristiti „informations“ jer u engleskom jeziku reč informacija nema množinu kao u srpskom jeziku - „informacije“).

1   2   3   4   5

24. Tipične greške koje se u engleskom jeziku prave pod uticajem srpskog jezika treba prihvatiti kao odlike engleskog jezika iz našeg podneblja (na primer, touristic guide umesto tourist guide, pod uticajem prideva turistički, koji u engleskom glasi tourist).

1   2   3   4   5

25. Mislim da je bolje učiti engleski jezik od nastavnika kojima je engleski jezik maternji.

Zaokruži razloge sa kojima se slažeš:

Jer bolje poznaju jezik u celini.

Jer bolje poznaju kulturu jezika koji predaju.

Jer imaju bolji izgovor od nastavnika kojima engleski jezik nije maternji.

Jer manje koriste srpski jezik na časovima.

Ne slažem se uopšte.

26. Mislim da je bolje učiti engleski jezik od nastavnika kojima engleski jezik nije maternji jezik.

Zaokruži razloge sa kojima se slažeš.

Jer će bolje razumeti poteškoće koje možemo da imamo pri učenju engleskog jezika.

Jer mogu da objasne na srpskom jeziku ono što ne razumemo.

Jer će se držati pravilne, književne varijante engleskog jezika.

Jer ćemo bolje razumeti njihov izgovor engleskog jezika.

Ne slažem se uopšte.

27. Izvorni govornici bi trebalo da pojednostave svoj govor u razgovoru sa strancima kojima engleski jezik nije maternji.

1   2   3   4   5

28. Široka upotreba engleskog jezika menja srpski jezik jer srpske reči zamenjujemo engleskim (na primer, umesto odredišta se sve više koristi reč destinacija...).

1   2   3   4   5

29. Široka upotreba engleskog jezika menja srpski jezik jer prihvatamo engleske konstrukcije rečenica koje nisu svojstvene srpskom jeziku (npr. „film Klint Istvuda” umesto film „Klinta Istvuda”...).

1   2   3   4   5

30. Široka upotreba engleskog jezika povoljno deluje na srpski jezik jer ga bogati novim rečima.

1   2   3   4   5

8.2. Filolozi i ostali

8.2.1. HI kvadrat

B1. STUDENTI - Zašto učite engleski jezik?				
	Filolozi		Ostali	
	Count	Column N %	Count	Column N %
Kako biste se sporazumevali sa strancima kojima je engleski jezik maternji.	28	21,9%	109	27,0%
Kako biste se sporazumevali sa ljudima širom sveta bez obzira na njihovo poreklo.	71	55,5%	330	81,9%
Kako biste pronašli posao u inostranstvu.	54	42,2%	149	37,0%
Kako biste čitali stručnu literaturu na engleskom.	22	17,2%	92	22,8%
Kako biste čitali sadržaje na Internetu.	20	15,6%	82	20,3%
Kako biste čitali knjige i novine na engleskom	27	21,1%	21	5,2%
Kako biste gledali filmove i televizijske programe.	17	13,3%	50	12,4%
Kako biste slušali muziku.	12	9,4%	40	9,9%
Kako biste proširili svoja znanja.	97	75,8%	232	57,6%
Kako biste ostavili utisak na ljude.	1	,8%	19	4,7%
Kako biste lakše pronašli posao u Srbiji.	32	25,0%	71	17,6%

Zašto učite engleski jezik?	
Chi-square	93,484
df	11
Sig.	,000(*)

B1.NASTAVNICI - Zašto učiti engleski jezik?				
	Filolozi		Ostali	
	Count	Column N %	Count	Column N %
Kako biste se sporazumevali sa strancima kojima je engleski jezik maternji.	3	11,1%	1	5,0%
Kako biste se sporazumevali sa ljudima širom sveta bez obzira na njihovo poreklo.	21	77,8%	17	85,0%
Kako biste pronašli posao u inostranstvu.	4	14,8%	5	25,0%
Kako biste čitali stručnu literaturu na engleskom.	15	55,6%	9	45,0%
Kako biste čitali sadržaje na Internetu.	5	18,5%	1	5,0%
Kako biste čitali knjige i novine na engleskom	7	25,9%	4	20,0%
Kako biste gledali filmove i televizijske programe.	7	25,9%	2	10,0%
Kako biste slušali muziku.	0	,0%	1	5,0%
Kako biste proširili svoja znanja.	19	70,4%	11	55,0%
Kako biste ostavili utisak na ljude.	0	,0%	1	5,0%
Kako biste lakše pronašli posao u Srbiji.	5	18,5%	2	10,0%

B1.NASTAVNICI - Zašto učiti engleski jezik?	
Chi-square	10,805
df	11
Sig.	,460(a,b)

B21. Engleski jezik danas postoji i u sledećim varijantama. Zaokruži one za koje misliš da postoje:				
	Filolozi		Ostali	
	Count	Column N %	Count	Column N %
1 Britanska	149	96,1%	399	94,3%
2 Američka	151	97,4%	382	90,3%
3 Singapurska	35	22,6%	18	4,3%
4 Indijska	109	70,3%	91	21,5%
5 Afričko-američka	97	62,6%	116	27,4%
6 Nigerijska	35	22,6%	15	3,5%
7 Evropska	56	36,1%	157	37,1%

B21.Engleski jezik danas postoji i u sledećim varijantama. Zaokruži one za koje misliš da postoje:	
Chi-square	286,209
df	7
Sig.	,000(*)

B25.STUDENTI -Mislim da je bolje učiti engleski jezik od nastavnika kojima je engleski jezik maternji.				
	Filolozi		Ostali	
	Count	Column N %	Count	Column N %
1 Jer bolje poznaju jezik u celini.	89	69,5%	193	47,9%
2 Jer bolje poznaju kulturu jezika koji predaju.	68	53,1%	81	20,1%
3 Jer imaju bolji izgovor od nastavnika kojima engleski jezik	73	57,0%	104	25,8%
4 Jer manje koriste srpski jezik na časovima.	63	49,2%	116	28,8%
5 Ne slažem se uopšte.	12	9,4%	151	37,5%

B26.STUDENTI -Mislím da je bolje učiti engleski jezik od nastavnika kojima engleski jezik nije maternji jezik.				
	Filolozi		Ostali	
	Count	Column N %	Count	Column N %
1 Jer će bolje razumeti poteskoće koje možemo da imamo pri	79	61,7%	224	55,6%
2 Jer mogu da objasne na srpskom jeziku ono što ne razumemo.	63	49,2%	209	51,9%
3 Jer će se držati pravilne, književne varijante engleskog	19	14,8%	71	17,6%
4 Jer ćemo bolje razumeti njihov izgovor engleskog jezika.	4	3,1%	55	13,6%
5 Ne slažem se uopšte.	31	24,2%	86	21,3%

B26.STUDENTI -Mislím da je bolje učiti engleski jezik od nastavnika kojima engleski jezik nije maternji jezik.	
Chi-square	13,655
df	5
Sig.	,018(*)

B26.NASTAVNICI - Mislím da su izvorni govornici engleskog jezika u prednosti kao predavači engleskog jezika u odnosu na predavače kojima engleski jezik nije maternji jer...				
	Filolozi		Ostali	
	Count	Column N %	Count	Column N %
1 Jer bolje poznaju jezik u celini.	13	48,1%	12	60,0%
2 Jer bolje poznaju kulturu jezika koji predaju.	16	59,3%	7	35,0%
3 Jer imaju bolji izgovor od nastavnika kojima engleski jezik	17	63,0%	8	40,0%
4 Jer manje koriste srpski jezik na časovima.	7	25,9%	5	25,0%
5 Ne slažem se uopšte.	4	14,8%	6	30,0%

B26.NASTAVNICI - Mislim da su izvorni govornici engleskog jezika u prednosti kao predavači engleskog jezika u odnosu na predavače kojima engleski jezik nije maternji jer...	
Chi-square	7,374
df	5
Sig.	,194

B27.NASTAVNICI - Mislim da su predavači engleskog jezika kojima engleski jezik nije maternji u prednosti u odnosu na predavače koji su izvorni govornici jer...				
	Filolozi		Ostali	
	Count	Column N %	Count	Column N %
1 Jer će bolje razumeti poteškoće koje možemo da imamo pri uče	26	96,3%	18	90,0%
2 Jer mogu da objasne na srpskom jeziku ono što ne razumemo.	16	59,3%	12	60,0%
3 Jer će se držati pravilne, književne varijante engleskog jez	7	25,9%	3	15,0%
4 Jer ćemo bolje razumeti njihov izgovor engleskog jezika.	1	3,7%	1	5,0%
5 Ne slažem se uopšte.	1	3,7%	2	10,0%

B27. NASTAVNICI - Mislim da su predavači engleskog jezika kojima engleski jezik nije maternji u prednosti u odnosu na predavače koji su izvorni govornici jer...	
Chi-square	2,393
df	5
Sig.	,792(a,b)

8.2.2. Deskriptivna statistika

	GRUPE	N	Mean	SD	SE
b2 Engleski jezik se danas koristi svuda u svetu za sporazumevanje ljudi iz različitih kultura i nacija	Filolozi	155	4.67	0.548	0.044
	Ostali	423	4.61	0.714	0.035
b3 Kao govornik kome engleski jezik nije maternji jezik uglavnom ću dolaziti u kontakt sa govornicima iz neanglofonih zemalja	Filolozi	155	3.24	1.051	0.084
	Ostali	423	3.43	1.082	0.053
b4 Široka upotreba engleskog jezika je posledica političkog i ekonomskog uticaja Amerike i Velike Britanije.	Filolozi	155	4.38	0.750	0.060
	Ostali	423	3.94	1.036	0.050
b5 Engleski jezik danas više ne pripada svojim izvornim govornicima (npr. Britancima, Amerikancima, Australijancima...), već svima koji se njime služe.	Filolozi	155	3.54	1.141	0.092
	Ostali	423	3.82	1.062	0.052
b6 Kada stranci pričaju engleski sa naglaskom to remeti razumevanje.	Filolozi	155	2.64	1.031	0.083
	Ostali	423	2.96	1.170	0.057
b7 Ulažem puno truda da moj izgovor engleskog jezika podseća što više na izgovor izvornih govornika (npr. Britanaca, Amerikanaca, Australijanaca...).	Filolozi	155	4.14	1.035	0.083
	Ostali	423	3.18	1.308	0.064
b8 Smatram da izgovor nije bitan ukoliko smo u stanju da prenesemo poruku koju želimo.	Filolozi	155	3.16	1.219	0.098
	Ostali	423	3.42	1.232	0.060
b9 Trudim se da dosledno poštujem gramatička pravila ili samo britanskog ili samo američkog engleskog.	Filolozi	155	3.76	1.275	0.102
	Ostali	423	3.22	1.248	0.061
b10 Smatram da se gramatička pravila mogu zanemariti ukoliko smo u stanju da prenesemo poruku koju želimo.	Filolozi	155	2.46	1.180	0.095
	Ostali	423	3.03	1.305	0.063
b11 Nastavnici engleskog jezika treba da tolerišu gramatičke greške.	Filolozi	155	2.07	1.014	0.081
	Ostali	423	2.35	1.303	0.063
b12 Nastavnici engleskog jezika treba da tolerišu greške u izgovoru ukoliko im je jasno šta smo želeli da kažemo.	Filolozi	155	2.38	1.008	0.081
	Ostali	423	2.61	1.255	0.061
b13 Nastavnici engleskog jezika treba da tolerišu greške u pisanju ukoliko im je jasno šta smo želeli da kažemo.	Filolozi	155	1.88	0.870	0.070
	Ostali	423	2.25	1.252	0.061

b14n Postizanje komunikativne kompetencije izvornih govornika više nije cilj mojih časova.	Filolozi	27	2.26	1.196	0.230
	Ostali	20	2.90	1.119	0.250
b15n Studente je potrebno što više podučavati o kulturi izvornih govornika (npr. Britanaca, Amerikanaca, Australijanaca...).	Filolozi	27	4.44	0.641	0.123
	Ostali	20	3.55	0.686	0.153
b16n Potrebno je da se kroz učenje engleskog jezika studenti upoznaju sa karakteristikama drugih kultura u kojima se koristi engleski (npr. Indija, Japan, Holandija...).	Filolozi	27	3.67	1.038	0.200
	Ostali	20	3.75	1.070	0.239
b17n Voleo/la bih da podučavam engleski jezik kroz situacije i tekstove vezane za srpsku kulturu.	Filolozi	27	3.63	1.182	0.227
	Ostali	20	3.20	1.056	0.236
b14s Dok učim engleski jezik potrebno je da naučim što više o kulturi izvornih govornika (npr. Britanaca, Amerikanaca, Australijanaca...).	Filolozi	128	3.92	0.977	0.086
	Ostali	403	2.81	1.239	0.062
b15s Potrebno je da se kroz učenje engleskog jezika upoznam sa karakteristikama drugih kultura u kojima se koristi engleski (npr. Indija, Japan, Holandija...).	Filolozi	128	2.78	1.190	0.105
	Ostali	403	2.68	1.201	0.060
b16s Voleo/la bih da učim engleski jezik kroz situacije i tekstove vezane za srpsku kulturu.	Filolozi	128	2.66	1.331	0.118
	Ostali	403	3.28	1.279	0.064
b17 Ukoliko govorim engleski sa naglaskom svog maternjeg jezika znači da držim do svog ličnog identiteta.	Filolozi	155	1.53	0.969	0.078
	Ostali	423	2.23	1.306	0.064
b18 Engleski koji ja govorim je mešavina britanske i američke varijante engleskog jezika.	Filolozi	155	2.79	1.502	0.121
	Ostali	423	3.39	1.278	0.062
b19 Engleski koji ja govorim je pod uticajem srpskog jezika.	Filolozi	155	1.76	0.947	0.076
	Ostali	423	2.57	1.349	0.066
b20 Danas svi koji govore engleski u svetu unose promene u njega i njih treba prihvatiti jer one bogate engleski jezik.	Filolozi	155	2.53	1.124	0.090
	Ostali	423	2.57	1.151	0.056
b22s Korisno je da se upoznam sa što više različitih varijanti engleskog jezika.	Filolozi	128	3.73	1.126	0.100
	Ostali	403	3.35	1.216	0.061
b23n Korisno je da upoznam svoje studente sa što više različitih varijanti engleskog jezika.	Filolozi	27	3.52	1.252	0.241
	Ostali	20	3.40	1.142	0.255

b23 Bitno je da se u engleskom jeziku ne prave greške pod uticajem maternjeg jezika (na primer, ne treba koristiti "informations" jer u engleskom jeziku reč informacija nema množinu kao u srpskom jeziku - "informacije").	Filolozi	155	4.53	0.885	0.071
	Ostali	423	3.75	1.286	0.063
b24 Tipične greške koje se u engleskom jeziku prave pod uticajem srpskog jezika treba prihvatiti kao odlike engleskog jezika iz našeg podneblja (na primer, touristic guide umesto tourist guide, pod uticajem prideva turistički, koji u engleskom glasi tour guide).	Filolozi	155	1.66	0.977	0.078
	Ostali	423	2.43	1.267	0.062
b27 Izvorni govornici bi trebalo da pojednostave svoj govor u razgovoru sa strancima kojima engleski jezik nije maternji.	Filolozi	155	2.78	1.106	0.089
	Ostali	423	3.20	1.124	0.055
b28 Široka upotreba engleskog jezika menja srpski jezik jer srpske reči zamenjujemo engleskim (na primer, umesto odredišta se sve više koristi reč destinacija...).	Filolozi	155	4.05	0.976	0.078
	Ostali	423	3.91	1.068	0.052
b29 Široka upotreba engleskog jezika menja srpski jezik jer prihvatamo engleske konstrukcije rečenica koje nisu svojstvene srpskom jeziku (npr. "film Klint Istvuda" umesto film "Klinta Istvuda"...).	Filolozi	155	3.94	1.052	0.085
	Ostali	423	3.70	1.165	0.057
b30 Široka upotreba engleskog jezika povoljno deluje na srpski jezik jer ga bogati novim rečima.	Filolozi	155	2.70	1.142	0.092
	Ostali	423	2.61	1.279	0.062

8.2.3. t-Test za nezavisne uzorke

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
b2	Equal variances assumed	4.859	0.028	1.040	576	0.299	0.066	0.063	-0.058	0.190
	Equal variances not assumed			1.173	355.100	0.241	0.066	0.056	-0.044	0.176
b3	Equal variances assumed	0.808	0.369	-1.924	576	0.055	-0.194	0.101	-0.392	0.004
	Equal variances not assumed			-1.949	281.257	0.052	-0.194	0.099	-0.390	0.002
b4	Equal variances assumed	15.285	0.000	4.815	576	0.000	0.437	0.091	0.259	0.616
	Equal variances not assumed			5.572	377.380	0.000	0.437	0.078	0.283	0.592
b5	Equal variances assumed	1.471	0.226	-2.690	576	0.007	-0.274	0.102	-0.473	-0.074
	Equal variances not assumed			-2.602	257.743	0.010	-0.274	0.105	-0.481	-0.067
b6	Equal variances assumed	0.702	0.403	-3.037	576	0.002	-0.323	0.107	-0.533	-0.114
	Equal variances not assumed			-3.219	308.422	0.001	-0.323	0.100	-0.521	-0.126
b7	Equal variances assumed	22.213	0.000	8.221	576	0.000	0.958	0.116	0.729	1.186
	Equal variances not assumed			9.151	344.007	0.000	0.958	0.105	0.752	1.163
b8	Equal variances assumed	1.105	0.294	-2.208	576	0.028	-0.255	0.115	-0.481	-0.028

	Equal variances not assumed			-2.219	276.686	0.027	-0.255	0.115	-0.481	-0.029
b9	Equal variances assumed	0.199	0.655	4.575	576	0.000	0.539	0.118	0.308	0.771
	Equal variances not assumed			4.530	269.068	0.000	0.539	0.119	0.305	0.773
b10	Equal variances assumed	0.586	0.444	-4.698	576	0.000	-0.561	0.120	-0.796	-0.327
	Equal variances not assumed			-4.922	300.837	0.000	-0.561	0.114	-0.786	-0.337
b11	Equal variances assumed	28.307	0.000	-2.411	576	0.016	-0.279	0.116	-0.506	-0.052
	Equal variances not assumed			-2.704	350.058	0.007	-0.279	0.103	-0.482	-0.076
b12	Equal variances assumed	14.502	0.000	-2.088	576	0.037	-0.234	0.112	-0.454	-0.014
	Equal variances not assumed			-2.308	338.551	0.022	-0.234	0.101	-0.433	-0.035
b13	Equal variances assumed	34.914	0.000	-3.420	576	0.001	-0.373	0.109	-0.588	-0.159
	Equal variances not assumed			-4.026	393.476	0.000	-0.373	0.093	-0.555	-0.191
b14n	Equal variances assumed	1.232	0.273	-1.866	45	0.069	-0.641	0.343	-1.332	0.051
	Equal variances not assumed			-1.885	42.509	0.066	-0.641	0.340	-1.327	0.045
b15n	Equal variances assumed	0.051	0.822	4.592	45	0.000	0.894	0.195	0.502	1.287
	Equal variances not assumed			4.544	39.430	0.000	0.894	0.197	0.496	1.292

b16n	Equal variances assumed	0.005	0.943	-0.269	45	0.789	-0.083	0.310	-0.708	0.541
	Equal variances not assumed			-0.267	40.378	0.791	-0.083	0.312	-0.713	0.546
b17n	Equal variances assumed	0.951	0.335	1.288	45	0.204	0.430	0.333	-0.242	1.101
	Equal variances not assumed			1.310	43.336	0.197	0.430	0.328	-0.231	1.091
b14s	Equal variances assumed	15.065	0.000	9.307	529	0.000	1.115	0.120	0.880	1.351
	Equal variances not assumed			10.509	267.766	0.000	1.115	0.106	0.906	1.324
b15s	Equal variances assumed	0.007	0.932	0.834	529	0.405	0.101	0.122	-0.137	0.340
	Equal variances not assumed			0.838	215.308	0.403	0.101	0.121	-0.137	0.340
b16s	Equal variances assumed	1.176	0.279	-4.764	529	0.000	-0.624	0.131	-0.882	-0.367
	Equal variances not assumed			-4.666	206.804	0.000	-0.624	0.134	-0.888	-0.360
b17	Equal variances assumed	37.379	0.000	-6.066	576	0.000	-0.698	0.115	-0.924	-0.472
	Equal variances not assumed			-6.947	367.869	0.000	-0.698	0.100	-0.895	-0.500
b18	Equal variances assumed	23.344	0.000	-4.755	576	0.000	-0.599	0.126	-0.846	-0.352
	Equal variances not assumed			-4.414	240.330	0.000	-0.599	0.136	-0.866	-0.332
b19	Equal variances assumed	44.536	0.000	-6.866	576	0.000	-0.808	0.118	-1.040	-0.577

	Equal variances not assumed			-8.049	389.406	0.000	-0.808	0.100	-1.006	-0.611
b20	Equal variances assumed	0.047	0.829	-0.401	576	0.689	-0.043	0.107	-0.254	0.168
	Equal variances not assumed			-0.405	280.070	0.685	-0.043	0.106	-0.252	0.166
b22s	Equal variances assumed	1.738	0.188	3.152	529	0.002	0.382	0.121	0.144	0.620
	Equal variances not assumed			3.280	228.557	0.001	0.382	0.116	0.152	0.612
b23n	Equal variances assumed	0.282	0.598	0.333	45	0.741	0.119	0.356	-0.599	0.836
	Equal variances not assumed			0.338	42.980	0.737	0.119	0.351	-0.590	0.827
b23	Equal variances assumed	53.102	0.000	6.921	576	0.000	0.775	0.112	0.555	0.995
	Equal variances not assumed			8.184	397.781	0.000	0.775	0.095	0.589	0.961
b24	Equal variances assumed	31.683	0.000	-6.853	576	0.000	-0.770	0.112	-0.990	-0.549
	Equal variances not assumed			-7.718	353.504	0.000	-0.770	0.100	-0.966	-0.574
b27	Equal variances assumed	0.296	0.587	-3.976	576	0.000	-0.418	0.105	-0.624	-0.211
	Equal variances not assumed			-4.006	278.018	0.000	-0.418	0.104	-0.623	-0.213
b28	Equal variances assumed	6.477	0.011	1.352	576	0.177	0.133	0.098	-0.060	0.325
	Equal variances not assumed			1.410	297.999	0.159	0.133	0.094	-0.052	0.318

b29	Equal variances assumed	9.226	0.002	2.249	576	0.025	0.240	0.107	0.030	0.449
	Equal variances not assumed			2.357	301.193	0.019	0.240	0.102	0.040	0.440
b30	Equal variances assumed	5.574	0.019	0.744	576	0.457	0.087	0.117	-0.143	0.316
	Equal variances not assumed			0.784	304.749	0.434	0.087	0.111	-0.131	0.305

Napomena: n – odgovarali samo nastavnici, s – odgovarali samo studenti

8.3. Privatni i državni fakulteti

8.3.1. HI Kvadrat

B1.STUDENTI - Zašto učite engleski jezik?				
	Državni		Privatni	
	Count	Column N %	Count	Column N %
Kako biste se sporazumevali sa strancima kojima je engleski jezik maternji.	83	23,4%	54	30,7%
Kako biste se sporazumevali sa ljudima širom sveta bez obzira na njihovo poreklo.	249	70,1%	152	86,4%
Kako biste pronašli posao u inostranstvu.	135	38,0%	68	38,6%
Kako biste čitali stručnu literaturu na engleskom.	76	21,4%	38	21,6%
Kako biste čitali sadržaje na Internetu.	68	19,2%	34	19,3%
Kako biste čitali knjige i novine na engleskom	38	10,7%	10	5,7%
Kako biste gledali filmove i televizijske programe.	47	13,2%	20	11,4%
Kako biste slušali muziku.	38	10,7%	14	8,0%
Kako biste proširili svoja znanja.	219	61,7%	110	62,5%
Kako biste ostavili utisak na ljude.	12	3,4%	8	4,5%
Kako biste lakše pronašli posao u Srbiji.	67	18,9%	36	20,5%

Pearson Chi-Square Tests

B1. STUDENTI - Zašto učite engleski jezik??	
Chi-square	25,703
df	11
Sig.	,007(*)

B1. NASTAVNICI - Zašto učiti engleski jezik?				
	Državni		Privatni	
	Count	Column N %	Count	Column N %
Kako biste se sporazumevali sa strancima kojima je engleski jezik maternji.	3	8,3%	1	9,1%
Kako biste se sporazumevali sa ljudima širom sveta bez obzira na njihovo poreklo.	29	80,6%	9	81,8%
Kako biste pronašli posao u inostranstvu.	6	16,7%	3	27,3%
Kako biste čitali stručnu literaturu na engleskom.	19	52,8%	5	45,5%
Kako biste čitali sadržaje na Internetu.	5	13,9%	1	9,1%
Kako biste čitali knjige i novine na engleskom	10	27,8%	1	9,1%
Kako biste gledali filmove i televizijske programe.	8	22,2%	1	9,1%
Kako biste slušali muziku.	1	2,8%	0	,0%
Kako biste proširili svoja znanja.	24	66,7%	6	54,5%
Kako biste ostavili utisak na ljude.	1	2,8%	0	,0%
Kako biste lakše pronašli posao u Srbiji.	5	13,9%	2	18,2%

Pearson Chi-Square Tests

B1. NASTAVNICI - Zašto učiti engleski jezik?	
Chi-square	4,845
df	11
Sig.	,938(a,b)

b21. Engleski jezik danas postoji i u sledećim varijantama. Zaokruži one za koje misliš da postoje:				
	Državni		Privatni	
	Count	Column N %	Count	Column N %
1 Britanska	369	94,4%	179	95,7%
2 Američka	356	91,0%	177	94,7%
3 Singapurska	44	11,3%	9	4,8%
4 Indijska	156	39,9%	44	23,5%
5 Afričko-američka	156	39,9%	57	30,5%
6 Nigerijska	43	11,0%	7	3,7%
7 Evropska	143	36,6%	70	37,4%

Pearson Chi-Square Tests

B21.Engleski jezik danas postoji i u sledećim varijantama. Zaokruži one za koje misliš da postoje:	
	Privatni vs državni
Chi-square	37,317
df	7
Sig.	,000(*)

B25. STUDENTI -Mislim da je bolje učiti engleski jezik od nastavnika kojima je engleski jezik maternji.				
	Državni		Privatni	
	Count	Column N %	Count	Column N %
1 Jer bolje poznaju jezik u celini.	193	54,4%	89	50,6%
2 Jer bolje poznaju kulturu jezika koji predaju.	109	30,7%	40	22,7%
3 Jer imaju bolji izgovor od nastavnika kojima engleski jezik	138	38,9%	39	22,2%
4 Jer manje koriste srpski jezik na časovima.	119	33,5%	60	34,1%
5 Ne slažem se uopšte.	101	28,5%	62	35,2%

Pearson Chi-Square Tests

B25. STUDENTI -Mislím da je bolje učiti engleski jezik od nastavnika kojima je engleski jezik maternji.	
Chi-square	21,740
df	5
Sig.	,001(*)

B2. STUDENTI -Mislím da je bolje učiti engleski jezik od nastavnika kojima engleski jezik nije maternji jezik.				
	Državni		Privatni	
	Count	Column N %	Count	Column N %
1 Jer će bolje razumeti poteškoće koje možemo da imamo pri	195	54,9%	108	61,4%
2 Jer mogu da objasne na srpskom jeziku ono što ne razumemo.	169	47,6%	103	58,5%
3 Jer će se držati pravilne, književne varijante engleskog	63	17,7%	27	15,3%
4 Jer ćemo bolje razumeti njihov izgovor engleskog jezika.	39	11,0%	20	11,4%
5 Ne slažem se uopšte.	85	23,9%	32	18,2%

Pearson Chi-Square Tests

B26. STUDENTI -Mislím da je bolje učiti engleski jezik od nastavnika kojima engleski jezik nije maternji jezik.	
Chi-square	10,375
df	5
Sig.	,065

B26.NASTAVNICI - Mislim da su izvorni govornici engleskog jezika u prednosti kao predavači engleskog jezika u odnosu na predavače kojima engleski jezik nije maternji jer...				
	Državni		Privatni	
	Count	Column N %	Count	Column N %
1 Jer bolje poznaju jezik u celini.	18	50,0%	7	63,6%
2 Jer bolje poznaju kulturu jezika koji predaju.	21	58,3%	2	18,2%
3 Jer imaju bolji izgovor od nastavnika kojima engleski jezik	21	58,3%	4	36,4%
4 Jer manje koriste srpski jezik na časovima.	9	25,0%	3	27,3%
5 Ne slažem se uopšte.	7	19,4%	3	27,3%

Pearson Chi-Square Tests

B26.NASTAVNICI - Mislim da su izvorni govornici engleskog jezika u prednosti kao predavači engleskog jezika u odnosu na predavače kojima engleski jezik nije maternji jer...	
Chi-square	8,029
df	5
Sig.	,155(a)

B27. NASTAVNICI - Mislim da su predavači engleskog jezika kojima engleski jezik nije maternji u prednosti u odnosu na predavače koji su izvorni govornici jer...				
	Državni		Privatni	
	Count	Column N %	Count	Column N %
1 Jer će bolje razumeti poteškoće koje možemo da imamo pri uče	35	97,2%	9	81,8%
2 Jer mogu da objasne na srpskom jeziku ono što ne razumemo.	22	61,1%	6	54,5%
3 Jer će se držati pravilne, književne varijante engleskog jez	9	25,0%	1	9,1%
4 Jer ćemo bolje razumeti njihov izgovor engleskog jezika.	1	2,8%	1	9,1%
5 Ne slažem se uopšte.	1	2,8%	2	18,2%

Pearson Chi-Square Tests

B27. NASTAVNICI - Mislim da su predavači engleskog jezika kojima engleski jezik nije maternji u prednosti u odnosu na predavače koji su izvorni govornici jer...	
Chi-square	8,940
df	5
Sig.	,111(a,b)

8.3.2. Deskriptivna statistika

Group Statistics					
	Privatni vs. državni	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
b2	Državni	391	4.59	0.721	0.036
	Privatni	187	4.7	0.555	0.041
b3	Državni	391	3.36	1.055	0.053
	Privatni	187	3.43	1.121	0.082
b4	Državni	391	4.07	0.982	0.05
	Privatni	187	4.04	0.997	0.073
b5	Državni	391	3.7	1.096	0.055
	Privatni	187	3.83	1.072	0.078
b6	Državni	391	2.83	1.139	0.058
	Privatni	187	2.97	1.147	0.084
b7	Državni	391	3.42	1.343	0.068
	Privatni	187	3.48	1.241	0.091
b8	Državni	391	3.4	1.238	0.063
	Privatni	187	3.25	1.22	0.089
b9	Državni	391	3.38	1.281	0.065
	Privatni	187	3.35	1.271	0.093
b10	Državni	391	2.84	1.296	0.066
	Privatni	187	2.95	1.296	0.095
b11	Državni	391	2.31	1.256	0.064
	Privatni	187	2.21	1.198	0.088
b12	Državni	391	2.61	1.204	0.061
	Privatni	187	2.43	1.177	0.086
b13	Državni	391	2.17	1.193	0.06
	Privatni	187	2.11	1.131	0.083
b14n	Državni	36	2.39	1.202	0.2
	Privatni	11	3	1.095	0.33
b15n	Državni	36	4.19	0.786	0.131
	Privatni	11	3.64	0.674	0.203
b16n	Državni	36	3.64	1.046	0.174
	Privatni	11	3.91	1.044	0.315
b17n	Državni	36	3.47	1.183	0.197
	Privatni	11	3.36	1.027	0.31

b14s	Državni	355	3.15	1.309	0.069
	Privatni	176	2.91	1.185	0.089
b15s	Državni	355	2.64	1.174	0.062
	Privatni	176	2.84	1.238	0.093
b16s	Državni	355	3.08	1.349	0.072
	Privatni	176	3.23	1.249	0.094
b17	Državni	391	2.1	1.304	0.066
	Privatni	187	1.91	1.165	0.085
b18	Državni	391	3.16	1.386	0.07
	Privatni	187	3.37	1.315	0.096
b19	Državni	391	2.41	1.337	0.068
	Privatni	187	2.23	1.225	0.09
b20	Državni	391	2.57	1.13	0.057
	Privatni	187	2.55	1.174	0.086
b22s	Državni	355	3.39	1.238	0.066
	Privatni	176	3.56	1.13	0.085
b23n	Državni	36	3.47	1.253	0.209
	Privatni	11	3.45	1.036	0.312
b23	Državni	391	3.98	1.243	0.063
	Privatni	187	3.93	1.236	0.09
b24	Državni	391	2.19	1.24	0.063
	Privatni	187	2.29	1.25	0.091
b27	Državni	391	3.04	1.151	0.058
	Privatni	187	3.19	1.094	0.08
b28	Državni	391	3.88	1.098	0.056
	Privatni	187	4.1	0.911	0.067
b29	Državni	391	3.8	1.12	0.057
	Privatni	187	3.7	1.181	0.086
b30	Državni	391	2.65	1.204	0.061
	Privatni	187	2.6	1.325	0.097

Independent Samples Test										
		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
b2	Equal variances assumed	9.865	0.002	-1.922	576	0.055	-0.115	0.06	-0.232	0.002
	Equal variances not assumed			-2.105	463.787	0.036	-0.115	0.055	-0.222	-0.008
b3	Equal variances assumed	0.811	0.368	-0.729	576	0.466	-0.07	0.096	-0.258	0.118
	Equal variances not assumed			-0.713	347.141	0.476	-0.07	0.098	-0.262	0.123
b4	Equal variances assumed	0.03	0.862	0.39	576	0.697	0.034	0.088	-0.138	0.206
	Equal variances not assumed			0.388	361.614	0.699	0.034	0.088	-0.139	0.208
b5	Equal variances assumed	0.34	0.56	-1.406	576	0.16	-0.136	0.097	-0.326	0.054
	Equal variances not assumed			-1.416	373.768	0.157	-0.136	0.096	-0.325	0.053
b6	Equal variances assumed	0.025	0.873	-1.425	576	0.155	-0.145	0.101	-0.344	0.055
	Equal variances not assumed			-1.421	363.929	0.156	-0.145	0.102	-0.345	0.055
b7	Equal variances assumed	3.049	0.081	-0.509	576	0.611	-0.059	0.117	-0.288	0.17
	Equal variances not assumed			-0.523	393.636	0.601	-0.059	0.113	-0.282	0.164
b8	Equal variances assumed	0	0.983	1.373	576	0.17	0.15	0.11	-0.065	0.366
	Equal variances not assumed			1.381	371.404	0.168	0.15	0.109	-0.064	0.365
b9	Equal variances assumed	0.006	0.941	0.25	576	0.803	0.028	0.114	-0.195	0.251
	Equal variances			0.25	369.052	0.802	0.028	0.113	-0.194	0.251

	not assumed									
b10	Equal variances assumed	0.16	0.689	-0.981	576	0.327	-0.113	0.115	-0.339	0.113
	Equal variances not assumed			-0.981	366.345	0.327	-0.113	0.115	-0.34	0.114
b11	Equal variances assumed	0.276	0.6	0.894	576	0.372	0.098	0.11	-0.118	0.314
	Equal variances not assumed			0.909	382.574	0.364	0.098	0.108	-0.114	0.311
b12	Equal variances assumed	0.002	0.964	1.726	576	0.085	0.183	0.106	-0.025	0.392
	Equal variances not assumed			1.74	373.871	0.083	0.183	0.105	-0.024	0.391
b13	Equal variances assumed	0.123	0.726	0.617	576	0.537	0.064	0.104	-0.141	0.269
	Equal variances not assumed			0.629	384.863	0.53	0.064	0.102	-0.137	0.266
b14n	Equal variances assumed	1.714	0.197	-1.504	45	0.139	-0.611	0.406	-1.429	0.207
	Equal variances not assumed			-1.582	18.013	0.131	-0.611	0.386	-1.423	0.2
b15n	Equal variances assumed	0.104	0.748	2.124	45	0.039	0.558	0.263	0.029	1.087
	Equal variances not assumed			2.307	19.097	0.032	0.558	0.242	0.052	1.064
b16n	Equal variances assumed	0.106	0.746	-0.75	45	0.457	-0.27	0.36	-0.996	0.455
	Equal variances not assumed			-0.751	16.624	0.463	-0.27	0.36	-1.031	0.491
b17n	Equal variances assumed	0.89	0.351	0.274	45	0.785	0.109	0.396	-0.689	0.907
	Equal variances not assumed			0.296	18.866	0.771	0.109	0.367	-0.66	0.877
b14s	Equal variances assumed	6.304	0.012	2.052	529	0.041	0.24	0.117	0.01	0.47
	Equal			2.122	381.707	0.034	0.24	0.113	0.018	0.463

	variances not assumed									
b15s	Equal variances assumed	0.01	0.922	-1.776	529	0.076	-0.196	0.11	-0.412	0.021
	Equal variances not assumed			-1.745	333.075	0.082	-0.196	0.112	-0.417	0.025
b16s	Equal variances assumed	1.914	0.167	-1.199	529	0.231	-0.146	0.121	-0.384	0.093
	Equal variances not assumed			-1.231	374.262	0.219	-0.146	0.118	-0.378	0.087
b17	Equal variances assumed	4.212	0.041	1.653	576	0.099	0.185	0.112	-0.035	0.405
	Equal variances not assumed			1.72	405.985	0.086	0.185	0.108	-0.027	0.397
b18	Equal variances assumed	0.701	0.403	-1.737	576	0.083	-0.211	0.121	-0.449	0.028
	Equal variances not assumed			-1.77	384.389	0.078	-0.211	0.119	-0.445	0.023
b19	Equal variances assumed	2.209	0.138	1.571	576	0.117	0.182	0.116	-0.045	0.409
	Equal variances not assumed			1.62	396.756	0.106	0.182	0.112	-0.039	0.402
b20	Equal variances assumed	0.437	0.509	0.142	576	0.887	0.014	0.102	-0.185	0.214
	Equal variances not assumed			0.14	354.267	0.889	0.014	0.103	-0.188	0.217
b22s	Equal variances assumed	1.892	0.17	-1.592	529	0.112	-0.177	0.111	-0.394	0.041
	Equal variances not assumed			-1.642	378.89	0.101	-0.177	0.108	-0.388	0.035
b23n	Equal variances assumed	0.696	0.409	0.042	45	0.966	0.018	0.416	-0.821	0.856
	Equal variances not assumed			0.047	19.816	0.963	0.018	0.376	-0.766	0.802
b23	Equal variances assumed	0.146	0.703	0.421	576	0.674	0.047	0.11	-0.17	0.263

	Equal variances not assumed			0.422	368.444	0.673	0.047	0.11	-0.17	0.263
b24	Equal variances assumed	0.842	0.359	-0.9	576	0.368	-0.1	0.111	-0.317	0.118
	Equal variances not assumed			-0.898	364.054	0.37	-0.1	0.111	-0.317	0.118
b27	Equal variances assumed	0.005	0.941	-1.478	576	0.14	-0.149	0.101	-0.347	0.049
	Equal variances not assumed			-1.505	383.812	0.133	-0.149	0.099	-0.343	0.046
b28	Equal variances assumed	5.359	0.021	-2.366	576	0.018	-0.219	0.093	-0.401	-0.037
	Equal variances not assumed			-2.526	434.351	0.012	-0.219	0.087	-0.389	-0.049
b29	Equal variances assumed	1.568	0.211	0.961	576	0.337	0.097	0.101	-0.102	0.296
	Equal variances not assumed			0.944	349.636	0.346	0.097	0.103	-0.106	0.3
b30	Equal variances assumed	3.568	0.059	0.387	576	0.699	0.043	0.111	-0.175	0.26
	Equal variances not assumed			0.374	336.766	0.709	0.043	0.114	-0.182	0.268

Napomena: n – odgovarali samo nastavnici, s – odgovarali samo studenti

Independent Samples Test										
		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
b2	Equal variances assumed	9.865	0.002	-1.922	576	0.055	-0.115	0.06	-0.232	0.002
	Equal variances not assumed			-2.105	463.787	0.036	-0.115	0.055	-0.222	0.008
b3	Equal variances assumed	0.811	0.368	-0.729	576	0.466	-0.07	0.096	-0.258	0.118
	Equal variances not assumed			-0.713	347.141	0.476	-0.07	0.098	-0.262	0.123
b4	Equal variances assumed	0.03	0.862	0.39	576	0.697	0.034	0.088	-0.138	0.206
	Equal variances not assumed			0.388	361.614	0.699	0.034	0.088	-0.139	0.208
b5	Equal variances assumed	0.34	0.56	-1.406	576	0.16	-0.136	0.097	-0.326	0.054
	Equal variances not assumed			-1.416	373.768	0.157	-0.136	0.096	-0.325	0.053
b6	Equal variances assumed	0.025	0.873	-1.425	576	0.155	-0.145	0.101	-0.344	0.055
	Equal variances not assumed			-1.421	363.929	0.156	-0.145	0.102	-0.345	0.055
b7	Equal variances assumed	3.049	0.081	-0.509	576	0.611	-0.059	0.117	-0.288	0.17
	Equal variances not assumed			-0.523	393.636	0.601	-0.059	0.113	-0.282	0.164
b8	Equal variances assumed	0	0.983	1.373	576	0.17	0.15	0.11	-0.065	0.366

	Equal variance s not assumed			1.381	371.404	0.168	0.15	0.109	-0.064	0.365
b9	Equal variance s assumed	0.006	0.941	0.25	576	0.803	0.028	0.114	-0.195	0.251
	Equal variance s not assumed			0.25	369.052	0.802	0.028	0.113	-0.194	0.251
b10	Equal variance s assumed	0.16	0.689	-0.981	576	0.327	-0.113	0.115	-0.339	0.113
	Equal variance s not assumed			-0.981	366.345	0.327	-0.113	0.115	-0.34	0.114
b11	Equal variance s assumed	0.276	0.6	0.894	576	0.372	0.098	0.11	-0.118	0.314
	Equal variance s not assumed			0.909	382.574	0.364	0.098	0.108	-0.114	0.311
b12	Equal variance s assumed	0.002	0.964	1.726	576	0.085	0.183	0.106	-0.025	0.392
	Equal variance s not assumed			1.74	373.871	0.083	0.183	0.105	-0.024	0.391
b13	Equal variance s assumed	0.123	0.726	0.617	576	0.537	0.064	0.104	-0.141	0.269
	Equal variance s not assumed			0.629	384.863	0.53	0.064	0.102	-0.137	0.266
b14n	Equal variance s assumed	1.714	0.197	-1.504	45	0.139	-0.611	0.406	-1.429	0.207
	Equal variance s not assumed			-1.582	18.013	0.131	-0.611	0.386	-1.423	0.2
b15n	Equal variance s assumed	0.104	0.748	2.124	45	0.039	0.558	0.263	0.029	1.087
	Equal variance s not assumed			2.307	19.097	0.032	0.558	0.242	0.052	1.064
b16n	Equal variance	0.106	0.746	-0.75	45	0.457	-0.27	0.36	-0.996	0.455

	s assumed									
	Equal variance s not assumed			-0.751	16.624	0.463	-0.27	0.36	-1.031	0.491
b17n	Equal variance s assumed	0.89	0.351	0.274	45	0.785	0.109	0.396	-0.689	0.907
	Equal variance s not assumed			0.296	18.866	0.771	0.109	0.367	-0.66	0.877
b14s	Equal variance s assumed	6.304	0.012	2.052	529	0.041	0.24	0.117	0.01	0.47
	Equal variance s not assumed			2.122	381.707	0.034	0.24	0.113	0.018	0.463
b15s	Equal variance s assumed	0.01	0.922	-1.776	529	0.076	-0.196	0.11	-0.412	0.021
	Equal variance s not assumed			-1.745	333.075	0.082	-0.196	0.112	-0.417	0.025
b16s	Equal variance s assumed	1.914	0.167	-1.199	529	0.231	-0.146	0.121	-0.384	0.093
	Equal variance s not assumed			-1.231	374.262	0.219	-0.146	0.118	-0.378	0.087
b17	Equal variance s assumed	4.212	0.041	1.653	576	0.099	0.185	0.112	-0.035	0.405
	Equal variance s not assumed			1.72	405.985	0.086	0.185	0.108	-0.027	0.397
b18	Equal variance s assumed	0.701	0.403	-1.737	576	0.083	-0.211	0.121	-0.449	0.028
	Equal variance s not assumed			-1.77	384.389	0.078	-0.211	0.119	-0.445	0.023
b19	Equal variance s assumed	2.209	0.138	1.571	576	0.117	0.182	0.116	-0.045	0.409
	Equal variance s not assumed			1.62	396.756	0.106	0.182	0.112	-0.039	0.402

b20	Equal variances assumed	0.437	0.509	0.142	576	0.887	0.014	0.102	-0.185	0.214
	Equal variances not assumed			0.14	354.267	0.889	0.014	0.103	-0.188	0.217
b22s	Equal variances assumed	1.892	0.17	-1.592	529	0.112	-0.177	0.111	-0.394	0.041
	Equal variances not assumed			-1.642	378.89	0.101	-0.177	0.108	-0.388	0.035
b23n	Equal variances assumed	0.696	0.409	0.042	45	0.966	0.018	0.416	-0.821	0.856
	Equal variances not assumed			0.047	19.816	0.963	0.018	0.376	-0.766	0.802
b23	Equal variances assumed	0.146	0.703	0.421	576	0.674	0.047	0.11	-0.17	0.263
	Equal variances not assumed			0.422	368.444	0.673	0.047	0.11	-0.17	0.263
b24	Equal variances assumed	0.842	0.359	-0.9	576	0.368	-0.1	0.111	-0.317	0.118
	Equal variances not assumed			-0.898	364.054	0.37	-0.1	0.111	-0.317	0.118
b27	Equal variances assumed	0.005	0.941	-1.478	576	0.14	-0.149	0.101	-0.347	0.049
	Equal variances not assumed			-1.505	383.812	0.133	-0.149	0.099	-0.343	0.046
b28	Equal variances assumed	5.359	0.021	-2.366	576	0.018	-0.219	0.093	-0.401	-0.037
	Equal variances not assumed			-2.526	434.351	0.012	-0.219	0.087	-0.389	-0.049
b29	Equal variances assumed	1.568	0.211	0.961	576	0.337	0.097	0.101	-0.102	0.296
	Equal variance			0.944	349.636	0.346	0.097	0.103	-0.106	0.3

	s not assumed									
b30	Equal variances assumed	3.568	0.059	0.387	576	0.699	0.043	0.111	-0.175	0.26
	Equal variances not assumed			0.374	336.766	0.709	0.043	0.114	-0.182	0.268

Napomena: n – odgovarali samo nastavnici, s – odgovarali samo studenti

8.4. Nastavnici i studenti

8.4.1. HI kvadrat

b2 . Engleski jezik danas postoji i u sledećim varijantama. Zaokruži one za koje misliš da postoje:				
	Studenti		Nastavnici	
	Count	Column N %	Count	Column N %
1 Britanska	502	94,5%	46	97,9%
2 Američka	489	92,1%	44	93,6%
3 Singapurska	44	8,3%	9	19,1%
4 Indijska	169	31,8%	31	66,0%
5 Afričko-američka	186	35,0%	27	57,4%
6 Nigerijska	39	7,3%	11	23,4%
7 Evropska	199	37,5%	14	29,8%

Pearson Chi-Square Tests

b2. Engleski jezik danas postoji i u sledećim varijantama. Zaokruži one za koje misliš da postoje:	
Chi-square	53,975
df	7
Sig.	,000(*)

8.4.2. Deskriptivna statistika

Group Statistics					
		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
b2 Engleski jezik se danas koristi svuda u svetu za sporazumevanje ljudi iz različitih kultura i nacija					
	Studenti	531	4.620	0.686	0.030
	Nastavnici	47	4.680	0.515	0.075
b3 Kao govornik kome engleski jezik nije maternji jezik uglavnom ću dolaziti u kontakt sa govornicima iz neanglofonih zemalja.					
	Studenti	531	3.370	1.083	0.047
	Nastavnici	47	3.550	0.996	0.145
b4 Široka upotreba engleskog jezika je posledica političkog i ekonomskog uticaja Amerike i Velike Britanije.					
	Studenti	531	4.040	1.000	0.043
	Nastavnici	47	4.260	0.793	0.116
b5 Engleski jezik danas više ne pripada svojim izvornim govornicima (npr. Britancima, Amerikancima, Australijancima...), već svima koji se njime služe.					
	Studenti	531	3.730	1.101	0.048
	Nastavnici	47	3.850	0.955	0.139
b6 Kada stranci pričaju engleski sa naglaskom to remeti razumevanje.					
	Studenti	531	2.910	1.156	0.050
	Nastavnici	47	2.470	0.881	0.129
b7 Ulažem puno truda da moj izgovor engleskog jezika podseća što više na izgovor izvornih govornika (npr. Britanaca, Amerikanaca, Australijanaca...).					
	Studenti	531	3.390	1.321	0.057
	Nastavnici	47	4.020	1.032	0.151
b8 Smatram da izgovor nije bitan ukoliko smo u stanju da prenesemo poruku koju želimo.					
	Studenti	531	3.350	1.251	0.054
	Nastavnici	47	3.320	1.024	0.149
b9 Trudim se da dosledno poštujem gramatička pravila ili samo britanskog ili samo američkog engleskog.					
	Studenti	531	3.300	1.267	0.055
	Nastavnici	47	4.170	1.110	0.162
b10 Smatram da se gramatička pravila mogu zanemariti ukoliko smo u stanju da prenesemo poruku koju želimo.					
	Studenti	531	2.920	1.314	0.057
	Nastavnici	47	2.380	0.945	0.138
b11 Nastavnici engleskog jezika treba da tolerišu gramatičke greške.					
	Studenti	531	2.270	1.270	0.055
	Nastavnici	47	2.300	0.778	0.113
b1 Nastavnici engleskog jezika treba da tolerišu greške u izgovoru ukoliko im je jasno šta smo želeli da kažemo.					
	Studenti	531	2.550	1.208	0.052

	Nastavnici	47	2.570	1.078	0.157
b13 Nastavnici engleskog jezika treba da tolerišu greške u pisanju ukoliko im je jasno šta smo želeli da kažemo.					
	Studenti	531	2.150	1.187	0.052
	Nastavnici	47	2.110	1.005	0.147
b14n Postizanje komunikativne kompetencije izvornih govornika više nije cilj mojih časova.					
	Studenti	0(a)	.	.	.
	Nastavnici	47	2.530	1.195	0.174
b15n Studente je potrebno što više podučavati o kulturi izvornih govornika (npr. Britanaca, Amerikanaca, Australijanaca...).					
	Studenti	0(a)	.	.	.
	Nastavnici	47	4.060	0.791	0.115
b16n Potrebno je da se kroz učenje engleskog jezika studenti upoznaju sa karakteristikama drugih kultura u kojima se koristi engleski (npr. Indija, Japan, Holandija...).					
	Studenti	0(a)	.	.	.
	Nastavnici	47	3.700	1.041	0.152
b17n Voleo/la bih da podučavam engleski jezik kroz situacije i tekstove vezane za srpsku kulturu.					
	Studenti	0(a)	.	.	.
	Nastavnici	47	3.450	1.138	0.166
b14s Dok učim engleski jezik potrebno je da naučim što više o kulturi izvornih govornika (npr. Britanaca, Amerikanaca, Australijanaca...).					
	Studenti	531	3.080	1.273	0.055
	Nastavnici	0(a)	.	.	.
b15s Potrebno je da se kroz učenje engleskog jezika upoznam sa karakteristikama drugih kultura u kojima se koristi engleski (npr. Indija, Japan, Holandija...).					
	Studenti	531	2.700	1.198	0.052
	Nastavnici	0(a)	.	.	.
b16s Voleo/la bih da učim engleski jezik kroz situacije i tekstove vezane za srpsku kulturu.					
	Studenti	531	3.130	1.318	0.057
	Nastavnici	0(a)	.	.	.
b17 Ukoliko govorim engleski sa naglaskom svog maternjeg jezika znači da držim do svog ličnog identiteta.					
	Studenti	531	2.100	1.276	0.055
	Nastavnici	47	1.380	0.874	0.127

b18 Engleski koji ja govorim je mešavina britanske i američke varijante engleskog jezika.					
	Studenti	531	3.330	1.332	0.058
	Nastavnici	47	2.170	1.307	0.191
b19 Engleski koji ja govorim je pod uticajem srpskog jezika.					
	Studenti	531	2.420	1.314	0.057
	Nastavnici	47	1.640	0.919	0.134
b20 Danas svi koji govore engleski u svetu unose promene u njega i njih treba prihvatiti jer one bogate engleski jezik.					
	Studenti	531	2.540	1.154	0.050
	Nastavnici	47	2.740	1.010	0.147
b22s Korisno je da se upoznam sa što više različitih varijanti engleskog jezika.					
	Studenti	531	3.440	1.205	0.052
	Nastavnici	0(a)	.	.	.
b23n Korisno je da upoznam svoje studente sa što više različitih varijanti engleskog jezika.					
	Studenti	0(a)	.	.	.
	Nastavnici	47	3.470	1.195	0.174
b23 Bitno je da se u engleskom jeziku ne prave greške pod uticajem maternjeg jezika (na primer, ne treba koristiti "informations" jer u engleskom jeziku reč informacija nema množinu kao u srpskom jeziku - "informacije").					
	Studenti	531	3.930	1.253	0.054
	Nastavnici	47	4.300	1.041	0.152
b24 Tipične greške koje se u engleskom jeziku prave pod uticajem srpskog jezika treba prihvatiti kao odlike engleskog jezika iz našeg podneblja (na primer, touristic guide umesto tourist guide, pod uticajem prideva turistički, koji u engleskom glasi tour).					
	Studenti	531	2.270	1.251	0.054
	Nastavnici	47	1.700	1.020	0.149
b27 Izvorni govornici bi trebalo da pojednostave svoj govor u razgovoru sa strancima kojima engleski jezik nije maternji.					
	Studenti	531	3.130	1.131	0.049
	Nastavnici	47	2.640	1.072	0.156
b28 Široka upotreba engleskog jezika menja srpski jezik jer srpske reči zamenjujemo engleskim (na primer, umesto odredišta se sve više koristi reč destinacija...).					
	Studenti	531	3.910	1.057	0.046
	Nastavnici	47	4.340	0.815	0.119
b29 Široka upotreba engleskog jezika menja srpski jezik jer prihvatamo engleske konstrukcije rečenica koje nisu svojstvene srpskom jeziku (npr. "film Klint Istvuda" umesto film "Klinta Istvuda"...).					
	Studenti	531	3.740	1.139	0.049
	Nastavnici	47	4.020	1.132	0.165

b30 Široka upotreba engleskog jezika povoljno deluje na srpski jezik jer ga bogati novim rečima.					
	Studenti	531	2.640	1.265	0.055
	Nastavnici	47	2.570	0.972	0.142
At cannot be computed because at least one of the groups is empty.					

8.4.3. t-Test

Independent Samples Test										
		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
								Lower	Upper	
b2	Equal variances assumed	1.987	0.159	-0.616	576	0.538	-0.063	0.103	-0.265	0.138
	Equal variances not assumed			-0.781	61	0.438	-0.063	0.081	-0.225	0.098
b3	Equal variances assumed	0.882	0.348	-1.147	576	0.252	-0.188	0.164	-0.509	0.134
	Equal variances not assumed			-1.230	56	0.224	-0.188	0.153	-0.494	0.118
b4	Equal variances assumed	2.115	0.146	-1.414	576	0.158	-0.212	0.150	-0.506	0.082
	Equal variances not assumed			-1.716	60	0.091	-0.212	0.124	-0.459	0.035
b5	Equal variances assumed	2.350	0.126	-0.714	576	0.475	-0.118	0.166	-0.444	0.207
	Equal variances not assumed			-0.805	57	0.424	-0.118	0.147	-0.413	0.176
b6	Equal variances assumed	2.211	0.138	2.563	576	0.011	0.443	0.173	0.104	0.783
	Equal variances not assumed			3.214	61	0.002	0.443	0.138	0.168	0.719
b7	Equal variances assumed	14.405	0.000	-3.192	576	0.001	-0.631	0.198	-1.020	-0.243
	Equal variances not assumed			-3.921	60	0.000	-0.631	0.161	-0.954	-0.309
b8	Equal variances assumed	4.952	0.026	0.166	576	0.868	0.031	0.188	-0.338	0.400
	Equal variances not assumed			0.196	59	0.845	0.031	0.159	-0.287	0.349
b9	Equal variances assumed	4.822	0.029	-4.579	576	0.000	-0.875	0.191	-1.250	-0.499

	Equal variances not assumed			-5.116	57	0.000	-0.875	0.171	-1.217	-0.532
b10	Equal variances assumed	7.230	0.007	2.733	576	0.006	0.536	0.196	0.151	0.921
	Equal variances not assumed			3.592	63	0.001	0.536	0.149	0.238	0.834
b11	Equal variances assumed	22.138	0.000	-0.132	576	0.895	-0.025	0.188	-0.395	0.345
	Equal variances not assumed			-0.197	70	0.845	-0.025	0.126	-0.276	0.227
b12	Equal variances assumed	2.254	0.134	-0.135	576	0.893	-0.025	0.182	-0.383	0.334
	Equal variances not assumed			-0.148	57	0.883	-0.025	0.166	-0.357	0.307
b13	Equal variances assumed	3.296	0.070	0.269	576	0.788	0.048	0.179	-0.303	0.399
	Equal variances not assumed			0.309	58	0.758	0.048	0.155	-0.263	0.359
b14n	Equal variances assumed	19.929	0.000	3.763	576	0.000	0.715	0.190	0.342	1.088
	Equal variances not assumed			5.146	65	0.000	0.715	0.139	0.437	0.992
b15n	Equal variances assumed	0.185	0.667	5.708	576	0.000	1.156	0.202	0.758	1.553
	Equal variances not assumed			5.799	55	0.000	1.156	0.199	0.756	1.555
b16n	Equal variances assumed	18.035	0.000	3.972	576	0.000	0.778	0.196	0.393	1.163
	Equal variances not assumed			5.340	64	0.000	0.778	0.146	0.487	1.069
b17n	Equal variances assumed	3.146	0.077	-1.152	576	0.250	-0.200	0.174	-0.542	0.141
	Equal variances not assumed			-1.288	57	0.203	-0.200	0.156	-0.512	0.111
b14s	Equal variances	4.822	0.028	-1.942	576	0.053	-0.366	0.188	-0.735	0.004

	assumed									
	Equal variances not assumed			-2.268	58	0.027	-0.366	0.161	-0.688	-0.043
b15s	Equal variances assumed	10.051	0.002	3.009	576	0.003	0.565	0.188	0.196	0.934
	Equal variances not assumed			3.570	59	0.001	0.565	0.158	0.248	0.882
b16s	Equal variances assumed	0.113	0.737	2.845	576	0.005	0.488	0.171	0.151	0.825
	Equal variances not assumed			2.977	55	0.004	0.488	0.164	0.160	0.816
b17	Equal variances assumed	2.800	0.095	-2.699	576	0.007	-0.427	0.158	-0.738	-0.116
	Equal variances not assumed			-3.352	61	0.001	-0.427	0.127	-0.682	-0.172
b18	Equal variances assumed	3.632	0.057	-1.602	576	0.110	-0.277	0.173	-0.618	0.063
	Equal variances not assumed			-1.609	55	0.113	-0.277	0.172	-0.623	0.068
b19	Equal variances assumed	6.612	0.010	0.338	576	0.736	0.064	0.189	-0.308	0.436
	Equal variances not assumed			0.420	61	0.676	0.064	0.152	-0.240	0.368

Napomena: n – odgovarali samo nastavnici, s – odgovarali samo studenti

8.5. Dužina učenja engleskog jezika

8.5.1. HI kvadrat

B1. STUDENTI - Zašto učite engleski jezik?				
	Koliko dugo učite engleski?			
	Do 8 godina		8 godina i više	
	Count	Column N %	Count	Column N %
Kako biste se sporazumevali sa strancima kojima je engleski jezik maternji.	30	27,0%	107	25,5%
Kako biste se sporazumevali sa ljudima širom sveta bez obzira na njihovo poreklo.	80	72,1%	321	76,4%
Kako biste pronašli posao u inostranstvu.	33	29,7%	170	40,5%
Kako biste čitali stručnu literaturu na engleskom.	19	17,1%	95	22,6%
Kako biste čitali sadržaje na Internetu.	23	20,7%	79	18,8%
Kako biste čitali knjige i novine na engleskom	5	4,5%	43	10,2%
Kako biste gledali filmove i televizijske programe.	5	4,5%	62	14,8%
Kako biste slušali muziku.	8	7,2%	44	10,5%
Kako biste proširili svoja znanja.	60	54,1%	269	64,0%
Kako biste ostavili utisak na ljude.	5	4,5%	15	3,6%
Kako biste lakše pronašli posao u Srbiji.	24	21,6%	79	18,8%

Pearson Chi-Square Tests

B1. STUDENTI - Zašto učite engleski jezik?	
	Koliko dugo učite engleski?
Chi-square	24,414
df	11
Sig.	,011(*)

b21. Engleski jezik danas postoji i u sledećim varijantama. Zaokruži one za koje misliš da postoje:				
	Koliko dugo učite engleski?			
	Do 8 godina		8 godina i vise	
	Count	Column N %	Count	Column N %
1 Britanska	102	91,9%	400	95,2%
2 Američka	93	83,8%	396	94,3%
3 Singapurska	6	5,4%	38	9,0%
4 Indijska	25	22,5%	144	34,3%
5 Afričko-američka	23	20,7%	163	38,8%
6 Nigerijska	5	4,5%	34	8,1%
7 Evropska	38	34,2%	161	38,3%

Pearson Chi-Square Tests

B21.Engleski jezik danas postoji i u sledećim varijantama. Zaokruži one za koje misliš da postoje:	
	Koliko dugo učite engleski?
Chi-square	37,245
df	7
Sig.	,000(*)

B25. STUDENTI -Mislím da je bolje učiti engleski jezik od nastavnika kojima je engleski jezik maternji.				
	Koliko dugo učite engleski?			
	Do 8 godina		8 godina i više	
	Count	Column N %	Count	Column N %
1 Jer bolje poznaju jezik u celini.	48	43,2%	234	55,7%
2 Jer bolje poznaju kulturu jezika koji predaju.	18	16,2%	131	31,2%
3 Jer imaju bolji izgovor od nastavnika kojima engleski jezik	25	22,5%	152	36,2%
4 Jer manje koriste srpski jezik na časovima.	31	27,9%	148	35,2%
5 Ne slažem se uopšte.	45	40,5%	118	28,1%

Pearson Chi-Square Tests

B25. STUDENTI -Mislom da je bolje učiti engleski jezik od nastavnika kojima je engleski jezik maternji.	
	Koliko dugo učite engleski?
Chi-square	31,108
df	5
Sig.	,000(*)

B26.STUDENTI -Mislom da je bolje učiti engleski jezik od nastavnika kojima engleski jezik nije maternji jezik.				
	Koliko dugo učite engleski?			
	Do 8 godina		8 godina i više	
	Count	Column N %	Count	Column N %
1 Jer bolje poznaju jezik u celini.	60	54,1%	243	57,9%
2 Jer bolje poznaju kulturu jezika koji predaju.	52	46,8%	220	52,4%
3 Jer imaju bolji izgovor od nastavnika kojima engleski jezik	17	15,3%	73	17,4%
4 Jer manje koriste srpski jezik na časovima.	19	17,1%	40	9,5%
5 Ne slažem se uopšte.	26	23,4%	91	21,7%

Pearson Chi-Square Tests

B26. STUDENTI -Mislom da je bolje učiti engleski jezik od nastavnika kojima engleski jezik nije maternji jezik.	
	Koliko dugo učite engleski?
Chi-square	7,144
df	5
Sig.	,210

8.5.2. Deskriptivna statistika

	a4_rec Koliko dugo učite engleski?	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
b2 Engleski jezik se danas koristi svuda u svetu za sporazumevanje ljudi iz različitih kultura i nacija.					
	Do 8 godina	111	4.51	0.686	0.065
	8 godina i više	420	4.65	0.684	0.033
b3 Kao govornik kome engleski jezik nije maternji jezik uglavnom ću dolaziti u kontakt sa govornicima iz neanglofonih zemalja.					
	Do 8 godina	111	3.30	1.092	0.104
	8 godina i više	420	3.38	1.081	0.053
b4 Široka upotreba engleskog jezika je posledica političkog i ekonomskog uticaja Amerike i Velike Britanije.					
	Do 8 godina	111	3.96	1.103	0.105
	8 godina i više	420	4.06	0.971	0.047
b5 Engleski jezik danas više ne pripada svojim izvornim govornicima (npr. Britancima, Amerikancima, Australijancima...), već svima koji se njime služe.					
	Do 8 godina	111	3.93	0.941	0.089
	8 godina i više	420	3.68	1.134	0.055
b6 Kada stranci pričaju engleski sa naglaskom to remeti razumevanje.					
	Do 8 godina	111	2.90	1.183	0.112
	8 godina i više	420	2.91	1.151	0.056
b7 Ulažem puno truda da moj izgovor engleskog jezika podseća što više na izgovor izvornih govornika (npr. Britanaca, Amerikanaca, Australijanaca...).					
	Do 8 godina	111	2.71	1.324	0.126
	8 godina i više	420	3.57	1.262	0.062
b8 Smatram da izgovor nije bitan ukoliko smo u stanju da prenesemo poruku koju želimo.					
	Do 8 godina	111	3.54	1.174	0.111
	8 godina i više	420	3.30	1.267	0.062
b9 Trudim se da dosledno poštujem gramatička pravila ili samo britanskog ili samo američkog engleskog.					
	Do 8 godina	111	2.95	1.278	0.121
	8 godina i više	420	3.39	1.249	0.061
b10 Smatram da se gramatička pravila mogu zanemariti ukoliko smo u stanju da prenesemo poruku koju želimo.					
	Do 8 godina	111	3.21	1.266	0.120
	8 godina i više	420	2.84	1.318	0.064

b11 Nastavnici engleskog jezika treba da tolerišu gramatičke greške.					
	Do 8 godina	111	2.55	1.387	0.132
	8 godina i više	420	2.20	1.229	0.060
b1Nastavnici engleskog jezika treba da tolerišu greške u izgovoru ukoliko im je jasno šta smo želeli da kažemo.					
	Do 8 godina	111	2.81	1.297	0.123
	8 godina i više	420	2.48	1.175	0.057
b13 Nastavnici engleskog jezika treba da tolerišu greške u pisanju ukoliko im je jasno šta smo želeli da kažemo.					
	Do 8 godina	111	2.53	1.285	0.122
	8 godina i više	420	2.05	1.141	0.056
b14n Postizanje komunikativne kompetencije izvornih govornika više nije cilj mojih časova.					
	Do 8 godina	0	.	.	.
	8 godina i više	0	.	.	.
b15n Studente je potrebno što više podučavati o kulturi izvornih govornika (npr. Britanaca, Amerikanaca, Australijanaca...).					
	Do 8 godina	0	.	.	.
	8 godina i više	0	.	.	.
b16n Potrebno je da se kroz učenje engleskog jezika studenti upoznaju sa karakteristikama drugih kultura u kojima se koristi engleski (npr. Indija, Japan, Holandija...).					
	Do 8 godina	0	.	.	.
	8 godina i više	0	.	.	.
b17n Voleo/la bih da podučavam engleski jezik kroz situacije i tekstove vezane za srpsku kulturu					
	Do 8 godina	0	.	.	.
	8 godina i više	0	.	.	.
b14s Dok učim engleski jezik potrebno je da naučim što više o kulturi izvornih govornika (npr. Britanaca, Amerikanaca, Australijanaca...).					
	Do 8 godina	111	2.62	1.322	0.125
	8 godina i više	420	3.20	1.234	0.060
b15s Potrebno je da se kroz učenje engleskog jezika upoznam sa karakteristikama drugih kultura u kojima se koristi engleski (npr. Indija, Japan, Holandija...).					
	Do 8 godina	111	2.60	1.193	0.113
	8 godina i više	420	2.73	1.199	0.059
b16s Voleo/la bih da učim engleski jezik kroz situacije i tekstove vezane za srpsku kulturu.					
	Do 8 godina	111	3.28	1.422	0.135
	8 godina i više	420	3.09	1.288	0.063
b17 Ukoliko govorim engleski sa naglaskom svog maternjeg jezika znači da držim do					

svog ličnog identiteta.					
	Do 8 godina	111	2.49	1.445	0.137
	8 godina i više	420	2.00	1.209	0.059
b18 Engleski koji ja govorim je mešavina britanske i američke varijante engleskog jezika.					
	Do 8 godina	111	3.43	1.203	0.114
	8 godina i više	420	3.30	1.364	0.067
b19 Engleski koji ja govorim je pod uticajem srpskog jezika.					
	Do 8 godina	111	2.80	1.347	0.128
	8 godina i više	420	2.31	1.287	0.063
b20 Danas svi koji govore engleski u svetu unose promene u njega i njih treba prihvatiti jer one bogate engleski jezik.					
	Do 8 godina	111	2.60	1.178	0.112
	8 godina i više	420	2.53	1.148	0.056
b22s Korisno je da se upoznam sa što više različitih varijanti engleskog jezika.					
	Do 8 godina	111	3.26	1.277	0.121
	8 godina i više	420	3.49	1.182	0.058
b23n Korisno je da upoznam svoje studente sa što više različitih varijanti engleskog jezika.					
	Do 8 godina	0	.	.	.
	8 godina i više	0	.	.	.
b23 Bitno je da se u engleskom jeziku ne prave greške pod uticajem maternjeg jezika (na primer, ne treba koristiti "informations" jer u engleskom jeziku reč informacija nema množinu kao u srpskom jeziku - "informacije").					
	Do 8 godina	111	3.58	1.269	0.120
	8 godina i više	420	4.03	1.233	0.060
b24 Tipične greške koje se u engleskom jeziku prave pod uticajem srpskog jezika treba prihvatiti kao odlike engleskog jezika iz našeg podneblja (na primer, touristic guide umesto tourist guide, pod uticajem prideva turistički, koji u engleskom glasi tour).					
	Do 8 godina	111	2.72	1.280	0.122
	8 godina i više	420	2.15	1.217	0.059
b27 Izvorni govornici bi trebalo da pojednostave svoj govor u razgovoru sa strancima kojima engleski jezik nije maternji.					
	Do 8 godina	111	3.29	1.178	0.112
	8 godina i više	420	3.08	1.116	0.054
b28 Široka upotreba engleskog jezika menja srpski jezik jer srpske reči zamenjujemo engleskim (na primer, umesto odredišta se sve više koristi reč destinacija...).					
	Do 8 godina	111	3.91	1.023	0.097
	8 godina i više	420	3.91	1.067	0.052
b29 Široka upotreba engleskog jezika menja srpski jezik jer prihvatamo engleske konstrukcije rečenica koje nisu svojstvene srpskom jeziku (npr. "film Klint Istvuda" umesto film "Klinta Istvuda"...).					

	Do 8 godina	111	3.75	1.108	0.105
	8 godina i više	420	3.74	1.148	0.056
b30 Široka upotreba engleskog jezika povoljno deluje na srpski jezik jer ga bogati novim rečima.					
	Do 8 godina	111	2.68	1.230	0.117
	8 godina i više	420	2.63	1.276	0.062

8.5.3. t-Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
b2 Engleski jezik se danas koristi svuda u svetu za sporazumevanje ljudi iz različitih kultura i nacija										
	Equal variances assumed	3.129	0.078	-1.803	529	0.072	-0.132	0.073	-0.275	0.012
	Equal variances not assumed			-1.801	172.358	0.073	-0.132	0.073	-0.276	0.013
b3 Kao govornik kome engleski jezik nije maternji jezik uglavnom ću dolaziti u kontakt sa govornicima iz neanglofonih zemalja.										
	Equal variances assumed	0.000	0.983	-0.744	529	0.457	-0.086	0.116	-0.313	0.141
	Equal variances not assumed			-0.740	171.284	0.460	-0.086	0.116	-0.316	0.144
b4 Široka upotreba engleskog jezika je posledica političkog i ekonomskog uticaja Amerike i Velike Britanije.										
	Equal variances assumed	3.578	0.059	-0.940	529	0.348	-0.100	0.107	-0.310	0.109
	Equal variances not assumed			-0.873	157.951	0.384	-0.100	0.115	-0.327	0.127
b5 Engleski jezik danas više ne pripada svojim izvornim govornicima (npr. Britancima, Amerikancima, Australijancima...), već svima koji se njime služe.										
	Equal variances assumed	13.485	0.000	2.109	529	0.035	0.247	0.117	0.017	0.477
	Equal variances not assumed			2.350	202.858	0.020	0.247	0.105	0.040	0.454

b6 Kada stranci pričaju engleski sa naglaskom to remeti razumevanje.										
	Equal variances assumed	0.130	0.718	-0.108	529	0.914	-0.013	0.124	-0.256	0.229
	Equal variances not assumed			-0.107	169.139	0.915	-0.013	0.126	-0.261	0.234
b7 Ulažem puno truda da moj izgovor engleskog jezika podseća što više na izgovor izvornih govornika (npr. Britanaca, Amerikanaca, Australijanaca...).										
	Equal variances assumed	1.242	0.266	-6.301	529	0.000	-0.857	0.136	-1.125	-0.590
	Equal variances not assumed			-6.127	166.632	0.000	-0.857	0.140	-1.134	-0.581
b8 Smatram da izgovor nije bitan ukoliko smo u stanju da prenesemo poruku koju želimo.										
	Equal variances assumed	2.016	0.156	1.806	529	0.071	0.241	0.133	-0.021	0.502
	Equal variances not assumed			1.888	183.550	0.061	0.241	0.127	-0.011	0.492
b9 Trudim se da dosledno poštujem gramatička pravila ili samo britanskog ili samo američkog engleskog.										
	Equal variances assumed	0.130	0.719	-3.301	529	0.001	-0.442	0.134	-0.705	-0.179
	Equal variances not assumed			-3.257	169.709	0.001	-0.442	0.136	-0.710	-0.174
b10 Smatram da se gramatička pravila mogu zanemariti ukoliko smo u stanju da prenesemo poruku koju želimo.										
	Equal variances assumed	0.210	0.647	2.612	529	0.009	0.364	0.140	0.090	0.638
	Equal variances not assumed			2.674	178.210	0.008	0.364	0.136	0.095	0.633

b11 Nastavnici engleskog jezika treba da tolerišu gramatičke greške.										
	Equal variances assumed	5.209	0.023	2.592	529	0.010	0.350	0.135	0.085	0.614
	Equal variances not assumed			2.417	158.654	0.017	0.350	0.145	0.064	0.635
b1Nastavnici engleskog jezika treba da tolerišu greške u izgovoru ukoliko im je jasno šta smo želeli da kažemo.										
	Equal variances assumed	0.949	0.330	2.572	529	0.010	0.330	0.128	0.078	0.582
	Equal variances not assumed			2.429	160.945	0.016	0.330	0.136	0.062	0.598
b13 Nastavnici engleskog jezika treba da tolerišu greške u pisanju ukoliko im je jasno šta smo želeli da kažemo.										
	Equal variances assumed	7.895	0.005	3.810	529	0.000	0.477	0.125	0.231	0.723
	Equal variances not assumed			3.556	158.830	0.000	0.477	0.134	0.212	0.742
b14s Dok učim engleski jezik potrebno je da naučim što više o kulturi izvornih govornika (npr. Britanaca, Amerikanaca, Australijanaca...).										
	Equal variances assumed	3.350	0.068	-4.291	529	0.000	-0.574	0.134	-0.836	-0.311
	Equal variances not assumed			-4.123	164.243	0.000	-0.574	0.139	-0.848	-0.299
b15s Potrebno je da se kroz učenje engleskog jezika upoznam sa karakteristikama drugih kultura u kojima se koristi engleski (npr. Indija, Japan, Holandija...).										
	Equal variances assumed	0.122	0.728	-0.996	529	0.320	-0.127	0.128	-0.379	0.124
	Equal variances not assumed			-0.999	173.352	0.319	-0.127	0.127	-0.379	0.124

b16s Voleo/la bih da učim engleski jezik kroz situacije i tekstove vezane za srpsku kulturu.										
	Equal variances assumed	4.883	0.028	1.344	529	0.180	0.189	0.141	-0.087	0.465
	Equal variances not assumed			1.268	160.867	0.206	0.189	0.149	-0.105	0.483
b17 Ukoliko govorim engleski sa naglaskom svog maternjeg jezika znači da držim do svog ličnog identiteta.										
	Equal variances assumed	14.166	0.000	3.649	529	0.000	0.491	0.135	0.227	0.756
	Equal variances not assumed			3.290	153.049	0.001	0.491	0.149	0.196	0.786
b18 Engleski koji ja govorim je mešavina britanske i američke varijante engleskog jezika.										
	Equal variances assumed	5.116	0.024	0.948	529	0.344	0.135	0.142	-0.145	0.414
	Equal variances not assumed			1.020	191.638	0.309	0.135	0.132	-0.126	0.396
b19 Engleski koji ja govorim je pod uticajem srpskog jezika.										
	Equal variances assumed	0.014	0.907	3.514	529	0.000	0.488	0.139	0.215	0.760
	Equal variances not assumed			3.422	166.957	0.001	0.488	0.142	0.206	0.769
b20 Danas svi koji govore engleski u svetu unose promene u njega i njih treba prihvatiti jer one bogate engleski jezik.										
	Equal variances assumed	0.010	0.920	0.609	529	0.543	0.075	0.123	-0.167	0.317
	Equal variances not assumed			0.600	169.435	0.549	0.075	0.125	-0.172	0.322

b22s Korisno je da se upoznam sa što više različitih varijanti engleskog jezika.										
	Equal variances assumed	0.917	0.339	-1.805	529	0.072	-0.232	0.128	-0.484	0.020
	Equal variances not assumed			-1.725	163.203	0.086	-0.232	0.134	-0.497	0.033
b23 Bitno je da se u engleskom jeziku ne prave greške pod uticajem maternjeg jezika (na primer, ne treba koristiti "informations" jer u engleskom jeziku reč informacija nema množinu kao u srpskom jeziku - "informacije").										
	Equal variances assumed	0.970	0.325	-3.397	529	0.001	-0.450	0.132	-0.710	-0.190
	Equal variances not assumed			-3.340	168.963	0.001	-0.450	0.135	-0.715	-0.184
b24 Tipične greške koje se u engleskom jeziku prave pod uticajem srpskog jezika treba prihvatiti kao odlike engleskog jezika iz našeg podneblja (na primer, touristic guide umesto tourist guide, pod uticajem prideva turistički, koji u engleskom glasi tour										
	Equal variances assumed	0.012	0.913	4.363	529	0.000	0.573	0.131	0.315	0.831
	Equal variances not assumed			4.237	166.333	0.000	0.573	0.135	0.306	0.840
b27 Izvorni govornici bi trebalo da pojednostave svoj govor u razgovoru sa strancima kojima engleski jezik nije maternji.										
	Equal variances assumed	1.026	0.311	1.700	529	0.090	0.205	0.121	-0.032	0.442
	Equal variances not assumed			1.647	165.899	0.101	0.205	0.124	-0.041	0.451
b28 Široka upotreba engleskog jezika menja srpski jezik jer srpske reči zamenjujemo engleskim (na primer, umesto odredišta se sve više koristi reč destinacija...).										
	Equal variances assumed	0.017	0.895	-0.039	529	0.969	-0.004	0.113	-0.226	0.217
	Equal variances not assumed			-0.040	178.467	0.968	-0.004	0.110	-0.222	0.213

b29 Široka upotreba engleskog jezika menja srpski jezik jer prihvatamo engleske konstrukcije rečenica koje nisu svojstvene srpskom jeziku (npr. "film Klint Istvuda" umesto film "Klinta Istvuda"...).										
	Equal variances assumed	0.051	0.821	0.040	529	0.968	0.005	0.122	-0.234	0.244
	Equal variances not assumed			0.041	177.579	0.967	0.005	0.119	-0.230	0.240
b30 Široka upotreba engleskog jezika povoljno deluje na srpski jezik jer ga bogati novim rečima.										
	Equal variances assumed	0.888	0.346	0.349	529	0.728	0.047	0.135	-0.218	0.313
	Equal variances not assumed			0.356	177.723	0.722	0.047	0.132	-0.214	0.308

Napomena: n – odgovarali samo nastavnici, s – odgovarali samo studenti

8.6. Dužina predavanja engleskog jezika

8.6.1. HI kvadrat

B1. NASTAVNICI - Zašto učiti engleski jezik?				
	Koliko dugo predajete engleski?			
	Do 8 godina		8 godina i više	
	Count	Column N %	Count	Column N %
Kako biste se sporazumevali sa strancima kojima je engleski jezik maternji.	3	13,0%	1	4,2%
Kako biste se sporazumevali sa ljudima širom sveta bez obzira na njihovo poreklo.	19	82,6%	19	79,2%
Kako biste pronašli posao u inostranstvu.	6	26,1%	3	12,5%
Kako biste čitali stručnu literaturu na engleskom.	11	47,8%	13	54,2%
Kako biste čitali sadržaje na Internetu.	5	21,7%	1	4,2%
Kako biste čitali knjige i novine na engleskom	5	21,7%	6	25,0%
Kako biste gledali filmove i televizijske programe.	5	21,7%	4	16,7%
Kako biste slušali muziku.	0	,0%	1	4,2%
Kako biste proširili svoja znanja.	16	69,6%	14	58,3%
Kako biste ostavili utisak na ljude.	0	,0%	1	4,2%
Kako biste lakše pronašli posao u Srbiji.	4	17,4%	3	12,5%

Pearson Chi-Square Tests

B1. NASTAVNICI - Zašto učiti engleski jezik?	
	Koliko dugo predajete engleski?
Chi-square	9,211
df	11
Sig.	,602(a,b)

b21. Engleski jezik danas postoji i u sledećim varijantama. Zaokruži one za koje misliš da postoje:				
	Koliko dugo predajete engleski?			
	Do 8 godina		8 godina i više	
	Count	Column N %	Count	Column N %
1 Britanska	23	100,0%	23	95,8%
2 Američka	23	100,0%	21	87,5%
3 Singapurska	5	21,7%	4	16,7%
4 Indijska	15	65,2%	16	66,7%
5 Afričko-američka	15	65,2%	12	50,0%
6 Nigerijska	7	30,4%	4	16,7%
7 Evropska	9	39,1%	5	20,8%

Pearson Chi-Square Tests

b21. Engleski jezik danas postoji i u sledećim varijantama. Zaokruži one za koje misliš da postoje:	
	Koliko dugo predajete engleski?
Chi-square	8,491
df	7
Sig.	,291

B26. NASTAVNICI - Mislim da su izvorni govornici engleskog jezika u prednosti kao predavači engleskog jezika u odnosu na predavače kojima engleski jezik nije maternji jer...				
	Koliko dugo predajete engleski?			
	Do 8 godina		8 godina i više	
	Count	Column N %	Count	Column N %
1 Jer bolje poznaju jezik u celini.	14	60,9%	11	45,8%
2 Jer bolje poznaju kulturu jezika koji predaju.	11	47,8%	12	50,0%
3 Jer imaju bolji izgovor od nastavnika kojima engleski jezik	13	56,5%	12	50,0%
4 Jer manje koriste srpski jezik na časovima.	7	30,4%	5	20,8%
5 Ne slažem se uopšte.	3	13,0%	7	29,2%

Pearson Chi-Square Tests

B26. NASTAVNICI - Mislim da su izvorni govornici engleskog jezika u prednosti kao predavači engleskog jezika u odnosu na predavače kojima engleski jezik nije maternji jer...	
	Koliko dugo predajete engleski?
Chi-square	3,682
df	5
Sig.	,596

B27. NASTAVNICI - Mislim da su predavači engleskog jezika kojima engleski jezik nije maternji u prednosti u odnosu na predavače koji su izvorni govornici jer...				
	Koliko dugo predajete engleski?			
	Do 8 godina		8 godina i više	
	Count	Column N %	Count	Column N %
1 Jer će bolje razumeti poteškoće koje možemo da imamo pri uče	22	95,7%	22	91,7%
2 Jer mogu da objasne na srpskom jeziku ono što ne razumemo.	18	78,3%	10	41,7%
3 Jer će se držati pravilne, književne varijante engleskog jez	3	13,0%	7	29,2%
4 Jer ćemo bolje razumeti njihov izgovor engleskog jezika.	0	,0%	2	8,3%
5 Ne slažem se uopšte.	1	4,3%	2	8,3%

Pearson Chi-Square Tests

B27. NASTAVNICI - Mislim da su predavači engleskog jezika kojima engleski jezik nije maternji u prednosti u odnosu na predavače koji su izvorni govornici jer...	
	Koliko dugo predajete engleski?
Chi-square	10,980
df	5
Sig.	,052(a,b)

8.6.2. Deskriptivna statistika

Group Statistics					
	a2n_rec Koliko dugo predajete engleski?	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
b2 Engleski jezik se danas koristi svuda u svetu za sporazumevanje ljudi iz različitih kultura i nacija					
	Do 8 godina	23	4.78	0.422	0.088
	8 godina i više	24	4.58	0.584	0.119
b3 Kao govornik kome engleski jezik nije maternji jezik uglavnom ću dolaziti u kontakt sa govornicima iz neanglofonih zemalja.					
	Do 8 godina	23	3.74	0.81	0.169
	8 godina i više	24	3.38	1.135	0.232
b4 Široka upotreba engleskog jezika je posledica političkog i ekonomskog uticaja Amerike i Velike Britanije.					
	Do 8 godina	23	4.3	0.822	0.171
	8 godina i više	24	4.21	0.779	0.159
b5 Engleski jezik danas više ne pripada svojim izvornim govornicima (npr. Britancima, Amerikancima, Australijancima...), već svima koji se njime služe.					
	Do 8 godina	23	3.91	0.793	0.165
	8 godina i više	24	3.79	1.103	0.225
b6 Kada stranci pričaju engleski sa naglaskom to remeti razumevanje.					
	Do 8 godina	23	2.57	0.728	0.152
	8 godina i više	24	2.38	1.013	0.207
b7 Ulažem puno truda da moj izgovor engleskog jezika podseća što više na izgovor izvornih govornika (npr. Britanaca, Amerikanaca, Australijanaca...).					
	Do 8 godina	23	4.17	0.887	0.185
	8 godina i više	24	3.88	1.154	0.236

b8 Smatram da izgovor nije bitan ukoliko smo u stanju da prenesemo poruku koju želimo.					
	Do 8 godina	23	3.17	0.887	0.185
	8 godina i više	24	3.46	1.141	0.233
b9 Trudim se da dosledno poštujem gramatička pravila ili samo britanskog ili samo američkog engleskog.					
	Do 8 godina	23	4	1.168	0.243
	8 godina i više	24	4.33	1.049	0.214
b10 Smatram da se gramatička pravila mogu zanemariti ukoliko smo u stanju da prenesemo poruku koju želimo.					
	Do 8 godina	23	2.17	0.778	0.162
	8 godina i više	24	2.58	1.06	0.216
b11 Nastavnici engleskog jezika treba da tolerišu gramatičke greške.					
	Do 8 godina	23	2.22	0.671	0.14
	8 godina i više	24	2.38	0.875	0.179
b1 Nastavnici engleskog jezika treba da tolerišu greške u izgovoru ukoliko im je jasno šta smo želeli da kažemo.					
	Do 8 godina	23	2.61	1.033	0.215
	8 godina i više	24	2.54	1.141	0.233
b13 Nastavnici engleskog jezika treba da tolerišu greške u pisanju ukoliko im je jasno šta smo želeli da kažemo.					
	Do 8 godina	23	2.09	0.733	0.153
	8 godina i više	24	2.13	1.227	0.25
b14n Postizanje komunikativne kompetencije izvornih govornika više nije cilj mojih časova.					
	Do 8 godina	23	2.48	1.201	0.25
	8 godina i više	24	2.58	1.213	0.248

b15n Studente je potrebno što više podučavati o kulturi izvornih govornika (npr. Britanaca, Amerikanaca, Australijanaca...).					
	Do 8 godina	23	4	0.905	0.189
	8 godina i više	24	4.13	0.68	0.139
b16n Potrebno je da se kroz učenje engleskog jezika studenti upoznaju sa karakteristikama drugih kultura u kojima se koristi engleski (npr. Indija, Japan, Holandija...).					
	Do 8 godina	23	3.78	0.998	0.208
	8 godina i više	24	3.63	1.096	0.224
b17n Voleo/la bih da podučavam engleski jezik kroz situacije i tekstove vezane za srpsku kulturu.					
	Do 8 godina	23	3.43	1.08	0.225
	8 godina i više	24	3.46	1.215	0.248
b14s Dok učim engleski jezik potrebno je da naučim što više o kulturi izvornih govornika (npr. Britanaca, Amerikanaca, Australijanaca...).					
	Do 8 godina	0(a)	.	.	.
	8 godina i više	0(a)	.	.	.
b15s Potrebno je da se kroz učenje engleskog jezika upoznam sa karakteristikama drugih kultura u kojima se koristi engleski (npr. Indija, Japan, Holandija...).					
	Do 8 godina	0(a)	.	.	.
	8 godina i više	0(a)	.	.	.
b16s Voleo/la bih da učim engleski jezik kroz situacije i tekstove vezane za srpsku kulturu.					
	Do 8 godina	0(a)	.	.	.
	8 godina i više	0(a)	.	.	.
b17 Ukoliko govorim engleski sa naglaskom svog maternjeg jezika znači da držim do svog ličnog identiteta.					
	Do 8 godina	23	1.39	0.783	0.163
	8 godina i više	24	1.38	0.97	0.198

b18 Engleski koji ja govorim je mešavina britanske i američke varijante engleskog jezika.					
	Do 8 godina	23	2.09	1.125	0.235
	8 godina i više	24	2.25	1.482	0.302
b19 Engleski koji ja govorim je pod uticajem srpskog jezika.					
	Do 8 godina	23	1.57	0.728	0.152
	8 godina i više	24	1.71	1.083	0.221
b20 Danas svi koji govore engleski u svetu unose promene u njega i njih treba prihvatiti jer one bogate engleski jezik.					
	Do 8 godina	23	3	0.905	0.189
	8 godina i više	24	2.5	1.063	0.217
b22s Korisno je da se upoznam sa što više različitih varijanti engleskog jezika.					
	Do 8 godina	0(a)	.	.	.
	8 godina i više	0(a)	.	.	.
b23n Korisno je da upoznam svoje studente sa što više različitih varijanti engleskog jezika.					
	Do 8 godina	23	3.57	1.08	0.225
	8 godina i više	24	3.38	1.313	0.268
b23 Bitno je da se u engleskom jeziku ne prave greške pod uticajem maternjeg jezika (na primer, ne treba koristiti "informations" jer u engleskom jeziku reč informacija nema množinu kao u srpskom jeziku - "informacije").					
	Do 8 godina	23	4.52	0.593	0.124
	8 godina i više	24	4.08	1.316	0.269
b24 Tipične greške koje se u engleskom jeziku prave pod uticajem srpskog jezika treba prihvatiti kao odlike engleskog jezika iz našeg podneblja (na primer, touristic guide umesto tourist guide, pod uticajem prideva turistički, koji u engleskom glasi tourist).					
	Do 8 godina	23	1.91	0.949	0.198
	8 godina i više	24	1.5	1.063	0.217
b27 Izvorni govornici bi trebalo da pojednostave svoj govor u razgovoru sa strancima kojima engleski jezik nije maternji.					
	Do 8 godina	23	2.78	0.951	0.198
	8 godina i više	24	2.5	1.18	0.241

b28 Široka upotreba engleskog jezika menja srpski jezik jer srpske reči zamenjujemo engleskim (na primer, umesto odredišta se sve više koristi reč destinacija...).					
	Do 8 godina	23	4.3	0.635	0.132
	8 godina i više	24	4.38	0.97	0.198
b29 Široka upotreba engleskog jezika menja srpski jezik jer prihvatamo engleske konstrukcije rečenica koje nisu svojstvene srpskom jeziku (npr. "film Klint Istvuda" umesto film "Klinta Istvuda"...).					
	Do 8 godina	23	4	1.087	0.227
	8 godina i više	24	4.04	1.197	0.244
b30 Široka upotreba engleskog jezika povoljno deluje na srpski jezik jer ga bogati novim rečima.					
	Do 8 godina	23	2.78	0.736	0.153
	8 godina i više	24	2.38	1.135	0.232

8.6.3. t-Test

Independent Samples Test											
		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means							
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference		
										Lower	Upper
b2 Engleski jezik se danas koristi svuda u svetu za sporazumevanje ljudi iz različitih kultura i nacija											
	Equal variances assumed	6.697	0.013	1.337	45	0.188	0.199	0.149	-0.101	0.5	
	Equal variances not assumed			1.346	41.892	0.186	0.199	0.148	-0.1	0.498	
b3 Kao govornik kome engleski jezik nije maternji jezik uglavnom ću dolaziti u kontakt sa govornicima iz neanglofonih zemalja.											
	Equal variances assumed	1.498	0.227	1.261	45	0.214	0.364	0.289	-0.217	0.946	
	Equal variances not assumed			1.27	41.648	0.211	0.364	0.287	-0.215	0.943	
b4 Široka upotreba engleskog jezika je posledica političkog i ekonomskog uticaja Amerike i Velike Britanije.											
	Equal variances assumed	0.002	0.964	0.411	45	0.683	0.096	0.234	-0.374	0.566	
	Equal variances not assumed			0.411	44.579	0.683	0.096	0.234	-0.375	0.567	
b5 Engleski jezik danas više ne pripada svojim izvornim govornicima (npr. Britancima, Amerikancima, Australijancima...), već svima koji se njime služe.											
	Equal variances assumed	5.046	0.03	0.432	45	0.668	0.121	0.281	-0.445	0.688	
	Equal variances not assumed			0.435	41.794	0.666	0.121	0.279	-0.442	0.685	

b6 Kada stranci pričaju engleski sa naglaskom to remeti razumevanje.										
	Equal variances assumed	3.312	0.075	0.736	45	0.465	0.19	0.258	-0.33	0.711
	Equal variances not assumed			0.741	41.768	0.463	0.19	0.257	-0.328	0.708
b7 Ulažem puno truda da moj izgovor engleskog jezika podseća što više na izgovor izvornih govornika (npr. Britanaca, Amerikanaca, Australijanaca...).										
	Equal variances assumed	0.526	0.472	0.993	45	0.326	0.299	0.301	-0.308	0.905
	Equal variances not assumed			0.998	43.009	0.324	0.299	0.299	-0.305	0.903
b8 Smatram da izgovor nije bitan ukoliko smo u stanju da prenesemo poruku koju želimo.										
	Equal variances assumed	1.264	0.267	-0.951	45	0.347	-0.284	0.299	-0.887	0.318
	Equal variances not assumed			-0.956	43.19	0.344	-0.284	0.297	-0.884	0.315
b9 Trudim se da dosledno poštujem gramatička pravila ili samo britanskog ili samo američkog engleskog.										
	Equal variances assumed	0.19	0.665	-1.03	45	0.308	-0.333	0.324	-0.985	0.318
	Equal variances not assumed			-1.028	44.015	0.31	-0.333	0.324	-0.987	0.32
b10 Smatram da se gramatička pravila mogu zanemariti ukoliko smo u stanju da prenesemo poruku koju želimo.										
	Equal variances assumed	5.539	0.023	-1.505	45	0.139	-0.409	0.272	-0.958	0.139
	Equal variances not assumed			-1.514	42.184	0.137	-0.409	0.27	-0.955	0.136
b11 Nastavnici engleskog jezika treba da tolerišu gramatičke greške.										
	Equal variances assumed	1.93	0.172	-0.69	45	0.493	-0.158	0.228	-0.617	0.302
	Equal variances not assumed			-0.694	42.971	0.491	-0.158	0.227	-0.615	0.3

b1 Nastavnici engleskog jezika treba da tolerišu greške u izgovoru ukoliko im je jasno šta smo želeli da kažemo.										
	Equal variances assumed	0.226	0.636	0.211	45	0.834	0.067	0.318	-0.573	0.707
	Equal variances not assumed			0.211	44.859	0.834	0.067	0.317	-0.572	0.706
b13 Nastavnici engleskog jezika treba da tolerišu greške u pisanju ukoliko im je jasno šta smo želeli da kažemo.										
	Equal variances assumed	6.796	0.012	-0.128	45	0.898	-0.038	0.296	-0.635	0.559
	Equal variances not assumed			-0.13	37.84	0.898	-0.038	0.293	-0.632	0.556
b14n Postizanje komunikativne kompetencije izvornih govornika više nije cilj mojih časova.										
	Equal variances assumed	0.003	0.953	-0.298	45	0.767	-0.105	0.352	-0.815	0.604
	Equal variances not assumed			-0.298	44.949	0.767	-0.105	0.352	-0.814	0.604
b15n Studente je potrebno što više podučavati o kulturi izvornih govornika (npr. Britanaca, Amerikanaca, Australijanaca...).										
	Equal variances assumed	1.613	0.211	-0.537	45	0.594	-0.125	0.233	-0.594	0.344
	Equal variances not assumed			-0.534	40.818	0.596	-0.125	0.234	-0.598	0.348
b16n Potrebno je da se kroz učenje engleskog jezika studenti upoznaju sa karakteristikama drugih kultura u kojima se koristi engleski (npr. Indija, Japan, Holandija...).										
	Equal variances assumed	0.984	0.327	0.515	45	0.609	0.158	0.306	-0.459	0.774
	Equal variances not assumed			0.516	44.888	0.608	0.158	0.306	-0.458	0.773
b17n Voleo/la bih da podučavam engleski jezik kroz situacije i tekstove vezane za srpsku kulturu.										
	Equal variances assumed	0.588	0.447	-0.07	45	0.944	-0.024	0.336	-0.7	0.653
	Equal variances not assumed			-0.07	44.753	0.944	-0.024	0.335	-0.698	0.651

b17 Ukoliko govorim engleski sa naglaskom svog maternjeg jezika znači da držim do svog ličnog identiteta.										
	Equal variances assumed	0.064	0.802	0.063	45	0.95	0.016	0.258	-0.503	0.535
	Equal variances not assumed			0.064	43.76	0.95	0.016	0.257	-0.501	0.533
b18 Engleski koji ja govorim je mešavina britanske i američke varijante engleskog jezika.										
	Equal variances assumed	5.097	0.029	-0.424	45	0.674	-0.163	0.385	-0.938	0.612
	Equal variances not assumed			-0.426	42.795	0.672	-0.163	0.383	-0.935	0.609
b19 Engleski koji ja govorim je pod uticajem srpskog jezika.										
	Equal variances assumed	1.447	0.235	-0.529	45	0.599	-0.143	0.27	-0.688	0.401
	Equal variances not assumed			-0.534	40.411	0.596	-0.143	0.268	-0.685	0.399
b20 Danas svi koji govore engleski u svetu unose promene u njega i njih treba prihvatiti jer one bogate engleski jezik.										
	Equal variances assumed	2.191	0.146	1.733	45	0.09	0.5	0.289	-0.081	1.081
	Equal variances not assumed			1.739	44.39	0.089	0.5	0.288	-0.079	1.079
b23n Korisno je da upoznam svoje studente sa što više različitih varijanti engleskog jezika.										
	Equal variances assumed	1.487	0.229	0.541	45	0.591	0.19	0.351	-0.518	0.898
	Equal variances not assumed			0.544	44.01	0.59	0.19	0.35	-0.515	0.896
b23 Bitno je da se u engleskom jeziku ne prave greške pod uticajem maternjeg jezika (na primer, ne treba koristiti "informations" jer u engleskom jeziku reč informacija nema množinu kao u srpskom jeziku - "informacije").										
	Equal variances assumed	11.028	0.002	1.461	45	0.151	0.438	0.3	-0.166	1.043
	Equal variances not assumed			1.482	32.268	0.148	0.438	0.296	-0.164	1.041

b24 Tipične greške koje se u engleskom jeziku prave pod uticajem srpskog jezika treba prihvatiti kao odlike engleskog jezika iz našeg podneblja (na primer, touristic guide umesto tourist guide, pod uticajem prideva turistički, koji u engleskom glasi tour										
	Equal variances assumed	0.032	0.858	1.403	45	0.168	0.413	0.294	-0.18	1.006
	Equal variances not assumed			1.406	44.783	0.167	0.413	0.294	-0.179	1.005
b27 Izvorni govornici bi trebalo da pojednostave svoj govor u razgovoru sa strancima kojima engleski jezik nije maternji.										
	Equal variances assumed	1.762	0.191	0.902	45	0.372	0.283	0.313	-0.349	0.914
	Equal variances not assumed			0.906	43.749	0.37	0.283	0.312	-0.346	0.911
b28 Široka upotreba engleskog jezika menja srpski jezik jer srpske reči zamenjujemo engleskim (na primer, umesto odredišta se sve više koristi reč destinacija...).										
	Equal variances assumed	1.652	0.205	-0.294	45	0.77	-0.071	0.24	-0.554	0.413
	Equal variances not assumed			-0.297	39.847	0.768	-0.071	0.238	-0.552	0.411
b29 Široka upotreba engleskog jezika menja srpski jezik jer prihvatamo engleske konstrukcije rečenica koje nisu svojstvene srpskom jeziku (npr. "film Klint Istvuda" umesto film "Klinta Istvuda"...).										
	Equal variances assumed	1.205	0.278	-0.125	45	0.901	-0.042	0.334	-0.714	0.631
	Equal variances not assumed			-0.125	44.875	0.901	-0.042	0.333	-0.713	0.63
b30 Široka upotreba engleskog jezika povoljno deluje na srpski jezik jer ga bogati novim rečima.										
	Equal variances assumed	9.336	0.004	1.454	45	0.153	0.408	0.28	-0.157	0.972
	Equal variances not assumed			1.467	39.632	0.15	0.408	0.278	-0.154	0.969

Napomena: n – odgovarali samo nastavnici, s – odgovarali samo studenti

8.7. Boravak u zemljama u kojima je engleski jezik maternji

8.7.1. HI kvadrat

B1. STUDENTI - Zašto učite engleski jezik??				
	Da li putujete u zemlje u kojima je engleski jezik maternji?			
	Bio/la u inostranstvu		Nije bio/la u inostranstvu	
	Count	Column N %	Count	Column N %
Kako biste se sporazumevali sa strancima kojima je engleski jezik maternji.	52	31,1%	85	23,4%
Kako biste se sporazumevali sa ljudima širom sveta bez obzira na njihovo poreklo.	135	80,8%	266	73,1%
Kako biste pronašli posao u inostranstvu.	65	38,9%	138	37,9%
Kako biste čitali stručnu literaturu na engleskom.	42	25,1%	72	19,8%
Kako biste čitali sadržaje na Internetu.	34	20,4%	68	18,7%
Kako biste čitali knjige i novine na engleskom	13	7,8%	35	9,6%
Kako biste gledali filmove i televizijske programe.	15	9,0%	52	14,3%
Kako biste slušali muziku.	13	7,8%	39	10,7%
Kako biste proširili svoja znanja.	100	59,9%	229	62,9%
Kako biste ostavili utisak na ljude.	7	4,2%	13	3,6%
Kako biste lakše pronašli posao u Srbiji.	26	15,6%	77	21,2%

Pearson Chi-Square Tests

B1.STUDENTI - Zašto učite engleski jezik??	
	Da li putujete u zemlje u kojima je engleski jezik maternji?
Chi-square	16,922
df	11
Sig.	,110

B1.NASTAVNICI - Zašto učiti engleski jezik?				
	Da li putujete u zemlje u kojima je engleski jezik maternji?			
	Bio/la u inostranstvu		Nije bio/la u inostranstvu	
	Count	Column N %	Count	Column N %
Kako biste se sporazumevali sa strancima kojima je engleski jezik maternji.	4	10,3%	0	,0%
Kako biste se sporazumevali sa ljudima širom sveta bez obzira na njihovo poreklo.	31	79,5%	7	87,5%
Kako biste pronašli posao u inostranstvu.	6	15,4%	3	37,5%
Kako biste čitali stručnu literaturu na engleskom.	19	48,7%	5	62,5%
Kako biste čitali sadržaje na Internetu.	6	15,4%	0	,0%
Kako biste čitali knjige i novine na engleskom	9	23,1%	2	25,0%
Kako biste gledali filmove i televizijske programe.	6	15,4%	3	37,5%
Kako biste slušali muziku.	1	2,6%	0	,0%
Kako biste proširili svoja znanja.	28	71,8%	2	25,0%
Kako biste ostavili utisak na ljude.	1	2,6%	0	,0%
Kako biste lakše pronašli posao u Srbiji.	5	12,8%	2	25,0%

Pearson Chi-Square Tests

B1.NASTAVNICI - Zašto učiti engleski jezik?	
	Da li putujete u zemlje u kojima je engleski jezik maternji?
Chi-square	14,788
df	11
Sig.	,192(a,b)

B21.Engleski jezik danas postoji i u sledećim varijantama. Zaokruži one za koje misliš da postoje:

	Da li putujete u zemlje u kojima je engleski jezik maternji?			
	Bio/la u inostranstvu		Nije bio/la u inostranstvu	
	Count	Column N %	Count	Column N %
1 Britanska	194	94,2%	354	95,2%
2 Američka	186	90,3%	347	93,3%
3 Singapurska	22	10,7%	31	8,3%
4 Indijska	69	33,5%	131	35,2%
5 Afričko-američka	84	40,8%	129	34,7%
6 Nigerijska	23	11,2%	27	7,3%
7 Evropska	80	38,8%	133	35,8%

Pearson Chi-Square Tests

B21.Engleski jezik danas postoji i u sledećim varijantama. Zaokruži one za koje misliš da postoje:

	Da li putujete u zemlje u kojima je engleski jezik maternji?
Chi-square	8,183
df	7
Sig.	,317

B25.STUDENTI -Mislím da je bolje učiti engleski jezik od nastavnika kojima je engleski jezik maternji.				
	Da li putujete u zemlje u kojima je engleski jezik maternji?			
	Bio/la u inostranstvu		Nije bio/la u inostranstvu	
	Count	Column N %	Count	Column N %
1 Jer će bolje razumeti poteškoće koje možemo da imamo pri uče	93	55,7%	189	51,9%
2 Jer mogu da objasne na srpskom jeziku ono što ne razumemo.	46	27,5%	103	28,3%
3 Jer će se držati pravilne, književne varijante engleskog jez	54	32,3%	123	33,8%
4 Jer ćemo bolje razumeti njihov izgovor engleskog jezika.	68	40,7%	111	30,5%
5 Ne slažem se uopšte.	45	26,9%	118	32,4%

Pearson Chi-Square Tests

B25.STUDENTI -Mislím da je bolje učiti engleski jezik od nastavnika kojima je engleski jezik maternji.	
	Da li putujete u zemlje u kojima je engleski jezik maternji?
Chi-square	7,759
df	5
Sig.	,170

B26. STUDENTI -Mislím da je bolje učiti engleski jezik od nastavnika kojima engleski jezik nije maternji jezik.				
	Da li putujete u zemlje u kojima je engleski jezik maternji?			
	Bio/la u inostranstvu		Nije bio/la u inostranstvu	
	Count	Column N %	Count	Column N %
1 Jer će bolje razumeti poteškoće koje možemo da imamo pri uče	88	52,7%	215	59,1%
2 Jer mogu da objasne na srpskom jeziku ono što ne razumemo.	89	53,3%	183	50,3%
3 Jer će se držati pravilne, književne varijante engleskog jez	30	18,0%	60	16,5%
4 Jer ćemo bolje razumeti njihov izgovor engleskog jezika.	17	10,2%	42	11,5%
5 Ne slažem se uopšte.	39	23,4%	78	21,4%

Pearson Chi-Square Tests

B26. STUDENTI -Mislím da je bolje učiti engleski jezik od nastavnika kojima engleski jezik nije maternji jezik.	
	Da li putujete u zemlje u kojima je engleski jezik maternji?
Chi-square	2,953
df	5
Sig.	,707

B26. NASTAVNICI - Mislím da su izvorni govornici engleskog jezika u prednosti kao predavači engleskog jezika u odnosu na predavače kojima engleski jezik nije maternji jer...				
	Da li putujete u zemlje u kojima je engleski jezik maternji?			
	Bio/la u inostranstvu		Nije bio/la u inostranstvu	
	Count	Column N %	Count	Column N %
1 Jer bolje poznaju jezik u celini.	22	56,4%	3	37,5%
2 Jer bolje poznaju kulturu jezika koji predaju.	20	51,3%	3	37,5%
3 Jer imaju bolji izgovor od nastavnika kojima engleski jezik	19	48,7%	6	75,0%
4 Jer manje koriste srpski jezik na časovima.	9	23,1%	3	37,5%
5 Ne slažem se uopšte.	9	23,1%	1	12,5%

Pearson Chi-Square Tests

B26.NASTAVNICI - Mislím da su izvorni govornici engleskog jezika u prednosti kao predavači engleskog jezika u odnosu na predavače kojima engleski jezik nije maternji jer...	
	Da li putujete u zemlje u kojima je engleski jezik maternji?
Chi-square	4,469
df	5
Sig.	,484(a)

B27. NASTAVNICI - Mislim da su predavači engleskog jezika kojima engleski jezik nije maternji u prednosti u odnosu na predavače koji su izvorni govornici jer...				
	Da li putujete u zemlje u kojima je engleski jezik maternji?			
	Bio/la u inostranstvu		Nije bio/la u inostranstvu	
	Count	Column N %	Count	Column N %
1 Jer će bolje razumeti poteškoće koje možemo da imamo pri uče	36	92,3%	8	100,0%
2 Jer mogu da objasne na srpskom jeziku ono što ne razumemo.	25	64,1%	3	37,5%
3 Jer će se držati pravilne, književne varijante engleskog jez	8	20,5%	2	25,0%
4 Jer ćemo bolje razumeti njihov izgovor engleskog jezika.	1	2,6%	1	12,5%
5 Ne slažem se uopšte.	3	7,7%	0	,0%

Pearson Chi-Square Tests

B27. NASTAVNICI - Mislim da su predavači engleskog jezika kojima engleski jezik nije maternji u prednosti u odnosu na predavače koji su izvorni govornici jer...	
	Da li putujete u zemlje u kojima je engleski jezik maternji?
Chi-square	4,954
df	5
Sig.	,422(a,b)

8.7.2. Deskriptivna statistika

a6a_rec Da li putujete u zemlje u kojima je engleski jezik maternji?					
	a6a_rec Da li putujete u zemlje u kojima je engleski jezik maternji?	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
b2 Engleski jezik se danas koristi svuda u svetu za sporazumevanje ljudi iz različitih kultura i nacija.					
	Bio/la u inostranstvu	206	4.62	0.714	0.050
	Nije bio/la u inostranstvu	372	4.62	0.651	0.034
b3 Kao govornik kome engleski jezik nije maternji jezik uglavnom ću dolaziti u kontakt sa govornicima iz neanglofonih zemalja.					
	Bio/la u inostranstvu	206	3.32	1.097	0.076
	Nije bio/la u inostranstvu	372	3.41	1.064	0.055
b4 Široka upotreba engleskog jezika je posledica političkog i ekonomskog uticaja Amerike i Velike Britanije.					
	Bio/la u inostranstvu	206	4.00	1.000	0.070
	Nije bio/la u inostranstvu	372	4.09	0.978	0.051
b5 Engleski jezik danas više ne pripada svojim izvornim govornicima (npr. Britancima, Amerikancima, Australijancima...), već svima koji se njime služe.					
	Bio/la u inostranstvu	206	3.85	1.008	0.070
	Nije bio/la u inostranstvu	372	3.68	1.129	0.059
b6 Kada stranci pričaju engleski sa naglaskom to remeti razumevanje.					
	Bio/la u inostranstvu	206	2.87	1.146	0.080
	Nije bio/la u inostranstvu	372	2.88	1.142	0.059

b7 Ulažem puno truda da moj izgovor engleskog jezika podseća što više na izgovor izvornih govornika (npr. Britanaca, Amerikanaca, Australijanaca...).					
	Bio/la u inostranstvu	206	3.60	1.264	0.088
	Nije bio/la u inostranstvu	372	3.35	1.329	0.069
b8 Smatram da izgovor nije bitan ukoliko smo u stanju da prenesemo poruku koju želimo.					
	Bio/la u inostranstvu	206	3.22	1.216	0.085
	Nije bio/la u inostranstvu	372	3.42	1.238	0.064
b9 Trudim se da dosledno poštujem gramatička pravila ili samo britanskog ili samo američkog engleskog.					
	Bio/la u inostranstvu	206	3.47	1.267	0.088
	Nije bio/la u inostranstvu	372	3.31	1.280	0.066
b10 Smatram da se gramatička pravila mogu zanemariti ukoliko smo u stanju da prenesemo poruku koju želimo.					
	Bio/la u inostranstvu	206	2.80	1.247	0.087
	Nije bio/la u inostranstvu	372	2.92	1.322	0.069
b11 Nastavnici engleskog jezika treba da tolerišu gramatičke greške.					
	Bio/la u inostranstvu	206	2.30	1.192	0.083
	Nije bio/la u inostranstvu	372	2.26	1.263	0.065
b11 Nastavnici engleskog jezika treba da tolerišu greške u izgovoru ukoliko im je jasno šta smo želeli da kažemo.					
	Bio/la u inostranstvu	206	2.48	1.192	0.083
	Nije bio/la u inostranstvu	372	2.59	1.200	0.062
b13 Nastavnici engleskog jezika treba da tolerišu greške u pisanju ukoliko im je jasno šta smo želeli da kažemo.					
	Bio/la u inostranstvu	206	2.08	1.141	0.079
	Nije bio/la u inostranstvu	372	2.19	1.190	0.062

b14n Postizanje komunikativne kompetencije izvornih govornika više nije cilj mojih časova.					
	Bio/la u inostranstvu	39	2.41	1.163	0.186
	Nije bio/la u inostranstvu	8	3.13	1.246	0.441
b15n Studente je potrebno što više podučavati o kulturi izvornih govornika (npr. Britanaca, Amerikanaca, Australijanaca...).					
	Bio/la u inostranstvu	39	4.03	0.811	0.130
	Nije bio/la u inostranstvu	8	4.25	0.707	0.250
b16n Potrebno je da se kroz učenje engleskog jezika studenti upoznaju sa karakteristikama drugih kultura u kojima se koristi engleski (npr. Indija, Japan, Holandija...).					
	Bio/la u inostranstvu	39	3.67	0.982	0.157
	Nije bio/la u inostranstvu	8	3.88	1.356	0.479
b17n Voleo/la bih da podučavam engleski jezik kroz situacije i tekstove vezane za srpsku kulturu.					
	Bio/la u inostranstvu	39	3.33	1.155	0.185
	Nije bio/la u inostranstvu	8	4.00	0.926	0.327
b14s Dok učim engleski jezik potrebno je da naučim što više o kulturi izvornih govornika (npr. Britanaca, Amerikanaca, Australijanaca...).					
	Bio/la u inostranstvu	167	3.01	1.232	0.095
	Nije bio/la u inostranstvu	364	3.10	1.292	0.068
b15s Potrebno je da se kroz učenje engleskog jezika upoznam sa karakteristikama drugih kultura u kojima se koristi engleski (npr. Indija, Japan, Holandija...).					
	Bio/la u inostranstvu	167	2.75	1.176	0.091
	Nije bio/la u inostranstvu	364	2.68	1.209	0.063

b16s Voleo/la bih da učim engleski jezik kroz situacije i tekstove vezane za srpsku kulturu.					
	Bio/la u inostranstvu	167	3.13	1.315	0.102
	Nije bio/la u inostranstvu	364	3.13	1.320	0.069
b17 Ukoliko govorim engleski sa naglaskom svog maternjeg jezika znači da držim do svog ličnog identiteta.					
	Bio/la u inostranstvu	206	1.99	1.234	0.086
	Nije bio/la u inostranstvu	372	2.07	1.279	0.066
b18 Engleski koji ja govorim je mešavina britanske i američke varijante engleskog jezika.					
	Bio/la u inostranstvu	206	3.04	1.379	0.096
	Nije bio/la u inostranstvu	372	3.34	1.349	0.070
b19 Engleski koji ja govorim je pod uticajem srpskog jezika.					
	Bio/la u inostranstvu	206	2.21	1.284	0.089
	Nije bio/la u inostranstvu	372	2.43	1.309	0.068
b20 Danas svi koji govore engleski u svetu unose promene u njega i njih treba prihvatiti jer one bogate engleski jezik.					
	Bio/la u inostranstvu	206	2.64	1.117	0.078
	Nije bio/la u inostranstvu	372	2.52	1.157	0.060
b22s Korisno je da se upoznam sa što više različitih varijanti engleskog jezika.					
	Bio/la u inostranstvu	167	3.57	1.148	0.089
	Nije bio/la u inostranstvu	364	3.39	1.227	0.064
b23n Korisno je da upoznam svoje studente sa što više različitih varijanti engleskog jezika.					
	Bio/la u inostranstvu	39	3.41	1.251	0.200
	Nije bio/la u inostranstvu	8	3.75	0.886	0.313

b23 Bitno je da se u engleskom jeziku ne prave greške pod uticajem maternjeg jezika (na primer, ne treba koristiti "informations" jer u engleskom jeziku reč informacija nema množinu kao u srpskom jeziku - "informacije").					
	Bio/la u inostranstvu	206	3.95	1.238	0.086
	Nije bio/la u inostranstvu	372	3.97	1.242	0.064
b24 Tipične greške koje se u engleskom jeziku prave pod uticajem srpskog jezika treba prihvatiti kao odlike engleskog jezika iz našeg podneblja (na primer, touristic guide umesto tourist guide, pod uticajem prideva turistički, koji u engleskom glasi tour					
	Bio/la u inostranstvu	206	2.24	1.236	0.086
	Nije bio/la u inostranstvu	372	2.21	1.248	0.065
b27 Izvorni govornici bi trebalo da pojednostave svoj govor u razgovoru sa strancima kojima engleski jezik nije maternji.					
	Bio/la u inostranstvu	206	2.94	1.080	0.075
	Nije bio/la u inostranstvu	372	3.17	1.156	0.060
b28 Široka upotreba engleskog jezika menja srpski jezik jer srpske reči zamenjujemo engleskim (na primer, umesto odredišta se sve više koristi reč destinacija...).					
	Bio/la u inostranstvu	206	3.95	0.951	0.066
	Nije bio/la u inostranstvu	372	3.95	1.095	0.057
b29 Široka upotreba engleskog jezika menja srpski jezik jer prihvatamo engleske konstrukcije rečenica koje nisu svojstvene srpskom jeziku (npr. "film Klint Istvuda" umesto film "Klinta Istvuda"...).					
	Bio/la u inostranstvu	206	3.72	1.120	0.078
	Nije bio/la u inostranstvu	372	3.79	1.151	0.060
b30 Široka upotreba engleskog jezika povoljno deluje na srpski jezik jer ga bogati novim rečima.					
	Bio/la u inostranstvu	206	2.69	1.241	0.086
	Nije bio/la u inostranstvu	372	2.60	1.245	0.065

8.7.3. t-Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
b2 Engleski jezik se danas koristi svuda u svetu za sporazumevanje ljudi iz različitih kultura i nacija										
	Equal variances assumed	0.205	0.651	-0.039	576	0.969	-0.002	0.059	-0.117	0.113
	Equal variances not assumed			-0.038	391.512	0.970	-0.002	0.060	-0.120	0.116
b3 Kao govornik kome engleski jezik nije maternji jezik uglavnom ću dolaziti u kontakt sa govornicima iz neanglofonih zemalja.										
	Equal variances assumed	0.091	0.763	-1.001	576	0.317	-0.094	0.093	-0.277	0.090
	Equal variances not assumed			-0.993	412.373	0.321	-0.094	0.094	-0.279	0.092
b4 Široka upotreba engleskog jezika je posledica političkog i ekonomskog uticaja Amerike i Velike Britanije.										
	Equal variances assumed	1.441	0.230	-1.011	576	0.313	-0.087	0.086	-0.255	0.082
	Equal variances not assumed			-1.004	415.319	0.316	-0.087	0.086	-0.256	0.083
b5 Engleski jezik danas više ne pripada svojim izvornim govornicima (npr. Britancima, Amerikancima, Australijancima...), već svima koji se njime služe.										
	Equal variances assumed	5.759	0.017	1.766	576	0.078	0.167	0.094	-0.019	0.352
	Equal variances not assumed			1.824	464.644	0.069	0.167	0.091	-0.013	0.346

b6 Kada stranci pričaju engleski sa naglaskom to remeti razumevanje.										
	Equal variances assumed	0.090	0.764	-0.102	576	0.919	-0.010	0.099	-0.205	0.185
	Equal variances not assumed			-0.102	421.688	0.919	-0.010	0.099	-0.206	0.185
b7 Ulažem puno truda da moj izgovor engleskog jezika podseća što više na izgovor izvornih govornika (npr. Britanaca, Amerikanaca, Australijanaca...).										
	Equal variances assumed	1.791	0.181	2.203	576	0.028	0.250	0.113	0.027	0.473
	Equal variances not assumed			2.234	441.393	0.026	0.250	0.112	0.030	0.469
b8 Smatram da izgovor nije bitan ukoliko smo u stanju da prenesemo poruku koju želimo.										
	Equal variances assumed	0.395	0.530	-1.880	576	0.061	-0.201	0.107	-0.411	0.009
	Equal variances not assumed			-1.890	429.618	0.059	-0.201	0.106	-0.410	0.008
b9 Trudim se da dosledno poštujem gramatička pravila ili samo britanskog ili samo američkog engleskog.										
	Equal variances assumed	0.219	0.640	1.392	576	0.164	0.154	0.111	-0.063	0.372
	Equal variances not assumed			1.396	426.763	0.163	0.154	0.110	-0.063	0.371
b10 Smatram da se gramatička pravila mogu zanemariti ukoliko smo u stanju da prenesemo poruku koju želimo.										
	Equal variances assumed	0.321	0.571	-1.028	576	0.304	-0.116	0.113	-0.337	0.105
	Equal variances not assumed			-1.045	444.424	0.296	-0.116	0.111	-0.333	0.102

b11 Nastavnici engleskog jezika treba da tolerišu gramatičke greške.										
	Equal variances assumed	1.637	0.201	0.374	576	0.709	0.040	0.108	-0.171	0.251
	Equal variances not assumed			0.380	444.180	0.704	0.040	0.106	-0.168	0.248
b1Nastavnici engleskog jezika treba da tolerišu greške u izgovoru ukoliko im je jasno šta smo želeli da kažemo.										
	Equal variances assumed	0.148	0.700	-1.066	576	0.287	-0.111	0.104	-0.315	0.093
	Equal variances not assumed			-1.068	425.392	0.286	-0.111	0.104	-0.315	0.093
b13 Nastavnici engleskog jezika treba da tolerišu greške u pisanju ukoliko im je jasno šta smo želeli da kažemo.										
	Equal variances assumed	0.771	0.380	-1.111	576	0.267	-0.113	0.102	-0.313	0.087
	Equal variances not assumed			-1.125	438.556	0.261	-0.113	0.101	-0.311	0.085
b14n Postizanje komunikativne kompetencije izvornih govornika više nije cilj mojih časova.										
	Equal variances assumed	0.228	0.636	-1.565	45	0.125	-0.715	0.457	-1.635	0.205
	Equal variances not assumed			-1.494	9.669	0.167	-0.715	0.478	-1.786	0.356
b15n Studente je potrebno što više podučavati o kulturi izvornih govornika (npr. Britanaca, Amerikanaca, Australijanaca...).										
	Equal variances assumed	0.034	0.853	-0.727	45	0.471	-0.224	0.309	-0.846	0.397
	Equal variances not assumed			-0.796	11.135	0.442	-0.224	0.282	-0.843	0.395

b16n Potrebno je da se kroz učenje engleskog jezika studenti upoznaju sa karakteristikama drugih kultura u kojima se koristi engleski (npr. Indija, Japan, Holandija...).										
	Equal variances assumed	2.641	0.111	-0.512	45	0.611	-0.208	0.407	-1.029	0.612
	Equal variances not assumed			-0.413	8.569	0.690	-0.208	0.505	-1.359	0.942
b17n Voleo/la bih da podučavam engleski jezik kroz situacije i tekstove vezane za srpsku kulturu.										
	Equal variances assumed	2.173	0.147	-1.531	45	0.133	-0.667	0.436	-1.544	0.211
	Equal variances not assumed			-1.773	11.956	0.102	-0.667	0.376	-1.486	0.153
b14s Dok učim engleski jezik potrebno je da naučim što više o kulturi izvornih govornika (npr. Britanaca, Amerikanaca, Australijanaca...).										
	Equal variances assumed	0.293	0.589	-0.776	529	0.438	-0.092	0.119	-0.326	0.141
	Equal variances not assumed			-0.790	336.603	0.430	-0.092	0.117	-0.322	0.138
b15s Potrebno je da se kroz učenje engleskog jezika upoznam sa karakteristikama drugih kultura u kojima se koristi engleski (npr. Indija, Japan, Holandija...).										
	Equal variances assumed	0.851	0.357	0.575	529	0.565	0.064	0.112	-0.156	0.285
	Equal variances not assumed			0.581	330.596	0.562	0.064	0.111	-0.154	0.283
b16s Voleo/la bih da učim engleski jezik kroz situacije i tekstove vezane za srpsku kulturu.										
	Equal variances assumed	0.024	0.876	0.021	529	0.983	0.003	0.123	-0.240	0.245
	Equal variances not assumed			0.021	323.430	0.983	0.003	0.123	-0.240	0.245

b17 Ukoliko govorim engleski sa naglaskom svog maternjeg jezika znači da držim do svog ličnog identiteta.										
	Equal variances assumed	1.452	0.229	-0.701	576	0.484	-0.077	0.110	-0.292	0.139
	Equal variances not assumed			-0.708	436.397	0.479	-0.077	0.109	-0.290	0.136
b18 Engleski koji ja govorim je mešavina britanske i američke varijante engleskog jezika.										
	Equal variances assumed	0.378	0.539	-2.539	576	0.011	-0.300	0.118	-0.532	-0.068
	Equal variances not assumed			-2.524	415.497	0.012	-0.300	0.119	-0.533	-0.066
b19 Engleski koji ja govorim je pod uticajem srpskog jezika.										
	Equal variances assumed	0.388	0.534	-1.985	576	0.048	-0.224	0.113	-0.446	-0.002
	Equal variances not assumed			-1.995	430.009	0.047	-0.224	0.112	-0.445	-0.003
b20 Danas svi koji govore engleski u svetu unose promene u njega i njih treba prihvatiti jer one bogate engleski jezik.										
	Equal variances assumed	1.572	0.210	1.180	576	0.239	0.117	0.099	-0.078	0.312
	Equal variances not assumed			1.192	436.073	0.234	0.117	0.098	-0.076	0.310
b22s Korisno je da se upoznam sa što više različitih varijanti engleskog jezika.										
	Equal variances assumed	1.393	0.238	1.615	529	0.107	0.181	0.112	-0.039	0.402
	Equal variances not assumed			1.655	342.398	0.099	0.181	0.110	-0.034	0.397

b23n Korisno je da upoznam svoje studente sa što više različitih varijanti engleskog jezika.										
	Equal variances assumed	3.062	0.087	-0.729	45	0.470	-0.340	0.466	-1.279	0.599
	Equal variances not assumed			-0.914	13.470	0.377	-0.340	0.372	-1.140	0.461
b23 Bitno je da se u engleskom jeziku ne prave greške pod uticajem maternjeg jezika (na primer, ne treba koristiti "informations" jer u engleskom jeziku reč informacija nema množinu kao u srpskom jeziku - "informacije").										
	Equal variances assumed	0.592	0.442	-0.221	576	0.825	-0.024	0.108	-0.236	0.188
	Equal variances not assumed			-0.221	424.349	0.825	-0.024	0.108	-0.235	0.188
b24 Tipične greške koje se u engleskom jeziku prave pod uticajem srpskog jezika treba prihvatiti kao odlike engleskog jezika iz našeg podneblja (na primer, touristic guide umesto tourist guide, pod uticajem prideva turistički, koji u engleskom glasi tourist).										
	Equal variances assumed	0.005	0.942	0.236	576	0.814	0.025	0.108	-0.187	0.238
	Equal variances not assumed			0.237	426.694	0.813	0.025	0.108	-0.186	0.237
b27 Izvorni govornici bi trebalo da pojednostave svoj govor u razgovoru sa strancima kojima engleski jezik nije maternji.										
	Equal variances assumed	2.717	0.100	-2.293	576	0.022	-0.225	0.098	-0.418	-0.032
	Equal variances not assumed			-2.338	447.808	0.020	-0.225	0.096	-0.414	-0.036
b28 Široka upotreba engleskog jezika menja srpski jezik jer srpske reči zamenjujemo engleskim (na primer, umesto odredišta se sve više koristi reč destinacija...).										
	Equal variances assumed	5.400	0.020	0.057	576	0.954	0.005	0.091	-0.173	0.184
	Equal variances not assumed			0.060	474.949	0.952	0.005	0.087	-0.166	0.177

b29 Široka upotreba engleskog jezika menja srpski jezik jer prihvatamo engleske konstrukcije rečenica koje nisu svojstvene srpskom jeziku (npr. "film Klint Istvuda" umesto film "Klinta Istvuda"...).

	Equal variances assumed	0.984	0.322	-0.677	576	0.499	-0.067	0.099	-0.262	0.127
	Equal variances not assumed			-0.682	433.056	0.496	-0.067	0.098	-0.260	0.126

b30 Široka upotreba engleskog jezika povoljno deluje na srpski jezik jer ga bogati novim rečima.

	Equal variances assumed	0.266	0.606	0.877	576	0.381	0.095	0.108	-0.117	0.307
	Equal variances not assumed			0.878	424.424	0.381	0.095	0.108	-0.117	0.307

Napomena: n – odgovarali samo nastavnici, s – odgovarali samo studenti

8.8. Boravak u neanglofonim zemljama

8.8.1. HI kvadrat

B1. STUDENTI - Zašto učite engleski jezik?				
	Da li putujete u neanglofone zemlje?			
	Nikada		Jednom godišnje ili češće	
	Count	Column N %	Count	Column N %
Kako biste se sporazumevali sa strancima kojima je engleski jezik maternji.	86	26,1%	51	25,2%
Kako biste se sporazumevali sa ljudima širom sveta bez obzira na njihovo poreklo.	237	72,0%	164	81,2%
Kako biste pronašli posao u inostranstvu.	110	33,4%	93	46,0%
Kako biste čitali stručnu literaturu na engleskom.	72	21,9%	42	20,8%
Kako biste čitali sadržaje na Internetu.	69	21,0%	33	16,3%
Kako biste čitali knjige i novine na engleskom	30	9,1%	18	8,9%
Kako biste gledali filmove i televizijske programe.	47	14,3%	20	9,9%
Kako biste slušali muziku.	38	11,6%	14	6,9%
Kako biste proširili svoja znanja.	203	61,7%	126	62,4%
Kako biste ostavili utisak na ljude.	10	3,0%	10	5,0%
Kako biste lakše pronašli posao u Srbiji.	57	17,3%	46	22,8%

Pearson Chi-Square Tests

B1. STUDENTI - Zašto učite engleski jezik?	
	Da li putujete u neanglofone zemlje?
Chi-square	24,837
df	11
Sig.	,010(*)

B1. NASTAVNICI - Zašto učiti engleski jezik?				
	Da li putujete u neanglofone zemlje?			
	Nikada		Jednom godišnje ili češće	
	Count	Column N %	Count	Column N %
Kako biste se sporazumevali sa strancima kojima je engleski jezik maternji.	0	,0%	4	10,3%
Kako biste se sporazumevali sa ljudima širom sveta bez obzira na njihovo poreklo.	6	75,0%	32	82,1%
Kako biste pronašli posao u inostranstvu.	4	50,0%	5	12,8%
Kako biste čitali stručnu literaturu na engleskom.	4	50,0%	20	51,3%
Kako biste čitali sadržaje na Internetu.	1	12,5%	5	12,8%
Kako biste čitali knjige i novine na engleskom	1	12,5%	10	25,6%
Kako biste gledali filmove i televizijske programe.	3	37,5%	6	15,4%
Kako biste slušali muziku.	0	,0%	1	2,6%
Kako biste proširili svoja znanja.	3	37,5%	27	69,2%
Kako biste ostavili utisak na ljude.	0	,0%	1	2,6%
Kako biste lakše pronašli posao u Srbiji.	2	25,0%	5	12,8%

Pearson Chi-Square Tests

B1.NASTAVNICI - Zašto učiti engleski jezik?	
	Da li putujete u neanglofone zemlje?
Chi-square	13,870
df	11
Sig.	,240(a,b)

B21.Engleski jezik danas postoji i u sledećim varijantama. Zaokruži one za koje misliš da postoje:				
	Da li putujete u neanglofone zemlje?			
	Nikada		Jednom godišnje ili češće	
	Count	Column N %	Count	Column N %
1 Britanska	315	93,5%	233	96,7%
2 Američka	307	91,1%	226	93,8%
3 Singapurska	28	8,3%	25	10,4%
4 Indijska	111	32,9%	89	36,9%
5 Afričko-američka	108	32,0%	105	43,6%
6 Nigerijska	29	8,6%	21	8,7%
7 Evropska	113	33,5%	100	41,5%

Pearson Chi-Square Tests

B21.Engleski jezik danas postoji i u sledećim varijantama. Zaokruži one za koje misliš da postoje:	
	Da li putujete u neanglofone zemlje?
Chi-square	17,897
df	7
Sig.	,012(*)

B25.STUDENTI -Mislím da je bolje učiti engleski jezik od nastavnika kojima je engleski jezik maternji.				
	Da li putujete u neanglofone zemlje?			
	Nikada		Jednom godišnje ili češće	
	Count	Column N %	Count	Column N %
1 Jer bolje poznaju jezik u celini.	172	52,3%	110	54,5%
2 Jer bolje poznaju kulturu jezika koji predaju.	101	30,7%	48	23,8%
3 Jer imaju bolji izgovor od nastavnika kojima engleski jezik	109	33,1%	68	33,7%
4 Jer manje koriste srpski jezik na časovima.	96	29,2%	83	41,1%
5 Ne slažem se uopšte.	113	34,3%	50	24,8%

Pearson Chi-Square Tests

B25.STUDENTI -Mislím da je bolje učiti engleski jezik od nastavnika kojima je engleski jezik maternji.	
	Da li putujete u neanglofone zemlje?
Chi-square	16,597
df	5
Sig.	,005(*)

B26.STUDENTI -Mislím da je bolje učiti engleski jezik od nastavnika kojima engleski jezik nije maternji jezik.				
	Da li putujete u neanglofone zemlje?			
	Nikada		Jednom godišnje ili češće	
	Count	Column N %	Count	Column N %
1 Jer će bolje razumeti poteškoće koje možemo da imamo pri	180	54,7%	123	60,9%
2 Jer mogu da objasne na srpskom jeziku ono što ne razumemo.	171	52,0%	101	50,0%
3 Jer će se držati pravilne, književne varijante engleskog	59	17,9%	31	15,3%
4 Jer ćemo bolje razumeti njihov izgovor engleskog jezika.	32	9,7%	27	13,4%
5 Ne slažem se uopšte.	75	22,8%	42	20,8%

Pearson Chi-Square Tests

B26.STUDENTI -Mislím da je bolje učiti engleski jezik od nastavnika kojima engleski jezik nije maternji jezik.	
	Da li putujete u neanglofone zemlje?
Chi-square	4,713
df	5
Sig.	,452

B26.NASTAVNICI - Mislím da su izvorni govornici engleskog jezika u prednosti kao predavači engleskog jezika u odnosu na predavače kojima engleski jezik nije maternji jer...				
	Da li putujete u neanglofone zemlje?			
	Nikada		Jednom godišnje ili češće	
	Count	Column N %	Count	Column N %
1 Jer bolje poznaju jezik u celini.	2	25,0%	23	59,0%
2 Jer bolje poznaju kulturu jezika koji predaju.	4	50,0%	19	48,7%
3 Jer imaju bolji izgovor od nastavnika kojima engleski jezik	5	62,5%	20	51,3%
4 Jer manje koriste srpski jezik na časovima.	2	25,0%	10	25,6%
5 Ne slažem se uopšte.	2	25,0%	8	20,5%

Pearson Chi-Square Tests

B26.NASTAVNICI - Mislím da su izvorni govornici engleskog jezika u prednosti kao predavači engleskog jezika u odnosu na predavače kojima engleski jezik nije maternji jer...	
	Da li putujete u neanglofone zemlje?
Chi-square	3,499
df	5
Sig.	,624(a)

B27.NASTAVNICI - Mislím da su predavači engleskog jezika kojima engleski jezik nije maternji u prednosti u odnosu na predavače koji su izvorni govornici jer...				
	Da li putujete u neanglofone zemlje ?			
	Nikada		Jednom godišnje ili češće	
	Count	Column N %	Count	Column N %
1 Jer će bolje razumeti poteškoće koje možemo da imamo pri uče	8	100,0%	36	92,3%
2 Jer mogu da objasne na srpskom jeziku ono što ne razumemo.	4	50,0%	24	61,5%
3 Jer će se držati pravilne, književne varijante engleskog jez	3	37,5%	7	17,9%
4 Jer ćemo bolje razumeti njihov izgovor engleskog jezika.	0	,0%	2	5,1%
5 Ne slažem se uopšte.	0	,0%	3	7,7%

Pearson Chi-Square Tests

B27.NASTAVNICI - Mislím da su predavači engleskog jezika kojima engleski jezik nije maternji u prednosti u odnosu na predavače koji su izvorni govornici jer...	
	Da li putujete u neanglofone zemlje?
Chi-square	3,625
df	5
Sig.	,605(a,b)

8.8.2. Deskriptivna statistika

	a6b_rec Da li putujete u zemlje u kojima engleski jezik nije maternji?	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
b2 Engleski jezik se danas koristi svuda u svetu za sporazumevanje ljudi iz različitih kultura i nacija					
	Nikada	337	4.56	0.738	0.040
	Jednom godišnje ili češće	241	4.71	0.563	0.036
b3 Kao govornik kome engleski jezik nije maternji jezik uglavnom ću dolaziti u kontakt sa govornicima iz neanglofonih zemalja.					
	Nikada	337	3.31	1.063	0.058
	Jednom godišnje ili češće	241	3.48	1.088	0.070
b4 Široka upotreba engleskog jezika je posledica političkog i ekonomskog uticaja Amerike i Velike Britanije.					
	Nikada	337	4.03	0.992	0.054
	Jednom godišnje ili češće	241	4.10	0.978	0.063
b5 Engleski jezik danas više ne pripada svojim izvornim govornicima (npr. Britancima, Amerikancima, Australijancima...), već svima koji se njime služe.					
	Nikada	337	3.64	1.112	0.061
	Jednom godišnje ili češće	241	3.88	1.044	0.067
b6 Kada stranci pričaju engleski sa naglaskom to remeti razumevanje.					
	Nikada	337	2.89	1.145	0.062
	Jednom godišnje ili češće	241	2.85	1.141	0.074

b7 Ulažem puno truda da moj izgovor engleskog jezika podseća što više na izgovor izvornih govornika (npr. Britanaca, Amerikanaca, Australijanaca...).					
	Nikada	337	3.29	1.350	0.074
	Jednom godišnje ili češće	241	3.65	1.226	0.079
b8 Smatram da izgovor nije bitan ukoliko smo u stanju da prenesemo poruku koju želimo.					
	Nikada	337	3.39	1.190	0.065
	Jednom godišnje ili češće	241	3.29	1.290	0.083
b9 Trudim se da dosledno poštujem gramatička pravila ili samo britanskog ili samo američkog engleskog.					
	Nikada	337	3.27	1.237	0.067
	Jednom godišnje ili češće	241	3.51	1.320	0.085
b10 Smatram da se gramatička pravila mogu zanemariti ukoliko smo u stanju da prenesemo poruku koju želimo.					
	Nikada	337	2.91	1.298	0.071
	Jednom godišnje ili češće	241	2.83	1.294	0.083
b11 Nastavnici engleskog jezika treba da tolerišu gramatičke greške.					
	Nikada	337	2.33	1.280	0.070
	Jednom godišnje ili češće	241	2.20	1.173	0.076

b1Nastavnici engleskog jezika treba da tolerišu greške u izgovoru ukoliko im je jasno šta smo želeli da kažemo.					
	Nikada	337	2.60	1.199	0.065
	Jednom godišnje ili češće	241	2.48	1.194	0.077
b13 Nastavnici engleskog jezika treba da tolerišu greške u pisanju ukoliko im je jasno šta smo želeli da kažemo.					
	Nikada	337	2.24	1.205	0.066
	Jednom godišnje ili češće	241	2.02	1.116	0.072
b14n Postizanje komunikativne kompetencije izvornih govornika više nije cilj mojih časova.					
	Nikada	8	3.25	1.035	0.366
	Jednom godišnje ili češće	39	2.38	1.184	0.190
b15n Studente je potrebno što više podučavati o kulturi izvornih govornika (npr. Britanaca, Amerikanaca, Australijanaca...).					
	Nikada	8	4.25	0.707	0.250
	Jednom godišnje ili češće	39	4.03	0.811	0.130
b16n Potrebno je da se kroz učenje engleskog jezika studenti upoznaju sa karakteristikama drugih kultura u kojima se koristi engleski (npr. Indija, Japan, Holandija...).					
	Nikada	8	3.63	1.188	0.420
	Jednom godišnje ili češće	39	3.72	1.025	0.164

b17n Voleo/la bih da podučavam engleski jezik kroz situacije i tekstove vezane za srpsku kulturu.					
	Nikada	8	3.88	0.835	0.295
	Jednom godišnje ili češće	39	3.36	1.181	0.189
b14s Dok učim engleski jezik potrebno je da naučim što više o kulturi izvornih govornika (npr. Britanaca, Amerikanaca, Australijanaca...).					
	Nikada	329	3.07	1.258	0.069
	Jednom godišnje ili češće	202	3.08	1.300	0.091
b15s Potrebno je da se kroz učenje engleskog jezika upoznam sa karakteristikama drugih kultura u kojima se koristi engleski (npr. Indija, Japan, Holandija...).					
	Nikada	329	2.62	1.163	0.064
	Jednom godišnje ili češće	202	2.84	1.244	0.088
b16s Voleo/la bih da učim engleski jezik kroz situacije i tekstove vezane za srpsku kulturu.					
	Nikada	329	3.17	1.318	0.073
	Jednom godišnje ili češće	202	3.07	1.318	0.093
b17 Ukoliko govorim engleski sa naglaskom svog maternjeg jezika znači da držim do svog ličnog identiteta.					
	Nikada	337	2.18	1.294	0.070
	Jednom godišnje ili češće	241	1.84	1.191	0.077

b18 Engleski koji ja govorim je mešavina britanske i američke varijante engleskog jezika.					
	Nikada	337	3.27	1.348	0.073
	Jednom godišnje ili češće	241	3.18	1.392	0.090
b19 Engleski koji ja govorim je pod uticajem srpskog jezika.					
	Nikada	337	2.50	1.298	0.071
	Jednom godišnje ili češće	241	2.15	1.284	0.083
b20 Danas svi koji govore engleski u svetu unose promene u njega i njih treba prihvatiti jer one bogate engleski jezik.					
	Nikada	337	2.59	1.099	0.060
	Jednom godišnje ili češće	241	2.52	1.204	0.078
b22s Korisno je da se upoznam sa što više različitih varijanti engleskog jezika.					
	Nikada	329	3.35	1.209	0.067
	Jednom godišnje ili češće	202	3.59	1.186	0.083
b23n Korisno je da upoznam svoje studente sa što više različitih varijanti engleskog jezika.					
	Nikada	8	4.00	0.756	0.267
	Jednom godišnje ili češće	39	3.36	1.246	0.199
b23 Bitno je da se u engleskom jeziku ne prave greške pod uticajem maternjeg jezika (na primer, ne treba koristiti "informations" jer u engleskom jeziku reč informacija nema množinu kao u srpskom jeziku - "informacije").					
	Nikada	337	3.93	1.244	0.068
	Jednom godišnje ili češće	241	4.01	1.235	0.080

b24 Tipične greške koje se u engleskom jeziku prave pod uticajem srpskog jezika treba prihvatiti kao odlike engleskog jezika iz našeg podneblja (na primer, touristic guide umesto tourist guide, pod uticajem prideva turistički, koji u engleskom glasi tourist).					
	Nikada	337	2.31	1.251	0.068
	Jednom godišnje ili češće	241	2.10	1.225	0.079
b27 Izvorni govornici bi trebalo da pojednostave svoj govor u razgovoru sa strancima kojima engleski jezik nije maternji.					
	Nikada	337	3.14	1.135	0.062
	Jednom godišnje ili češće	241	3.01	1.129	0.073
b28 Široka upotreba engleskog jezika menja srpski jezik jer srpske reči zamenjujemo engleskim (na primer, umesto odredišta se sve više koristi reč destinacija...).					
	Nikada	337	3.84	1.095	0.060
	Jednom godišnje ili češće	241	4.10	0.955	0.062
b29 Široka upotreba engleskog jezika menja srpski jezik jer prihvatamo engleske konstrukcije rečenica koje nisu svojstvene srpskom jeziku (npr. "film Klint Istvuda" umesto film "Klinta Istvuda" ...).					
	Nikada	337	3.70	1.132	0.062
	Jednom godišnje ili češće	241	3.86	1.146	0.074
b30 Široka upotreba engleskog jezika povoljno deluje na srpski jezik jer ga bogati novim rečima.					
	Nikada	337	2.69	1.221	0.066
	Jednom godišnje ili češće	241	2.56	1.274	0.082

8.8.3. t-Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
b2 Engleski jezik se danas koristi svuda u svetu za sporazumevanje ljudi iz različitih kultura i nacija										
	Equal variances assumed	18.888	0.000	-2.503	576	0.013	-0.142	0.057	-0.253	-0.030
	Equal variances not assumed			-2.616	573.553	0.009	-0.142	0.054	-0.248	-0.035
b3 Kao govornik kome engleski jezik nije maternji jezik uglavnom ću dolaziti u kontakt sa govornicima iz neanglofonih zemalja.										
	Equal variances assumed	0.560	0.455	-1.907	576	0.057	-0.173	0.091	-0.351	0.005
	Equal variances not assumed			-1.900	509.875	0.058	-0.173	0.091	-0.351	0.006
b4 Široka upotreba engleskog jezika je posledica političkog i ekonomskog uticaja Amerike i Velike Britanije.										
	Equal variances assumed	0.001	0.969	-0.805	576	0.421	-0.067	0.083	-0.230	0.096
	Equal variances not assumed			-0.807	521.416	0.420	-0.067	0.083	-0.230	0.096
b5 Engleski jezik danas više ne pripada svojim izvornim govornicima (npr. Britancima, Amerikancima, Australijancima...), već svima koji se njime služe.										
	Equal variances assumed	3.531	0.061	-2.578	576	0.010	-0.236	0.091	-0.415	-0.056
	Equal variances not assumed			-2.605	535.563	0.009	-0.236	0.090	-0.414	-0.058

b6 Kada stranci pričaju engleski sa naglaskom to remeti razumevanje.										
	Equal variances assumed	0.261	0.610	0.441	576	0.659	0.043	0.096	-0.147	0.232
	Equal variances not assumed			0.441	517.979	0.659	0.043	0.096	-0.147	0.232
b7 Ulažem puno truda da moj izgovor engleskog jezika podseća što više na izgovor izvornih govornika (npr. Britanaca, Amerikanaca, Australijanaca...).										
	Equal variances assumed	5.368	0.021	-3.224	576	0.001	-0.354	0.110	-0.569	-0.138
	Equal variances not assumed			-3.276	544.140	0.001	-0.354	0.108	-0.566	-0.142
b8 Smatram da izgovor nije bitan ukoliko smo u stanju da prenesemo poruku koju želimo.										
	Equal variances assumed	3.315	0.069	0.945	576	0.345	0.098	0.104	-0.106	0.303
	Equal variances not assumed			0.932	491.059	0.352	0.098	0.105	-0.109	0.305
b9 Trudim se da dosledno poštujem gramatička pravila ili samo britanskog ili samo američkog engleskog.										
	Equal variances assumed	3.409	0.065	-2.228	576	0.026	-0.239	0.107	-0.450	-0.028
	Equal variances not assumed			-2.204	496.213	0.028	-0.239	0.108	-0.452	-0.026
b10 Smatram da se gramatička pravila mogu zanemariti ukoliko smo u stanju da prenesemo poruku koju želimo.										
	Equal variances assumed	0.077	0.782	0.714	576	0.475	0.078	0.109	-0.137	0.293
	Equal variances not assumed			0.715	518.012	0.475	0.078	0.109	-0.137	0.293

b11 Nastavnici engleskog jezika treba da tolerišu gramatičke greške.										
	Equal variances assumed	3.331	0.069	1.248	576	0.213	0.130	0.104	-0.075	0.335
	Equal variances not assumed			1.266	541.931	0.206	0.130	0.103	-0.072	0.332
b1Nastavnici engleskog jezika treba da tolerišu greške u izgovoru ukoliko im je jasno šta smo želeli da kažemo.										
	Equal variances assumed	0.117	0.732	1.199	576	0.231	0.121	0.101	-0.077	0.319
	Equal variances not assumed			1.200	518.287	0.231	0.121	0.101	-0.077	0.319
b13 Nastavnici engleskog jezika treba da tolerišu greške u pisanju ukoliko im je jasno šta smo želeli da kažemo.										
	Equal variances assumed	4.606	0.032	2.257	576	0.024	0.223	0.099	0.029	0.416
	Equal variances not assumed			2.286	539.321	0.023	0.223	0.097	0.031	0.414
b14n Postizanje komunikativne kompetencije izvornih govornika više nije cilj mojih časova.										
	Equal variances assumed	1.190	0.281	1.919	45	0.061	0.865	0.451	-0.043	1.774
	Equal variances not assumed			2.100	11.111	0.059	0.865	0.412	-0.041	1.771
b15n Studente je potrebno što više podučavati o kulturi izvornih govornika (npr. Britanaca, Amerikanaca, Australijanaca...).										
	Equal variances assumed	0.034	0.853	0.727	45	0.471	0.224	0.309	-0.397	0.846
	Equal variances not assumed			0.796	11.135	0.442	0.224	0.282	-0.395	0.843

b16n Potrebno je da se kroz učenje engleskog jezika studenti upoznaju sa karakteristikama drugih kultura u kojima se koristi engleski (npr. Indija, Japan, Holandija...).										
	Equal variances assumed	0.187	0.667	-0.228	45	0.821	-0.093	0.408	-0.915	0.729
	Equal variances not assumed			-0.206	9.261	0.841	-0.093	0.451	-1.108	0.923
b17n Voleo/la bih da podučavam engleski jezik kroz situacije i tekstove vezane za srpsku kulturu.										
	Equal variances assumed	2.980	0.091	1.173	45	0.247	0.516	0.440	-0.370	1.402
	Equal variances not assumed			1.473	13.509	0.164	0.516	0.350	-0.238	1.270
b14s Dok učim engleski jezik potrebno je da naučim što više o kulturi izvornih govornika (npr. Britanaca, Amerikanaca, Australijanaca...).										
	Equal variances assumed	0.441	0.507	-0.125	529	0.900	-0.014	0.114	-0.238	0.210
	Equal variances not assumed			-0.124	414.745	0.901	-0.014	0.115	-0.240	0.211
b15s Potrebno je da se kroz učenje engleskog jezika upoznam sa karakteristikama drugih kultura u kojima se koristi engleski (npr. Indija, Japan, Holandija...).										
	Equal variances assumed	0.353	0.553	-2.075	529	0.038	-0.222	0.107	-0.431	-0.012
	Equal variances not assumed			-2.042	403.431	0.042	-0.222	0.108	-0.435	-0.008
b16s Voleo/la bih da učim engleski jezik kroz situacije i tekstove vezane za srpsku kulturu.										
	Equal variances assumed	0.001	0.970	0.831	529	0.406	0.098	0.118	-0.134	0.329
	Equal variances not assumed			0.831	425.406	0.407	0.098	0.118	-0.134	0.329

b17 Ukoliko govorim engleski sa naglaskom svog maternjeg jezika znači da držim do svog ličnog identiteta.										
	Equal variances assumed	6.887	0.009	3.273	576	0.001	0.346	0.106	0.138	0.553
	Equal variances not assumed			3.318	540.802	0.001	0.346	0.104	0.141	0.550
b18 Engleski koji ja govorim je mešavina britanske i američke varijante engleskog jezika.										
	Equal variances assumed	0.399	0.528	0.795	576	0.427	0.092	0.115	-0.135	0.318
	Equal variances not assumed			0.790	506.848	0.430	0.092	0.116	-0.136	0.319
b19 Engleski koji ja govorim je pod uticajem srpskog jezika.										
	Equal variances assumed	0.334	0.563	3.267	576	0.001	0.356	0.109	0.142	0.570
	Equal variances not assumed			3.273	520.381	0.001	0.356	0.109	0.142	0.570
b20 Danas svi koji govore engleski u svetu unose promene u njega i njih treba prihvatiti jer one bogate engleski jezik.										
	Equal variances assumed	6.347	0.012	0.671	576	0.503	0.065	0.097	-0.125	0.254
	Equal variances not assumed			0.660	487.400	0.509	0.065	0.098	-0.128	0.257
b22s Korisno je da se upoznam sa što više različitih varijanti engleskog jezika.										
	Equal variances assumed	0.030	0.863	-2.251	529	0.025	-0.241	0.107	-0.452	-0.031
	Equal variances not assumed			-2.261	431.528	0.024	-0.241	0.107	-0.451	-0.032

b23n Korisno je da upoznam svoje studente sa što više različitih varijanti engleskog jezika.										
	Equal variances assumed	5.163	0.028	1.396	45	0.170	0.641	0.459	-0.284	1.566
	Equal variances not assumed			1.922	16.054	0.073	0.641	0.334	-0.066	1.348
b23 Bitno je da se u engleskom jeziku ne prave greške pod uticajem maternjeg jezika (na primer, ne treba koristiti "informations" jer u engleskom jeziku reč informacija nema množinu kao u srpskom jeziku - "informacije").										
	Equal variances assumed	0.019	0.891	-0.760	576	0.448	-0.080	0.105	-0.285	0.126
	Equal variances not assumed			-0.761	519.462	0.447	-0.080	0.105	-0.285	0.126
b24 Tipične greške koje se u engleskom jeziku prave pod uticajem srpskog jezika treba prihvatiti kao odlike engleskog jezika iz našeg podneblja (na primer, touristic guide umesto tourist guide, pod uticajem prideva turistički, koji u engleskom glasi tourist).										
	Equal variances assumed	0.543	0.461	1.930	576	0.054	0.202	0.105	-0.004	0.407
	Equal variances not assumed			1.936	523.298	0.053	0.202	0.104	-0.003	0.407
b27 Izvorni govornici bi trebalo da pojednostave svoj govor u razgovoru sa strancima kojima engleski jezik nije maternji.										
	Equal variances assumed	0.006	0.939	1.404	576	0.161	0.134	0.096	-0.054	0.322
	Equal variances not assumed			1.405	518.816	0.161	0.134	0.095	-0.053	0.322
b28 Široka upotreba engleskog jezika menja srpski jezik jer srpske reči zamenjujemo engleskim (na primer, umesto odredišta se sve više koristi reč destinacija...).										
	Equal variances assumed	7.229	0.007	-2.884	576	0.004	-0.253	0.088	-0.425	-0.081
	Equal variances not assumed			-2.950	553.766	0.003	-0.253	0.086	-0.421	-0.084

b29 Široka upotreba engleskog jezika menja srpski jezik jer prihvatamo engleske konstrukcije rečenica koje nisu svojstvene srpskom jeziku (npr. "film Klint Istvuda" umesto film "Klinta Istvuda"...).										
	Equal variances assumed	1.451	0.229	-1.652	576	0.099	-0.159	0.096	-0.347	0.030
	Equal variances not assumed			-1.649	513.336	0.100	-0.159	0.096	-0.348	0.030
b30 Široka upotreba engleskog jezika povoljno deluje na srpski jezik jer ga bogati novim rečima.										
	Equal variances assumed	1.530	0.217	1.195	576	0.233	0.125	0.105	-0.081	0.331
	Equal variances not assumed			1.186	503.615	0.236	0.125	0.106	-0.082	0.333

Napomena: n – odgovarali samo nastavnici, s – odgovarali samo studenti

BIOGRAFIJA AUTORA

Vera Ošmjanski je rođena 01.08.1974. godine u Vranju. Diplomirala je engleski jezik i književnost na Filološkom fakultetu Univerziteta u Beogradu 1999. godine. Septembra 2003. godine odbranila je magistarski rad na temu "William Gibson's narratives as a casebook of postmodern concerns" na Univerzitetu u Antverpenu, Antwerpen, Belgija pod mentorstvom prof. dr. Kristofa Den Tanta (Christophe Den Tandt). Upisala je doktorske studije 2010. godine na odseku za primenjenu lingvistiku na Filološkom fakultetu Univerziteta u Beogradu. Od 2003. godine radi kao predavač engleskog jezika na Univerzitetu Singidunum u Beogradu, dok od 2014. godine obavlja i dužnost koordinatora Centra za strane jezike Univerziteta Singidunum. Prevodilac je više književnih dela sa engleskog na srpski jezik, autor je radova iz uže naučne oblasti, kao i učesnik međunarodnih naučnih skupova.

Прилог 1.

Изјава о ауторству

Потписани-а ВЕРА ОШМЈАНСКИ
број уписа 10072/Д

Изјављујем

да је докторска дисертација под насловом

КОНЦЕПТ ЕНГЛЕСКОГ ЈЕЗИКА КАО Lingua franca
И ЊЕГОВА ПЕРЦЕПЦИЈА У АКАДЕМСКОЈ ЗАЈЕДНИЦИ У СРБИЈИ

- резултат сопственог истраживачког рада,
- да предложена дисертација у целини ни у деловима није била предложена за добијање било које дипломе према студијским програмима других високошколских установа,
- да су резултати коректно наведени и
- да нисам кршио/ла ауторска права и користио интелектуалну својину других лица.

Потпис докторанда

У Београду, 14.11.2014.

Вера Ошмјански

Прилог 2.

Изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада

Име и презиме аутора Вера Ошмански
Број уписа 10072/А
Студијски програм Примењена лингвистика
Наслов рада Концепт енглеског језика као *lingua franca* и његова перцепција
у академској заједници у Србији
Ментор проф. др Јелена Филиповић

Потписани Вера Ошмански

изјављујем да је штампана верзија мог докторског рада истоветна електронској верзији коју сам предао/ла за објављивање на порталу **Дигиталног репозиторијума Универзитета у Београду**.

Дозвољавам да се објаве моји лични подаци везани за добијање академског звања доктора наука, као што су име и презиме, година и место рођења и датум одбране рада.

Ови лични подаци могу се објавити на мрежним страницама дигиталне библиотеке, у електронском каталогу и у публикацијама Универзитета у Београду.

Потпис докторанда

У Београду, 14. 11. 2014.

Вера Ошмански

Прилог 3.

Изјава о коришћењу

Овлашћујем Универзитетску библиотеку „Светозар Марковић“ да у Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду унесе моју докторску дисертацију под насловом:

КОНЦЕПТ ЕНГЛЕСКОГ ЈЕЗИКА ИЛИ LINGUISTIC FRANÇAISE И
ЊЕГОВА ПЕРЦЕПЦИЈА У АКАДЕМСКОЈ ЗАЈЕДНИЦИ У СРБИЈИ

која је моје ауторско дело.

Дисертацију са свим прилозима предао/ла сам у електронском формату погодном за трајно архивирање.

Моју докторску дисертацију похрањену у Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду могу да користе сви који поштују одредбе садржане у одабраном типу лиценце Креативне заједнице (Creative Commons) за коју сам се одлучио/ла.

1. Ауторство
2. Ауторство - некомерцијално
3. Ауторство – некомерцијално – без прераде
4. Ауторство – некомерцијално – делити под истим условима
5. Ауторство – без прераде
6. Ауторство – делити под истим условима

(Молимо да заокружите само једну од шест понуђених лиценци, кратак опис лиценци дат је на полеђини листа).

Потпис докторанда

У Београду, 14. 11. 2014.

W. J. J. J. J.